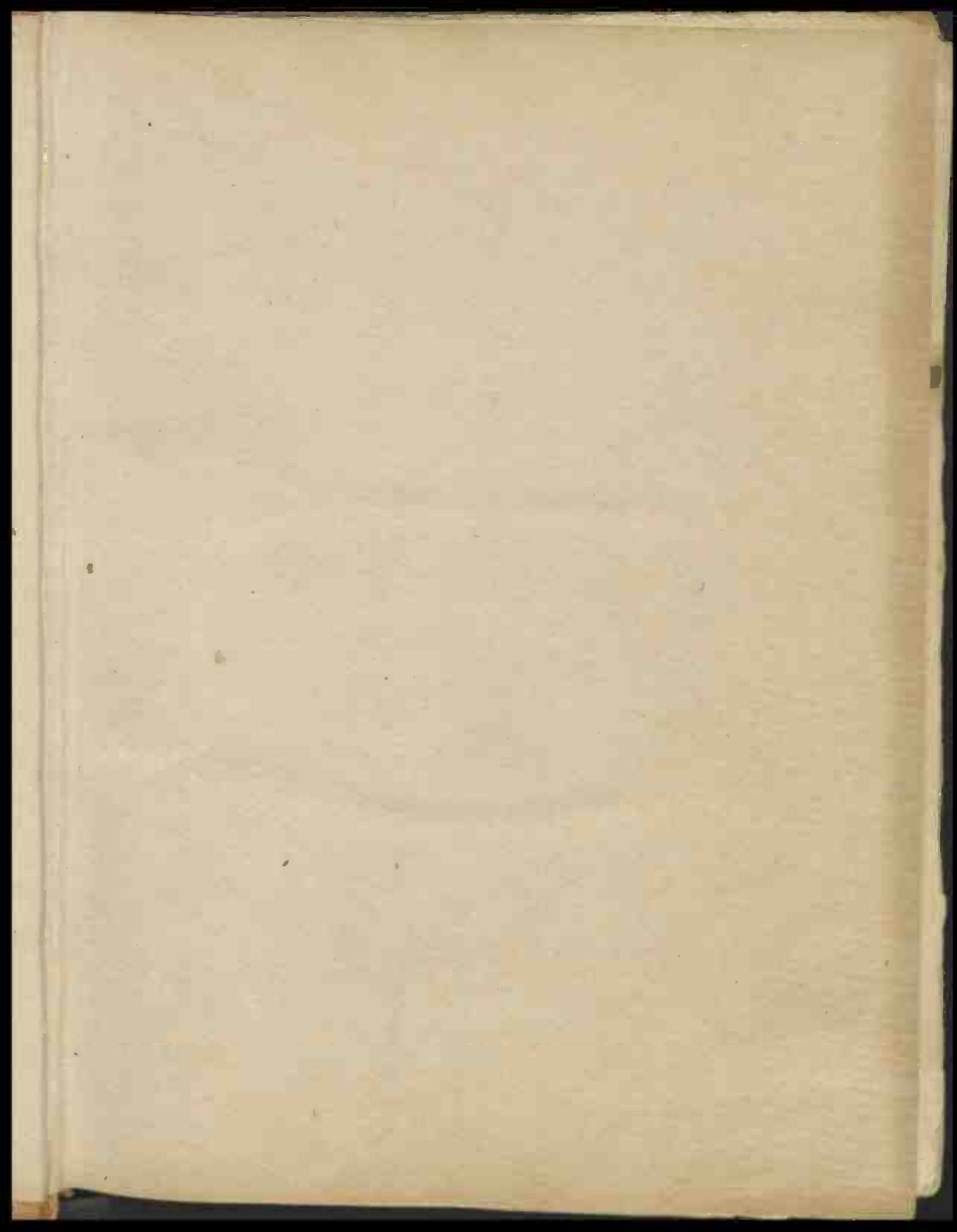
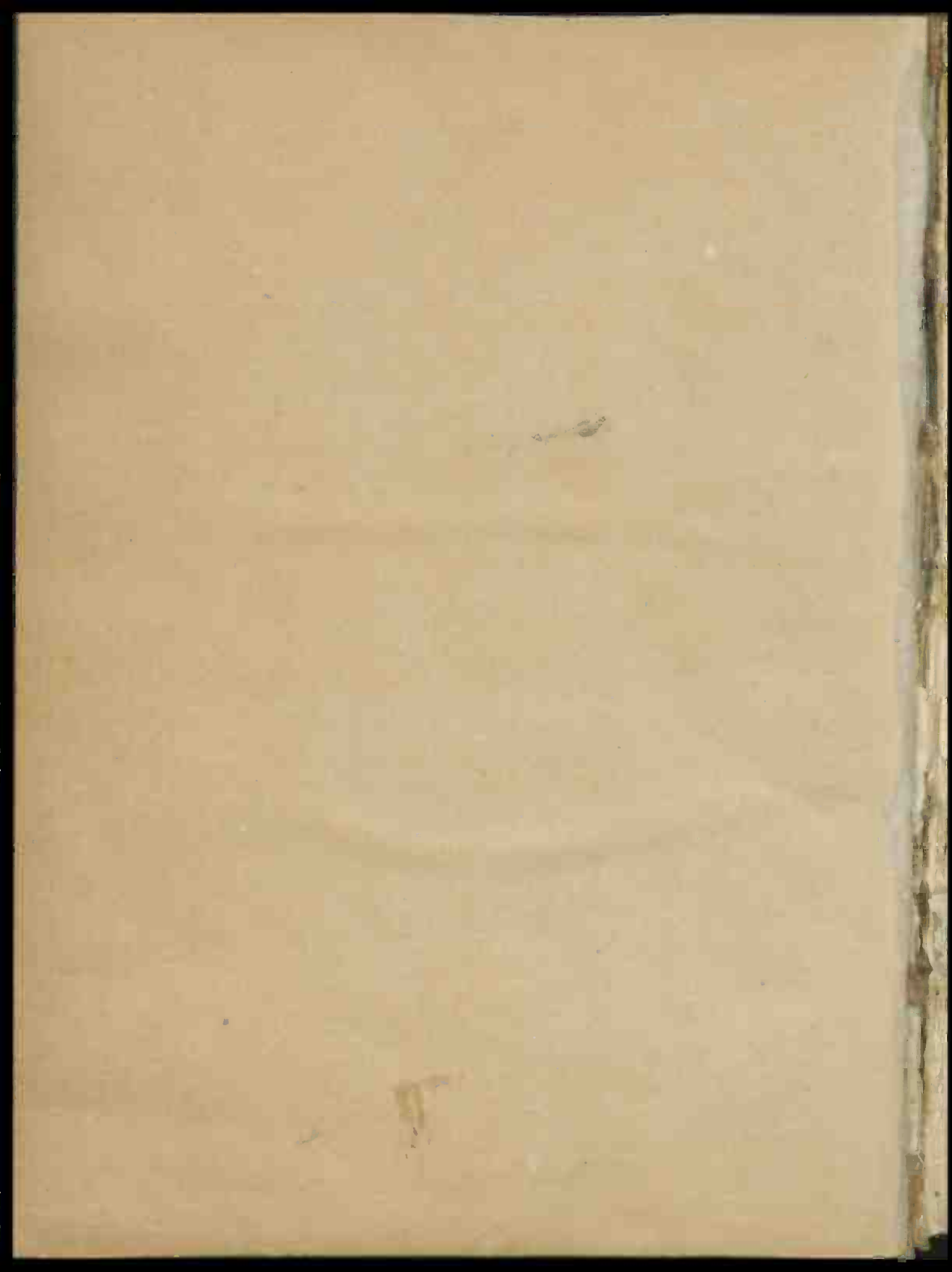

6

27

6
27

LIBELLVS NO

VVS ET ELEGANS D. ERASMI ROTTERODAMI, de Pueris statim ac liberaliter instituendis, cum alijs compluribus, quorum catalogum indicabit uersa pagella.

BASILEAE, ANNO
M. D. XXIX.

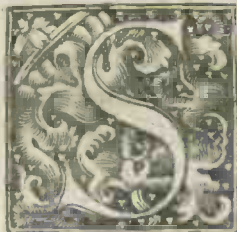
C O N T E N T A H O C V O
L V M I N E.

De pueris statim ac liberaliter instituendis. Folio 1.	1.
De ratione studij epistola ad Petrum Viterium.	82.
Concio de puero Iesu.	110.
Matrimonij Encomium.	143.
In laudem Medicinæ declamatio.	173.
De morte declamatio.	197.
Querela pacis.	216.
Virginis & martyris comparatio.	272.
• Epistola consolatoria in aduersis.	300.
De contemptu mundi Epistola.	313.
Liturgia uirginis Lauretanæ.	383.
Omnia per autorem recognita ac locupletata.	
D. Ambrosij Apologia David.	409
Eiusdem, de David interpellatione.	481

QVERELA PACIS VNDIQVE GENTIVM
EIECTAE PROFLIGATAEQVE,
AVTORE D. ERASMO
ROTERODAMO.

PAX LOQVITVR.

I ME licet immerentem, suo tamen commodo, sic auerfarentur, eijcerent, profligaréntque mortales, meam modo iniuriam & illorū iniquitatem deplorarem: nunc cū me profligata, protinus fontem omnis huiusmanæ felicitatis ipsi a semet arceant, omniumq̄ calamitatum pelagus sibi accersant, magis illorū mihi defflenda est infelicitas, quàm mea iniuria: & quibus irasci tantum maluissem, horum dolere uicem, hos commiserari compellor. Nam utcunq̄ amantē ab se propellere, inhumanum est: bene merentē auersari, ingratum: parentem ac seruatricem omnium affligere, impium. Cæterum tot egregias cōmoditates quas mecum adfero, sibi metipsis inuidere, proq̄ his ultro tam terrā malorum omnium lernam accersere, an non hoc extreme cuiusdam dementiæ uidetur? Sceleratis irasci par est, at sic furis actos, quid aliud quàm defflere possimus? Qui non alio sanè nomine magis defflendi sunt, quàm quod ipsi sese non defflent, nec alio magis infelices, quàm quod infelicitatem suam non sentiunt, quādo nō?

do nonnullus gradus est ad sanitatem, morbi sui magnitudinem agnoscere. Etenim si ego sum Pax illa diuorum simul & hominum uoce laudata, fons, parens, altrix, ampliatrix, tutatrix rerum bonarum omnium, quas uel cœlum habet, uel terra, si sine me nihil usquã florens, nihil tutum, nihil purum, aut sanctum, nihil aut iucundum hominibus aut gratum superis: si contra hæc omnia, bellum semel omnium malorum, quicquid usquam est in rerum natura, Oceanus quidã est, si huius uitio subito marcescunt florentia, dilabuntur aucta, labascunt fulca, pereunt bene condita, amarescunt dulcia: deniq; si res est adeo nõ sancta, ut omnis pietatis ac religionis sit maxime præsentanea pestis, si nihil hoc uno infelicius hominibus, nihil inuisius superis, quæso per Deum immortalem, quis credat istos homines esse, quis credat ullam sanæ mentis micã inesse, qui me talem, tantis impendijs, tantis studijs, tanto molimine, tot technis, tot curis, tot periculis, studēt ericere, tantumq; malorum uelint tam chare emere? Si me ad istum modum spernerent feræ, leuius ferrẽ, & in me admissam cõtumeliam naturæ imputarem, quæ ingenium immite inseuisset, si mutis pecudibus essem inuisa, cõdonarem inscitæ, propterea quod his ea uis animi negata sit, quæ sola dotes meas queat perspicere. At õ rem indignã ac plusquã prodigiosam, unum animal ædidit natura, ratione præditum,

E 3 ac diuĩ

ac diuinæ mentis capax, unum beneuolentiæ concordiæq; genuit, & tamen apud quantumlibet efferas ferarum, apud quantumuis brutas pecudes, mihi citius locus sit, quàm apud homines. Iam tot orbium cœlestium, licet nec motus sit idem, nec uis eadem, tamen ipsi tot iam seculis constant uigentq; fœdera. Elementorû pugnantes inter se uires, æquabili libramine pacē æternam tuentur, & in tanta discordia, consensu, commercioq; mutuo concordiam alunt. In animantium corporibus quàm fidus membrorum inter ipsa cōsensus, q̄ parata defensio mutua? Quid tam dissimile quàm corpus & anima? Et tamen quàm arcta necessitudine cōnexuerit hæc duo natura, nimirum declarat ipsa diuulsiō. Proinde ut uita nihil aliud est, quàm corporis & animæ societas, ita sanitas omnium corporis qualitatum cōcentus est. Animantia rationis expertia in suo quæq; genere ciuilitate, concorditerq; degunt. Armenitatim uiuunt elephanti, gregatim pascuntur sues & oues, turmatim uolant grues & graculi, habent sua comitia ciconiæ, pietatis etiam magistræ, mutuis officiis sese tuentur Delphini, nota est formicarum & apum inter ipsas concors politia. Sed quid de his loqui perego, quæ tametsi ratione uacant, sensu non uacant? In arboribus, in herbis amicitiam possis agnoscere. Steriles sunt quædã, nisi marem adiugas, uitis ulmum amplectitur, uitē amat persica. Usque adeo quæ nihil sentiant,

tiunt, tamen pacis beneficiū sentire uidentur. Sed hæc
 rursum ut sentiendi uim non habent, ita quod uitam
 habeant, ijs quæ sentiūt finitima sunt. Quid æque bru-
 tum atq; saxorum genus? Dicas tamen his quoq; pa-
 cis & concordiaē sensum inesse. Ita Magnes ferrum ad
 sese trahit, attractum tenet. Quid quod inter imma-
 nissimas etiam feras conuenit? Leonum inter ipsos fe-
 ritas non dimicat. Aper in aprum non uibrat dentem
 fulmineum, lynxi cum lynce pax est, draco non sæuit in
 draconem, luporum concordiam etiam prouerbia no-
 bilitarunt. Addam, quod magis etiam mirum uidea-
 tur, impij spiritus, per quos cœlitum atq; hominū con-
 cordia primum dirupta est, & hodie rumpitur, tamen
 inter se fœdus habent, suamq; illam qualemcumq; ty-
 rannidem consensu tuentur: solos homines, quos o-
 mnium maxime decebat unanimitas, quibusq; cum
 primis opus est ea, neq; natura tam alijs in rebus po-
 tens & efficax conciliat, nec institutio cōiungit, nec tot
 ex consensu profecturæ commoditates conglutinant,
 nec tantorum deniq; malorum sensus & experientia
 in mutuū amorem redigit. Figura communis omni-
 um, uox eadem, & cum cætera animantium genera cor-
 porum formis potissimum inter se differant, uni ho-
 mini indita uis rationis, quæ ita sit illis inter ipsos cō-
 munis, ut cum nullo sit reliquorum animantium com-
 munis. Vni huic animanti sermo datus, præcipuus ne-
 cessitudinum

cessitudinum conciliator, Inſita ſunt communiter diſciplinatum ac uirtutum ſemina, ingenium mite placidumq̄, & ad mutuam beneuolentiam propenſum, ut per ſe iuuet amari, & iucū dum ſit de alijs uel gratis benemereri, niſi quis prauis cupiditatibus, ceu Circeſis pharmaciſ corruptus, ex homine degenerarit in beluam. Hinc eſt uidelicet, quod uulguſ quicquid ad mutuam beneuolentiam pertinet, humanum appellat, & humanitatis uocabulum non iam naturam nobis declarat, ſed mores hominiſ natura dignoſ. Addidit laſchrymas, exorabilis ingeniſ documentum, quo ſi quid forte incidit offenſæ, & amicitiaſ ſerenitatem nubecula aliqua offuſcarit, facile redeant in gratiam. En quot rationibus natura concordiam docuit? Nec hiſ tamē contenta mutuaſ beneuolentiaſ lenociniſ, amicitiam homini non ſolam iucundam eſſe uoluit, uerum etiam neceſſariam. Eo q̄ tum corporum, tum animorum doctes ita partita eſt, ut nemo ſit omnium tam inſtructuſ, quin inſirmorum etiam officio nonnunquam adiuuetur, nec eadem attribuit omnibus, nec paria, ut hæc inæqualitas mutuiſ amicitiaſ æquaretur. Aliſ in regionibus alia proueniunt, quo uel uſuſ ipſe mutua doceret commercia. Cæteriſ animatibus ſua tribuit arma præſidia q̄, quibus ſeſe tuerentur, unum hominem produxit inermem, atq̄ imbecillum, nec prorſuſ aliter tutū, quā m foederuſ mutua q̄ neceſſitudine. Ciuitateſ reperit

rit necessitas, & ipsarum inter se societatem docuit necessitas, quo ferarum ac prædonum uim iunctis uiribus propelleret. Adeo nihil est in rebus humanis, quod ipsum sibi sufficiat. In ipsis statim uitæ primordijs perisset hominum genus, nisi conditum propagasset conjugalis concordia, nec enim nasceretur homo, & mox natus interiret, atque in ipso uitæ limine uitam amitteret, nisi obstetricum amica manus, nisi nutricum amica pietas, succurreret infantulo. Atque in hunc usum uehementissimos illos pietatis igniculos iniecit, ut patres etiam illud ament, quod nondum uiderunt. Adiecit mutuam liberorum erga parentes pietatem, ut illorum imbecillitas horum præsidij uicissim subleuaretur, fieretque illa cunctis quidem ex æquo plausibilis, sed Græcis aptissime dicta ἀντιπελάγωσις. Accedunt huc cognationum & affinitatum uincula. Accedit in nonnullis ingeniorum, studiorum formæque similitudo, certissima beneuolentiæ conciliatrix, in multis arcanus quidam animorum sensus, ac mirus ad mutuum amorem stimulus, quem ueteres admirati numini seu genio ascribebant. Tot argumentis natura docuit pacem concordiamque, tot illecebris ad eam inuitat, tot laqueis trahit, tot rebus compellit. Et post hæc quæ nam ista tam ad nocendum efficax Erinnyis, his omnibus disrptis, dissectis, discussis, insatiabilem pugnandi furiam iniecit humanis pectoribus?

F nem,

nem, deinde sensum etiam mali adimeret assuetudo, quis crederet humana mente præditos istos, qui sic iugibus dissidens, litibus, bellis inter sese certant, rixantur, tumultuantur? Postremo rapinis, sanguine, cædibus, ruinis sacra profanaque miscet omnia: nec ulla tam sancta fœdera, quæ illos in mutuam perniciem debacchantes queant dirimere. Ut nihil etiam accesserit, satis erat commune hominis uocabulum, ut inter homines conueniret. Sed esto nihil apud homines profecerit natura, quæ plurimum ualet & in beluis, itane nihil & apud Christianos ualuit Christus? Parum efficax sit doctrina naturæ, quæ maximam uim habet in his quoque quæ sensu uacant: cæterum cum hac multo præstantior sit doctrina Christi, cur ea se profitentibus non persuadet id quod unum omnium maxime suadet, nempe pacem mutuamque beneuolentiam, aut saltem hæc tam impiam efferamque belligerandi insaniam dedocet? Cui hominis uocabulum audio, mox accurro uelut ad animal mihi proprie natum, confidens fore ut illic liceat acquiescere: cum Christianorum audio titulum, magis etiam aduolo, apud hos certe regnaturam etiam me sperans. Sed hic quoque pudet ac piget dicere, Fora, Basilicæ, curiæ, templa sic undique litibus perstrepunt, ut nusquam apud Ethnicos æque. Adeo, ut cum bona pars humanæ calamitatis sit aduocatorum turba, ratio hæc etiam ad litigantium undas paucitas sit, ac solitudo.

litudo. Ciuitatem aspicio, spes ilico oboritur, inter hos
 saltem conuenire, quos eadem cingūt mœnia, eadē m
 moderantur leges, & uelut una uectos naui commu-
 ne continet periculum. Sed ô me miseram, quàm hic
 quoq; dissidijs omnia uitiata cōperio, adeò ut uix do-
 mum ullam reperire liceat, in qua mihi sit dies aliquot
 locus. Sed plebē omitto, quæ maris ritu, suis æstibus
 rapitur, in principum aulas, uelut in portum quendā
 me recipio. Erit, inquā, certe apud hos locus paci, plus
 hi sapiūt quàm uulgus, ut qui sint plebis animus, atq;
 oculus populi. Tum eius uices gerunt, qui doctor est
 & princeps concordix, à quo quidem cum omnibus,
 tum his præcipue sum commendata. Et omnia bene
 pollicentur. Video blandas cōsalutationes, amicos cō-
 plexus, hilares computationes, cæteraq; officia huma-
 nitatis. At ô rem indignam, apud hos nec umbrā ue-
 ræ concordix licuit cernere. Fucata, ficta q; omnia, fa-
 ctionibus apertis, clancularijs dissidijs ac simultatibus
 corrupta sunt uniuersa: Denique adeò apud hos non
 esse sedem paci comperio, ut hinc potius omnium bel-
 lorum fontes ac seminaria. Quò me posthac conferā
 infelix, posteaquàm toties sefellit spes? At principes
 fortasse magni sunt potius quàm eruditi, magisq; du-
 cuntur cupiditatibus, quàm recto animi iudicio. Ad
 eruditorum greges confugiam, Bonæ literæ reddunt
 homines, Philosophia plusquàm homines, Theolo-

gia reddit diuos. Apud hos certe dabitur conquiescere, tot circumactæ ambagibus. Verum prohdolor, en hic quoq; bellorum aliud genus, minus quidem cruentum, sed tamen nõ minus insanum. Schola cum schola dissidet, & ceu rerum ueritas loco commutetur; ita quædam scita non trañciunt mare, quædam non superant alpes, quædam non tranant Rhenum, imò in eadem academia cum rhetore bellum est dialectico, cum iureconsulto dissidet theologus. Atq; adeo in eodem professionis genere, cum Thomista pugnat Scotista, cum reali nominalis, cum Peripatetico Platonicus, adeo ut ne in minutissimis quidẽ rebus inter hos cõueniat, ac sæpenumero de lana caprina atrocissime digladiantur, donec disputationis calor ab argumentis ad conuitia, à conuitijs ad pugnos incrudescat, & si res pugionibus aut lanceis non agitur, stylis uenentinctis sese confodiunt, dentata charta dilacerant inuicem, alter in alterius famam letalia linguarum uibrat spicula. Quò me uertam, toties experta mihi data uerba? Quid superest, nisi una ueluti sacra ancora Religio? Huius professio licet sit Christianorum omnium communis, tamen eam isti peculiariter profitentur titulo, cultu, ceremonijs, qui uulgo sacerdotum cognomento commendantur. Hos itaq; procul intuenti cuncta spem faciunt, portum mihi paratum esse. Arridẽt uestes cãdida, meoq; colore insignes, uideo cruces pa-
 cis

eis symbola, audio dulcissimū illud fratris cognomē,
 eximix charitatis argumētum, audio salutationes pa-
 cis, læto omine felices, cerno rerum omnium commu-
 nionem, coniunctum collegium, templum idem, leges
 easdem, conuentus quotidianos. Quis hic non confi-
 dat paci locum fore? Sed ô rem indignam, nusquam
 ferè collegio cōuenit cum episcopo, parum hoc, nisi &
 ipsi inter sese factionibus scinderentur. Quotusquisq;
 sacerdos est, cui non sit cum aliquo sacerdote lis? Pau-
 lus rem nō ferendam censet, quod Christianus litiget
 aduersus Christianum, & sacerdos cum sacerdote, epi-
 scopus cum episcopo certat? Verū his quoq; forsitan
 ignoscat aliquis, quod longo iam usu propemodū in
 prophanorum consortium abierunt, posteaquā ea-
 dem cum illis cœperūt possidere. Age fruantur ij sanè
 suo iure, quod teu præscriptione sibi uindicāt. Vnum
 hominum genus superest, qui sic astricti sunt religio-
 ni, ut etiam si cupiant, nullo pacto queant excutere, nō
 magis profecto, quā testudo domū. Sperarē apud
 hos mihi fore locum, nisi toties frustrata spes me pro-
 fus desperare docuisset. Et tamen ne quid intentatum
 relinquā, experiar. Quæris exitum? A nullis resilij ma-
 gis. Nam quid sperem, ubi religio cum religione dissi-
 det? Tot factiones sunt, quot sunt sodalitia, Domini-
 cales dissident cum Minoritis, Benedictini cum Ber-
 nardinis, tot nomina, tot cultus, tot ceremoniæ studio

diuersa, ne quid omnino conueniret, sua cuiq; placet,
 aliena damnat & odit quisq;. Quin idem sodaliticum
 factionibus scinditur, obseruantes infectantur Cole-
 tas, utriq; tertium genus, quod à conuentu cognome
 habet, cum nihil inter istos conueniat. Iam ut par est,
 omnibus rebus diffisa, optabam uel in uno quopiam
 monasteriolo latitare, quod uere tranquillū esset. Inui-
 ta dicam, quod utinam non esset uerissimum, nullum
 adhuc reperi, quod non intestinis odijs ac iurgijs esset
 infectum. Pudor sit recensere, quàm nihili de nugis tri-
 tisq; quantas cieant pugnas uiri senes, barba pallioq;
 uerendi, postremo, ut sibi uidentur, impense tum eru-
 diti, tum sancti. Arridebat spes nonnulla, fore, ut alicu-
 bi inter tot coniugia qualiscunq; daretur locus. Quid
 enim non pollicetur, domus communis, fortuna com-
 munis, lectus communis, liberi communes? Denique
 corporum ipsorum ius mutuuum, ut unum potius ho-
 minem credas è duobus conflatum, quàm duos? Huc
 quoq; sceleratissima illa Eris irrepsit, totq; uinculis co-
 pulatos dirimit dissidijs animorū. Et tamen inter hos
 citius cōtingat locus, quàm inter eos, qui tot titulis, tot
 insignibus, tot ceremonijs absolutam charitatem pro-
 fitentur. Tandem illud in uotis esse cœpit, ut saltem in
 unius hominis pectore daretur locus. Ne id quidem
 contigit, idem homo secum pugnat, Ratio belligerat
 cum affectibus, & insuper affectus cum affectu cōsistit
 etatur.

statatur, dū aliò uocat pietas, aliò trahit cupiditas: rursum aliud suadet libido, aliud ira, aliud ambitio, aliud auaritia. Et huiusmodi cum sint, non pudet tamen illos appellari Christianos, cum modis omnibus distent ab eo, quod Christo præcipuum est ac peculiare. Vniuersam eius uitam contemplare, quid aliud est quàm concordiã mutuã amoris doctrina? Quid aliud inculcant eius præcepta, quid parabolã, nisi pacem, nisi charitatē mutuā? Egregius ille uates Esaias, cum cœlesti afflatus spiritu, Christum illum rerum omnium conciliatorem uenturum annunciaret, num scapam pollicetur? num urbium euerforem? num bellatorem? num triumphatorem? Nequaquam. Quid igitur? Principem pacis. Siquidem cum omnium optimum principē intelligi uellet, ab ea re denotauit, quā omnium optimam iudicasset. Neq; mirum ita uisum Esaiæ, cum Syllius Ethnicus Poëta hunc in modum de me scripserit,

Pax optima rerum, quas homini natura dedit.

Concinit huic mysticus ille Citharædus: Et factus est, inquiens, in pace locus eius. In pace dixit, nō in tentorijs, non in castris. Princeps est pacis, pacem amat, offenditur dissidio. Rursum Esaias: Opus iusticiæ pacem appellat, idem sentiens, ni fallor, quod sensit Paulus ille, & ipse è Saulo turbulento redditus trāquillus, & pacis doctor, cum charitatem cæteris omnibus arcani spiritus.

ni spiritus dotibus anteponeus, quo pectore, qua fa-
 cundia meum encomium detonuit Corinthijs? Cur
 enim non gloriatur sic laudari à uiro tā laudato? Is aliàs
 Deum pacis appellat, aliàs pacem Dei uocat, palàm
 indicans hæc duo sic inter sese cohærere, ut ibi pax esse
 non possit, ubi Deus non adsit: nec illic esse Deus pos-
 sit, ubi pax non adsit. Itidem & pacis angelos in diui-
 nis libris uocatos legimus, pios ac Dei ministros, ut
 per se liqueat, quos belli angelos oporteat accipi. Au-
 dite strenui bellatores, uidete sub cuius signis milita-
 tis, nimirum illius, qui primus dissidiū seuit inter Deū
 & hominem. Quicquid calamitatū sentit mortalitas,
 huic dissidio debet acceptum ferre. Friuolum est enim
 quod arguantur quidam, in arcanis literis Deū exer-
 cituum, & Deum ultionum dici. Permultum enim in-
 terest inter Iudæorum Deum, & Christianorū Deū,
 etiam si suapte natura unus & idē Deus est. Aut si nor-
 bis quoq; placent tituli ueteres, age sit exercituum De-
 us, modo acies intelligas uirtutum concentum, quarū
 præsidio uitia demoliuntur homines pij. Sit ultionū
 Deus, modo uindictam accipias, uitiorum correctio-
 nem, ut cruentas strages, quibus Hebræorum libri re-
 ferti sunt, non ad laniandos homines, sed ad impios
 affectus è pectore profligandos referas. Sed ut quod
 institutum erat, persequamur, quoties absolutam feli-
 citatem significant arcanae literæ, pacis nomine id de-
 clarant.

clarat. Velut Esaias: Sedebit, inquit, populus meus in
 pulchritudine pacis. Et alius: Pax, inquit, super Israël.
 Rursum Esaias admiratur pedes annunciantium pa-
 cem, annunciantium bona. Quisquis Christum annū-
 ciat, pacem annunciat. Quisquis bellum prædicat, illū
 prædicat, qui Christi dissimillimus est. Age iam, quæ
 res dei filium pellexit in terras, nisi ut mundum patri
 reconciliaret: ut homines inter se mutua & indissolubi-
 li charitate conglutinaret: postremo, ut ipsum homi-
 nem sibi faceret amicū? Mea igitur gratia legatus erat,
 meum agebat negocium. Atque ob id Solomonem sui
 typum ferre uoluit, qui nobis εἰρηνοποιός, id est pacifi-
 cus dicitur. Quantumuis magnus erat Dauid, tamen
 quia bellator erat, quia sanguine fuerat inquinatus,
 non sinitur extruere domum domini, non meretur hac
 parte gerere typum Christi pacifici. Iam illud interim
 perpende bellator, si prophanant bella, numinis iussu
 suscepta gesta, quid facient quæ suasit ambitio, quæ
 ira, quæ furor? Si pium regem polluit effusus sanguis
 Ethnicorum, quid faciet tam ingens effusio sanguinis
 Christiani? Obsecro te Christiane princeps, si modo
 uere Christianus es, contēplare tui principis imaginē,
 observa quomodo regnū suum inierit, quomodo pro-
 gressus sit, quomodo hinc decesserit, & mox intelliges
 quomodo abs te geri uelit, nimirum ut summa cura,
 tum tuarum pax sit, & concordia. Nato iam Christo,

G num

num bellicis tubis insonant angeli? Clangorem tubarū audiere Iudæi, quibus bellare permissum est. Hæc congruebant auspicia, quibus fas erat odisse inimicos. At genti pacificæ longe aliam cantionem canunt pacis angeli. Num classicum canunt? Num uictorias, triumphos, trophæa cę pollicentur? Minime. Quid tandem? pacem annunciant, congruentes cum prophetarum oraculis, & annunciant non ihs, qui cædes spirant ac bella, qui feroces ad arma gestiunt, sed qui bona uoluntate propensi sint ad concordiam. Prætexant quæ uelint suo morbo mortales, ni bellum amarent, nõ sic iugibus bellis inter se conflictarentur. Age Christus ipse iam adultus, quid aliud docuit, quid aliud expressit, quàm pacem? Pacis omine suos subinde salutat. Pax uobis, eam cę salutandi formam suis præscribit, uelut unice dignam Christianis. Atq; huius præcepti non immemores Apostoli, pacem præfantur in suis Epistolis, pacem optant ihs, quos unice diligunt. Rem præclaram optat, qui salutem optat, sed felicitatis summam precatur, quisquis pacem precatur. Hanc ille toties in omni uita commendatam, uide quãta sollicitudine commēdet moriturus. Diligatis, inquit, inuicem sicut dilexi uos. Ac rursus: Pacem meã do uobis, pacem relinquo uobis. Auditis quid relinquat suis? num equos? num satellitium? num imperium? num opes? nihil horum. Quid igitur? pacem dat, pacẽ relinquit.

pacem

pacem cum amicis, pacem cum inimicis. Iam illud mihi consideres uelim, quid à coena mystica, iam imminente mortis tempore, supremis illis precibus flagitarit à patre. Rem opinor haud uulgarem poposcit, qui se sciebat impetraturum quicquid peteret. Pater, inquit, sancte, serua eos in nomine tuo, ut sint unum, sicut & nos. Vide quaeso, quàm insignem concordiam exigit in suis Christus: nō dixit, ut sint unanimes, sed ut sint unum, neq; id quocunq; modo, sed sicuti nos, inquit, unum sumus, qui perfectissima & ineffabili ratione sumus idem, & illud obiter indicans, hac una uia seruandos esse mortales, si mutuam inter sese pacem aluerint. Porrò quod huius mundi principes insigni quopiam suos notant, quo possint à cæteris dignosci, praesertim in bello. Vide qua tandem nota Christus insignierit suos, non alia uidelicet, quàm mutuae charitatis. Hoc inquiens argumento cognoscent homines uos esse meos discipulos, non si sic aut sic uestiamini, non si his aut his uestiamini cibis, nō si tantum ieiunatis, non si tantum psalmorum exhausseritis, sed si dilexeritis inuicem, neq; id sanè uulgari modo, sed quem admodū ego dilexi uos. Innumera sunt philosophorum praescepta, uaria sunt Moyse, plurima regum aedicta, unicum est, inquit, praesceptū meum, ut ametis inuicem. Idem orandi formam suis praescribens, nōne in ipso statim initio mire admonet concordiae Christi-

stianæ: Pater, inquit, noster. Vnius est precatio, una
 communis omniū est postulatio, una domus, eadēq̄
 familia sunt omnes, ab uno patre pendent omnes, &
 qui conuenit eos iugibus bellis inter sese conflictari:
 Quo ore compellas communem patrem, si in fratris
 tui uiscera ferrum stringis? Iam quoniam unum hoc
 uoluit altissime insidere suorum animis, quot symbolo-
 lis, quot parabolis, quot præceptis concordiaē studium
 inculcauit? Se pastorem uocat, suos oues. Et obsecro,
 quis unquam uidit oues pugnantēs cum ouibus? Aut
 quid faciūt lupi, si grex ipse semet inuicem lacerat? Cū
 se uitis stirpem uocat, suos uero palmites, quid aliud
 quàm expressit unanimitatem? Portentum uideatur
 piaculis procurandum, si in eadem uite palmes cū pal-
 mite bellet: & ostentum nō est, si Christianus pugnet
 cum Christiano? Postremo si quid omnino Christia-
 nis sacrosanctum est, certe sacrosanctum esse debet, ac
 penitus animis illorum insidere, quæ Christus extre-
 mis illis mandatis tradidit, ueluti testamentum con-
 dens, ac filijs ea cōmendans, quæ cuperet illis nunquā
 uenire in obliuionē. Aut quid aliud in his docet, man-
 dat, præcipit, orat, nisi mutuū inter ipsos amorem?
 Quid illa sacrosancti panis, & calicis philotesij cōmu-
 nio, nisi nouam quandam & indissolubilem concordi-
 am sanxit? Cæterum quando sciebat non posse cōsta-
 re pacem, ubi de magistratu, de gloria, de opibus, de
 uindicta:

maledicta certamen est, ideo penitus affectus eiusmodi reuellit ex animis suorum, uetat in totum ne male resistent, iubet ut & de male merentibus bene mereantur si possint, bene precantur male precantibus. Et Christiani sibi uidentur, qui ob quantumuis leuem iniuriam, magnam orbis partem in bellum pertrahunt: Praecipit ut qui in suo populo sit princeps, is ministrum agat, nec alia re praecellat alijs, nisi quod melior sit, & pluribus proficit. Et non pudet quosdam ob pusillam accessiunculam, regni pomcerijs addendam, tantos ciuile tumultus: Docet auium & liliorum ritu in diem uiuere. Uetat sollicitudinem in posterum diem extendere, uult totos à caelo pendere, diuites omnes excludit à regno caelorum: & non uerentur quidam ob pecuniam non exolutam, fortasse nec debitam, tantum humani sanguinis effundere: Atque his temporibus haec uel iustissimae suscipiendi belli causae uidentur. Profecto haud aliud agit Christus, iubens ut unum quiddam à se discant, miti esse animo, minimeque feroci. Cum iubet relinqui donarium ad aram, nec prius offerri, quam cum fratre reditum sit in gratiam, nonne palam docet rebus omnibus anteponendam esse concordiam, nec ullam uictimam esse Deo gratam, nisi commendante me: Respuebat Deus Iudaicum munus, fortassis haedum, aut ouem, quod à dissidentibus offerret: & Christiani sic inter sese belligerantes, sacrosanctam

illam uictimam audent offerre: Iam cū se gallinæ pullos sub alas aggreganti facit ad similem, q̄ apto simbolo depinxit concordiam: Ille congregator est, & qui conuenit Christianos esse miluios: Eodē pertinet, quod lapis dictus est angularis, utrunq; parietem cōmittens & continens: & qui conuenit, ut huius uicarij totum orbem ad arma cōmoueāt, regnaq; regnis cōmittant: Summum illum conciliatorem habent principem, ut iactant, & nullis rationibus ipsi sibi possunt reconciliari. Cōciliauit ille Pilatū & Herodem, & suos in concordiam redigere non potest: Petrum adhuc semihudæum, qui in præsentis capitis discrimine, dominū ac præceptorē tueri parabat, obiurgat ipse qui defendebat, gladiūq; iubet recondere: & Christianis obleuissimas causas nunquā nō expromptus districtusq; est gladius, idēq; in Christianos. An ille se gladij prædio defensum uelit, qui moriens deprecatur pro necis autoribus: Omnes Christianorum literæ, siue uetus legas Testamentum, siue nouum, nihil aliud quàm pacem & unanimitatem crepāt, & omnis Christianorū uita nihil aliud quàm bella tractat: Quæ nam est hæc plusquàm ferina feritas, quæ tot rebus nec uinci potest, nec leniri: Quin potius aut Christianorum titulo gloriari desinant, aut Christi doctrinam expriment concordia. Quousq; uita pugnabit cum nomine: Insignite quantumlibet ædes uestesq; crucis imagine,

gine, non agnoscat Christus symbolum, nisi quod ipse
præscripsit, uidelicet cōcordiæ. Congregati uident eun-
tem in cœlum, congregati iubentur operiri spiritum
cœlestem. Et inter congregatos se semper uersaturum
promiserat, ne quis speraret usquam in bellis adesse
Christū. Iam igneus ille spiritus, quid aliud est quàm
charitas? Nihil igne communius, citra dispendium ul-
lum ignis igni accenditur. Vis autem cognoscere spiri-
tum illum cōcordiæ parentem esse? exitum uide. Erat,
inquit, cunctis cor unum, & anima una. Tolle spiritū
ē corpore, continuo dilabitur omnis illa membrorum
compago. Tolle pacem, & perit omnis Christianæ ui-
tæ societas. Tot hodie sacramentis infundi cœlestem
spiritum affirmant Theologi. Si uerum prædicāt, ubi
peculiaris spiritus illius effectus, cor unum & anima
una? Sin fabulæ sunt, cur tantum honoris hisce rebus
defertur? Atq; hæc sanè dixerim, quo magis Christia-
nos suorum morum pudeat, nō quo sacramentis ali-
quid detraham. Nam quod populum Christianum
Ecclesiam uocari placuit, quid aliud quàm unanimi-
tis admonet? Qui conuenit castris & Ecclesiæ? Hæc ag-
gregationem sonat, illa dissidium: si pars Ecclesiæ glo-
riaris esse, quid tibi cum bellis? si ab Ecclesia semotus
es, quid tibi cum Christo? Si eadem omnes habet do-
mus, si communem habetis principem, si eidem milita-
tis omnes, si sacramentis iisdem estis iniñati, si iisdem
gaudetis.

gaudetis donatiuis, si h̄isdem alimini stipendijs, si com-
 mune petitur præmium, quid ita inter uos tumultua-
 mini? Videmus inter impios istos commilitones, qui
 mercede ad cædis peragenda ministerium cōducti ue-
 niunt, tantam esse concordiam, nō ob aliud, nisi quod
 sub h̄isdem militant signis, & pietatem profitentes tot
 res non conglutinant? Itane nihil agitur tot Sacramē-
 tis? Baptismus communis omnium, per hūc Christo
 renascimur, & execti mundo Christi membris inseri-
 mur. Quid autem tam idem esse potest, quàm eiusdē
 corporis membra? Ab hoc igitur, neq; seruus est quis
 quam, neq; liber, neq; Barbarus, neq; Græcus; neque
 uir, neq; fœmina, sed omnes idem in Christo sunt, qui
 omnia redigit in concordiam. Scythas ita iungit pau-
 lulum sanguinis utrinq; gustati ē calice, ut pro amico
 nihil contentur & mortem oppetere, Ethnicis etiam
 sancta est amicitia, quam mensa communis concilia-
 uit: & Christianos cœlestis ille panis, ac mysticus ille
 calix non continet in amicitia, quam ipse sanxit Chri-
 stus, quam illi quotidie renouant, ac repræsentāt sacri-
 ficij. Si nihil illic egit Christus, quorsum opus hodie
 tot ceremonijs? si rem seriā egit, cur sic à uobis negli-
 gitur, quasi rem ludicram ac scenicam egerit? Audet
 quisquam ad sacram illam mensam amicitiae symbo-
 lum, audet ad pacis conuiuium accedere, qui bellū de-
 stinat in Christianos, & eos parat perdere, pro quibus
 seruandis

seruandis mortuus est Christus, eorum haurire san-
 guinem, pro quibus suum sanguinē fudit Christus?
 O pectora plusquàm adamantina, in rebus tam mul-
 tis consortium est, & in uita tam inexplicabile dissidi-
 um? Eadem nascendi lex omnibus, eadem senescendi
 moriendiq; necessitas. Eundem generis principem ha-
 bent omnes, eundē religionis autorem, eodem omnes
 redempti sanguine, iisdem omnes initiati sacris, iisdē
 aluntur sacramētis, quicquid ex his redit muneris, ab
 eodem proficiscitur fonte, & ex æquo commune est o-
 mnibus. Eadem omnium Ecclesia, denique præmium
 idem omnium. Quin cœlestis illa Hierusalem, ad quā
 suspirant uere Christiani, à pacis uisione nomen ha-
 bet, cuius interim Ecclesia typum sustinet. Et qui sit, ut
 hæc tantopere discrepet ab exēplari? Adeo nihil pro-
 mouit tot uñs solers natura, nihil ipse Christus perfe-
 cit tot præceptis, tot mysterijs, tot symbolis? Vel ipsa
 mala conciliant & malos, iuxta prouerbium: Christia-
 nos inter se, nec bona, nec mala ulla conciliant. Quid
 humana uita fragilius, quid breuius? quot ea morbis,
 quot casibus obnoxia? Et tamen cum plus habeat ex
 sese malorum, quàm ut ferri possit, tamen maximam
 malorum partem ipsi sibi accersunt dementes. Tanta
 cæcitas humanos animos occupat, ut nihil horū per-
 spiciat. Sic præcipites aguntur, ut omnia naturæ Chri-
 sticę uincula, omnia fœdera rumpât, dissecent, diffrin-
 gant.

gant. Pugnans passim atq; assidue, tumultuandi nec
 modus, nec finis. Colliditur gens cum gente, ciuitas cū
 ciuitate, factio cum factione, princeps cum principe, &
 ob duorum homuncionum, qui mox uelut epheme-
 ra sint interituri, seu stultitiam, seu ambitionē, res hu-
 manæ sursum deorsum miscentur. Missas faciam uete-
 rum bellorum tragœdias. Repetamus decem ab hinc
 annis acta, ubi non gentium crudelissime pugnatum
 est terra, maricq;: Quæ regio non Christiano sangui-
 ne commaduit? Quod flumen, quod mare, non hu-
 mano cruore tinctum est? Et ô pudor, pugnant immar-
 nius, quàm Iudæi, quàm Ethnici, q̄ feræ. Quicquid
 bellorum Iudæis gestum est aduersus Allophylos, id
 Christianis gerendum erat aduersus uitia, quibus nūc
 cum uitijs conuenit, cum hominibus bellum est. Et ta-
 men Iudæos diuina iussio ducebat ad pugnam. Chri-
 stianos, si prætextibus detractis, rem uere æstimes,
 transuersos rapit ambitio, agit ira pessimus consultor,
 pertrahit habendi nunquam satiata cupiditas. Atque
 his ferè cum exteris res erat, Christianis cum Turcis
 fœdus est, inter ipsos bellum. Iam Ethnicos tyrannos
 ferè gloriæ sitis ad bellum extimulabat, atq; hi tamen
 sic Barbaras atq; efferas nationes subigebant, ut uin-
 ti expediret, & uictor de uictis benemereri studeret.
 Dabant operam, ut quàm fieri posset, incruenta esset
 uictoria, quo simul & uictori honesta fama præmiū
 esset,

esset, & uictis solatium uictoris benignitas. At pudet
 meminisse, quàm pudendis, quàm friuolis de causis,
 Christiani principes orbem ad arma cõcitant. Hic ob
 soletum ac putrem aliquẽ titulum, aut reperit, aut cõ-
 mentus est. Quasi uero ita magni referat, quis regnũ
 administret, modo publicis commodis recte consula-
 tur. Ille causatur omissum nescio quid in fœdere centũ
 capitum. Hic illi priuatim infensus est, ob sponsam in-
 terceptam, aut scomma liberius dictum. Et quod est
 omnium sceleratissimum, sunt qui tyrãnica arte, quod
 populi cõcordia potestatem suã labefactari sentiant,
 dissidio stabiliri, subornent qui data opera bellum ex-
 citent, quo simul & coniuñctos dirimant, & infelicem
 populum licentius expilent, id procurant scelestissimi
 quidam, qui populi malis aluntur, & quibus pacis tem-
 pore non multum est quod agant in Repub. Quæ
 Tartarea furia uenenum hoc in pectus Christianum
 potuit immittere? Quis hãc tyrannidem docuit Chri-
 sticolæ, quam nec Dionysius ullus, nec Mœzentius ul-
 lus, nec Phalaris ullus nouit? Beluæ uerius quàm ho-
 mines, & sola tyrannide nobiles, nec usquam cordati
 nisi ad nocendum, nec unquam concordēs, nisi ad op-
 primendam Rempub. Et hæc qui gerũt, pro Christia-
 nis habentur, audent humano sanguine undiq; pollu-
 ti, ad sacras ædes, ad sacras aras accedere. O pestes in
 extremas insulas deportandas. Si Christiani corporis

unius membra sunt, cur non gratulatur quisq; alienæ
 felicitati? Nunc propè iusta mouendi belli causa uide-
 tur, regnum finitimum, rebus omnibus paulo floren-
 tius. Etenim si uerum fateri uolumus, quid aliud com-
 mouit, & hodie commouet tam multos ad armis la-
 cessendum Franciæ regnum, nisi quod est unū omniū
 florentissimum? Nullum latius patet, nusquam sena-
 tus augustior, nusquam Academia celebrior, nusquā
 concordia maior, & ob hoc ipsum potestas summa.
 Nusquam æque florent leges, nusquam illibator reli-
 gio, nec Iudæorum cōmercio corrupta, uelut apud Ita-
 los, nec Turcarum aut Maranorū uicinia infecta, quæ
 admodum apud Hispanos & Hungaros. Germania-
 ne quid dicā de Bohæmis, in tot regulos dissecta est,
 ac regni ne species quidem ulla. Sola Francia ceu flos
 illibatus Christianæ ditionis, & uelut arx quædam tu-
 tissima, si qua fors tempestas ingruat, tot modis impe-
 titur, tot artibus incessitur, nec ob aliud, nisi cuius gra-
 tia cōueniebat gratulari, si qua uana Christianæ men-
 tis esset in istis. Atq; his tam impijs factis prætextitur
 titulus pius, sic sternunt uiam ad propagandum impe-
 rium Christi. O rem monstruosam, parum consultum
 putant Reipub. Christianæ, nisi pulcherrimam ac feli-
 cissimam ditionis Christianæ partem subuerterint.
 Quid quod in his tractandis feras etiam ipsas ferita-
 re præcedunt? Non omnes pugnant beluæ, nec fera-
 rum.

rum, nisi in diuersum genus conflictatio est, quemadmodum & ante diximus, sæpius inculcandum, quo magis inhæreat animis. Vipera nõ mordet uiperam, nec lynx lyncem discerpit. Ac rursus illæ cum pugnant, suis pugnant armis, illas armauit natura: homines inermes natos. ô deum immortalem, qualibus armis armat ira? Tartareis machinis impetût Christiani Christianos. Quis enim credat bombardas, hominis inuentum esse? Nec illæ tam densis agminibus in mutuum exitium ruunt. Quis unquam uidit decem leones cum decem tauris congregari? At quoties uiginti millia Christianorum cum totidem Christianis ferro decertant? Tanti est lædere, tanti est haurire sanguinem fratrum. Nec illis ferè bellum est, nisi cum fame, aut cura sobolis in rabiem agit. At Christianis quæ tam leuis iniuria est, ut non uideatur idonea bellandi occasio? Si faceret ista plebes, ut cunq; prætexi poterat incertitia. Si iuuenes, excusari poterat ætatis imperitia. Si prophani, non nihil eleuaret atrocitatem facti personæ qualitas. Nunc ab ijs potissimum uidemus oriri bellorum semina, quorum consilio moderationeq; populi motus componi conueniebat. Contemptum illud & ignobile uulgus condit egregias urbes, conditas ciuilitate administrando locupletat. In has irrepunt satrapæ, & ceu fuci, quod aliena partum est industria, surripiunt, & quod à plurimis bene congestum est, à paucis male

cis male dissipatur, quod recte conditum, crudelissime
 diruitur. Quod si prisca non meminerunt, repetat qui
 uolet, secum hisce duodecim annis gesta bella, causas
 expendat, comperiet omnia principū gratia suscepta,
 magno populi malo gesta, cum ne tantillum quidem
 ad populum attineret. Iam quod olim fœdum habebatur
 apud Ethnicos, caniciem galea premere, ut in-
 quit ille, id apud Christianos laudi ducitur. Turpe ier-
 nex miles Nasoni, & istis magna res est bellator se-
 ptuagenarius. Imò ne sacerdotes quidē ipsos pudet,
 quos olim Deus nec in sanguinaria illa & inclementi
 lege Moyſi, uoluit ullo sanguine pollui: non pudet
 Theologos Christianæ uitæ magistros, nō pudet ab-
 solutæ religionis professores, nō pudet episcopos, nō
 pudet Cardinales & Christi uicarios, eius rei autores
 ac faces esse, quam Christus tantopere detestatus est.
 Qui conuenit mitræ & galeæ? Quid pedit cū gladio?
 Quid Euangelico codici cum clypeo? Qui cōuenit pa-
 cis omine salutare populum, & orbem ad turbulentis-
 simas pugnas concitare? pacem dare lingua, re bellum
 immittere? Tun' eodem ore quo Christum pacificum
 prædicas, bellum laudas, eademq; tuba Deum canis
 & satanam? Tun' apud concionem sacram, cuculla re-
 ctus, ad cædem incitas simplicem populū, qui ex ore
 tuo doctrinam expectabat Euangelicam? Tun' apo-
 stolorum occupans locum, pugnantia doces cum apo-
 stolorum

stolorum præceptis? An nõ uereris, ne quod de Chri-
 sti præconibus dictum est, Quàm speciosi pedes nun-
 ciantium pacem, nunciantium bona, nunciantium sa-
 lutem, in diuersum uertatur, Quàm scæda lingua sacer-
 dotum, adhortantium ad bellum, incitantium ad ma-
 la, prouocantium ad perniciem? Apud Romanos ad
 huc impie pios, qui pontificium maximum iniret, ex
 more confirmabat iureiurâdo, se manus ab omni san-
 guine puras seruaturum, adeo ut ne læsus quidem ul-
 cisceretur. Atq; huius sacramenti fidem cõstanter præ-
 stitit Titus Vespasianus, imperator Ethnicus, idq; lau-
 di datur à scriptore Ethnico. At õ prorsus sublatam è
 rebus humanis frontem, apud Christianos Deo dica-
 ti sacerdotes, & qui his quoq; sanctius aliquid præ se
 ferunt monachi, ad cædes, ad strages inflammât prin-
 cipum ac plebis animos. Et Euangelij tubam Martis
 tubam faciūt, obliti dignitatis suæ sursum ac deorsum
 cursitant, nihil non tum faciunt, tum patiuntur, dum
 bellum excitent: & per hos principes alioqui fortassis
 quieturi, ad pugnam inflammantur, quorum autori-
 tate tumultuantes sedari conueniebat. Imò quod est
 prodigiosius, belligerantur ipsi, idq; earum rerum gra-
 tia, quas & apud impios contempserunt philosophi, qua-
 rumq; cõtemptus proprius ac peculiaris est uiris apo-
 stolicis. Ante paucos annos, cum fatali quodam mo-
 do mundus ad arma raperetur, Euangelij præcones,
 hoc

hoc est. Minores ac Dominicani quidam è suggesto
 sacro classicum canebāt, & ultro ad furiam propensos
 magis accendebant. Apud Britannos animabant in
 Gallos, apud Gallos animabāt in Britannos. Omnes
 ad bellum instigabant. Ad pacem nemo prouocabat,
 præter unum aut alterū, quibus penè capitale fuit me
 uel nominasse. Curſitabant ultro citroq; sacrosancti
 præſules, & dignitatis & professionis suæ obliuī, publicū
 orbis morbum opera sua exacerbantes, tum hinc
 Iulium pontificem Romanum, hinc reges ad matur
 randum bellum instigantes, perinde quasi non satis
 ipsi sua sponte insanirent, & tamen hanc manifestariā
 insaniam magnificis titulis præteximus. Huc patrum
 leges, huc piorum hominum scripta, huc arcana scri
 pturæ uerba impudentissime detorquemus, ne dicam
 impie. Imò iam eò propè redijt res, ut stultum & im
 pium sit aduersus bellum hiscere, & id laudare quod
 in primis ore Christi laudatum est. Parum consulere
 populo, parū fauere principi uidetur, qui sua serit rem
 omnium saluberrimam, & ab omnium pestilētissima
 dehortetur. Iam ipsa castra sequuntur sacrifici, præſunt
 in castris episcopi, & relictis ecclesijs suis, Bellonæ rem
 agunt. Imò gignit iam bellum sacerdotes, gignit epi
 scopos, gignit Cardinales, quibus Campi legatus ho
 norificus titulus, & apostolorum successoribus dignus
 habetur. Quo minus mirum, si Martem spirant, quos
 Mars

Mars genuit. Et quo malum sit insanabilius, tantam impietatem pietatis specie prætexunt. Vexilla crucem habent. Miles impius, & nummis aliquot ad lanienā ac eadem cōductus, crucis insigne præfert, & belli symbolum est, quod solum dedocere bellū poterat. Quid tibi cum cruce scelerate miles? Istis animis, istis factis, dracones, tigrides, ac lupi conueniebant. Istud signum eius est, qui non pugnando, sed moriēdo uicit, qui seruauit, non perdidit, quodq; cum primis admonere te poterat, cū quibus hostibus tibi res sit, si modo Christianus es, & qua ratione uincendum sit. Tu salutis insigne gestas, ad fratris perniciem properans, & cruce perdis eum, qui cruce seruatus est? Quid quod ab arcanis illis & adorandis sacris, nā hæc quoq; pertrahuntur in castra, in quibus in primis summa Christianorum concordia repræsentatur, curritur in aciem, dirum ferrum in fratris uiscera stringitur, & facinoris omnium sceleratissimi, quo non aliud esse potest impijs spiritibus gratius, Christum faciunt spectatorem, si tamē illic dignatur adesse Christus. Deniq; quod est omnium absurdissimum, in utrisq; castris, in utraque acie crucis signum relucet, in utrisque sacra peraguntur. Quid hoc nostri est? pugnat crux cum cruce, Christus aduersus Christum belligeratur? Hoc signum Christiani nominis hostes terrere solet. Cur nūc oppugnāt, quod adorant? homines non una digni cruce, sed uera. Quæso,

I quid

quid in hisce sacris orat miles, Pater noster? Os durū,
 audes eum appellare patrem, qui fratris tui iugulum
 petis? Sanctificetur nomen tuum. Qui magis dehone
 stari poterat nomen Dei, quàm istiusmodi inter uos
 tumultibus? Adueniat regnum tuum. Sic oras, qui tā
 to sanguine tyrannidem tuam moliris? Fiat uoluntas
 tua, quemadmodum in coelo, ita & in terra. Pacē uult
 ille, & tu bellum paras? Panem quotidianum à cōmu
 ni patre petis, qui fraternas exuris segetes, & tibi quo
 que mauis perire, quàm illi prodesse? Iam quonā ore
 dices illud? Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos
 dimittimus debitoribus nostris, qui ad paricidium fe
 stinas? Deprecaris periculum tentationis, qui tuo peri
 culo fratrem in periculum pertrahis? A malo liberari
 postulas, cuius instinctu summum malum fratri ma
 chinaris? Plato negat appellandū bellum, quod Græ
 ci moueāt aduersus Græcos. Seditio est, inquit. Et istis
 sanctum etiā bellum est, quod ob quamlibet causam
 tali milite, talibus armis cū Christiano gerit Christia
 nus? Ethnicorum leges, culeo insutum in profluentem
 abijciunt, qui ferrum fraterno sanguine imbuerit. An
 minus fratres sunt, quos Christus copulauit, q̄ quos
 sanguinis propinquitas? Et tamen hic premiū est pa
 ricidio. O miseram bellantium sortem. Qui uincit, pa
 ricida est; qui uincitur, perit. Nihilō secius paricidio ob
 noxius, quod paricidium conatus est. Et post hæc exe
 crantur

crant Turcas uelut impios, & à Christo alienos, quasi uero cum hæc agūt, ipsi Christiani sint, aut quasi Turcis ullum spectaculum exhiberi possit iucūdius, quàm si cōspiciant illos mutuis telis sese cōfodientes. Immo-
lant, ut aiunt, Turcæ dæmonibus, at cum his nulla uic-
tima sit acceptior, quàm si Christianus mactet Chri-
stianum, quæso, quid aliud facis quàm illi? Tum enim
gemina fruuntur hostia spiritus impij, cum pariter &
qui mactat, & qui mactatur sit uictima. Si quis Tur-
cis fauet, si quis amicus est dæmonibus, hostias huius-
modi frequenter offerat. Sed audio iam dudum, quid
excusent homines in suum ipsorum malum ingeniosi. *Consutatio.*
Cogi se queruntur, & inuitos ad bellum pertrahi. De-
trahe personam istam, abijce fucos, tuū ipsius pectus
consule, reperiēs iram, ambitionem, stultitiam huc per-
traxisse, non necessitatem. Nisi forte hac fini necessita-
tem meriris, si non per omnia satis fiat animo. Ad po-
pulum phaleras, Deus fucis non deluditur. Atq; inter-
rea solennes aguntur supplicationes, magnis clamori-
bus petitur pax, uociferātur immani boatu, ut pacem
nobis dones, te rogamus, audi nos. Nonne iure opti-
mo Deus istis responderit: Quid me rideris? Rogatis
ut depellam, quod ipsi uobis accersitis uolentes? De-
precamini, cuius ipsi uobis estis autores. Si quælibet
offensa bellum parit, cui tandem non est quod quera-
tur? Inter uxorem & maritum incidunt, ad quæ sit cō-

niendum, nisi malis dirimi benevolentiam. Quod si
 quid eiusmodi sit ortū inter principes, quid opus erat
 mox ad arma rapi? Sunt leges, sunt homines eruditi,
 sunt uenerandi Abbates, sunt reuerēdi Episcopi, quo-
 rum salubri consilio tumultus rerum cōponi poterat.
 Cur non hos potius arbitros faciunt, quos haud possunt
 sint tam iniquos nancisci, quin minore malo discessuri
 sint, quā si armis experiantur? Vix ulla tam iniqua
 pax, quin bello uel æquissimo sit potior. Prius exper-
 de singula, quæ bellū uel postulat, uel adducit, & quan-
 tum lucri feceris intelliges. Summa est Romani ponti-
 ficis autoritas. Ast cum gentes, cum principes impijs
 bellis tumultuātur, id quod annos aliquot, ubi tum Pon-
 tificum autoritas, ubi potestas Christo proxima? He-
 certe erat expromenda, nisi ipsi similibus teneretur cu-
 piditatibus. Vocat Pontifex ad bellum, paretur. Vocat
 idem ad pacem, cur non obtemperatur itidem? Si
 pacem malunt, cur Iulio bellandi auctori tam alacriter
 obeditum est, Leoni ad pacem & concordiam prouo-
 canti uix quisquam obtemperat? Si uere sacrosancta
 est Romani pontificis autoritas, certe maxime ualere
 par est, quoties ad id prouocat, quod unice docuit Chri-
 stus. Cæterum quos Iulius ad bellum exitiale potuit
 excitare, cum Leo sanctissimus pontifex nō idem possit,
 tot modis ad Christianam concordiam prouocās,
 declarant sese, Ecclesie prætextu, suis seruisse cupidita-
 tibus.

ribus, ne quid dicam acerbius. Si ex animo tædet bel-
 lorum, dabo consilium, quo concordiam tueri possitis.
 Solida pax haud constat affinitatibus, haud fœderi-
 bus hominum, ex quibus frequenter exoriri bella uir-
 demus. Repurgandi fontes ipsi, unde malum hoc sca-
 tet, prauæ cupiditates tumultus istos pariunt. Et dum
 quisq; suis inferuit affectibus, interim affligitur Resp.
 nec tamen assequitur hoc ipsum quisq;, quod malis ra-
 tionibus affectat. Sapiant principes, & populo sapiât,
 non sibi, ac uere sapiant, ut maiestatem suam, ut felici-
 tatem, ut opes, ut splendorem his rebus metiant, quæ
 uere magnos & excellentes faciunt. Sint eo animo er-
 ga Rempub. quo pater erga familiam. Ita se magnū
 existimet rex, si quàm optimis imperet: ita felicem, si
 suos felices reddiderit: ita sublimem, si quàm maxime
 liberis imperet: ita opulentū, si populum habeat opu-
 lentum: ita florentem, si ciuitates perpetua pace florē-
 tes habeat. Atq; hunc principis animū imitentur pro-
 teres ac magistratus. Omnia Reip. cōmodis metiant,
 & hac uia rectius suis cōsuluerint commodis. Rex qui
 hoc sit animo, num is facile commouebitur, ut pecuni-
 am à suis extorqueat, quam Barbaro militi numeret:
 Suos ad famā adiget, ut impios aliquot duces ditet:
 Num is suorum uitam tot periculis obijciat? Nō opi-
 nor. Haftenus exerceat imperiū, ut meminerit se ho-
 minem imperare hominibus, liberum liberis, postre-

mo Christianum Christianis. Huic uicissim tantū de-
ferat populus, quatenus ad publicam utilitatem cōdu-
cit. Non aliud exiget bonus princeps. Mali uero cupi-
ditates retundet ciuium consensus. Absit utrinque pri-
uati commodi ratio. Plurimum honoris habeatur ijs,
qui bellum excluderint, qui cōcordiam restituerint in-
genio consilioue suo. Deniq; qui hoc modis omnibus
moliatur, non ut maximam militum ac machinarum
uim comparet, sed ut ijs non sit opus. Quod pulcherri-
mum facinus, tot imperatorū unus Diocetianus ani-
mo concepisse legitur. Quod si bellum uitari non po-
test, ita geratur, ut summa malorum in eorum capita
recidat, qui belli dedere causas. Nūc principes tuti bel-
ligerantur, ductores hinc crescunt, maxima malorum
pars in agricolas ac plebem effunditur, ad quos nec at-
tinet bellum, nec ipsi belli causam ullam dederūt. Vbi
principis sapientia, si hæc nō perpendit? ubi principis
animus, si hæc leuia ducit? Inuenienda ratio, qua fiat
ne toties mutantur, ac uelut obambulēt imperia, quod
omnis rerum nouatio tumultū gignat, tumultus bel-
lum. Id facile fiet, si regū liberi intra ditionis fines elo-
centur, aut si quē libeat finitimis adiungere, spes omni-
bus successionis præcisa esto. Nec fas sit principi ditio-
nis portionē ullam uendere aut alienare, perinde qua-
si priuata sint prædia, liberæ ciuitates. Nā liberæ sunt
quibus rex imperat, seruiunt quos tyrannus premit.

Nunc

Nūc huiusmodi matrimoniorum uicibus fit, ut apud Hybernos natus, repente imperet Indis, aut qui modo Syris imperabat, subito rex sit Italiae. Fitq; ut neutra regio principem habeat, dum priorem relinquit, & à posteriore non agnoscitur, nimirum ignotus, alioq; mūdo natus. Atq; interim dum illud parit, dum euincit, dum stabilit, alterum exhaurit proteritq;, nonnunquam amittit utrunq;, dum utrūq; complecti studet, uix alteri administrando idoneus. Semel inter principes conueniat, quid quisq; debeat administrare, ac ditionis fines semel datos, nulla proferat aut contrahat affinitas, nulla cōuellant scœdera. Ita suam quisq; portionem enitetur quàm potest ornatissimam reddere: dum in unam omne studium intendet, hanc conabitur rebus optimis locupletatâ suis liberis relinquere. Atq; hoc sanè pacto futurum est, ut ubiq; floreant omnia. Cæterum inter sese, non affinitatibus, aut factitijs sodalitatibus, sed sincera puraq; amicitia copulentur, maximeq; simili communiq; studio benemerendi de rebus humanis. Principi uero succedat, uel qui genere proximus, uel qui populi suffragijs maxime iudicabit idoneus. Cæteris sat sit, inter honestos haberi proceres. Regium est nescire priuatos affectus, & omnia publicis commodis æstimare. Ad hæc longinquas peregrinationes uitet princeps, imò pomœria regni nunquam transire uelit, memineritq; dicti longo seculorū consensu

consensu probati. Frons occipitio prior est. Locupletatum se existimet, non si quid alijs ademerit, sed si sua reddiderit meliora. Cum de bello agitur, ne adhibeat in consilium iuuenes, quibus ideo bellum placet, quod experti non sunt quātum habeat malorum: néue eos, quibus expedit turbari publicam tranquillitatē, quicquid populi calamitatibus aluntur, ac saginantur: senes cordatos & integros accersat, & quorū pietas patriæ spectata sit. Nec temere ad unius aut alterius libidinem bellum moueat, quod semel cœptum, haud facile finitur. Res omnium periculosissima, nō nisi totius populi consensu suscipiatur. Belli causæ statim præcidendæ sunt. Ad quædam conniendum, comitas comitatem inuitabit. Nonnunquam emenda pax. Ea si ratione subduxeris, quid bellum fuerit exhausturum, & quot ciues ab exitio serues, paruo empta uidebitur, etiam si magno emeris, quando præter ciuium tuorum sanguinem, plus erat bello irapendendum. In eas rationem, quantum malorum uitaris, quantum bonorum tuearis, & impendij nō pœnitebit. Fungantur interim suo officio præsules, sacerdotes uere sint sacerdotes, monachi professionis suæ meminerint, theologi quod Christo dignum est doceant. Conspirent omnes aduersus bellū, in hoc latrēt omnes. Pacem publice priuatimque prædicent, efferant, inculcēt. Tum si minus possint efficere, ne ferro decernatur, certe ne probent, ne intersint.

ne rei

ne rei uel tam sceleratæ, uel certe tã suspectæ, ipsis au-
toribus, honos habeat. Satis sit in bello cæsis, in pro-
phano sepulchrum dari. Si qui boni sunt in hoc gene-
re, qui certe paucissimi sunt, non ob hæc fraudabuntur
suo præmio. Cæterum impij, quæ maxima turba est,
minus sibi placebunt, honore detracto. De his bellis
loquor, quæ uulgo Christiani cū Christianis, leuibus
aut iniustis de causis committunt. Nec enim idem sen-
tio de his, qui simplici pioq; studio uim incurfantium
Barbarorum depellunt, & suo periculo publicam trã-
quillitatem tuentur. Nunc trophæa sanguine tincta
eorum, pro quorũ salute Christus suum fudit sangui-
nem, reponuntur in templis, inter apostolorũ ac mar-
tyrum statuas, quasi posthac pium sit futurum, nõ fie-
ri martyres, sed facere. Abunde magnum erat, hæc in
foro, aut armario quopiam reposita seruari: in sacras
ædes, quas purissimas esse decet, nihil recipi conuenit,
quod sanguine sit inquinatum. Sed antiquitas in tem-
plis reponerat uictoriæ monumenta. Verum, sed in
quibus sacrificabatur dæmonibus, non deo. Sacerdo-
tes Deo sacri nusquam adsint, nisi ad dirimēda bella.
In hæc si consentiant, si eadem ubique inculcent, pluri-
mum habitura momenti est cōcors autoritas. Quod
si hic fatalis est humani ingenij morbus, ut prorsus
absq; bellis durare nequeat, quin potius malum hoc
in Turcas effundit? Tametsi præstabat & hos doctri-

na, benefactis, uitæq; innocentia, ad Christi religionē
 allicere, quàm armis adoriri. Attamen si bellum, ut di-
 ximus, omnino uitari non potest, illud certe leuius sit
 malum, quàm sic impie Christianos inter se commi-
 ti, collidicq;. Si mutua charitas illos nō adglutinat, cer-
 te coniunget ut cuncq; communis hostis, & qualiscūq;
 syncretismus erit, ut absit uera cōcordia. Postremo ma-
 gna pars pacis est, ex animo uelle pacem. Quibus em̄
 pax uere cordi est, hi omnes pacis occasiones arripiūt:
 quæ obstant, aut negligunt, aut amoliuntur, per multa
 ferunt, dum tantum bonum sit incolume. Nūc ipsi bel-
 lorum seminaria quærunt: quod ad concordiam facit,
 eleuant, aut dissimulāt etiam: quod ad bellum tendit,
 ultro exaggerant, exulcerantq;. Pudet referre, ex cuius
 modi nugis, quantas excitent tragœdias, & ex q̄ mi-
 nuta scintillula, quæ rerū tempestates exoriantur. Tūc
 illud iniuriarum agmen uenit in mentem, & suū quū-
 que malum sibi exaggerat. At benefactorum interim
 profunda obliuio, ut iures affectari bellū. Et sæpe prin-
 cipum priuatum quiddam est, quod orbem ad arma
 compellit. At plusquàm publicū esse debet, ob quod
 bellū suscipiatur. Quin ubi nihil subest causā, ipsi dissi-
 diorum causās sibi fingūt, regionū, uocabulis ad odio-
 rum alimoniam abutentes: & hunc stultæ plebis error-
 rem alunt magnates, & in suum abutuntur compen-
 dium, alunt sacerdotes quidā, Anglus hostis est Gal-
 lo, nec

lo, nec ob aliud, nisi quod Gallus est. Scoto Britanus
 infensus est, nec aliā ob rem, nisi quod Scotus est. Ger
 manus cum Franco dissidet, Hispanus cum utroq;. O
 prauitatem, disiungit inane loci uocabulum, cur nō po
 tius tot res conciliant? Male uis Britannus Gallo. Cur
 nō potius bene uis homo homini? Christianus Chri
 stiano? Cur res friuola plus apud istos potest, q̄ tot
 naturæ nexus? tot Christi uincula? Locus corpora di
 rimit, non animos. Separabat olim Rhenus Gallum
 à Germano, at Rhenus non separat Christianum à
 Christiano. Pyrenæi mōtes Hispanos ab Italis seiu
 gunt, at ijdem non dirimunt Ecclesiæ communionem.
 Mare dirimit Anglos à Gallis, at non dirimit religio
 nis societate. Paulus apostolus indignatur audire in
 ter Christianos has uoces: Ego sum Apollo, ego sum
 Cephæ, ego sum Pauli, nec impia cognomina sinit se
 care Christum omnia conciliantem: & nos commune
 patriæ uocabulū grauem causam iudicamus, cur gens
 in gentis internitionem tendat? Ne id quidē satis nō
 nullorum animis bellorum audis, prauē dataq; ope
 ra dissidiorum ansas quærunt, ipsam diuidunt Galli
 am, & ea uocabulis distrahūt, quæ nec maria, nec mon
 tes, nec uera regionum nomina distrahunt. E Gallis
 Germanos faciunt, ne uel nominis consortio coalescat
 amicitia. Si in actionibus odiosis, uelut diuortij, nec li
 tem facile recipit iudex, nec quamlibet admittit proba
 tionem,

tionem, cur isti in re omnium odiosissima quamlibet
 friuolam causam admittunt? Quin potius id quod res
 est cogitant, mundum hunc communem esse patriam
 omnium, si patriæ titulus conciliat: ab iisdem maiori-
 bus ortos omnes, si facit amicos sanguinis affinitas:
 Ecclesiam unam esse familiam, ex æquo communem
 omnibus, si domus eadem copulat necessitudines, in
 hanc partem ingeniosos esse par est. Toleras quædam
 in socero, non ob aliud nisi quod socer est: & nihil tole-
 ras in eo, qui religionis consortio frater est? Multa con-
 donas generis propinquitati, & nihil condonas affini-
 tati religionis? Certe nullum uinculū arctius alligat,
 quam Christi sodalitas. Cur id solum ob oculos ob-
 uersatur, quod animum exulcerat? Si paci faues, sic co-
 gita potius, in hoc læsit, sed sæpe aliàs profuit, aut alie-
 no impulsu læsit. Postremo, quemadmodū apud Ho-
 merum dissidij causas, quod inter Agamemnonē &
 Achillem intercesserat, in Aten deam reijciunt, qui uo-
 cant ad concordiam: ita quæ excusari non possunt, ali-
 quando fati imputentur, aut malo cuipiā si libet Ge-
 nio, & in hæc odium ab ipsis hominibus transferatur.
 Cur magis ad perniciem suam sapiunt, quam ad tuē-
 dam felicitatem? Cur ad malum, quam ad bonū sunt
 oculatiores? Qui paulo cordatiores sunt, expendunt,
 considerant, circumspiciunt, priusquam priuatū quo-
 que negocium aggrediantur. Et clausis oculis præcipi-
 tes in

res in bellum ipsi sese conijciunt, præsertim cum semel
 admissum, excludi non possit, quin è pugillo fit maxi-
 mum, ex uno plura, ex incruento cruentum, maxime
 cum hæc procella non unum aut alterum affligat, sed
 uniuersos pariter inuoluat. Quod si uulgus hæc parum
 expendit, certe principis & optimatum partes sunt, hæc
 secum reputare. Sacerdotum est ista rationibus omni-
 bus infalciare, uolentibus ac nolentibus ingerere. Hære-
 bunt tandem si nusquam non audiantur. Ad bellum
 gestis: primum inspice, cuiusmodi res sit pax, cuiusmo-
 di bellum, quid illa bonorum, quid hoc malorum ser-
 cum uehat, atque ita rationem ineas, num expediat pa-
 gem bello permutare. Si res quædam admirabilis est,
 regnum undique rebus optimis florens, bene conditis
 urbibus, bene cultis agris, optimis legibus, honestissi-
 mis disciplinis, sanctissimis moribus: cogita tecum, hæc
 felicitas mihi perturbanda est, si bello. Contrà, si quan-
 do conspexisti ruinas urbiu, dirutos uicos, exusta pha-
 na, desolatos agros, & id spectaculum miserandum, ut
 est, uisum est, cogita hunc esse belli fructum. Si graue
 iudicas sceleratam conductitiorum militum colluuiem
 in tuam regionem inducere, hos ciuium tuorum malo-
 alere, his inferuire, his blandiri, imò horum a bitrio te
 ipsum ac tuam incolumitatem committere: fac cogites
 hanc esse belli conditionem. Si abominaris latrocinia,
 hæc docet bellum: si excreras parricidium, hoc in bello

discitur. Nam qui uereatur unum occidere cōmotus,
 qui leui autoramēto cōductus tot homines iugulat?
 Si præsentiſſima Reipub. pestis est, legum neglectus,
 silent leges inter arma. Si fœdum existimas stuprum,
 incestum, & his turpiora, horum omnium bellum ma-
 gister est. Si fons omnium malorum est impietas, &
 religionis neglectus, hæc belli procellis prorsus obrui-
 tur. Si iudicas pessimum esse Reipub. statum, cū plur-
 rimum possunt qui pessimi sunt, in bello regnant sce-
 leratissimi: & quos in pace suffigas in crucem, horū in
 bellis primaria est opera. Quis enim melius per devia
 ducet copias, quàm latro exercitatus? Quis fortius di-
 rипiet ædes, aut spoliabit templa, quàm parietum per-
 fossor, aut sacrilegus? Quis animosius feriet hostē, &
 hauriet ferro uitalia, quàm gladiator, aut paricida? Quis
 æque idoneus ad iniiciendum ignem urbibus aut ma-
 chinis, quàm incendiarius? Quis æque contemnet flu-
 ctus, marisq; discrimina, ac pirata diutinis prædator-
 nibus exercitus? Vis palàm cernere, quàm res sit im-
 pia bellum, animaduerte per quos geritur. Si pio prin-
 cipi nihil antiquius esse debet, quàm suorum incolu-
 mitas, huic bellū in primis inuisum sit, oportet. Si prin-
 cipis felicitas est imperare felici, pacem potissimū am-
 plecti debet. Si præcipue optandum bono principi, ut
 imperet quàm optimis, bellum detestetur oportet, un-
 de scaturit omnis impietatis sentina. Si suas opes esse
 putat

putat quicquid ciues possident, bellum omnibus ratio-
 nibus uitet, quod ut felicissime cadat, certe facultates
 omnium arterit, & quod honestis artibus partum est,
 in immanes quosdam carnifices erogandum. Iam illi
 lud etiam atque etiam perpendant, suam cuique blandi-
 ri causam, & suam cuique spem arridere, cum illa saepe
 numero pessima sit, quæ commoto uideatur æquissi-
 ma, & hæc non raro fallit. Sed finge causam iustissimam,
 finge exitum belli prosperrimum, rationem fac in eas
 omnium incommodorum quibus gestum est bellum, &
 commoditatum quas peperit uictoria, & uide num tan-
 ti fuerit uincere. Vix unquam uictoria contingit incru-
 enta. Iam habes tuos humano sanguine pollutos. Ad
 hæc supputa morum, publicæque disciplinæ iacturam,
 nullo compendio sarcendam. Exhaustis tuum fiscum,
 expilas populum, oneras bonos, ad facinus excitas im-
 probos, neque uero confecto bello, protinus & belli reli-
 quia sopita sunt. Obsolescunt artes, includuntur nego-
 ciatorum commercia. Ut hostem includas, prius temet-
 ipsum à tot regionibus cogere excludere. Ante bellum
 omnes finitimæ regionis tuæ erant, pax enim rerum com-
 mercij facit omnia communia. Vide quantam rem ege-
 ris, nunc uix tua est, quæ maxime tua est ditio. Ut op-
 pidulum excindas, quot machinis, quot tætorij opus
 est. Imitatitiam urbem facias oportet, ut ueram euer-
 tas, at minoris aliud uerum oppidum extrui poterat.

Ne

Ne liceat hosti prodire ex oppido, tu exul à patria sub dio dormis. Minoris constaturum erat, ædificare noua moenia, quàm ædificata machinis demoliri. Vene ne computem hic, quod pecuniarum effluit inter exitum gentium, recipientium, ac ducū digitos, quæ sanè pars est non minima. Quod si horum singula ad uerū calculū reuoces, ni compereris decima impendiorū partem pacem redimi potuisse, patiar æquo animo me profiteri undiq̃. Sed parū excelsi animi tibi uideare, si quod remittas iniuriarum: imò nullum est certius argumentum humilis animi, minimeq̃ regij, quàm ulcisci. Maiestati tuæ non nihil decedere putas, si cū finitimo principe agēs, & fortasse cognato, aut affini, fortassis aliàs bene de te merito, de tuo iure decedas aliquantulum. At quanto humilius deijcis maiestatem tuam, dū barbaris cohortibus, & infimæ sceleratorum feci, nunquā explendæ, auro subinde litare cogeri, dum ad Cares uilissimos simul ac nocentissimos blandus ac supplex mittis legatos, dum tuum ipsius caput, dum tuorū fortunas illorum credis fidei, quibus nihil est neq̃ pensi, neq̃ sancti. Quod si quid iniquitatis uidebitur habere pax, caue sic cogites, hoc perdo, sed tanti pacē emo. At dixerit argutior aliquis, Facile donarim, si res ad me priuatim pertineat. Princeps sum, negotium publicum, uelim nolim, ago. Nō facile bellum suscipiet, qui nihil nisi publicum spectat. Atqui contrà uidemus omnes

Consutatio.

omneis ferè belli causas ex his rebus nasci, quæ nihil ad populum pertineant. Vis hanc aut illam ditionis partem uindicare, quid istud ad populi negocium? Vis ulcisci, qui filiæ renunciauit, quid hoc ad Rempub. Hæc expendere, hæc perspicere, uere sapientis, uereq; magni est principis. Quis unquã aut latius imperauit, aut splendidius Octauio Augusto? At is cupiebat etiam deponere imperiũ, si quem uidisset Reipub. magis salutarem principem. Merito laudata est ab egregijs autoribus uox illa cuiusdam Imperatoris, Pereãt, inquit, filij mei, si quis alius melius sit Reipub. consulturus. Hos animos Reipub. præstiterunt homines impij, quod ad Christi religionem attinet: & Christiani principes usque adeo uilem ducunt populũ Christianũ, ut grauissimo orbis incendio priuatas suas cupiditates uel ulcisci uelint, uel explere? Iã audio quosdam ita tergiuersantes, ut negēt se tutos esse posse, nisi uim improborum acriter propellant. Cur igitur inter innumeros Imperatores Romanos, soli Antonini Pius & Philosophus petiti non sunt? Nisi quod nemo tutius regnat, quàm qui paratus est & deponere, utpote quod Reipub. gerat, non sibi. Quod si nihil uos mouet, neq; naturæ sensus, neq; pietatis respectus, neque tanta calamitas, certe Christiani nominis probrũ animos uestros in concordia redigat. Quota mundi portio tenetur à Christianis? Atq; hæc tamen est illa ciuitas in

Consutatio.

L tas in

eas in ædito monte sita, spectaculum facta Deo & ho-
 minibus. At quid sentire putandū est, quid loqui, quæ
 probra in Christum euomere Christiani nominis ho-
 stes, ubi uident Christianos sic inter sese concertare, le-
 uioribus de causis quàm Ethnici, crudelius quàm im-
 pij, machinis tetrioribus quàm ipsi? Quorum inuen-
 tum est bombardæ? Nonne Christianorum? Et quo-
 res sit indignior, his induntur apostolorum nomina,
 insculpuntur diuorū imagines. O crudelis irrisio. Pau-
 lus ille pacis hortator perpetuus, Tartaream machinā
 torquet in Christianum? Si cupimus Turcas ad Chri-
 sti religionem adducere, prius ipsi simus Christiani.
 Nunquam hoc illi credent, si quod est, perspiciāt nul-
 quā magis scire, quàm apud Christianos, id quod
 Christus unum omnium maxime detestatus est. Et
 quod Homerus Ethnicus demiratur in Ethnicis, cum
 suauium etiam rerū, ut somni, cibi, potus, choreæ, mu-
 sices satietas sit, belli infelicis nullam esse satietatem. Id
 apud eos uerissimum est, quibus ipsum etiam belli uo-
 cabulum abominandum esse oportuit. Roma furiosa
 quondam illa bellatrix, tamen Iani sui templum ali-
 quoties uidit clausum. Et qui conuenit apud uos nul-
 las esse bellandi ferias? Quo nam ore prædicabitis eis
 Christum pacis autorem, ipsi perpetuis dissidijs inter
 uos tumultuantes? Iam quos putatis animos addit
 Turcis uestra discordia? Nihil enim facilius quæ uince-
 re dissidentes.

re diffidentes. Vultis illis esse formidabiles? Cōcordes estote. Cur ultro uobis & præsentis uitæ iucūditatem inuidetis, & à futura felicitate uultis excidere? Multis malis per se obnoxia est uita mortalium, magnā molestiæ partem adimet concordia, dum mutuis officijs alius alium aut consolatur, aut iuuat. Si quid boni obtinget, id tum suauius, tum communius reddet cōcordia, dum amicus impartit amico, & beneuolus beneuolo gratulatur. Quàm friuola sunt, quamq; mox peritura, pro quibus inter uos tumultus est. Mors omnibus imminet, nō minus regibus, quàm plebeijs. Quos tumultus ciet animalculum, mox fumi in morem euanicurū? In foribus adest æternitas. Quorsum attrinet, pro rebus istis umbraticis, perinde moliri, quasi uita hæc esset immortalis? O miseros, qui felicem illā piorum uitam non credunt, aut nō sperant: impudentes, qui sibi pollicentur è bellis ad eam iter esse, cum illa nihil sit aliud, quàm ineffabilis quædam felicitium animorum communio, cum iam ad plenum cōtinget, quod Christus tam enixe rogauerat patrem cœlestem, ut sic inter se iungeretur illi, quemadmodum ipse patri iunctus esset. Ad hanc summam cōcordiam, qui possitis esse idonei, nisi eam interim pro uirili meditemini? Ut non subito ex spurco heluone fit angelus, ita non subito ex bellatore sanguinario, martyrum & uirginū socius. Eia satis iā superq; fusum est Christiani, si pa-

rum est, humani sanguinis, satis in mutua debacchaturum exitia, satis haecenus Furijs, Orcoq; litatum, satis diu quæ Turcarum pascat oculos, acta est fabula. Saltem aliquando post nimium diu toleratas bellorū miserias respiscite. Quicquid haecenus insanitum est, satis imputetur: placeat Christianis, quæ quondam prophanis placuit, superiorum malorū obliuio: posthac communibus consilijs in pacis studium incumbite, & sic incumbite, ut non stupeis, sed solidis atq; adamantinis uinculis coëat, nunquam dirumpenda. Vos appello principes, de quorum nutu potissimum pendet res mortalium, qui Christi principis imaginem inter mortales geritis, agnoscite regis uestri uocem ad pacem uocantis, existimate totum orbem diutinis fessum malis, hoc à uobis flagitare. Si quid cui dolet etiamnum, æquum est hoc publicæ omniū felicitati donare. Maius est negocium, quàm ut leuibus causis debeat retardari. Appello uos sacerdotes Deo sacri, hoc studijs omnibus exprimate, quod Deo gratissimum esse scitis: hoc depellite, quod illi maxime inuisum. Appello uos Theologi, pacis Euangelium prædicare, hanc semper popularibus auribus occinite. Appello uos Episcopi, alijsq; dignitate ecclesiastica præminentes, ad pacem æternis uinculis astringendam uestra ualeat autoritas. Appello uos primates, & magistratus, ut sapiëntiæ Regum, ut pietati Pontificum uestra uoluntas sit adiutrix.

trix. Vos appello promiscue, quicumq; Christiano no-
 mine censentibus animis in hoc conspi-
 rate. Hic ostendite quantum ualeat aduersus potentū
 tyrannidē multitudinis cōcordia. Huc pariter omnes
 omnia sua consilia conferant. Iungat æterna cōcordia,
 quos tā multis rebus coniunxit natura, pluribus Chri-
 stus. Communibus studijs agant omnes, quod ad o-
 mnium ex æquo felicitatem pertinet. Huc inuitant o-
 mnia, primum ipse naturæ sensus, atq; ipsa, ut ita di-
 cā, humanitas. Deinde totius humanæ felicitatis prin-
 ceps & autor Christus. Ad hæc, tam multa pacis com-
 moda, tot belli calamitates. Vocant huc ipsi principū
 animi, iam uelut afflante Deo, ad concordiam propē-
 si. En pacificus ille, placidusq; L E O, signū omnibus
 extulit, ad pacem inuitans, uerēque Christi uicarium
 agens. Si uere oues estis, sequimini pastorem. Si filij,
 audite patrem. Vocat ille non titulo tantum Christia-
 nissimus Galliarum rex F R A N C I S C V S, qui pacē
 nec emere grauatur, nec usquam suæ maiestatis habet
 rationem, modo publicæ paci cōsulat. Hoc deniq; ue-
 re splendidum ac regium esse docēs, de genere huma-
 no quàm optime mereri. Vocat huc clarissimus prin-
 ceps C A R O L V S, incorruptæ indolis adolescens.
 Nec abhorret Cæsar M A X I M I L I A N V S, nec de-
 trectat indytus Angliæ rex H E N R I C V S. Tanto-
 rum principum exemplū, cæteros libenter imitari par-
 est.

est. Maxima plebis pars bellum detestatur, pacē orat. Pauculi quidam modo, quorum impia felicitas à publica pendet infelicitate, bellum optant. Quorum improbitas, ut plus ualeat, quàm bonorum omnium uoluntas, æquū sit nec ne, uos ipsi expendite. Videtis haec tenus nihil actum foederibus, nihil promotum affinitatibus, nihil uī, nihil ulciscendo. Nunc contrā periculū facite, quid possit placabilitas, quid beneficentia. Bellū è bello seritur, ultio trahit ultionem. Nunc gratia gratiam pariat, & beneficium beneficio inuitetur, isq; regalior uideatur, qui plus de suo iure concesserit. Non successit, quod humanis studijs gestum est: at fortuna uiderit ipse Christus pia concilia, quæ se autore & auspice uiderit suscipi. Aderit dexter, aspirabit, fauebitq; fauentibus ei rei, cui fauit ipse plurimum, priuatos affectus publica uincat utilitas. Quanquam dum huic consultatur, & sua cuiq; fortuna melior reddetur: principibus regnum erit augustius, si prijs ac felicibus imperent, ut legibus regnent magis quàm armis: proceribus maior ueriorq; dignitas, sacerdotibus ocium tranquillius: populo quies uberius, & ubertas quietior: nomen Christianum formidabilius crucis hostibus. Deniq; singuli singulis, & omnes omnibus chari simul & iucundicris, super omnia Christo grati, cui placuisse summa felicitas est.

DIXI.

Erasmus

ERASMVS ROTERODAMVS INTEGERRI/
mo, doctissimoqꝫ patri Helix̃ Marcæo Machabæiti/
carum uirginū, honoratissimi Machabæo/
rum collegij moderatori s. d.

IT T I M V S libellum & breuem, & sero,
sed quem fatearis & prolixū, & satis ma/
turatum, si scias quā nihil ocij mihi re/
liquum faciant, ad gratificandum amicis
in huiusmodi materijs crebræ ægrotationes: penè iu/
gis occupatio, cum alijs in rebus, tum præcipue in mit/
tendis ac recipiendis epistolis: deinde studiorum la/
bor, quem exigunt argumenta suscepta. Si satisfactū
est uoluntati tuæ, uehementer gaudeo: sin minus, cer/
te promptam animi nostri uoluntatem probes oportet,
si modo non falsò nobis tua prædicatur humani/
tas. Cum dabitur plus ocij, cumulatius tuo pio deside/
rio satisfaciemus. Bene uale cum honorabili choro
tuo Deo militantium uirginum, uir optime.

Basileæ tertio Calend. Aug. An

no M. D. XXI III.

Erasmus

Collegio uirginum Machabæiticarum apud Coloni
am Agrippinam, salutem in Christo Iesu
uirginis filio, ac uirginum omni
um corona.

IA M iterum atq; iterum tragematis
ac dulciarijs quibusdam prouocat
me uestra pietas uirgines optima,
ut aliquo scripto simul & thesau
rum uestrum, quem sanè preciosissi
mum tenetis, celebrem, & uobis ue
strum propositum commendem: in quorum altero re
ligiosa quadam ambitione ducimini, quæ non uestrâ
quæritis gloriam, sed dei, qui in sanctis suis uere glo
riosus est: in altero sentio uos spirituale lucrum quæ
rere, nimirum illud uenantes, ut pro xenijs quæ dele
ctant palatum, recipiatis ea quæ pascunt animum. Pia
captatio est, sancta auuiditas est, prudens & uere lucrô
fera commutatio, planèque digna sapientibus uirgi
nibus: si modo is essem, qui possim ex diuinarum scri
pturarũ myrothecijs aliquid depromere, quod æque
reficiat mentem uestram, ac uestra munuscula reficiunt
corpuseulum nostrum. Non erratis in affectu, sed erra
tis in delectu. Quod optimum est diligitis, uerum nõ
eum deligitis, qui possit sanctissimis uotis uestris satis
facere. Ne tamen simpliciter ingratus uidear, etiã atq;
etiam

etiam gratulor uobis, deo dilectæ uirgines, istum animum nihil aliud sitiētem quàm gloriam sponsi uestri. Est enim & hoc argumētum sponsæ uere castæ, sponsi sui gloriam, suam ducere. Et est ille quidem speciosus *Psal. 44.* præ filijs hominum, cui uos peculiariter estis addictæ, gloriosus in omnibus factis suis: si quis huius mundi fabricam admirabilem undiq; cōtempletur, gloriosior tamen in orbe redempto, quàm in condito. Nutu cōdidit mundum & angelorū agmina, sed precioso sanguine suo restituit quod condiderat. Eadem sapiētia, qui est Iesus Christus, quiq; mirabilis huius operis opifex est, quo mirabilius quiddā æderet, arte diuina construxit domum æternam, ac templum deo dignū, quæ est ecclesia, quam ueluti ditissimus rex, omni genere spiritualium ornāmētorū decorauit. Quid enim est aurum, argētum, marmor, ebur: quid smaragdus, topasius, beryllus, uariisq; gemmarum splendor, si cōferatur ad opes diuini spiritus, quæ sunt, prophetia, donum linguarum, uirtus in adēdis miraculis, ac sanandis morbis, pax, puritas, charitas, tolerantia: Totum ædificium uiuis ē lapidibus admirabili cōcordia inter se coagmentatis surgit usq; ad cœlum, ipso Christo laude angulari totam fabricā complectēte, ne quā possit labefactari. Hi sunt uarij sanctorū ordines. In hoc templo gaudet uersari, quemadmodum alicubi dicit: *Prover. 8.*
 Deliciæ meæ sunt esse cum filijs hominū

M magnifi

magnificus ille Solomon sese iactat, nusquam admirabilior, nusquam gloriosior, quam in sanctis suis, quos hoc honore dignatus est, ut illos sua membra reddiderit, & in fratrum nomē ac ius cooptatos regni cœlestis fecerit cohæredes. Pro omnibus mortuus est, præcipua tamen illius gloria est in martyrum turmis, & uirginum choris. Hæc sunt preciosissima monilia, quibus hactenus superbit & iactat sese Christi ecclesia, quæ nõ nouit nisi de sponsi sui donis gloriari. Quicquid enim, in sanctis gloriosum est, Christi munus est. Variæ sicut deliciae, uaria sunt ornamenta sponsi uestri, optimæ uirgines. Septus incedit diuersis uirtutum gemmis, innumeris flosculorum generibus, sed potissimum oblectat animum suum, uel rosis martyrum, uel lilijis uirginum. Nec mirum si hoc amat, quod est ipse, imò cuius ipse

Can. 2. fons est alijs. Ego, inquit, flos campi, & lilium conuallium. Ille martyrum princeps est, per hunc martyres fortes sunt. Ille uirginum dux est, & per hunc uirgines uincunt carnē cū suis concupiscentijs. Posteaquam ille descendit in terras, & immisso charitatis igni, abiit hyems ac recessit, hi flores passim apparuerunt in terra nostra. Quam erat antè rara uirginitas? At posteaquam Christus eam cōsecrauit, quot milia subito exorta sunt per uniuersum terrarum orbem, iuuenum ac puellarum, qui se sponte castrarunt propter regnum dei? Posteaquam ille moriens in cruce docuit esse felices, qui in domino

mino moreretur, quot examina uirorum ac mulierum
 extiterunt, qui uolentes, atque adeo gaudentes sua cor-
 pora tradiderunt in mortem pro gloria Christi? Ni-
 mirum hoc est, quod sponsus uester gloriatur in Can-
 tibus: Surge, propera amica mea, columba mea formo-
 sa, & ueni. Iam enim hyems transijt, humber abiit &
 recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Quanta ste-
 rilitas esset in omni terra nostra, nisi sol ille coelestis ac-
 cederet animos nostros charitate sua, nisi foueret men-
 tem nostram hymbre suae gratiae? At quid Euange-
 lico uere uernantius? Quid uberius? Quid amabi-
 lius? Rosa breuem habet purpuram, & liliorum bre-
 uis est gratia, unde quidam ethnicus ita scripsit: Nec
 diuax apium, nec breue liliū. At isti flores quibus scer-
 unda est ecclesia, nunquam marcescunt. Christus enim
 liliū est immortale, & suis lilijs confert immortalem
 gratiam: rosa est immortalis, cuius decor nunquam
 marcescit, & suis eandem praestat perpetuitatem. Di-
 citur autē flos capi propter Iudaeos. Capi culturae sunt
 idonei. Apud Iudaeos tinctus est precioso sanguine
 suo quos excoluerunt Moses & prophetae, licet illi cul-
 toribus non satis responderint. Liliū erat conualliū
 apud gentes asperas & incultas, quibus persuasum est
 illum ex uirgine Maria humana carne uestitū fuisse,
 omnis maculae nescium. Nimirum ille erat liliū euan-
 gelicū, quod Deus patet sic uestiit, quo modo nō erat

M 2 uestitus

uestitus Solomon in omni gloria sua. Nec enim Sol
 lomon aut quisquam alius fortitus est carnem ex uir
 gine, nulla primi parentis labe sordidatam. Huic lilio
 qui sese adiungūt per fidem, quoniam fiunt una caro
 cum illo & unus spiritus, purgātur à sordibus, accipiūt
 candorem innocētiae, & fiunt ipsi quoq; lilia. Sic enim
 eodem in loco continenter loquitur sponsus, qui se li
 lium dixerat: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea
 inter filias. Quid est lilium inter spinas? uirgo inter
 coniugatas. Honestas res est matrimonium, sed spinis
 ac tribulis obsita. Tribulationē, inquit Paulus, carnis
 habebūt huiusmodi. Si quis dubitat an matrimoniū
 habeat spinas, consulat uxores, quid molestiarum ad
 ferat maritus morosus, ebriosus, aleator, adulter, profu
 sor, quid affines, quid impij liberi, & neget, si uiderit,
 uirginē esse liliū inter spinas. Virgo libera curis huius
 seculi, cogitat ea quæ domini sunt, quomodo placeat
 illi: quæ maritum habet, uelut hinc atq; hinc laceran
 tibus uarijs curis, in multa distrahitur. Omnes quidē
 qui Christū induerūt, lilia sunt, sed præcipue uirgines.
 In his pascitur ac deliciatur sponsus ille mirabilis, qui
 non capitur quibuslibet. Dilectus meus mihi & ego
 illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclin
 tur umbræ. Tales flores ille colligit, ut contexat ex eis
 coronam immarcescibilem in cœlis. Quæadmodum &
 alibi dicitur: Dilectus meus descendit in hortum suū,
 ad areo

ad areolam aromatum, ut ibi pascatur in hortis, & lilia colligat. His nimirum lilijs dicitur apud Ecclesiasticum: *Ecclesiasticus 33.* Florete flores sicut liliū, & date odorem, & fronde in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite dominū in operibus suis. Virgineis cantilenis delectatur uirgo sponsus. Hoc est canticum nouū, quod nesciebat synagoga, in qua maledicta erat sterilis, quæ non pareret. Sed in Euangelio canunt nouam cantionem *Apostolus 14.* innumeris, qui empti sunt de terra, & in angelorum consortium asciti, eo quod uirgines neque nubunt neque ducunt uxores, sed sequuntur agnū, quocumque ierit, uersantes absque macula ante thronum Dei. Multæ erant immaculatæ in conspectu hominū, sed felices quæ tales apparerent ante thronum dei, felices quæ uera canunt nouam cantilenam nouo sponso, psallentes in corde suo, sibique gratulantes, quod pure puro puro hymnos modulantur. Frequenter & uester chorus sponso suo canit hunc hymnum, **I E S U** corona uirginum, quem mater illa concipit, quæ sola uirgo parturit, hæc uota demens accipe. Quanta puritas. In uirgine concipitur è spiritu celesti, è uirgine nascitur incolumi uirginitatis decore, ipse uirginum princeps & sponsus & uirginū corona. Vxorū gloria maritus est, uirginum gloria Christus est. Porro ut obiter & illud admoneam, metri ratio postulat ut concipit legamus, non concepit. Est enim hypallage temporis, quæ gratiā etiam habet quoties res.

M 3 ipsa

ipsa ponitur ob oculos, absq; temporis discretiōe, alio
 qui quem offendit tempus in concipit, quur nō offen-
 sus est in parturit? Qui pascis inter lilia, septus coronis
 uirginum, sponsas decorans gloria, sponsis q; reddens
 præmia. Pastor est sponsus uester, qui animam suam
 dedit pro ouibus suis, qui nec hodie deposuit curam
 gregis sui. Quotidie seruat, quotidie reuocat, quotidie
 sanat, quotidie pascit. Habet autē & ipse delicias suas,
 qbus fruit, habet sodales proximos, quos hic sponsos
 uocat, habet comites adulescētulas, quas appellat spō-
 sas. In rebus spiritualibus non est sexus, sed ex meritis
 induntur sexus aut ætatis uocabula. Vnica est sponsa
 Christi, quæ est ecclesia, ea multas habet sodales, quar-
 rum unaquæq; sponsa dici potest. Ipse spōsus est unice-
 cus, habet tamen quosdam unice charos, quibus com-
 mittit sponsas suas, ut & illi quodammodo sponsi dici
 possint. Etenim si Episcopi recte dicuntur pastores, quū
 unus sit pastor dominus Iesus, quid uetet eosdem dici
 sponsos? Et sponsæ quidē huius seculi semper tumēt
 ac iactant mundum suum: porrò quæ sponsum nō ha-
 bent, uidentur repudiatae ac destituta. Sponsus autē
 Iesus suas sponsas pro spretis huius mundi ornamen-
 tis, decorat eas animi dotibus: pro mox euanitura car-
 nis gloria, confert illis gloriam immortalem. Sponsis
 uero qui ad exemplum summi pastoris, ad mortē usq;
 depugna

depugnarūt pro ouibus illius, tanquàm strēnuis athle-
tis reddit præmia. Quæ præmia? Nō coronam quer-
nam aut laurinam, non statuam aut titulum aut aliud
simile præmium, quod mūdus pro rebus bene gestis
solet reponere, sed coronam immarcescibilem in coelis,
& nomen inscriptum libro uitæ, quod nulla unquam
ætas sit abolitura. Hoc sodalitio peculiarius delecta-
tur sponsus ille deliciosus, qui neminem tamen pium,
quamuis humilē fastidit. Sequitur enim: Quocunq;
pergis, uirgines sequūt, atq; laudibus post te canētes
curstant, hymnosq; dulces personant. Iuxta mundū
indecorum est, uirginem ultro cursitare post sponsum,
turpius autem sit, si plures uirgines unum sponsum se-
quantur. In rebus animi secus est, nihil enim pulchrius
quàm si quàm plurimæ uirgines adhæreant uni spon-
so Iesu. Non mirum aut si curstant uelut amore spon-
si lymphatæ. Trahit enim ille secretis illecebris, ama-
bilis supra omnem amorem humanum, speciosus præ
silijs hominum, in cuius labijs diffusa est gratia, cuius
uultum intueri angeli pro summa felicitate ducunt. Af-
flat odoribus suis quos uult, & afflatæ dicunt: Tra- *Cant. 1.*
he me post te, curremus in odore unguetorum tuorū.
Non possunt currere nisi trahantur: nō possunt ama-
re, nisi prius adamatæ. Et quæ iam tractæ sunt, cu-
piunt copiosius trahi: quæ currunt, cupiunt accurrere,
ut iungantur propius ei quem amant. Porro gratiam *Ioannis 6.*
in labijs

in labijs illius diffusam senserunt illi, qui dicūt: Domine quò ibimus? uerba uitæ habes. Omnes qui Christi nomen profitentur, sequuntur pastorem suū Iesum, sed hi soli sodales indiuidui sequuntur quocunq; ierit, sequuntur usq; ad uerbera, sequuntur usq; ad crucem. Dominus Iesus quū esset in terris, sæpe ducebat post se in gētem numerum promiscuæ multitudinis: quum iret Hierosolimam occidendus, rarior erat comitatus: sed longe rarior, quum crucem suam baiulans iret in mōtem Caluariæ. At qui uere sunt spōsi sodales, quæ uere uirgines sunt, ne hic quidem diuelluntur à sponso. Quum penderet in cruce, nusquam erat Petrus, qui uxorem habuisse creditur, sed uirgines adhærebāt cruci, Maria mater Iesu & Ioannes, reliquæ mulieres procul stabant spectatrices eorum quæ gerebantur. Sequuntur igitur, & quidem alacres ac uolētes, nec sequuntur mutæ, sed cum cantilenis ac laudibus, hymnosq; dulces personant. Quæ nuptæ sunt hominibus, his nō uacat interesse choris, non uacat, imò non libet aliquoties canere: mos gerendus marito, rixādum cum ancillis ac famulis, castigandi liberi. Nostræ uirgines ab omnibus huius mundi sollicitudinibus liberæ, nihil aliud quàm in spiritualibus choris dulces hymnos cantant sponso suo. Nihil enim sibi tribuunt, omnem felicitatis suæ gloriam transfundunt in eum, cui uni debent omnia. Huiusmodi cantilenis delectatur amator ille, uult

ille, uult cani sua dona: pharisaicas cātilenas odit, leiu
 no bis in sabbato, decimas bonorum meorū do pau
 peribus, non sum sicut cæteri homines. Virgo quo ca
 stior est, hoc est modestior. Audite uocem ueræ uirgi
 nis: Ecce ancilla domini. Et respexit humilitatē ancil
 læ suæ. In canticis sponsam suam appellat columbā, Luc. 1
 huius formā uidere desiderat, huius uocē audire exop
 rat: Veni, inquit, columba mea in foraminibus pe
 træ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciē tuā, sonet
 uox tua in auribus meis, uox enim tua dulcis, & facies
 tua decora. Habet & animus faciem suam, habet &
 uocem suam. Ex oculis æstimatur potissimum facies,
 oculis indicamus, oculis etiam absq; uoce significamus
 intimos animorum affectus. Simplex est oculus uir
 ginis, non inuidet, non insidiatur, non suspicatur ma
 lum, nō male cogitat. Huiusmodi facies delectat spon
 sum, qui paulo post ita loquitur: Quàm pulchra es a
 mica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum. Di
 xerit hic aliquis, quid habet dulcedinis columbæ uox
 querula ac gemebunda, ut quenquam delectare pos
 sit? Luscinia uox potius erat uocāda ad parabolam.
 Habet rarus ac uehemens amor perpetuas querimo
 nias, sed blandas & sponso gratissimas. Audi gemen
 tem columbam: Cupio dissolui & esse cum Christo. Philippen. 2
Rom. 8
 Et rursus: Infelix ego homo, quis me liberabit de cor
 pore mortis huius? Audi alteram columbam: Heu Psal. 119
 N mihi,

Psal. 136. mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Et, Super
 flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum re-
 cordaremur tui Sion. Hæ uoces querulæ ac suspirio-
 rum plenæ, gratissimæ sunt auribus sponsi, huiusmodi
 cantionibus oblectatur. Quoniam autem dixerāt,
 Hæc uota clemens accipe, tempus est ut expromant
 quid optent à spōso: num diuitias, num honores, num
 uoluptates, num regnum, num longæuitatem? Har-
 rum rerum securæ sunt, quas semel medullitus corrip-
 puit uehemens amor sponsi. Quid igitur? Te depreca-
 mur largius, nostris adauge mentibus, nescire prorsus
 omnia corruptionis uulnera. Agnoscūt quātus thesau-
 rus sit uirginitas, id est, animus incorruptus in corpo-
 re incorrupto. Agnoscunt totū hoc quod habēt, muni-
 ficentiæ esse sponsi. Optant igitur ut quod largitus est
 augeat, ut beneficium beneficio cumulet. Nulla est tā
 pura uirgo, quæ non habeat, quò proficiat. Vix enim
 inuenias, quæ ut corpus sit illibatum, non aliquando
 delinquat cogitatione. Iam uirginitas uera non tantū
 sita est in dono castitatis, sed omne animi uitium huius
 uirginitatis est corruptio. Qui deflexit à rectitudine
 fidei catholicæ, huius contaminata est uirginitas. De
2. Corin. 11. hac puritate loquitur Paulus, scribens Corinthiis: De
 spondi uos uni uiro uirginem castam exhibere Chri-
 sto. Timeo autem, ne sicut serpens seduxit Euam astu-
 tia sua, ita corumpatur sensus uestri, & excidant à sim-
 plicitate,

plicitate, quæ est in Christo Iesu. Virgo contaminata
 liuore, obrectatione, arrogantia, non caret uulnere
 corruptionis. Orant igitur ut munificentissimus spon-
 sus augeat suas dotes, detq; nescire prorsus omnia cor-
 ruptionis uulnera. Quid est prorsus? Animo & cor-
 pore, Quid est omnia? Quicquid humanus affectus
 suggerit. Videri poterat hoc uotum improbum, ni
 sponsus esset omnipotens, optimæq; fidei. Ille suos
 non solum uult esse sui similes, uerum etiam uult idem
 esse. Sed demus in hac uita nemini perfecte continge-
 re, quod optat chorus uirginum, non erit tamen irritū
 uotū gratissimi chori. Quod hic meditata sunt fauen-
 te sponso, in resurrectione continget plenum augente
 sponso. Habet ordines suos ecclesia militans, habet
 suos & triumphans. Nescio an uidear uobis diutius
 quàm par est, immoratus hymno, me certe non pœni-
 tet, Ambrosiano. Nam autorem, ut alia prætermittā
 argumenta, prodit in singulis dimetris dictio in fine
 trisyllaba. In quo puto uirum illum non tam captasse
 metri concentum, quàm sacrae triadis delectatum sym-
 bolo. Multos hymnos habet ecclesia Christi sponsa,
 sed haud scio, an ulli maiore cum omnium tripudio ca-
 nantur, quàm qui sponsum celebrant in uictorijs mar-
 tyrum, aut in uirginum triumphis. Sed ut redeamus
 ad duos illos flosculos longe fragrantissimos, rosam
 & liliū: Quemadmodum Christi mors odore suo

plurimos pertraxit ad huius uitæ contemptum: ita
 Christi uirginitas plurimos allexit ad amorem casti-
 tatis. Qui tracti sunt ab illo, flores iam & ipsi facti, tra-
 xerunt alios. Christus dixit Petro: Sequere me. Petrus
 quàm multi sequuti sunt? Quis negat plurimum de-
 beri sanctis doctoribus, qui tranquillis rebus docue-
 runt uiam domini? Sed quanto plures pertraxit ad
 Euangelij professionem martyrum fragrantia? quan-
 to plures uirginum exemplum? Magnum est, fortiter
 & erudite disputare de Euangelio, sed maximum est
 alacriter mori pro Euangelio. Magnum est, contem-
 nere gloriam aut opes huius mundi, sed longe maius
 est mortificare carnem cum suis concupiscentijs. Et ag-
 noscit ecclesia quibus debeat. Nullis secundum Chris-
 tum uberiorem habuit honorem, quàm his qui sua
 corpora uolentes ac lubentes tradiderunt carnificum
 immanitati, pro gloria spõsi, proq; salute gregis, pro
 quo mori dignatus est ipse. Proximus honos habi-
 tus est his, qui se sponte castrauerunt propter regnum
 dei. Quantum erat ecclesie totius tripudium, ubi mar-
 tyr constanter exhalasset animã pro Christo? Quan-
 tus luctus, si quis defecisset? Rursus, quanta ecclesie
 exultatio, si qua uirgo, cui liberum erat nubere sponso
 homini, sumpto uelo sacro maluisset nubere sponso
 Christo? Quantus mœror, si qua relicto uelo, flam-
 meum accepisset matronale? Nimirum rei charissi-
 ma

mæ grauis est iactura. Quanto ardore olim cursita-
 tum est à Christianis ad martyrum cineres? Quàm
 sacrosancta fuit illorum apud omnes Christi cultores
 memoria, quum quotidie senes, iuuenes, matronæ,
 uirgines cursitarent ad carceres, uelut ad loca deo con-
 secrata: quum oscula figerentur catenis, quibus fue-
 rant alligati: quum gladius quo fuerant interfecti, ser-
 uaretur inter sacras reliquias? Quæ memoria lætior
 ac festiuior ecclesiæ, quàm martyrum? Quando mo-
 dulatur exultantius, quàm in illorum anniuersarijs?
 Quin horum afflictiones palmas uocat, supplicia tri-
 umphos, horum mortes natales appellat: nec in his
 celebrandis quicquam lugubre, sed omnia plena gau-
 dij, plena gratulationis, plena plausus, plena tripu-
 dij. Nec in ullo argumento se magis ostentauit eru-
 ditorum hominum eloquentia, quàm in celebrandis
 martyrum ac uirginum laudibus. Hic Prudentius ly-
 rico carmine uicit Pindari grandiloquẽtiam, uicit Hor-
 tati inimitabilem elegantiam. Hic Græcorum pari-
 ter ac Latinorum tuba nescio quid grandius ac diui-
 nius in-tonuit Heroico carmine. Hic Ciceronis felicem
 copiam superant Chryso-stomus, Cyprianus, Ambro-
 sius, Hieronymus, alijsq; plures quàm ut numerandẽ
 sint. Quid esse coniectamus in causa? Nimirum mar-
 tyrum magnitudo suppedibat eloquentiæ copiam,
 pectoris ardor addebat orationi uim, pietas alacrita-

tem. Fluit illis ubique diues oratio, uerum quoties ad
 martyres uentum est, & uirgines, iam uelut afflatu nu-
 minis nescio quid grandius humano modo sonant.
 Nō hæc fiunt humanis studijs, afflatu diuini spiritus
 hæc gerūtur, qui sic uult glorificari sanctos suos, in qui-
 bus ambit uideri gloriosissimus. Fateamur hæc esse
 humana, nisi deus, qui mētes afflat piorum, tot etiam
 prodigijs decorat martyrum ac uirginum monumen-
 ta. Vbi magis torquentur impij dæmones? Vbi ma-
 gis profligantur morbi medicis immedicabiles? Quis
 imperator, quis rex ullis statuis, titulis, pyramidibus,
 templis, collegijs, diuinis honoribus indictis, tantum
 honoris impetrauit etiam in hoc mundo? Nimirum
 sic deus honorat martyres suos, qui hic uidebantur
 afflictī, humiles ac deiecti: sic uirgines suas, quæ uelut
 mortuæ mundo, totam suam spem collocarunt in
 sponso Iesu. Sed martyrum gloria non temere nisi à
 morte clarescit. Virginitas etiam in hac interim uita
 suum habet decus. Quis enim tam barbarus est, ut nō
 faueat uirgini? In medijs bellorum tumultibus imma-
 nis hostis uirginitati parcat. Et si credimus historijs,
 mutæ beluæ, trucesq; feræ uirginitati deferunt. Quan-
 tum honoris olim habitum est Romæ uirginibus ue-
 stalibus? Quod est illud natium uirginitatis decus,
 quod agnoscūt idololatræ, quod reueretur barbarus
 hostis, quod sentiunt mutæ beluæ, cui parcat feræ?

Quanto

Quanto iam honorabilior uirgo Christi, si tantus est honos uirginibus huius mūdi? Sume uirgo sanctam superbiam, & infra tuam dignitatē putato, quicquid hic mundus iactat uoluptatum aut honorū. Sanctū est superbire in sponso: piū est gloriari in eo, cui debes omnia. Tutum etiam est illius fiducia cristas tollere aduersus mundum, suas ostendantē delicias. Non est animus in præsentia, quicquid in laudem martyrū aut uirginum dici potest, persequi. Habetis Cypriani libros, habetis Ambrosij, habetis Tertulliani & Hieronymi, quorum posteriorū uterq; penē nimius fuit in admiratione uirginitatis. Non enim sic attollenda est uirginitatis excellentia, ut huius laus cū iniuria casti matrimonij cōiuncta sit: sed hæc eō repeto charissimæ uirgines, ut perspiciatis quā felix sit uestrū collegium, cui contigit utrunq; possidere, quod diues illa Christi sponsa ecclesia præcipuum habet in suo mundo. Seruatis enim fragrantissimas illas rosas septem fratrum Machabæorum, ac matris cuius fœcunditas nō marito genuit, sed deo. Feliciter illa quidem sarisit uirginitatis iacturam, tot filiorum uirginum martyrio. Non genuit uirgo, nam id uni fœminarum datū est, sed uirgines genuit & martyres. Virginitatis exemplū ex se præbere nō potuit, sed quod potuit, magno studio præstitit. Ad uirginitatem instituit filios, ad martyrium cohortata est, præcessura, quoq; ni me tuisset

tuisset teneræ suorum ætati. Itaque uirginitatis gloria
 non contigit matrem cum filijs, sed in martyrij negotio
 tanto maior est laus matris, quod spectatrix crudeli-
 um suppliciorum, in singulis filijs passa est, quicquid
 in illorum corpora potuit carnificum crudelitas. Hoc
 fortius est, quàm semel supplicijs finire dolorem. Pa-
 rentes atrocius torquentur in liberis, quàm in seipsis.
 Nouit hoc & tyrannorum ingeniosa crudelitas, qui
 quod tormentis extorquere non possunt à parenti-
 bus, extorquent tortis in illorum conspectu filijs. Tor-
 ties uidet dilacerari sua uiscera & mulier & mater. Vbi
 hic sexus imbecillitas: ubi pietatis affectus, qui in ma-
 tribus solet esse, quàm in uiris impotentior? Nimi-
 rum pietas in deum superauit pietatem humanam,
 & sexus imbecillitatem uicit ardor fidei. Salue felicissi-
 ma uirago, quæ uiris omnibus fortitudinis exemplum
 dedisti. Saluete flosculi bellissimi ecclesiæ, qui ueluti
 præcoces deliciae præuenistis uer Euangelicum, & an-
 te proditum Euangelium præstitistis Euangelicam
 uirtutem. Nondum erat audita uox eius, qui uirgo na-
 tus est ex uirgine: Beati qui se castrauerunt propter re-
 gnum dei, & tamen hanc laudē uos occupastis. Non-
 dum erat auditum: Qui uult esse meus discipulus, tol-
 lat crucem suam & sequatur me, uos tanquam pro-
 dromi Christum passurum adumbrastis. Atque ani-
 mæ quidem, æstræ nunc in coelis sequuntur agnum,
 quocunq;

Matth. 19

quocunque ierit: ceterum illibata uestra corpora, quæ
 ut habuistis socia suppliciorum, ita recipietis olim in
 æternæ felicitatis consortium, non decuit alibi serua-
 ri magis quàm in sancto uirginum collegio. Nunc ad
 uos ò uirgines, huius tanti thesauri custodes, mea se-
 se reflectit oratio. Habetis in eisdem adolescentibus
 & castitatis exemplum quod imitemini, & martyrii
 lauream quam prædicetis, glorificantes sponsum ue-
 strum, qui certauit in illis, qui uicit in illis, qui trium-
 phat in illis. Habet is in eodē calatho lilia mixta rosis.

Utrunque decus cum altero certat, nec alterum tamē
 ab altero obscuratur, sed utrunque alterius accessio-
 ne fit illustrius, ueluti quum ebur, ut ait ille, corrumpi-
 tur ostro, aut quum gemma candens induditur fuluo
 auro. Est autem tam ambiguum gloriæ certamen in-
 ter martyrem & uirginem, ut ego, si res in contentio-
 nem uocetur, nō ausim pronunciare utrum alteri præ-
 ferri debeat. In Christo fuit utrunque cōsecratum, sed
 tamē plus debemus illius cruci, quàm uirginitati. Bea-
 titudinis elogium tribuit his, qui se castrassent pro-
 pter regnum dei, sed crucis imitationem exegit. Ma-
 ius autem uidetur, quod quum non exigatur, tamen
 beatum reddit, si quis ultro præstet. Ac persecutionis
 quidem tēpore magna quædam res est, animus pro
 dei gloria semper paratus ad omnia mortium gene-
 ra. Sed habent tempora, quemadmodum & mare,
 suas

suas tranquillitates, & licet nonnunquam effugere car-
 nificis manus. Quod si urget certamen extremū, mors
 corporis, & cruciatuum finis est, & felicitatis initiū. Vir-
 gini longum ac perpetuum certamen est cum hoſte
 domestico, quem nec occidere fas sit, nec effugere pos-
 sis. Hic nimirum est caro, quam uelimus nolimus, cui
 cumferimus, subinde rebellantem spiritui. Hanc uince-
 re ne cui uideatur leue, saepe legimus illecebris superar-
 tos, qui terrore mortis superari non poterant. Haec
 nus expendit nostra collatio, utrum sit altero fortius:
 sed mihi quidem uidetur uirginitas in hoc etiam felici-
 or, quod, quemadmodum ante per occasionem dixi-
 mus, martyrii flos non enitescit nisi post mortem, uir-
 ginitas etiam in hoc seculo suum habet candorem, suā
 habet fragrantiam, suam habet gratiam ac dignitatē.
 Animi flos est uirginitas, sed relucet etiam in uultu, in
 oculis, totoq; corporis habitu angelica quaedam puri-
 tas ac nitor uirens, seniq; nescius, hic ueluti meditans
 esse, quod omnes expectant post hanc uitam, qui pie
 uixerint in Christo Iesu. Animus integer & incorru-
 ptus uigorem suum trāsfundit in corpus, quemadmo-
 dum mens uicij infecta quodammodo relucet, uel
 horret potius in ipsa corporis specie. Porrò libido in
 proprio etiam corpus contumeliosa est. Quir in re-
 surrectione non senescunt piorum corpora: quoniam
 his iam imperabit animus, qui seniū nescit. Vt mors,
 ita

ita morbus & senium ex peccato est. Tolle peccatum, & minus erit senij, & si contingat senectus, contingeret floridior. Itaq; uirgo iam hic aliquã felicitatis suæ partem præcipit, in corpore mortali speciem quãdam exhibens futuræ immortalitatis. Principes huius mundi non maiori studio curant milites suos, quàm seminarium: unde quum res flagitat, colligant tyrones, quod si deficiat, unde sufficies exercitum? Ac iam seculis aliquot sub principibus Christianis nullæ procellæ sunt exortæ, quales olim erant sub Nerone, Domitiano, Iuliano, Maxentio. An sub his melius habeat res Christiana, non est meum definire: certe per hos in arctum contracta est. Verum utcunq; se habet, si rursus incideret tempestas, quæ posceret martyrem, unde potius hæc manus colligēda uideatur, quàm ex his, quæ spre-
tis omnibus huius mundi blandimentis, sese totas cōsecrarunt Iesu sponso cœlesti, quæ sua sponte carnem suam crucifixerunt cum uicijs & concupiscentijs, eamque uoluptatem amore sponsi contempserunt, cuius unius gratia plerique mortales cuperent hic perpetuo uiuere. Vera uirgo minimum abest à martyre. Martyr patitur à carnifice cædi carnem suam: uirgo quotidie uolens mortificat carnem suam, ipsa sui quodammodo carnifex. Aliquanto fortius est domare captum hostem, quàm occidere. Martyr tradit corpus suum, uirgo subigit & in spiritus seruitutem redigit.

Quir trepidabit uirgo Christi ad manum percussoris? An requireret opes, delicias, fastum, luxum, uoluptates, quæ cæteros remorantur in hac uita? At his omnibus iam dudum renunciauit. Quæ nihil amat in hoc seculo, quæ mortua mûdo, soli uiuit Christo, quæ quotidie columbinos ædit gemitus, cupiens propius iûgi adamato spôso suo, & illius stringi amplexibus: nonne libens emigrabit ex hoc corpusculo, in quo scit se peregrinari à domino? Qui uiri mirabilius animi robur præstiterunt in tormētis, quàm uirgines martyres, Agnes, Cecilia, Agatha, & harum sodales innumere? Proinde uirgo quum traditur carnifici, non incipit martyrium, sed absoluit iam pridem inchoatum. Hæc si cui uidetur ardua, cogitet & uirginis professionem supra uires hominis esse, dignitatem angelicæ patrem. Neq; uero omnes uirgines sunt, quæ uelo nigro tectæ sunt. Etenim quemadmodum iuxta Pauli doctrinam, quæ uere uiduæ sunt discernuntur ab his quæ falso nomine dicuntur uiduæ, & eidem uidua quæ uiuit in delicijs dicitur mortua: ita uirgo quæ aliud amat in hoc mundo quàm sponsum suum, uirgo non est. Sunt in Euangelio uirgines prudentes quæ sibi multis operibus pietatis prospexerant, ne deficeret oleum in lampadibus: erant & fatuæ. Et Hieremias deplorat uirgines squalidas, neq; enim huius nominis dignitas competit in eam, quæ licet corpus habeat intactum uiro, tamen

tamen animus impuris cogitationibus cum adultero Satana colloquium habet. Quæ nolens uiuit celebs, iam nupta est: quæ corrumperetur, si liceret, iam corrupta est. Difficillimum est uolantis animi cohibere cogitationes omnes, & tamen aduersus has ingruentes, precibus, sacra lectione, ieiunijs, pijs occupationibus pugnandum est, assentiri uenenum est. Colloquuta est prima uirgo Eua cū serpente, & hinc omnium malorum origo: oculos habebat impudicos, quos pomi blandientis illecebra adulterauit. Vestitus cultior, picta facies, epistolæ adolescentium blandæ, munuscula ultero citroq; missa, morituræ uirginitatis indicia sunt. Cui colitur uirgo, semel Christo consecrata: Quir expetit iuuenum consortia, quæ in hoc accepit uelamen, ne mundus cōspiceret, quod sponso Christo dicatum esset: Mulier quæ nupta est, ornat se uiri oculis: uirgo quæ Christo nupta est, quir ullius hominis oculis se colit: Audite quid illa dicat apud Poëtam eruditum, sed Ethnicum:

Cui colar infelix, aut cui placuisse laborem?

Ille mei cultus unicus autor abest.

Sic cultum negligit illa, quia non adsit sponus: qua fronte comit se uirgo in hoc mundo, cuius sponus est in coelo: Quorsum adstat speculo semel despōsa Christo? Quin seipsam contemplatur in fonte scripturæ diuinæ? Quir autem his ornamentis expolit sese,

O ; quibus

quibus ille offenditur? Ista mundities in oculis spon-
 si uestri sordes sunt meræ, iste nitor squalor est, isti
 odores nausea sunt. Amat ille spiritus nitelas, amat
 animi munditiem, amat pigmenta mentis. Quicquid
 habet mundus earum quæ se comunt oculis mundi,
 uirgo Christi magnificentius ornatur earum rerû con-
 temptu, quàm copia. Decentius ornatur derasa coma,
 sacro quæ uelamine, quàm ulla sponsa sericis, auro, gem-
 mis, ac purpura. Nam fucorum emētitus nitor, etiam
 in Ethnicis semper uitio datus est. Sponsa Christi tot
 habet ornamenta, quibus commendatur oculis dei,
 quot ornamenta mundi cōtempserit amore sponsi sui:
 pro gemmis ornatur uirtutibus, pro purpura charita-
 te, pro auro sapientia, pro fucis animi simplicitate, pro
 sericis castitate, uerecundia, pro monilibus modestia.
 Non offuscatur uestium sordibus pudicitia candor.
 Ex ueterum monumētis liquet, quæ fuerint præcipue
 uirginum laudes, abluere pedes miserorû, lauare pau-
 perum, assidere & inseruire ægrotantibus, con-
 trectare corpora ulcerosorû amore Christi. His rebus
 sordidata uirgo, formosissima est Christi oculis. Cæte-
 rum quoniam nunc diuersum est sacrarum uirginum
 institutum, inter se certent officijs charitatis, manibus
 parent, quo subueniant pauperû inopiæ. Et si quando
 uirgini inciderit cum prophanis colloquium, illud stu-
 dio sit, ut à colloquio suo dimittat illos emēdatiores,
 non

non ut ipsa discedat corruptior. Reddat uos cautiore
primæ uirginis exemplum, quæ corrupta ueteratoris
colloquio, coniecit sese in miseriam lamētabilem. Ado
lescens lubrico uultu, lasciuis oculis, impudica lingua,
quouis serpente perniciosior est. Imitemini nouā uir/
ginem, ducem ac principem instituti uestri, ea non col
loquitur cum serpente, sed inclusa penetralibus suis,
colloquitur cum Angelo, & hinc initium omnis salu/
tis. Virgo quæ loquitur cum impudico iuene, cum
serpente loquitur. Virgo quæ pñs uotis sollicitat de/
um, quæ meditatur in sacris libris, cum Angelo loqui/
tur, uel cum sponso potius. Vtrū tutius est? utrum ho
nestius? utrum magnificentius? Quare si quando titil
labit animos uestros desiderium earū rerum, quas ut
& suaues & præclaras ostentat mūdus, cogitate, quod
res est, eas uos non reliquisse, sed magno lucro ue/
stro permutasse. Proinde nihil infelicius illis, quibus
nec mundi commodis frui licet, quæ sitiunt, nec suis
delicijs fruuntur ob animum carnis cupiditatibus ui/
tium. Habent mundi uirgines suas sodales, habent
ornamenta, habent lusus, habent cantiones & chore/
as, sed hæc qualiacunque sunt, tantisper habent donec
ætatis florem marito prostituerint. Verū hæc omnia
Christi uirginibus, ut uera sunt & interna, ita sunt &
perennia. Illæ mox posito seruo uirginali flammeum
accipiunt

accipiunt matronale, nimirum seruitutis indicium, etiam Paulo teste. At uirgines deo dicatæ semper uelatae sunt sponso suo, ne uideantur ab adultero mundo. Est enim zelotypus amator I E S V S, non patitur suas delicias prophanis oculis prostitui. Immo utrū est felicius, ancillam esse mariti, an Christi? Ecce, inquit illa, ancilla domini. Quæcunque uere est ancilla domini, domina est mundi. Interpretare uirgo uelamen tuum, regni insigne est, non seruitutis. Quæ maritis uelantur, seruitutem humanam profitentur. Nec semper est ò bonæ, maritorum lene imperium. Sæpe pro maritis contingunt domini difficiles, procaces, inclementes, aleatores, ebriosi, profusores, obæcati, scabiosi, rabiosi, percussores. Ne quid interim dicam de grauioribus maleficijs, aut morbis. Accedit his cura rei familiaris, cura liberorum, negotia affinium, lites, orbitas, uiduitas. Nec enim est simplex afflictio carnis, quam Paulus denunciat his, qui coniugium malunt. Non est huius instituti declamatoria ratione persequi quicquid incommodorum sequitur coniugium. Hæc experimento discere misera est prudentia, præstat è libris eruditorum hominum discere. Quod si ne his quidem habetur fides, accerse ò uirgo quampiam ex his, quæ satis feliciter nupserunt, hanc obtestare ut narret tibi ueram sui matrimonij historiam: audies unde minus poeniteat te tui propositi.

Iam

Iam propone tibi exempla uirginum quæ nupserunt
 infelicissime, quæ plurima turba est, & quicquid illis ac-
 cidit, puta tibi accidere potuisse. Quicquid malorum,
 quicquid calamitatum frequenter accidit his, quæ nu-
 bunt sponso mortali, huic in totum subductæ sunt, quæ
 uere, quæ ex animo nubunt immortalis sponso Iesu.
 Non est, mihi credite, tristis aut inamabilis sponsus Ie-
 sus. Visus est olim non habens speciem neque decorum,
 sed nunquam erat amabilior, quam cum amore spon-
 sæ formam illam induisset. Quæ puella non plaris fa-
 ceret procum suum, si relictis paternis opibus rustica,
 non sago tectus confugeret ad humilis uirginis casulam,
 ut illius coniugio potiretur? Quid autem si per uulne-
 ra ad adamatam sponsam properaret? An non ille in
 panis, & sanguine perfusus uideretur amabilior? Haud
 dubie uideretur amanti. Iam cogitate an uester spon-
 sus, qui uestra causa patris arce relictæ descendit in ter-
 ras, & dissimulata diuinæ naturæ maiestate, induit for-
 mam serui, sese deiciens usque ad ignominiam crucis,
 sit uobis fastidiendus. Amanti, sponsum uirgini, mo-
 nasterium non carcer est, ut quidam calumniantur, sed
 paradisus est. Non licet uobis uagari quod libet, isthuc
 uirginibus nec tutum est, nec honestum, proinde nec
 exoptabile. Nisi forte placet exemplum Dinæ. Non est
 tristis aut inamœna res uirginitas, habet in sacris literis
 sua uiridaria, in quibus cum optimis sponsi sodali-
 bus

bus spatietur. Deum immortalem cum qualibus cū
 Tecla, cum Cecilia, cum Agatha, cum Theodora, cum
 Eustochio, alijsq; innumerabilibus. Habet sua serra
 spiritualia ex varijs uirtutum flosculis concinnata, ha-
 2. Cor. 2 bet unguenta sua, ut possint cum Paulo dicere: Bonus
 odor sumus deo in omni loco. Habet sponsus delicias
 unguentorum spiritualium, quorum fragrantia super
 rat omnia aromata. Quid amabilius nomine Iesu?
 Unguentum effusum est nomen eius. Quæ hoc odo-
 re tractæ, cursu sequuntur illum, quid tædij sentire possunt
 in hac uita? Habet & uirgo suum unguentum;
 Cant. 1 quo uicissim oblectat sponsum suum. Dum esset, in-
 quit, rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorē suū.
 Et in Euangelio ducturus sponsam suam ecclesiā, nar-
 do peccatricis perfunditur. Habent à David citharas
 suas, habent psalterium, habent cantilenas & hymnos
 spirituales, quibus iugiter psallunt in cordibus suis do-
 mino, gratias agentes, laudantes & obsecrantes, non
 nunquam & dulcibus suspirijs desiderantes sponsi præ-
 sentiam, si quando ille sese ad tempus subduxerit: de-
 clinat enim ille nonnunquam ac transit, nō ut deserat,
 sed ut amorem redintegret. Quid habent mundi uir-
 gines quamlibet felices, quod ad hæc solatia conferri
 possit? Locus angustus uideri nō potest, quibus mox
 aperitur immensitas cœli: sodalitiū infrequens uide-
 ri non potest, quibus propediem continget omnium
 sanctorum

sanctorū sodalitas. Quid ni dixerim propediē? quanta enim est huius uitæ summa? ut iam contingat se-
nectus, quæ quocuiq; contingit? Proinde uirgines
optimæ, agnoscite uestram felicitatem, & non inuide-
bitis mundo suas deliciarum præstigijs: agnoscite ue-
stram dignitatem, & non expetitis sordida mundi cō-
mercia. Nisi te cognoueris, inquit, pulcherrima inter
fœminas. Comminatur sponsus uirginibus, nisi agno-
uerint suam beatitudinem. Non agnoscunt autē, quas
instituti pœnitet, quæ mundi delicias suspirant. Cogit-
tate quali sponso nupseritis, illi totis præcordijs adhæ-
rete, in quo semel habetis omnia, quæ uere læta sunt
aut magnifica. Animet uos ad constantiam exemplū
sanctissimorum iuuenum, qui magis etiam gaudebūt
suorum corporum pignora seruari in uestro collegio,
si senserint uos æmulatrices suarum uirtutum, quibus
deo placuerūt. Ornant illi uestrum sodalitium, sic illos
uicissim ornabitis integritate morum uestrorum. Illi
tot supplicijs excarnificari maluerūt, quàm gustare car-
nem suillam, Vos putate carnem esse suillā, quicquid
ingratū est sponso uestro. Si fueritis æmulatrices pul-
cherrimi certaminis, eritis & gloriæ cōsortes, opitulanz
te sponso uestro Iesu, qui cum patre & spiri-
tu sancto uiuit & regnat in æter-
num, Amen. D I X I.

NE nos hortatur dominus, dile
ctæ in Christo uirgines, ut recondā
mus nobis thesaurum in cœlis, ubi
neq; tinea corrumpit, neq; fur furat.
Xeniū quod uestra pietas misit, in
tercipi potuit, sed uestram charitatē,
uestras sanctissimas preces, quibus me quotidie ipso
uestro commendare dignamini, homo quamlibet
furax interfuertere non potuit. Demus igitur operam,
ut hoc opum genere ditescamus, quarum elargitione
non pauperior, sed locupletior fit qui cōmunicat egen
ti, nec fraudari potest is in quem fit elargitio. Minima
tam gratis, tam alacribus animis accipere, quid aliud
est, quàm ambire maius beneficium? Itaq; quoniam
intellexi uobis epistolam illam quam sic ex tempore,
efflagitante Thoma Greio, cui negare nihil possum,
effudi uerius quàm scripsi, tantopere gratam fuisse, ui
sum est unà cum epistola mittere flosculum, ex Esaiæ
semper uernātibus hortis decerptum, qui uestros ani
mos sacri spiritus fragrantia simul & recreet, & corro
boret. Etenim si flos terrenus admotus naribus nō so
lum exhilarat, uerum etiā uires cordis cōfirmat: quan
to

to magis huiusmodi flores, quos aura diuini spiritus genuit aluitq̄, animis & hilaritatem & robur addent spirituale, si animis admoueantur. Quis enim est cui non interdum obrepat mœror ac tœdium quoddam intuenti mala, quibus hisce temporibus undiq̄ plena sunt omnia? Quis tam confirmatus spiritu, cuius animum in tantis opinionum dissidijs nō perstringat aliqua tentatio? En igitur uobis Esaiæ flosculus, qui pro tœdio det alacritatem, & animum fidei robore confirmet fulciatq̄: In silētio, inquit, & spe erit fortitudo uestra. Quis hæc dicit? Nō Esaias, sed sanctus Israël, hoc est, æterna ueritas, quæ nec falli potest, nec fallere. Quoties aduersa nobis immittit dominus, qui flagellat omnem filium quem recipit, meminerimus esse patrem, qui nostræ consulit saluti, non ignarus quid expediat nobis: ne obmurmuremus, sed taciti patienterque feramus manum emendantis, licet naturæ sensui molestam, hoc est silentium quod per prophetam exigit dominus, feramus autem non solum absque murmure, uerum etiam alacres, nimirum spe mox secutura sanitatis. Quod affligit leue est ac momētaneum, quod delectat æternum & inæstimabile. Charitas si dei ministra est (per hanc enim, ut ait Paulus, operatur) ueriusq̄ filia spes est. Vt enim demus fidem à charitate seiungi posse, certe spes de qua loquimur, nō nisi ex fide & charitate nascitur. Proinde si filii sumus potius

Esa. 30

Gal. 5

P 3 quam

quàm serui, patri fidamus, patrem amemus oportet:
 & si nostram salutem illi cordi esse credimus, nō igna-
 ri quàm immensa sit illius misericordia in omnes qui
 diligunt ipsum, in medijs etiam molestijs multam ala-
 critatem nostro spiritui præbebit expectatio diuinæ
 consolationis, quæ nō patitur nos tentari supra quàm
 possimus, sed facit cum tentatione prouentum, ut ua-
 leamus sustinere, sæpe miscens tristitia lætis, semper ad-
 dens unctionem spiritus, quæ tristitia quoq; uel leniat,
 uel exhilaret. Sunt autem quædam incommoda, quor-
 um finem in hac uita non expectamus, qualis est se-
 nectus, morbus, ut aiunt medici, immedicabilis, & alij
 morbi nonnulli arte medicorum superiores. Et in his
 silentium ac spes est fortitudo nostra. Nam & leuius
 Rom. 8 fit patientia, quicquid corrigere est nefas, ut ait ille, &
 nequaquam condignæ sunt afflictiones huius tempo-
 ris ad futurā gloriam, quæ mox reuelabitur in nobis.
 Cur enim nō dicam mox, cum hæc uita omnis uix tē-
 poris momentum ac punctum sit ad æternitatem?
 Quod si spes humana tantam habet uim, ut uere me-
 ritoq; quidam Ethnicus Poëta de illa scripserit:
 Spes bona dat uires, animū quoq; spes bona firmat.

Viuere spe uidi, qui moriturus erat.

Quid non efficiet illa spes quæ in nobis gignit spiritus
 Christi? Spes humana sæpenumero fallit, spes autem
 hæc nō cōfundit, ut scribit beatus Paulus. Cæterū con-
 fundendi

fundendi uerbū, q̄ usus est Apostolus Græce scribēs,
 nō est perturbationis, sed pudoris potius & probri. Si
 quidē ijs qui præsidijs hominū freti, magna de se ia-
 ctarūt, si res præter sp̄e euenerit, prop̄modū acerbior
 est exprobratio q̄ ipsa calamitas, pudore malum cō-
 duplicante. Verum quisquis totam fiduciam suam col-
 locauit in domino, certam habet spem, nec periculum
 ullum est, ne frustratus expectatione sua pudefiat. Et
 si nonnunquam p̄ij uidentur hic ad tempus pudefie-
 ri, certe non pudefiunt in æternum. Opprobria oppro-
 brantium ceciderunt super dominum in cruce pendē-
 tem, audiuit uoces omni felle amariores, Sperauit in
 deo, liberet eum nunc, si uult eum. Hæc audiuit caput,
 audiunt similes uoces & illius membra. Sed quemad-
 modum afflictionis exemplum habēt à capite, ita ha-
 bent & spei fiduciam. Nunquid ille ad impias uoces
 respondit? Nihil inuenies, sed in silentio & spe posuit
 fortitudinem suam, tranquillo animo dicens patri: In
 te domine speraui, non cōfundar in æternum. Vbi ui-
 dent homines, pios morbis, bellis, damnis, exilijs, cru-
 ciatibus & mortibus affligi, uox est impiorū: Vbi est
 deus eorum? Quæ utinam interdum non audiatur &
 inter Christianos. Sed grauius est quoties hæc uoces
 perstrepunt inter præcordia nostra, nonnunquam &
 ad blasphemiam usq; prorumpentes, cū animus do-
 lore tædioq; uictus, deum uocat inimicem, iniustum,
 negligentē

negligentem rerum humanarū, benigniorem erga malos quàm erga bonos, quod illis ferè res magis securi-
 dæ sint, quàm ijs qui pietatem sequuntur, non intelli-
 gentes quod dominus noster per cruciatus & ignomi-
 niam transijt ad gloriam, & obliti quod Paulus scri-
 psit ad Timotheum: Omnes qui uolunt pie uiuere in
 Christo Iesu, persecutionem patientur in hoc seculo.
 Si nihil adiecisset, tædere nos poterat afflictionis per-
 petuæ, nunc spem mox finiendi cruciatus & securitæ
 felicitatis ostendit, dicens: In hoc seculo. Quin & He-
 bræus ille sapiens hoc præceptum inter pietatis rudi-
 menti 2. accedens ad seruitutem dei, sta in ius-
 titia & in timore, & præpara animam tuam ad tenta-
 tionem. Vide ut scripturæ diuinæ sibi cõsentiūt in sen-
 tentijs, licet uerbis ac figuris uariant. Idem dicit Sirach
 quod Petrus, Paulus, & Esaias. Quod hic uocat silen-
 tiū, ille dicit stare in iustitia & timore. Quod ille spem,
 hic tentationis uerbo significauit. Qui stat, non turba-
 tur, non deñcitur animo. Qui stat in iustitia, agnoscit
 suam iniustitiam, ac dei flagellantis iustitiam adorat.
 Qui stat in timore, non obmurmurat ei, qui potest &
 animam & corpus mittere in gehennam. Rursus qui
 præparat animam, non exanimatur, uelut insperatis
 malorum procellis, sed boni consulit, quicquid deo ui-
 sum fuerit immittere. Quod alijs uerbis præcipit Pe-
 trus apostolus: Charissimi, nolite peregrinari in seruo
 re, qui

re, qui ad tentationem uobis fit, quasi noui aliquid uobis contingat, sed communicātes Christi passionibus gaudete, ut in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Iam qui intelligit afflictionem esse tentationē, hoc est, explorationem diuinam, expectat probationem, quæ spem habet comitem, omnis molestiæ lenitricem, quemadmodum Romanis scribit Apostolus: Sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero spem, spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Non satis erat diuinæ benignitati, gaudijs æternis pensare temporarios ac momentaneos cruciatus, in medijs etiam afflictionibus dat suis pignus arcani spiritus tam efficax, ut non solum nō deficient in malis, uerum etiam glorientur & exultent. Itaq; piorū spes, etiamsi uideat eos pudefacere apud homines, reuera non pudefacit dum intra se sentiunt testimonium spiritus testificantis humano spiritui quod sint filij dei, gaudētq; se manu clementissimi patris ad hæreditatem uitæ cœlestis explorari fingitq;. Sic enim prosequitur ille sapiens: Quoniam igne probatur aurum & argentum, homines uero receptibiles in camino humiliationis. Crede deo, & recuperabis te, & dirige uiam tuam, & spera in illum. Qui credit se deo, silet. Silentem ille sic flagellat,

Q ut

ut emendet: sic prostermit, ut erigat: sic necat, ut uiuifit
 cet. Tu sine medicum suo more operari, tantum relin
 que peccata, & ira dei uertetur in misericordiam. Fru
 stra speras dei misericordiã, si persistis in his quæ pro
 uocant iram dei. Narrant humanæ literæ, quendã ne
 gociatorem ubi cõflatis facultatibus proficisceretur in
 lōginquas regiones, ut multo ditatus lucro rediret in
 patriam, posteaquã naufragio perissent omnia, dix
 xisse: Age fortuna sentio quid uelis, ad philosophiam
 me uocas, uenio quò uocas. Huic iactura rerum cessit
 in maximum lucrum, siquidem ex auaro mercatore
 factus est insignis philosophus, ditior contemptu pe
 cuniarum quã possessione. Saltem huius exemplū
 nos imitemur, quies nobis accidit uel publica uel pri
 uata calamitas, ne consternemur animo, ne murmure
 mus aduersus manum omnipotentis, quemadmodū
 fecerunt Hebræi, qui à serpentibus perierūt, sed quod
 Ethnicus ille dixit fortunæ, nos dicamus deo, rerū hur
 manarum unico gubernatori: Age clementissime pa
 ter, sentio manum tuam inuitantem ad poenitentiam,
 en ad te uenio, me totū tibi trado, finge ac refinge pro
 tua sancta uoluntate filium tuum hactenus male di
 cto audientem. Nunc hominum uulgus, si quid im
 mittitur aduersitatis, non cogitat hoc immitti à deo,
 sed alijs sideribus, alijs naturæ humanæ, alijs his atq; il
 lis hominibus, aut etiam occasionibus irascuntur, & ul
 cisci

cisci student, haud multo sapientiores canibus, qui la-
 pidem mordēt ab homine iactum, ipso relicto homi-
 ne. Tempestas perdidit fruges, merces periere naufra-
 gio, coelum pestilens afflauit corpori morbum, miles
 incendit horrea, Sycophanta facessit negociū, obstre-
 pit maledica lingua. Quid male precaris cœlo & ma-
 ri? Quid ultionem paras in hominē? Isthuc est mor-
 dere lapidem. Primum illud cogita hæc à deo immit-
 ti, nec multum referre per quos immittat, utitur enim
 ille & elementis & improbis hominibus ad ultionem.
 Mox circumspecte te ipsum, nūcubi tuis sceleribus iram
 dei prouocaris, & si deprehenderis, quis autem nō de-
 prehendat, primum ultionem à te ipso sumito, corre-
 ctis moribus & ad deum cōuersus, qui misit lapidem.
 Sin minus, tamen cogita, tentat me deus, an uere dili-
 gam ipsum, orabo ut in me augeat charitatē. Ab hoc
 animo quantum nunc absumus pleriq;? Quot annis
 iam omni malorū genere affligimur? Decem plagis
 afflicti sunt Ægyptij, & ad singulas cœperūt respicere
 te. Nos tot iam annis tanto pluribus atterimur, nec
 agnoscimus domini manū, nec quisquam ad uitæ cor-
 rectionem confugit, sed in alios alij culpam reijcimus,
 sibi quisq; blanditur, molimur uindictas, quasi quicq;
 possint homines aduersus diuinam potētiā. Quod
 enim mali genus est, quod non premit nos? Aut quæ
 pars est orbis ab horum malorum immunis cōtagio?

Vbi terrarum nō furit Mars, cum Martem dico, non unum aliquod malum dico, sed malorū omniū oceanum. Vbi non pestilentia? ubi non rerum caritas & famēs? ubi non expilationes? ubi nō latrocinia? Nec alibi desunt inundationes. Quàm acres & implacabiles principum iræ, quantum calamitatum inuexerunt rebus humanis, quantoq; grauiora minitant? Quam hæc leuia sunt, si cōferantur ad ecclesiæ dissidia. Quot sectis discerpimur, & subinde suppullulant nouarū? Quos iungit sanguinis propinquitas, quos eadē domus, quos idem lectus copulat, distrahit opinionū dissensio. Inter has plagas quotum quencq; uidemus, qui cogitet de corrigenda uita, qui confugiat ad domini misericordiam? Suam quisque uicem ulciscitur. Sua quisq; commoda tueri conatur, nec aliud quàm cōduplicamus nobis mala, & aggrauamus domini manū.

Esa. 30 Mittimus legationes in Ægyptum, oneramus camelos opibus, confugimus ad ueloces, & irritis tumultibus miscemus omnia. Nec audimus sanctum Israël clamantem nobis: Si reuertamini & quiescatis, salui eritis. In silentio & spe erit fortitudo uestra. Quid est reuerti? relinqueret mores & affectus. pugnantem aduersus deum. Quid est quiescere? Est abdicatis cupiditatibus carnis, nos submittere uoluntati diuinæ. Ita demum felix illud ac uerum sabbatum erit in animis nostris, si postris affectibus cōsopitis & requieatis, dominus

dominus in nobis quæ uult operetur. Quid primum curant medici? Exhaustiūt corpus noxijs humoribus, cætera permittunt naturæ. Abijciamus & nos scelera nostra, dominus in cuius manu sunt corda regum, illico flectet ea ad studium pacis & cõcordiæ, tollet è medio locustas militum omnia depopulâtium, & ranas opinionum, auferet tenebras nostras, ac ueritas illucescet cordibus nostris. Audimus uocem domini cūctos ad uitæ correctionem prouocantis, ne auribus obturatis obduremus & corda nostra, dicentes cum impijs apud Esaiam: Nequaquam, sed ad equos fugiemus, & super ueloces ascendemus. Ne rursus illud ingerat nobis: Ideo fugietis, ideo uelociores erunt qui uos persequentur, fortasse talibus uerbis nemo reclamatur nūc domino, sed factis penè reclamamus omnes. Hæc publica tēpestas uos leuius perturbat, ô beatæ uirgines, quæ seculo mortuæ iam in terris cœlestem quodāmodo uitam agitis, & abditæ cum sponso Christo delicia mini, cui quo propiores estis, hoc magis decet uos ecclesiæ tranquillitatem pijs uotis sacriscq; precibus illi commendare, leuantes non modo puras manus iuxta Paulum, sed multo magis pura corda ad dominum, ueluti colūbæ in foraminibus petræ, & in cauernis marciarum, gratissimo gemitu semper obmurmurantes sponso. Petra autem Christus est, quæ multas habet latebras, in quibus piorū animæ tuto latent ab hu-

ius mundi tumultu . Vbi dulci temperie refrigerantur
 ab æstu carnalium desideriorum, quæ militant aduer-
 sus spiritum . In his foraminibus hoc tutius ac felicius
 delitescitis, quo minus instructæ estis præsidijs huma-
 nis, quemadmodum columbæ, nec rostro, nec ungui-
 bus, nec ui, nec dolis armatæ sunt aduersus iniuriã alia-
 rum auium, tantum fuga latebrisq; tutæ sunt, neq; no-
 runt ulli cæterorum animantium moliri uim aut iniu-
 riam. Grata simplicitas relucet in oculis, quam & spõ-
 sus adamat in canticis, & Euangelicæ literæ nobis cõ-
 mendant . Nec obstrepunt molesto garritu quemad-
 modum aliæ permultæ, tantum amabili murmure so-
 litudinem suam solantur. Ad hanc imaginem, ô bea-
 tissimæ uirgines, & uos in Christi cauernis latitatis, in
 silentio & spe collocâtes fortitudinem uestrã. Est mur-
 mur impium, quod odit dominus. Est & tacitum gra-
 tumq; murmur, quo non desinunt gemere mentes ab-
 flatæ spiritu Christi, donec euacuetur quod ex parte
 est, ueniatq; quod perfectum est. Talia sunt columbi-
 na murmura. Est & perniciosum silentium, quo uetus
 prouerbium dicit perisse Amyclas. Est silentiũ impiũ,
 quod nescit fateri cõmissa, quod premit gloriam deo
 debitam. Nimirum hoc erat mutum dæmoniũ, quod
 solus Iesus potest ejicere. Est & gratum tràquillumq;
 silentium, quod cum spe iunctum, reddit inuictũ ani-
 mum aduersus omnium malorum incursum. Hic silent
 affectus

affectus carnis, sed audiuntur gemitus spiritus. Sic in-
 gemitabat Paulus, cū diceret: Infelix ego homo, quis
 me liberabit de corpore mortis huius? Sic Dauid cū
 diceret: Quām dilecta tabernacula tua domine uirtu-
 tum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini.
 Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, sic deside-
 rat anima mea ad te deus. Habent uulpes latebras su-
 as, habent uolucres cœli nidos, in quibus conuiescūt,
 columbæ quietem nesciunt, nisi in foraminibus petrae
 & cauernis maceræ. Ideo perforatus est in cruce tot
 uulneribus, ut illic pñs mentibus, quæ mūdi præsidij
 omnibus renunciaissent, quietum ac tutum esset suffu-
 gium. Idē dictus est lapis angularis, connectens utrū-
 que parietem. In huius cauernis dulciter ac feliciter lati-
 tate uirgines, donec audieritis uocem sponsi ad æter-
 nam felicitatem euocātis: Surge, propera amica mea,
 speciosa mea, & ueni, columba mea in foraminibus pe-
 træ, & in cauernis maceræ, ostende mihi faciem tuam.
 In his cauernis latitauit instituti uestri parens Franci-
 scus, humillimus apud mundum, apud deum maxi-
 mus. In his latitauit sanctissima uirgo Clara, uestri so-
 dalitij dux & patrona, quæ nullis huius mundi præsi-
 dijs, nullis humanis freta uiribus, sed silentio & spe for-
 tis, calcauit mundum, prostrauit satanam, uicit carnē,
 & post temporarios gemitus, meruit uitæ cœlestis co-
 ronam, regnans cum sponso, quem spretis omnibus
 satanae

satanæ pompis & illecebris unū adamauit. Huius uer-
 stigij ingredientiſe perſeuerate uirgines, ac ſemper ad
 meliora proficite, ut quemadmodum nunc eſtis ſociæ
 certaminis, ita ſitis & gloriæ, quæ mox reuelabit in uo-
 bis. Ne uos terreat ætas tenera, ſexus fragilis, corpuscu-
 li imbecillitas, ſatanæ poteſtas mille dolis armata, pe-
 tra in qua latitatis fortior eſt omnibus, comminuetur
 quiſquis in hanc impegerit, tutus erit, quiſquis cōſtan-
 ter inhæſerit. Quo quis magis fidit ſuis uiribus, hoc
 eſt imbecillior: at qui ſibi diffidit totus, qui nullū aliud
 ſpectat præſidium quàm Chriſtum, is omnia poteſt
 cum Paulo, non in ſe, ſed in eo qui elegit infirma mun-
 di, ut confunderet fortia, elegit ſtulta huius mundi, ut
 pudefaceret ſapientes, elegit ignobilia & ea quæ non
 ſunt, ut ea quæ uidentur eſſe magni momenti deride-
 ret. Iam etiam ſi quæ ſunt inter uos, quæ iuxta carnem
 gloriari poſſunt, quemadmodum potuit Paulus, non
 expedit tamen gloriari, niſi in cruce domini noſtri Je-
 ſu Chriſti, qui cum omnem mundi gloriã uſque ad
 crucem contempſerit, quem poſtea nō pudeat in hoc
 mundo gloriari? Paulus in tertium cœlum raptus nō
 audet gloriari, niſi in infirmitatibus ſuis, & nos homi-
 cūli gloriabimur in uiribus noſtris? Ille imbecillitate
 ſua potens eſt. Nō eſt igit̃ quod metuas puſille grex,
 confide quoniam qui uos tuendas ſuſcepit, uicit mun-
 dum. Te uero religioſiſſima domina, quæ uirginæ ſo-
 dalitatis

dalitatis curam agis, nihil arbitror necesse, ut horter,
 admoneāq; tui officij, gratulari magis liberet, nisi uel
 parum id tutum esset humanæ fragilitati, uel parum
 gratum tuæ singulari modestiæ. Tātum oro, ut quod
 facitis, pergatis nostri in uestris ad dominū precibus
 meminisse, nominatim autem Greijs sororibus ex me
 salutē dices. Dominus uos omnes seruet incolumes.
 Simul orabit uestra charitas pro interceptore, ut ex
 miluio uel harpyia potius fiat colūbus, desinatq; tan-
 dē cretissans inuolare quidlibet, ne prouocet in se ma-
 num Christi, & nomen illi uertatur. DIXI.

ERASMVS ROTERODAMVS CANDI-
 DO LECTORI S. D.

AEPE questus sum optime lector, me
 grauari studijs amicorum, qui me uiuo
 & reclamanti euulgant quaslibet nugas,
 quas puer etiam exercendi stili gratia lu-
 si, nihil minus cogitans, quàm ut in hominum manus
 uenirent. Qua quidem in re hoc etiam sum infelicior,
 quod nunc prodeunt hoc felicissimo seculo, minus ob-
 noxia futura sannis hominū, si tum fuissent ædita, cū
 primum erant condita. Nunc leguntur ut à sene pro-
 dita, quæ nec adolescens in hoc scripsi, & leguntur ab
 hac ætate, quæ tam multos habet naris emūctissimæ.

R Olim

Olim uix annos natus uiginti, ad improbas preces cuiusdam qui adhuc in uiuis est, scripsi epistolam qua ille cupiebat Iodocū nepotē ad suæ uitæ consortiū euocare. Huic sapius descriptæ, & passim euulgatæ meū addidere nomē, cū mihi nullus sit nepos Iodocus. Alieno stomacho scripsi, & ut res ipsa clamitat, scripsi neglecte, ludens ex tēpore in locis cōmunibus, nulla tum instructus autorū lectione. Ac typographi palām mintabant sese ædituros, nisi æderē ipse. Itaq; relegi, pauculisq; uerbis immutatis, passus sum officinis cōmitti. Sic opinor fiet aliquādo, ut desinam pueritiæ meæ nānias adamare. Bene uale lector optime: & si legis hæc, cum uenia lege, & sic lege, ut alieno scripta stomacho.

D. ERASMI ROTTERODAMI DE CONTEMPTU mundi Epistola, quā conscripsit adolescens in gratiam cuiusdam, & illius nomine.

Theodoricus Harlemus Iodoco Nepoti doctissimo S. D.

LIM quidem Iodoce adolescēs charissime, nō mediocris mihi ad te scribendi incessit cupido, sed hætenus pudore magis quàm negligentia solui, ueritus scilicet ne te singulari, tum prudentia, tum eruditione hominē, ego admonere parans (ego inquam natu quidē haud multo maior, cæteris autem rebus longe inferior) aut

ululas Athenas (ut in prouerbijis est) aut in sylvam ligna ferre uiderer. Non quod dubitarem quin tu (ut es animo lenissimo optimo) adhortationem nostram in optimam partem acciperes, sed ne ego parum modesti uiri officio functus uiderer, qui te admonere tentarim, à quo me admoneri lóge æquius erat. Quid igitur faciam? Scribam ne? At id pudor uetat. Sileam uero? At è regione id amor tui Iodoce nõ sinit. Ergo ne perpetuo hærebit in dubio animus, hinc suadete amore, hinc dissuadete pudore? Verum ambiguo animo uix quicquam est molestius. Vincat tãdem, uincat quod æquũ est uincere, cedat amori pudor. Pluris mihi debet esse tui commodi ratio, imò tuæ salutis, quàm alienæ de me opinionis. Quod si nostrum scribendi officium arrogantia magis quàm prudentia dabitur, eatenus certe peccato meo dáda uenia erit, quatenus ab amore (qui nihil consulte agere solet) profectum uidebitur. Malui em̄ amanter scribendo audentius, quàm pudenter tacendo prudẽtius agere. Nec uereor omnino ne hoc patrono (amorem nostrum loquor) absolui nequeam. Neque enim aut simplex est, aut uulgaris, sed & geminus & singularis. Maximæ siquidẽ ac plurimæ necessitudinis tecum mihi causæ intercedunt, mutui à pueris conuictus, mira quædam animorum consensio, communia optimarum artium studia, innumera tua erga me officia, denique singularis & tua & tuo-

A beneuolentia exordium

rum in me beneuolentia. His omnibus etiam sanguinis affinitas accedit. Quid autem ea necessitudine potest esse copulatus, quæ quasi duplici catena colligat, hinc sanguinis uinculo, hinc coniunctissima quadam charitate animorū. Itaque uelim sic tibi mi Iodoce persuadeas, neminem unquam sibi quam tu mihi es uisisse chariorem. Quando autem te æque atque me ipsum diligo, aut etiam amplius, æquissimū est, ut tua salus non minori mihi curæ sit, quam mea ipsius, imò facit id (nescio quo pacto) uerus amor, ut acerbius amici quam nostra incōmoda doleamus, eiusque commodi quam nostri simus cupidiores: denique (ut paucis dicam) facit ut homo sit homini charior quam ipse sibi. Quod equidē de te sperare, de me planè affirmare possum. Hinc mihi eam fiduciam sumpsi, ut modestiæ paulisper oblitus, hanc hortatoriam ad te epistolam scriberem, quæ te planè à mūdi strepitu commercioque abducere, atque ad monasticam, id est, solitariam tranquillamque uitam transferre cupio. Res ardua, & quæ non passim uulgo persuadeatur, sed quoniam ea uitæ tuæ integritas est, ut iam nunc præter habitum (in quo mihi quidē gratulor) propè nihil suum in te mundus habeat, exhortationem meam non inanem futuram confido, quandoquidem eodem te & optimi animi impetus, & nostra uocat oratio. Quis enim dubitat ei rati cursum esse facillimum, quæ & uentis fertur & amne secundis.

Quamquā.

*Propositio
tius argumēti*

Quamquam autem in optimam spem tua me probitas uocat, nunquam tamen timere desinam, donec nequissimo isti & lubrico seculo ualedixeris, atque ad cœnobium tanquam in tutissimum sinum te receperis.

Quoties enim (crede mihi) discrimina in quibus tua uita uersatur, mecum pertracto (id autē facio propè semper) toties singularis tui amor anxium me atque sollicitū reddit, nec aliter afficior quàm pia mater, quæ gnato unico, eodemque charissimo fretum aliquod crebris infame naufragijs nauigante, sæuissimum uentorū turbinem surgere non sine lachrymis uidet, pallefcit, trepidat, æstuat, gnatū in somnis cogitat, gnatum dormiens somniat, semperque animo peiora ueret, semperque timet grauiora pericula ueris. Atque utinam ego non minora ueris pericula timeam, sed noui ego, noui Iodoce noui, quos istud seculi fretum habeat motus, quæ uitæ pericula, quot mortium genera, unde pridem scissitate uix exigua uehente tabula nudus euasi. At tu forsitan ceu temere securus timidiusculum me uocans, securum esse iubebis. Atqui isto pacto pectori nostro metum non exemeris, imò adauxeris, tantumque abes, ut securum præstiteris, ut spem etiam nostram propè modum omnem labefeceris. Tanto enim periculosius discrimini pates, quanto minus intelligis, aut certe si intelligis, non caues. Nihil ista confidentia perniciosius, nihil dementius. Quid enim eo nauita recordius, qui

Argumentationis astutia.

inter spumantes aspergine scopulos, fyrtes furētes, uo-
 racesq; pelagi uortices, tempestate sauiſſima, rate de-
 niq; parum firma nauigans, nihil metuat periculi, ſed
 ad gubernaculum reſupinus cantitet, uectoresq; ſuos
 uetet eſſe ſollicitos? Quis non eiſmodi hominis & te-
 meritatē exhorreat, & incolumitati timeat? Neq; ego
 mi Iodoce prius tibi timere deſinam, quā tu inquietiſſimum
 iſtud ſeculi pelagus deſines temerarius nauigare. Ridicula, in-
 quies, comparatio. Quid ſeculo cum
 pelago cōuenit, cum altero nihil ſit blandius, altero ni-
 hil horridius? Imò ſi propius intendere uacet, haud
 ſcio, an ulla ſit accommodatior. An tibi ſirenium male-
 dulces moduli, quibus præternauigantes ſopire, tūc
 mari mergere ſolitæ feruntur, male blandas ſeculi ille-
 cebras inepte uidentur exprimere? Quæ utinam uideas
 quos adoleſcentiæ tuæ laqueos, quos dolos, quæ retia
 tetenderint, Harum igitur ſac littus fugias (fuga enim
 tutiſſima eſt) nec temere confidas iſthac te impune na-
 uigaturum, ubi feciſſe naufragium uides Dauid, Salo-
 monem, itemq; alios & plures & nobiliores, quā ut
 hoc loco commemorandi ſint. Hoc breuiter dixerim,
 Nemo penè euasiſt, niſi qui fugit. Vlyſſes, Homero au-
 tore, qui ſapientis perfectiq; perſonam gerit, ſirenium
 iſtarum uoces multo ſtudio, ut qui cera aures opple-
 uerit, ſeq; malo rudente aſtrinxerit, uix effugit. Tibi
 porrò quid ſpei eſt, in cuius unius perniciem tot pariter
 res

Seculi pelagi
 q; periculo
 rum compara-
 tio.

Sirenes.

ter res cōiurarūt, ætas lasciuens, forma alliciens, opes,
 facultas, libertas, monstrorum deniq; istorum heu ni-
 mium dulcium nocturna, diurnaq; carmina? Nec tibi *Scopuli.*
 minus metuendos censeo prominentes istos atq; acu-
 tos scopulos, secularium dignitatum fastigia, in quos
 si te uiolentior flatus impulerit, pulchre se tibi res ha-
 bebunt, si breui tabula natantē in littus aliquod igno-
 rum procella eijciat. Quid charybdium inexplēbiles *Charybdis.*
 uoragines, quæ si quam forte corripuere ratem, curre-
 tem sistere, atq; crebrius in orbem actā absorbere me-
 morātur, num obscurum habēt auaritiæ simulacrū?
 quæ insatiabili habendi studio pectus exagitans, nun-
 quam sinit esse quietū, donec absorptū barathro de-
 mergat. Nunc syrtium furibundos æstus, indomitos *Syrtes.*
 irarum impetus accipe, quarum isthic tanto copiosior *Venti.*
 materia, quanto offensa crebrior. Quid uenti? Non
 ne tum assentatorum, tum maledicorum sermones pe-
 stiferos pulcherrime referunt? Qui, nihil refert, unde
 flent, perinde utriq; timendi. Nam si secundi, in asper-
 timas cautes puppim præcipitem ferūt; sin aduersi, ni- *Cautes.*
 hilo minus in syrtis agunt. Et quid horrenda illa flu- *Procella.*
 etuum alternatio, modo ad sydera sese tollētium, mo-
 do in seipsa residentium, quàm apte fortunæ uicissitu-
 dinem uarietatemq; exprimit, qua plerunque fractus
 animus ad impatiētiam deijcitur, dum nuper beatus
 sobitam calamitatem ferre nescit. Prætereo tempesta-
 tes.

Aequor placidum & fallax

tes, taceo nocturnos errores, syderum fallaciam, beluarum, quas pontus alit, mille genera nō commemoro, quæ ipse pro tuo ingenio & plenius excogitabis, & rectius interpretaberis. Quid quod ne tum quidē fidendum est, cum tibi placidum blanditur æquor, cum se uitreæ strauere procellæ, cum aëris arridet serenior facies? Id enim agitur, ut te subita tempestas sopitū inueniat. Proinde haud scio, sit ne seculi prosperitate uirtuti aduersus quicquam, quicquā nocentius, quicquā inimicitius. Nam, scriptura teste, multos quidem frangit calamitas, longe uero plures prosperitas soluit. Tu igitur mundo blandienti caue quicquam fidas, ne te (quod deus auertat) fracta nauī natantem poëtico illo defleamus uersiculo:

O nimium cœlo & pelago confise sereno
Nudus & ignota Palinure iacebis arena.

Periculosum est morari in mundo.

Cap. II.

V I D E N' optime Iodoce quanta te circumstant pericula, cui uel ipsa est periculosa tranquillitas? Quid? tu ne speras hæc te superare discrimina, ut nihil ulla ex parte detrimenti capias, præsertim in ista ætate quæ uel suo pte impetu in flagitia prona fertur, nedum cum tot irritamentis impellitur? At spero, inquis. Speres licet, & ego quoque uana spero, sed tamen uereor ne frustra sperauerimus.

rauerimus. Tu uelim hanc nostram spem paulo red-
 das securiorē. Sed facile suspicor quid inter hæc legen-
 da tecū submurmures, Usque adeo ne isthic tuta sunt
 omnia? Itane soli seruabuntur monachi? Ergo ne pe-
 rituri omnes cæteri? Minime uero. Non diffiteor &
 isthic esse quorum nomina liber ille uitæ teneat anno-
 tata, neq; qui in monasterium commigrarunt, ñ conti-
 nuo res suas ita in tuto collocauere, ut planè securos ui-
 uere liceat. At tantum inter hoc & istud uitæ genus in-
 tereft, quantum inter eum qui iam in portu nauigat,
 tametsi nondum retinacula fixit, & eum qui medio ad
 huc pelago fertur: uel potius inter eū qui natat in un-
 dis, & eum qui terra facit iter. Non perijt qui commo-
 ratur in mundo, sed periculo propior est. Ego uero mi-
 lodoce, quoniam tibi optime cōsultum uelim, sum q; tuæ
 salutis fortasse teipso studiosior, discrimina fuge-
 re, tuta captare iubeo. Qui amat periculum (ut ait sa-
 piens) peribit in illo. Quæso te quorsum opus est sæ-
 uis iactari fluctibus, cum terra pateat iter, & tutius &
 commodius? Quis (nisi prorsus oculis captus) nõn ui-
 deat longe esse tutius, iucundius, commodiusque per-
 amœna atque uirentia prata absque formidine iter
 agere, quàm inter tot mortis imagines, perpetua cum
 anxietate uersari? Eo ne cæcitatatis uentum est, ut no-
 stris etiam erumnis delectemur, & (ut apud Vergiliū
 est) insano iuuet indulgere labori? Huc ades ô lodo-
 ce, quis

ce, quis est nam ludus in undis?

Hic uer perpetuum, uarios hic flumina circum
Fundit humus flores, hic candida populus antro
Imminet, & lentæ texunt umbracula uites,
Huc ades, insani feriant sine littora fluctus.
Hic liquidi fontes, hic mollia prata, uirensq̃
Hic nemus, hic ipso tecum consumerer æuo.

Libuit hoc Vergiliano carmine te ad nostras delirias ab istis auocare fluctibus. Sed nescio quibus præstigijis, animi tibi fascinat oculos male blanda mundi species, gestientemq̃ animum itidem ut uisco quoddam impeditum moratur ac detinet. Subit enim continuo fucata illa rerum facies, iamq̃ euntem blande reuocat, quid inquires, agis demēs? Cur & te, & tuos is perditum? Itā ne uniuersos deseris crudelis? Ut sodales charissimos, atq̃ amicorum turbam contemnas, parentū non miseret? Et quid tandem animæ miseræ illi futurum censes, quæ te amat misere, quæ te deperit, quæ te maritum optat? Vide etiam atq̃ etiā, quid inceptes. Mollior es, quàm qui rem tam duram perficias. Ista ætas, ista forma, multo alijs rebus conueniunt. Vah tam indigne æui florem patieris excidere? Solus perpetuo mœrens carpere iuuenta? Senibus, quibus iam uita desijt esse suauis, ista relinquant: tu puer es, nec te quicquam nisi ludere oportet. Vel illud respice. Domites tibi ampla est, futura amplior si manseris. Ea perire Honoribus

Honoribus satis ornatus es, clariores impendent, ni te subtraxeris. Hæc omnes quærunt, tu unus quæsitâ relinquis? Ergo ne abis, nunquam posthac his fruiturus gaudijs, his opibus, his & his commodis? Saltem da spacium tenuemq; moram, mala cuncta ministrat impetus. Audisti, audisti? Et istæ sirenum uoces sunt, sed tu per salutem tuâ caue auscultaueris. Vlysses te præsta. Mentem tibi excantabunt, si aurem accommodes. Blandissimæ quidem sunt, atq; ita ut uel saxea pectora permoueant, sed mortiferas esse atq; in æternū exitium ducere memineris. Huc potius aures, huc oculos, huc animum flecte, collige quicquid in te est uirium, intende quàm potes acerrime mentis aciem, nihil tibi ineptus blandiaris, rem ipsam introspice, uidebis profecto, si quid tamen uidebis, quàm putida, quàm inania, q̄ deniq; te sint indigna quæ euolare non sinunt.

De contemnendis opibus. Cap. III.

V I D enim tibi pollicetur mundus, quod tanti sit, ut eius gratia salutem tuam in dubium uenire sinas, atq; à nostris uelis abesse delictijs? Quid inquam tibi pollicetur? Opum affluentia? Nam eas in primis mirantur mortales. At his nihil miserius, nihil uanius, nihil perniciosius. Hæc omnis flagitiij & magistræ, & ministræ. Neq; enim temere omnium malorum radicem scriptura appellat cupiditatem. Hinc amor sceleratus habendi na-

S 2 scitur,

scitur, hinc iniuriæ oriuntur, hinc factiones pullulant,
 hinc furta, hinc peculatus, hinc sacrilegia, hinc rapinæ,
 hinc latrocinia profiscuntur. Hæ incestus pariunt, hæ
 adulteria gignunt, hæ supra nutriunt, hæ amores in-
 sanissimos luxumq; alunt. Deniq; quid non mortalia
 pectora cogit auri sacra fames? Vides igitur quàm sa-
 uocàs in mare præcipites dari iubet, si scelerũ, inquit,
 bene poenitet. Tanta enim rebus societas, ut etiam uo-
 cabulis ipsis cognatio quædam esse uideatur uitij ac
 diuitijs. Quotumquenq; mihi dabis diuitum, qui non
 alterutro morbo laboret, aut auaritia (qua nihil est ter-
 trius) si natura ad rem sit attentior, aut luxu (quo ni-
 hil putidius) si paulo sit ingenio benigniore? Alter rei
 feruus nõ dominus est, alter haud diu erit: alter habet
 tur, nõ habet, alter mox habere desinet: alter uiuit ma-
 gnas inter opes, inops, alter abutitur, non utitur. Pul-
 chre hæc intellexisse Eutrapelus quidã mihi uideatur,
 quem eum à quo forte laceffitus esset, siculcisci solitum
 accepimus. Non conuitijs, non ueneno, non ferro pete-
 bat, preciosis uestibus ditabat hominẽ, ratus id quod
 est, diuitias sui famem excitare, habendi famem uirtu-
 tem dedocere, atq; ad omnem turpitudinem ac dede-
 cus impellere. Sed fac nihil horum euenire, tu sanè sis
 rara auis in terris, nigroq; simillima cygno, quid tãdẽ
 pulchri habent, ista preciosa pondera, quæ & moleste
 parantur,

parantur, & anxie seruantur, quorum congestio diros labores, custodia anxios metus, amissio miseros affert cruciatus: Nullæ ergo homini locupleti feriæ, aut par-
tis peruigil incubat, aut parâdis inhiat, aut amissa do-
let, damnû iudicat quoties lucrum non fecerit. Et quid
si montibus aurum æquauerit, aut si potis est uel uice-
rit? Auxit sarcinam, cumulauit curas, agcessit metus
ac molestiam, parauit sibi custodiæ munus, miseræ la-
borisq; plenissimum. Crescentem sequitur cura pecu-
niam. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia cre-
scit. Et minus hanc optat, qui non habet. Deniq; mise-
ra est magni custodia census. Vulteius ille Horatius
male de se meritum patronû iudicabat, cuius ingenio
à paupertate sua abductus fuerat, seq; non diuitè, sed
miserum factum putabat, orabat q; ut quàm primû
uitæ priori redderetur. Laudâdus ille quidem, qui ma-
ture resipuerit. At auarus, si molesta, inquit, est cura,
dulcis est nummus: non me pigebit laboris, dum cre-
scât loculi. Sed dic mihi hominum stultissime dicam,
an miserrime, cui nihil satis est, qui opibus tuis aut ar-
ca ferrata reconditis, aut (ut magis sapias) humo de-
fossis, non aliter quàm hesperius ille serpens malis au-
reis noctes diesq; incubas, quorsum tandem census
istos utiles esse, aut quid reris habere precij? Nempe
nil aliud sunt, quàm æs merû, idq; in facies titulosq;
concisum, quod nec edaces animi tui curas submo-

ueat, nec morbos ullumue corporis incōmodum aut
 pellat, aut arceat, nedum mortē. At ne egeam, inquis,
 præstant. Nugaris, imò ut semper egeas faciunt. Ut
 enim homini hydropico potus sitim nō extinguit, sed
 accendit: ita tibi rerum copia, habendi studium iritat.
 At quisquis plura quærit, is se egere declarat. Adde
 nunc infidam rerum tuarum leuitatem, quæ tu tanto
 temporum spacio, tanta molestia, per fas nefasq; un-
 decunq; congestisti, si fortuna (ut aiunt) rotam uerter-
 rit, continuo te deserto, aliò commigrabunt, tuq; mor-
 do Croeso beator, subito Irus eris. Hoc darius est, q̄
 ut in eo multum sermonem teramus. Quot enim cor-
 rām uidere est, ex regijs opibus ad extremā redactos
 inopiam? Sed fac stabilia esse, fac nō deserere uiuum,
 num uita defunctum sequentur? Tibi in sepulchrum
 ituro, ex tantis rerum copijs, uix breue idemq; sordi-
 dum inuolucrum tollere licet, cætera iam dudum alios
 habent dominos. Tum si qua bene gestorum substā-
 tia recondita fuerit, ea una in precio erit, ea una abeun-
 tem non deseret dominum. Tanti igitur suauissime
 Iodoce tibi non sint uel uniuersa prædia, & omne au-
 rum quod Tagus & rutila uoluit Pactolus harena, ut
 salutis tuæ uel iacturam facias, uel morā feras. Quin
 potius si tātō opere ditari iuuat, quo uere diues euadas,
 domini consilium audi: Thesauriza tibi thesauros in
 cælo, ubi neq; erugo, nec tinea demolitur, & ubi fures
 non

non effodiunt, nec furantur. Nihil ea opulencia puta
egentius, abundare nummis, egere uirtutibus. Nihil
eo lucro infelicius, quod animæ damnus adfert. Tur-
pissimum ergo homini, & erudito, & Christiano, id cū
summo salutis discrimine improbe sectari, quod Eth-
nicis philosophis, uel literarum, uel famæ gratia, con-
temnere haud fuit difficile.

Mortiferas atq; acerbæ esse uoluptates
carnis. Cap. IIII.

N forte te dulces illecebræ retinent? Blan-
dissimæ quidē dominæ, & fucata sua spe-
cie orbem ferè totum capiētes. Sed tu su-
cū detrahe, caue cutis artificio fucatus ni-
tor te permoueat. Non quid appareant, sed quid sint
inspice. Videbis istis nihil esse tetrius, nihil spurcius, ni-
hil pecudi uicinius. Nulla enim omnium re ad bruto-
rum conditionem propius accedunt homines, quàm
scœdissima carnis libidine, quæ eo nocentior quo blan-
dior, ut eam diuinus ille Plato escam malorum aptis-
sime uocauerit. Vt enim esca hamo præfixa pisciculos
allicit, sc̄q; captantes capit: itidem illa melle quodã sua
uenena dissimulās, animas prædæ auidas pellicit, pel-
lectas inficit, infectas inclementer perimit. Et ne te diu-
morer, accipe philosophi sententiam Ethnici quidem,
sed planè Christiano dignam, quam apud Ciceronē
senior Cato se Tarenti ab Archita Pythagoreo acce-
pisse

pisse cōmemorat . Ait enim nullam capitaliorem per
 stem, quā uoluptatem hominibus à natura datam,
 cuius uoluptatis auidæ libidines temere & effrenate
 ad potiundum incitarentur. Hinc patriæ proditiones,
 hinc Rerump . euerfiones , hinc clandestina cū hosti
 bus colloquia nasci dicebat. Nullum deniq; scelus, nul
 lum magnum facinus esse, ad quod suscipiendum nō
 libido uoluptatis impelleret. Etiam illa adnumera, ex
 ea egestatē, ex ea infamiam, ex ea & graues & turpes
 corporis morbos, ex ea animi cæcitatem, ex ea numi
 nis contemptum nasci, hanc esse omnis miserix caput,
 hanc esse postremo catenā, qua ad æternos cruciatus
 trahuntur homines. O acerbam dulcedinem, quæ tot
 uallata est miserix, multæ antecedunt, comitātur item
 permultæ, plurimæ atq; atrocissimæ cōsequuntur. Di
 cebam modo ad brutorum conditionem accedere ho
 mines, nunc in ea re pecudes nobis longe anteponen
 das uideo. Illæ enim gratis, suis qualibuscūq; uolupta
 tibus potiuntur: at homini, deus bone, quanti constat
 breuis illa ac turpis gulæ uētrisq; titillatio. Vides qua
 le sit, quod in genere uoluptatum uel præstantissimū
 est, si quid tamen ibi præstans dici debet. Nunc quid
 tibi cæteras seculi cōmemorem ineptias dicam, an fur
 rias? Mala gaudia dixit quidam, mihi uideor nō alie
 ro nomine uocaturus, si insana gaudia dixero. Quid
 obsonationes, ingurgitationes, comotationes, ebrie
 rates

tates, nocturnæ debacchationes, quid choreæ, quid sal-
 ratus, quid dissoluti lusus, quid sales scurriles atq; im-
 pudici, quid id genus alia mille, nōne phrenetici risi-
 bus tibi uidentur simillima? Quis enim eum hominē
 non planē mente captum atq; insanum censuerit, qui
 cum aut cruci suffigendus, aut ense cædendus ducitur,
 nihil instantis supplicij metu trepidet, sed inter se flen-
 tium turbam iocabundus, saltabundus, atq; cum mul-
 to cachinno pergat? At isti Iodoce eo peius insanire
 mihi uidetur, quo crudelior corporis morte mors ani-
 mæ est. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad in-
 ferna descendunt. In nūc & ut brutæ ac mox morituræ
 carni, uel ad horā obsequare, à conditore defice, ut illa
 perditæ uiuat, animam occide, ut illa caducis potiatur
 gaudijs, tu perpetuos tibi luctus compara. Sed tu for-
 san legitimam Venerem amas, uxorem cogitas. Nō
 equidem damno nuptias, memini qui dixerit, Melius
 est nubere quàm uri. Pateat istud infirmis asylū. Non
 inuideo Segor urbem magnam, & non magnam ex
 incendio Sodomorū fugientibus, sed noui robur ani-
 mi tui. Comprobo nuptias, sed in his, qui sine illis nō
 possunt uiuere. At quid his de rebus diuus Hierony-
 mus scripserit, scripsit enim permulta, uide. Hoc unum
 pro nostra familiaritate tibi quasi in aurem dicā, mo-
 nens, etiā atq; etiā orans & obsecrās, ut caueas fer-
 reo isti capistro ora porrigere, quod ubi semel admise-

T ris,

ris, haud facile excutias. Nō malæ sunt nuptiæ fateor,
at miseræ certe sunt. Cœlibatus pietatis amore susce-
ptus, ut multo melior, ita infinitis partibus infelicio-
r.

Vanos & instabiles esse honores. Cap. v.

Ed delectant te forsan illustres tituli, atq;
honorum splendor capit. Quid ni? scilicet
pulchrum, late, ut ille ait, conspicuum
tollere uerticē, gaudes quod spectāt ocu-
li te mille loquentem. Iuuat ambiri obsequiis, stipari
clientela, in ore esse omnibus, herum salutarī denique.
Verum dic age, quid tibi isti uidentur honores, quos
tibi mortali mortales partim assentādi studio, partim
metu, partim cōmodi spe exhibent? Nempe tam falsi
sunt quā caduci. An nō falsi, qui æque perditissimo
cuiq; ut optimo obueniunt? Eos demum ueros hono-
res iudica, qui à uirtutis decore profecti sint. Tu fac uir-
tutem amplectare, iam te uel inuitum prosequentur.
Ut enim umbram post se corpora ducunt, quæ nec fu-
gientem deserat, nec à captante prendi se sinat: ita re-
cte gesta ultro dignitatem adferunt, quam nec meri-
tus effugias, nec immeritus assequare. An uero quic-
quam magis fluxum, magisq; caducum? Mihi quidē
cum omnes mundanæ res fluxæ ac breues uidentur,
quid enim hic diuturnum dicas, tum n̄s nihil uidetur
incertius fugaciusq; quæ plurimum habent splendor-
is atq; fastigij. Et cum nihil cōparetur molestius, diu
enim

enim aduersus præruptum mōtem uoluendū saxum cum Sisypho, audēdum est aliquid, exilio, carcere, aut etiā cruce dignum, ut tandem fias aliquid, cum igitur nihil comparetur molestius, nihil tamen amittitur fallius. Cur ita inquis? Nempe summā dignitatē summa cōsequatur inuidia necesse est. Summa petit liuor, perflant altissima uenti. Semper enim insignes arduasq; res illa comitari solet. Quid deinde? Qui multo rum sibi cōflauit inuidiam, is multos uitæ suæ hostes ferat oportet. Cur ita? Nam cum multi ambiāt quod unus tenes, nec te saluo assequi spes sit, te quoquo modo tollant necesse est. Difficillimum est autem cui tot tenduntur casses, non tandem in unū aliquem incidere. Aut ergo tibi ueneno ferrōue pereundū, aut, ut optime cadat, exilio salus redimenda est. Aut, ut sis fortunatissimus, in perpetua anxietate ac metu ne præcipiteris, claram quidem, at acerbam uitam ages. Iam ne igitur scite Iuuenalis dixisse uidetur?

Nam qui nimios optabat honores

Et nimias poscebat opes, numerosa parabat

Excelsæ turris tabulata, unde altior esset

Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.

Sed quorsum ista tam uerbose? Scilicet ut planè mi Iodoce intelligas, quàm plena metus, quàm plena anxietatis, quàm deniq; caduca sint, siqua mundus iste præ se fert sublimia. Atq; id quidē te in eplumi. Quid

T 2 ubi

ubi incumbit rerum amarissima mors? Cū subito omnis illa rerum illustriū imago euanuerit, in somniorum more, quæ unā cum sopore auolat. Vbi prisca tyranni? Vbi magnus ille Alexander, cuius olim ambitioni angustus erat orbis? Vbi Xerxes ille, cuius classibus constrata redundarūt æquora? Vbi toties uictor Hannibal, qui dū uixit scopulos & montes rupit aceto? Vbi Paulus Æmylius, ubi Iulius, ubi Pompeius, ubi cæteri, aut ex Græcis, aut ex Romanis, aut ex Barbaris clarissimi principes, quos singulos recēdere & molestum esset, & propè ociosum? Quid de tanto rerum splendore atq; maiestate superest, præter inanē quamdam hominum fabulam, quam & ipsam literatorum officio debent, qui nisi illorū uocabula suis scriptis posteritati cōmendassent, tanta essent obliuione sepulti, ut ne tenuis quidem ipsorum memoria usquā resideret. Sed hoc quicquid est, ad nos fortassis aliquātum, ad illos nihil attinet, neq; enim illi nūc eadē quæ olim mirantur. Profecto si nunc ab inferis emergeret ille regum, quorum meminimus, maximus. Alexāder, aspiceretq; orbē tanta ambitione flagrantem, credo irrideret inania studia uulgi, idēq; hac aut certe simili oratione, uerū iā experimento doctior fateretur. Quò rapitur cæcus error mortaliū? Res solidas, ueras, profuturas, nemo mirat: noxias, inanes, incertas, omnes tanto labore petūt. Quid tam improbe, tam pertinaciter.

in sublime tolli conantur? Vel meo discat exemplo o-
 mineis mortalium dignitates caducas esse, nebulisq; si-
 millimas, quæ eadē sæpe hora & latissimæ solent esse,
 & nullæ. Ego ego ille imperatorum olim facile opulen-
 tissimus, qui inuictus rerum omnium uerticem tenui,
 qui reges innumeros Barbarosq; populos perdomui,
 qui orbe ferè subacto, æquora quoque rimatus, æthe-
 ra demum tentavi. Felix planè siquidem mortem ter-
 rere etiam potuissem, at ea cuncta uincens uicit, &
 quidem leui febricula. Neq; tam subito aut spuma in-
 flata dilabitur, aut fumus perit in auras, quàm omnis
 ille rerum strepitus euauit. Heu quantū quàm repen-
 te mutatus sum ab illo Alexandro, cuius olim ædicta
 totus perhorruit orbis, nūc is, ut uel ab infimo quocq;
 cōtemni lædicq; impune possim. Quondam cupidita-
 te mea minor erat immensa mundi uastitas, nūc urnu-
 la perangusta, atq; adeo septē pedū coërceor. Mors
 enim sola fatetur quantula sint hominum corpuscula,
 Olim odorato amiculo, radiante diademate, purpu-
 racq; ardente conspicuus, nunc uel uisu fœdissimus nu-
 da ossa cinisq; aridus iaceo. Et quò mihi insignia stē-
 mata, quò auro picta monumenta? Quorsum opero-
 sa pyramidū fabrica, neq; uidēti, neq; sentienti? Atq;
 utinam cum corpore suo & animus unà intereat, neq;
 mortem istam multo acerbior mors sequeretur. Sed
 heu ille maximo suo superstes malo totius actæ uitæ
 T 3   pœnas.

pœnas dare cogitur. O ter felices, qui id uiui persuaserite sibi, quod nos experti, sed sero intelligere cœpimus. Sapiunt, sapiunt, qui sua sorte contenti, ipsi se uincere certant, sibi magis imperare quàm alijs, potiusq̃ illud cœleste atq̃ perpetuū, quàm hoc terrenū caducumq̃ ambire imperiū. Magnus rex est quisquis se bene rexit. Quid potest esse hac oratione uerius, & quē tā uera, tam miserabilis oratio ab ambitione nō deterreat?

De mortis necessitate, quæ nihil sinit esse
diuturnum Cap. VI.

ED æquo longior sum, præsertim in re luce propè ipsa clariore. Is enim nunc rerum cursus, ut si qua miranda ueteres annales narrasse uisæ sunt, nunc nemo sit qui credit, cum tristiora exēpla iam uideat quàm legerit. De morte autem, quādo de ea sermo incidit, id in primis admirari soleo, quo pacto cū nihil ita ut ea sit in oculis, nihil ita absit ab animo. Quid quod & uocabulū à morte duxere mortales, quo fit ut nominari nō temere possimus, quin aures nos ipsæ mortis commoneāt? Et ne sic quidem timemus. Quid hoc lethargiæ, quæ hæc est humanarum mentium securitas, dicam an demētia? Itāne male memores sumus, tantūq̃ ex amne lethæo, ut aiunt, obliuionis hausimus, ut ea quæ nunquam se sensibus nostris ingerere desinunt, nō meminerimus? Itāne saxorum in morem perstupuimus, ut
toties

toties auditis, toties uisis non excitemur? Videmus ne unum quidē ex priscis ætatibus superstitem? Nostro quoq; æuo nulli omnino hominum generi mortē parere cernimus. Abiere maiores, illudq; Ciceronis eis conuenit. Vixerunt, nos sine omni discrimine eodem uadimus, sequētur item posterī. Ita rapidissimi in mortem annis omnes in occasum præcipites uoluimur. Omnes eodem cogimur, ut ait Horatius, omnes una manet nox. Et calcanda semel uia leti. Mixta senū & iuuenum densantur funera, nullū saua caput Proserpina fugit. Cadunt hinc atq; hinc innumeri ex maioribus natu, ex natu minoribus, ex æqualibus, ex familiaribus, ex necessarijs, ex cognatis, ex parentibus, ex liberis, inter medias morientiū strages ipsi morituri uersamur: & cum eadem simus conditione, eidem fato nati, non idem metuimus? Quid tu, inquis, me iam nunc mortem cogitare iubes? ætas integra est, lōge abest ut canis albescat caput, ut frontē seniles rugæ cōtrahant, nō mortis metu uiuāt anxij, qui annis iam graues, senio incurui terram salutant, quibus iam leue caput, malæ pendulæ, oculi minores atque introrsum refugi, nasus perpetuo madens, dentes rari, ijdemq; luridi, qui cornice uiuaciores, iam dextra suos annos computāt. Ab his ego longe absum. Feruet adhuc uiuidus circū præcordia sanguis, lacerti ualidi, latera firma, denique omne corpus uegetum adhuc & succi plenum, in spem diuturnæ

Confutatio.

diuturnæ uitæ uocat. Verum age quis deorum tibi canos, quis seniles rugas pollicitus est? Si nisi canum neminem efferri uides, uiue securus, nec ante canos accutur, si nondum æditos præfocat, arcens potius à uita quàm tollens, si infantes à maternis abrumpit uberibus, si rapit impuberes, si puberes tollit, si uiros extinguit, si senes excipit, si deniq; nullum neq; sexus, neque ætatis, neq; roboris, neq; formæ nouit discrimē, num te unum habitura est eximium? At senex quidem diu uiuere non potest. At tu adolescens cito mori potes. Quàm illi mors certa, tam tibi uita incerta. Nemo tam senex, quin unum adhuc diem superuiuere possit: nemo tam iuuenis, qui hodiernæ lucis sibi uesperū possit polliceri. Et quidem si diligentius obserues, longe plures ephēbos, quàm canos efferri comperies. Cum semper rara fuit canicies, tum hac tempestate nunquā neque cōtemptior, neq; rarior. Quot mihi iam monstrabis non dicam Tithonos, Nestores, Sibyllas, aut Mathusalem, sed centenarios? Imò quotocuiq; nūc eò ætatis uenire cōtingit, ut sexagesimum uideat annū? Profecto uix millesimo cuiq; mortalium. Et quantulū est hoc æui? Et tamen quàm rarus sit qui attingat uides, adeo fragilis, incerta, totq; casibus subiecta est uita hominum. Vis tibi huius rei Iodoce exhiberi simul lachrum, & dilucidum, & accōmodum? Prima ætate florentem

florentem arborem contemplare, tanta florum den-
 tate luxuriat, ut nusquam truncum, uix usquam folia
 uideas, tantam germinis ubertatem promittit, quãtã
 ne ferendã quidem par fuerit. At ex tanto florum nu-
 mero uix pauci admodum adolescunt, partim erucis,
 partim araneis corrumpuntur, partim uento, partim
 pluuia excutiuntur. Iam positis folijs, ij ipsi qui super-
 stites sunt, ut ita dicã, foetus, nam flores esse desierunt,
 uidetur sensim in pomi carnem turgescere. Num per-
 stant ad maturitatem omnes? Minime. Multos tineã
 exedit, alios uentorum tempestas decutit, alios im-
 modicus hyber corrumpit, pleriq; alia quauis peste læsi
 demoriuntur, ut tandem ex tam diuite spe uix paucis-
 sima poma decerpas. Nec paucioribus incõmodis ui-
 ta petitur humana. Mille morborum nomina, mille
 itẽ mortis casus, mille modi leti, mille mortis laquei,
 quibus multo plures præmatura intercipit, quã ma-
 tura soluit. Et cum tot tantisq; periculis exposita sit ui-
 ta mortalium, uide obsecro quã sit socordia, perinde
 uiuere, quasi nũquã simus morituri. Aliena curamus,
 ea quibus aduersus mortem instructiores esse posse-
 mus, apparare cessamus. Quid si regi cuiquam cum ho-
 ste capitali res esset, ac nesciret quidem q̃ prope abes-
 set, at hoc certe exploratũ haberet nõ longe in insidijs
 esse, ac iam iam cõmoditate accepta erupturum, num
 is rebus hoc loco stantibus, de balneis ædificãdis, aut

V ornanda

ornāda cœnatione, aut uxore ducēda cogitabit, ac nō
 potius de copijs augendis, de uallo iaciendo, de excu-
 bñs, de armis, ac cæteris rebus militaribus, quibus ho-
 stem frangere possit? Id uero curabit eo diligentius,
 quod incertus sit quo tēpore, qua parte erupturæ sint
 insidiæ. Ast mors nobis, qua nihil capitalius, omni-
 bus locis, omnibus ætatibus, mille modis insidias stru-
 it: & nos interim, si deo placet, miramur argentum, cu-
 ramus cutem, ambimus magistratus. Quod si fallacis
 æui incertam fidem, atq; impendentem omnibus ho-
 ris mortē omnibus horis cogitaremus, nostrisq; ipsi
 auribus ingereremus, id quod uates ille ægroto regi,
 Dispone domui tuæ, morieris enim, continuo omnia
 ista male sapida amarescerent, preciosa uilescerent, in-
 sulyta sordescerent. Ita una mortis memoria omnium
 facile rerum contemptum persuaserit. Quò enim tibi
 ò auare, tantum auri reconditur? Mors imminet uni-
 uersa raptura. Quid tu breuissimo itineri tãtas paras
 sarcinas? Num excidit, quid Euangelico illi stulto eue-
 nerit? cui sibi de confertis horreis gratulanti, multa q;
 gaudia pollicenti, dictum est. Stulte, hac nocte animã
 tuam à te tollent, & ista quæ parasti cuius erunt? Tu
 uero hominũ uanissime, quid tanta improbitate insa-
 na sectaris gaudia? Respice, mors tibi cominus incum-
 bit, istas quantulas cunq; illecebras in æternos mutatu-
 ra cruciatus. Tibi porro ò ambitiose, quæ incessit tam
 dira

dira regnandi cupido? Ecce tibi mors in foribus, quæ te ex isto rerum fastigio in humum præcipitet, atque turbinis rapidissimi more te tuarum omnia tollat. Nec minus igitur uere quàm erudite Rodolphus Agricola noster scripsit:

Omnia mors sternit, quod natum est occidit. Vna

Fine caret uirtus, & bene facta manent.

Quid enim in eo urgentissimo fati supremi articulo, præter unam uirtutem reliquum erit? Cum exanguis artus unà & sanguinis calor & uita fugiet, ora horrendus quidam liuor tinget, oculos dudum tam uiuidos perpetua caligo obscurabit, & omne denique corpus frigidus quidam stupor occupabit, anima uero miseranda, utpote cui desertæ omne negotij pondus incûbit, ad seuerum illud atque inexorabile prætorium abripitur, quo pacto quæque gesserit rationem postulanda.

Quid tum, inquàm, ex omnibus supererit, quibus parandis ætatem triuisti omnem? Vnde opem petes?

Quò tum miser confugies? quò confugies miser? Ad opes? At hæc & nihil opitulari possunt, & iam dudum alios nactæ sunt dominos. An uero ad uoluptates?

Sed istæ, ut corpori concretæ, unà cum corpore moriuntur. Ad ætatis iuuenile robur? At sua cuique senectæ

mors est. Num uero ad formæ egregium decus, quæ dudum superbus omnium tibi conciliabas amores?

At ista rosæ in modum, quæ pollice decisa continuo

V 2° demoritur.

demoritur, ita morte decerpta omnis emarcuit. Minus uero dixi, emarcuit, imò omnis in horrorem abiit. Nemo enim tam uiuentis formā amauit, quā horret extincti cadauer. An ne ad pristinam gloriam? Atqui hæc, ut docui, cum uita prorsus euanescit. Quò tandem igitur? Ad amicorum turbam? Verū isti parum ut hirundines exacta æstate, ita cum fortuna unā deuolarunt, cæteris, si qui perstiterè, opis ferendæ facultas est nulla. Et quid tibi cōducet, si illi pectora sua miserè plangant, si uultus lanient, si quicquid in ipsis sanguinis est in lachrymas uersum, funeri tuo impendat, si deniq; tua causa insaniant, mortisq; addant sese commites? Sibi mala accersere possunt, te eripere nō possunt. Sapiens igitur, si sortis tuæ non sero memor, ea patres, quibus munitus supremū diem securus expectes. Opes, uoluptas, claritas, & si alioqui solida acutilia erant, quod multo secus est, certe morituro sunt oneri. At tum demum uirtus incipit esse usui. Illa si non nobis, certe nos illis subtrahimur: uirtus nunquam committari, nunquam tueri desinit.

Mundū miserum esse & sceleratum. Cap. VII.

HABES mi Iodoce charissime quāmsaluta, quāms fugacia, quāms pestifera sint seculi bona, si qua tamen iure bona appellari debent, nunc contrā illius mala paucis accipe. Olim forsā nihil monstri fuit ægrea mundo

do diuelli, cum quadam sua, ut ita dixerim, iuuetā flo-
 reret: nūc nisi ipsi nos studio fallimus, quid est q̄ mun-
 dus possit fallere? Quotquot olim singulæ singulis se-
 culis clades incubuere, nunc uni incumbunt uniuersæ,
 bella, factiones, caritates, penuriæ, sterilitates, morbi,
 pestes, & quid non uidimus nostro æuo mali? Iā quar-
 tum & uigesimum annū agimus, nullas hoc toto spa-
 cio à bellorum strepitu ferias uidimus, Syllana nobis
 tempora factionis partibus referentibus, quarū utra-
 que uictrix euadat, uicta certe patria, immeritas poe-
 nas pendere cogitur. Penuriæ uero quàm miseranda
 exempla uidimus, ut pleriq; homines pecudum pabu-
 lo uictitent, pleriq; inedia pereant. Vt nūc secula sunt,
 Croesus sit necesse est, qui familiæ suæ uel parcum ui-
 ctum suppeditare possit. Adde illud, etsi tu alioqui fe-
 lix uiuas, ita calamitatis plena sunt omnia, ut te auditi-
 questus, uisæ miserorū miseræ miserū reddāt. Scelerū
 præterea ita increuit seges, ut iam ferreā illā ætatē lon-
 ge uicerimus, de qua ante mille annos cantatum est,

De duro est ultima ferro.

Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
 Omne nefas, fugere pudor, uerumq; fidesq;
 In quorum subiere locum fraudesq; doliq;
 Insidiæq; & uis, & amor sceleratus habendi.
 Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
 Non socer à genero, fratrum quoq; gratiā rara est.

V 3 At

At nunc, Nona ætas agitur, peiora quæ secula ferri
 Temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
 Nomen, & à nullo posuit natura metallo.
 Nunc si depositum non inficietur amicus,
 Si reddat ueterem cum tota erugine follem,
 Prodigiosa fides, & Tuscis digna libellis,
 Quæ quæ coronata lustrari debeat agna,
 Rari quippe boni, numero uix sunt totidem, quot
 Thebarum portæ, uel diuitis ostia Nili.

Consutatio. Quid tibi cum seculo, si peierare, si circumscribere, si
 fallere, si rapere aut non uis, aut parum calles? At quid
 mea, inquis, refert, cuiusmodi seculum sit, mihi ueri res.
 tui quæ cura est. Si qua recti cura est, fac te isthinc quàm
 primum abripias. Nullum enim seculo cum uirtute com-
 mercium. Mentior, si non id ueritatis ille præcipuus ami-
 cus clamat: Totus mundus in maligno positus est. Nec
 ista tibi oratione blandiaris, Quid alij gerant, nihil ad
 me attinet, mei unius mihi cura est. Erras tota, ut ait
 Comicus, uia. Permagni uero Iodoce interest, quibus
 cum uictites. Non aliter enim quàm corporis uitia con-
 tagio serpunt, serpunt & animorum morbi. Improbo
 conuictu nihil perniciosius. Esto sanè tu quidem uirtu-
 tis amantissimus, ascisce uero tibi conuictorem perdi-
 tum, quãdo futurum est, ut tu illum ad tuos mores re-
 digas? Ille magis, ut sumus natura in uitia procliues, ti-
 bi sua uenena afflabit, suam tibi adfricabit scabiem, ac
 sui

sui denique similem reddet, apteq; tandem conueniet
id uobis prouerbij, quod uulgo nemo non dicitur:
Concoloribus plumis aues unã uolitant. At quis me
adiget, inquis, ut cum homine scelerato & perduto ui-
ctitem? Rogas? Ista ætas, negotiorum tuorum neces-
sitas quædam, præterea pudor illiberalis quidem ille,
sed certe generosis ferè animis insitus, postremo soda-
lium improbitas. Ad computationē uocatus, ne quid
obscœnius dicam, si aut negocia excuses, aut ualetudi-
nem, ne iurato quidē creditur, parculus aut sordidus
uideberis. Quid facias? Tu sanè quo notam tam insi-
gnem caueas, obtemperas. Vbi in popinam, aut ceno-
polium uentum est, alterni accubatis iuuenes ac puel-
lae. Quod honestissimum sit dico, turpiora pudet dice-
re, cum illos saepe non pudeat facere. Tum bibēdi cer-
tamen oritur, in quo ut bibacissimus quisq; fuerit, ita
maxime festiuis, bellus, ac nitidus habebit. Hic quid
non ebrietas designat? Fœcundi calices quod tandem
non audent nefas? Tum Pithyas multo uidetur for-
mosior, tum Chremes longe factus hilarior, uere uul-
go dici fateat: Sine Cerere & Libero friget Venus. Po-
stea ubi eos epularum satietas cœpit, ad choreas surgi-
tur. Cuius animus sic cōpositus, sic firmus, sic marmo-
reus est, quem lasciuui illi motus, agitataq; in numerū
brachia, citharæ captus, uoces puellares, non corrup-
pant, non labefactent, non emolliant? Adde quod ea
sape

sæpe carmina sunt, quibus incendi iam frigidus ævo
Laomedontiades & Nestoris hernia possent. At ubi
choraules, cithara ex more tacta, quiescendi signū de-
dit, rusticus habebis, ni eam cuius læuam comple-
xus saltasti disuauiatu fueris. Cæteri lusus his impu-
dentiores, atq; ad meram lasciuam excogitati, à me
non dicentur, utinam ab illis non agerentur. Quorum
si tu quicquam recusaueris, si quid grauius, si quid pu-
dentius agere tentes, inurbanum, illepidum, tristem,
agrestem, atque à communi hominum sensu abhor-
rentem dicunt. Id ignominia ut caueas, quam non tur-
pitudinem admittis? Sic sic dum fugis odio esse, dum
pudet difficilem uideri, dum pudet non esse impuden-
tem, ut diuus ait Augustinus, omnem pudorem dedi-
scis, ac simili scabie infectus, & ipse alios pergis infice-
re. Sed factibi cum nemine esse improbo consuetudi-
nem, quanquam miror istud ut fiat, solet morbi uirus
non contactu modo, unde nomen duxere contagia,
uerum etiam aspectu serpere. Cum spectant oculi læ-
fos, læduntur & ipsi. Ego quidem iritamentorum qui-
bus ad turpissima quæque impellimur, oculos multo
maximam partem puto. Tu igitur Iodoce optime, si
uitæ tuæ consultum uelis, fac ab ista scabie te quàm
maxime seiunxeris, atque ad eos conferas, quorum te
reddat consuetudo emendatiorem.

De felicitate uitæ solitariæ. Cap. VIII.

VANQVAM itaq; hæc cōmemorasse abunde satis esse puto, attamen ne alacer modo isthinc exilias, uerum etiam lætus ac lubens huc aduoles, id est, non tam seculi mala perosus, quàm nostrarum deliciarum cupidus, nunc uitæ nostræ commoda paucis commemorasse haud abre fuerit, id quod breuius fieri necesse erit, tum quod tantū temporis & chartæ & operæ cōmemorandis uel strictim seculi malis dedimus, ut his narrandis minus supersit quàm rei immēsititas poscit: quāquam quis huic rei sermo, aut quod sermoni tempus, par fuerit, tum quod te iam dudum nostræ loquacitati subirasci suspicor, tum etiā quod eæ res sunt quæ facilius sentiantur quàm narrent. Malim igitur te eas experimento, q̄ nostro sermone discere, explorare, quàm persuaderi. Tu modo fac te ex isto turbido rerum strepitu, ad nos ocyus recipias. Tum demum intelliges quātum absit à uera felicitate, & falsa & fallax mundi prosperitas, quanto nostri labores uestris præstent delicijs. Intelliges, inquam, experrecti more, qui dum somniaret, ea simulachra quæ dormienti illudebāt esse uera existimabat, gaudebat, trepidabat, æstuebat, & mille motabatur affectibus, sed simul atq; somno soluitur, se uanis imaginibus illusum comperit, ridetq; ipse sua insomnia. Ita tu ubi instituti nostri felicitas

X

licitas comperta erit, tum quoties illa pristinae uitae somnia animo iam uigilanti subierint, uah inquires, adeo ne delirasse me unquam, ut haec atque illae nugae me delectauerint: Ita ne rapuisse animum inanium bonorum phantasmata, ut uerorum ne cupido quidem ulla subierit: Nunc igitur Iodoce, ni somnio quae re beatus esse ma- uis: si dormis, expergiscere: si dormitas, ne somnus al- tior temporibus obrepat, oculos excute: si uero quod magis reor, uigilas, ne quando dormientium exempla & religionis somnifera quaedam uis, somnum inire sua- deat, ex ista Babylone terra insomniorum umbrarum- que plena euolare, quod potes propera, atque ad nostram Hierusalem aduola. Quid respectas? Quid restitas? Quid haesitas? Semper, ut apud Lucanum est, nocuit differre paratis. Rurpe age moras omneis, neque enim aut leue, aut ludicrum negotium uertitur. Animae res agitur, digna plane ob quam uel amatissima deferas, & durissima ultrò subeas. Nam si peritus quisquam me dedi artifex, capitali morbo laboranti diceret, sine pau- lisper, iam faxo pristina ualetudine gaudeas, cedo, quos non lubenti animo ferres cruciatus? sineres corporis membra ferro rigido secari, sineres excidi, ignibus aduri, alijsque mille tormentis affici, ipsa prope modum morte crudelioribus, modo mortem effugeres, imò ut huic uitae miserae paululum quiddam temporis accederet. Et quid per deum immortalem, ullam ne res molesta tibi debetur.

debitur, quam mortis tum animæ, tū perpetuæ defugiendæ gratia subeas? Si hoc loco tibi res essent, ut alterutra esset accipienda conditio, aut sine istud extinguere corpus, ut sempiterno æuo uiuat anima, aut corporis uitā animæ morte paciscere, credo nihil hæsitares, nisi quouis phrenetico peius desiperes, quin animi perpetuam uitam, corporis breuissima duceres potiorē. Vis ne igitur Iodoce suauissime, & beate, & perpetuo uiuere? Mirū ni uelis. Quis enim nolit? At quo, inquis, pacto isthuc assequi licet? Vide age quantam rem, quantum labore mercari fas sit. Nō tibi Dedaleis pēnis tentandus æther, non uasta trañcienda æquora, non Herculei subeundi labores, nō ignibus insiliendum, nemo te adigit, ut membra tua lanies, aut mortem tibi consciscas deniq; quanquam quis priscos martyres infansisse dicat, qui huius felicitatis spe adducti, nullos cruciatus, ne mortem quidem ipsam duram iudicauerunt? Vide obsecro, quàm sit profusa in nos domini nostri munificētia, at contrā quàm mollia iussa. Perpetuam felicitatem, mortem æternam commeritis pollicetur. Quid hac pollicitatione liberalius, qd certius? At nūc quid te iubet facere? Nihil, nisi ut tu te interim tantumuneris capacem præstare studeas. Quo istud pacto fiat rogas? Is nondū ueræ felicitatis capax est, quē falsa captum detinet. Vis æternū uiuere? Fac bene uiuas. Vis adire paradysum? Relinque seculum, ut sceleratissi-

mum, ita & afflictissimū. Deo iungi cupis: cura ut diā
 boli nexibus expliceris. Veras amas opes: Falsas abſi
 ce. Veri iuuant honores: Falsos ambire desine. Quid
 plura: Verā beatitudinē amas: Iſtas dulces erumnas
 imò erūnoſas dulcedines fac reliqueris. Quid his præ
 ceptis mollius, quorū obseruationi cum uera felicitas
 merces debeat, ipsum tamen obseruare, est coepisse
 felicem esse: Tanquam iubeat, desinite miseri esse, ut
 beati sitis: desinite seruire, ut libertate gaudeatis. Et o
 nimium dissimilem diaboli ac dei seruitutem, o diuer
 sam militiam. Ille enim ubi miseros falsa quadam de
 lectatiuncula inescarit, papè in quos horrores, in quas
 turpitudines, in quas miserias cōſcit, ac postremo ubi
 fatis ludibrio habuit, iugulat. Hic per breues atq; exi
 guas molestias, quas ipsas nostra, nō rerum culpa pa
 timur, ad incredibilem iucūditatem inducit, ac postre
 mo cœlo beat. Illius in auctoratio subdola, militia acer
 ba, stipendium, quod, scriptura teste, mors est, acerbis
 simum. Huius obligatio fidelis, militia quanto diutur
 nior, tanto suauior, stipēdium suauissimum, quod est
 beata immortalitas. Illis uita misera, mors miserior,
 post eam uita miserrima. His uita felix, mors felicior,
 quam uita cōsequitur felicissima. Et quis sub hoc tam
 leui, tā liberali imperatore non quàm lubentissime uel
 gratis meruerit, q tam dulces imperat labores: Quod
 si mihi parū habes fidei, ipsum qui fallere nescit, quid
 enim:

A premijs in
 hac uita.

enim mentiatur ueritas, hortantem audi: Tollite iugū
 meum super uos, & inuenietis requiē animabus ue
 stris. Iugum enim meum suaue est, & onus meū leue,
 Quid tandem gaudiorum futurum rere iam parta ui
 ctoria, in cœlis sempiternum triumphum celeberrima
 cum pompa agētibus, cum sic delectet militiae labor?
 Qua nos uoluptate afficiet felix illa libertas, quibus
 suaue est uel iugum? Sed fore suspicor, quibus miracu
 lo futurum sit quod diximus, nimirū de illorū grege
 hominum, qui pecudum simillimi, omnem felicitatē
 aut palati, aut uentris uoluptate metiuntur, n̄ ægre ad
 duci poterunt, ut credant labores in quibus monacho
 rum uita uersatur, non modo molestos ac tristes non
 esse, sed hilares etiam ac iucūdos. Verū n̄s quando ne
 ueritas quidē ipsa ueri facit fidem, iubeo ipsos explo
 rare, periculum facere. Moriar si quid sefellerō, modo
 ne ab ipsorum parte peccatum fuerit, qui non ut oport
 uit tentauerint. Quod si experiri piget, certe expertis
 fidem habeant. Ego quidē iurare ausim, nihil hic non
 esse uoluptatis plenum. Pauperie nostra nihil locuple
 tius, seruitute nihil liberius, labore nihil quietius, ine
 dia satura, angustiae spaciosissima, moeror iucundissi
 mus, amaritudo perquam suauius, uigiliae somno quo
 uis gratiores. Verum hæc ne iuranti quidem credide
 rint, imò me tam contraria iungentem nihilo iudica
 bunt saniozem eo, qui noctem lucidam, diem obscurū.

aut ignem frigidum, aquā calidam cōtendat asserere. Verum quid facias pecudibus istis, qui rationis expertes, solis corporis sensibus sapiunt? Age, mos gerūdus est illorū tarditati. Aliquo sensibus familiari argumēto adducendi sunt, ut ex notissimis parum nota coniciant. Rus eos ducamus, aut certe si id molestum est, portus propior est ubi nautarū unumquemlibet accitum sic percontemur, Heus tu bone uir, num tibi molestus est labor ille nauticus? Imò, inquiet, dulcis. Quis sic? Nam quæstus iste uel omnium plurima ac maximā uidetur habere incommoda. Verū. At contrā, plurimæ res sunt, quæ me fatigari non sinant. Quæ? Primum dulce lucrum quid non dulce faciat? Nihil mari locupletius. Multi hodie uiuunt, quos ex pauperrimis ditissimos una nauigatio fecit. Quid si idem mihi eueniat? Deinde assuetudo ipsa bona me molestiæ parte leuat, quæ profecto tantum in rebus habet momenti, ut nihil factu sit tam acerbum, quin sæpe factitatum aut dulce, aut certe leue fiat. Postremo sunt quibus ita laborē mitigamus, aut potius fallimus, ut ne animaduertamus quidē, cantus, sermones, lusus, facetiæ, atque eius generis alia mille. Audistis, ut arbitror, satis dilucide. Nunc si singulas officinas lustremus, credo singulos aut eadē, aut eiusmodi respōsuros. Quid igitur? si operarijs istis lucelli uilissimi incerta spe summus dulcescit labor, quid ni idem in nobis efficiat sempiternæ felicitatis

Collatio exēpli.

felicitatis expectatio certissima: Si apud illos tantum
ualet assuefactio, quid causæ est, cur non idem apud
nos possit? Si illis sunt quibus incommoditates suas
leniant, nobis certe sunt multo & plura, & potiora.

Libertatem summam esse, non in mundo,

sed in secessu. Cap. IX.

Q V A E quidem, ne perturbate diutius ac si
ne ordine feratur oratio, in tribus potissi-
mum mihi cōstare uidentur, libertate, tran-
quillitate, ac uoluptate. At libertatis, ut de
hac primo loco disseramus, natura cupientissimi su-
mus omnes, seruitutem nemo non horret, adeo ut ple-
rique eius odio mortem sibi cōsciuerint, libertatem ui-
ta iudicātes potiolem, mortē seruitute. Quare si adeo
libertate delectantur homines, ut emendam tanti fal-
sam putent, nostrum uitæ institutum amplecti atque
expetere debent, utpote quod & summam, & uerā ha-
beat libertatē. At hic mihi imperitior aliquis dixerit,
si libertas, Cicerone definitore, est potestas uiuendi ut
uelis, quæ uobis sit libertas omnino non intelligo, qui
bus uolucrum more cauea inclusis, nisi Abbatis iussu
tentare licet nihil, non edere, non loqui, non dormire,
non uigilare, non ire, non redire, non uel hiscere. Hocci-
ne tandē est liberis uiuere? Non Hercle magis, quàm
liberi sunt equi & asini, qui frenis ac stimulis quocūq;
lupitum est sessori circumaguntur. Sed istud facile sol-
uitur.

Tria bona uer-
te monastica

Confutatio.

uitur. Nam nihil nobis quod non liceat libet, licet igitur
quicquid libet. Verum de nostra libertate posterius. In-
terim sine te vicissim perconter, qua tandem fronte tu
tibi libertatem vindicas, cui tot sunt domini, quot uix

*Varia seruitu-
tis genera.*

Vxor.

uno die pernumereres? Principio tibi secularibus, ut uo-
cant, necessitatibus seruiendum est, quibus quisquis se
mel manus dederit, ita illum irretire nexibus, tantis co-
plecti catenis solent, ut quocumque uocarint, sequendum
sit. Quid si & uxorem habeas, imò habearis? Est enim
res reciproca coniugium. En tibi alteræ compedes. Ac-
cessit molesta sanè seruitus, atque ex qua haud facile te
expedias. Quid si etiam sceleratus sis? per deum immor-
talem, in quam duram seruitutem te asseruisti, iam ti-
bi quot uitia sunt, tot dominis parandum est, & quidem
teterrimis, improbissimis, saeuissimis. Quis enim eu-
berum censuerit, qui libidini suæ nihil temperare po-
tis est, sed quiduis, etiã turpissima, ut semper, ac durissi-
ma, ut sæpe, imperanti obtemperat? Somnos poscunt
oculi, libet dormire. At contra, ne facias, uetat imperio
sa admodum hera libido, iubet noctu insanire, cursita-
re, amicam inuisere, in olenti fornice inter prostibulas
noctem insomnem ducere. Illic scorto putidissimo in-
seruiendum est, iubet, parendum: uetat, æque parandum
eiicit, abeundum: reuocat, redeundum. An non tibi ista
seruitus & quidem maxime pudenda uidetur? Quæ
uero homini cupido libertas? Libet domi uiuere, sic
iussit

iussit inertia. Nū continuo licet? Licet, siquidem isthuc
 finet domina cupiditas. Siccine, inquit, agis ignaue?
 Cessas? Non uides quantum lucri facturus sis, si iam
 merces in Angliā deportatis? Age, accingere, nauigan
 dū est, en tibi uenti secundi. Tu certe ut heræ iussa per
 agas, uel totas hyemes terra mariq; cursitas, tempesta
 tum, coniugis, natorum, uitæ postremo securus. Hocci
 ne est tandem liberū uiuere? Itidem de singulis uitij
 probandi ratio sumi potest. Verum iam dudum ocio
 sam esse loquacitatem meam sentio, ad cætera uenien
 dū, sed si prius generatim docuerimus, qui sceleratus
 sit liberum esse neminem. Nunquam ne turpitudinis
 tuæ pudet pigetq;? Et sæpenumero credo. Quis enim
 usque adeo perditus est, qui nunquam in se redeat, per
 specta q; foeditate sua, uel supplicij metu, uel uirtutis
 amore mutari cupiat? Ita est inquires. Quin pugno ali
 quoties à perditis moribus recedere, sed iam abire pa
 rantem, nescio qua uiolentia, peccandi consuetudo re
 moratur, ac uel inuitum ad pristina studia redigit. Re *Consuetudo*
 ste uero narras. Quid? Sentis ne igitur te captum esse *uitiorum.*
 miser? Tandem ne intelligis, te seruum esse uitij? Vbi
 senserint te à se desciscere parantem, iam fugam medi
 tari, manus tibi iniiciunt, atq; uti seruum compedibus
 uinctū pistrino, ut ita dixerim, dedunt. I nūc demens,
 ex libertatem tuam nobis iactita, cui seculo, cui cōiugi,
 cui fortunæ, libidini, cupiditati, ambitioni, cui denique
 Y diabolus

In Adelpis.

Alexander
Hegius.

diabolo ipsi seruiendum est, adeo ut iam cum Syro illo Terentiano merito dixeris, nisi quod ille sicte, tu ex animo, scire cupio quot mihi sint domini. Porro ut scire noster scripsit Hegius: Seruire multis fortis est mirrissima. Quid ego nunc tibi nostram libertatem commemorem? An non singularis libertatis uidetur extra fortunam, si qua est, ditionem uiuere, eam neque acerbam metuere, neque optare secundam? aduersa non frangi, fausta nihilo fieri insolentior? Audemus illi cum Democrito mandare laqueum, ut apud Iuuenalem est, mediumque unguem ostendere. Nihil illi in nos iuris est. Rerum cupiditatem unam cum rebus ipsis abiecimus, imò deo scenerauimus. Quid si uitam adimat? Nobis quidem præter turpitudinem nihil acerbum accidere posse persuasum est. Mors uero ipsa metuenda est, qui uixere turpiter. Bonis certe non modo non metuenda, uerum etiam optanda est, utpote quæ eos hinc in feliciorum uitam abducatur. Præterea ferream illam, imò adamantinam secularium negotiorum catenam abrupimus, ac molestissima sarcina leuati caelo ferentes animum, quicquid humi geritur nihil nostra inter esse iudicamus. Qua re quid potest esse liberius? Postremo durissimum illud Pharaonis terribili iugum, deo opitulante excussimus, improbissimis dominis, ut tuis dico, parere desuimus, non ita quidem, ut nihil unquam peccemus, quod haud scio an nemini mortali in uita

in uita contigerit: sed ut miles is plurimum sibi laudis
 uictorisq; nomē è certamine merito suo ferre potest,
 qui confertis cominus dextris gnauius dimicans, non
 sine uulneribus quidem suis, sed tamen hostem aut ca-
 pit, aut iugulat: cōtrā uero uictus iudicaretur, si etiam
 citra uulnera, & salua cute se capi, atque in seruitutem
 abduci pateretur: ita nobis, si quando euenierit, quod
 ut dixi, ab homine præstari ferè nequit, quid nostra re-
 fert, si non nihil labamur, certe uincimus, certe liberta-
 tem, certe uitam tutamur. Quid quod ij qui in prælio
 fortiter egerint, resecto pectore etiam cicatrices suas
 ostētate solent, aut spiculis, ita ut forte excepta sunt in
 corpore relictis, in castra seu in urbem spectandi redi-
 re, id decorum maxime arbitrātes, si pro patriæ, suaq;
 salute tuenda quàm maxima uulnera excepisse intelli-
 gantur? Præstat profecto seminecem ac uictorem in
 castra referri, quàm incolumem, si quidem id detur, q̄
 hosti dedititium uiuere. Quisquis autem uitij se dedi-
 dit, hosti dedititius uiuit. At quali hosti? Quo nemo
 sit turpior, nemo immanior, nemo capitalior, qui no-
 stræ mortis quàm suæ uitæ sit auidior. Et quid possit
 esse homini magis pudendum, aut quid hominis di-
 gnitate indignius, quàm diabolum tam fœdum ferre
 dominum, eo contempto cui & se & sua omnia de-
 bet? Præsertim cum huic seruire summa sit libertas,
 atque adeo sola. Quare si quem seruilis illius libertatis

Conclusio.

Y 2 iam

iam tædium cœpit, huiusque liberrimæ seruitutis desiderium, hic hic quærendam nouerit. Nam cum illi seruire una sit libertas, ut diximus, id autem ita ut in secessu nusquam licet, nusquam tanta libertas.

Solitarios duplici tranquillitate
gaudere. Cap. x.

Solitudinis
laus.

Tranquillitatem uero quis digne commemorabit? Non hic inquietus ille mundi fragor obstrepit, quid enim isthic non plenum fremitus, plenum tumultus? Hic lachrymat, ille ridet: hic queritur, ille litigat: hic salutatur, ille nunciatur: alius uocat, alius reuocatur: clamatur, discurritur: quocumque aspexeris, quoquo te uerteris, quietum nihil, nihil non clamosum offendes, ita ut in turbulentissimo aliquo freto uersari possis uideri. Et quando inter ista liceat animum componere? Quis in tam uaria rerum facie possit secum constare, secum uere? Quid in turbine isto diuinus hominis animus possit se dignum aut cogitare, aut agere? Aut qui fiat ut sponsum suum fores pectoris pulsantem sentiat, alloquentis uocem audias anima, iam facta perpetuo atque immodico fremitu surdastra? Profecto non in urbe, sed in monte: non in curia, sed in spelunca: non in petras conterente turbine, non in commotione, non denique in igne, sed in auræ tenuis leni sibilo Helias dominum sensit adesse. Quod si sacras historias euolueres uacet.

re uacer, uidere fuerit maxima quæque diuinarum re-
 rum miracula, nõ in turba gesta esse, sed in recessibus.
 Vbi enim Mosi arcanum illud rubi flamma innocua,
 flagrantis portentum exhibitum legis? Num in Ægy-
 ptijs urbibus? Minime. Nam tum illinc tyranni metu
 profugerat, uerum ad montem dei penetrata prius ua-
 stissima atq; altissima sylua. Neq; fumantia tecta, sed
 deserta uirentia incolentibus manna depluit. Vbi ue-
 ro diuina illa ferēdæ legis pompa acta est, cum è den-
 sissima caligine fulminibus subinde celeri flāma emi-
 cantibus, mugiente tonitru cœlestes buccinæ horren-
 dum interstreperēt? Nempe in Synai montis uertice,
 uulgo procul absistere iusso. Et olim prophetarum fi-
 lios prophetas utiq; futuros tectorum odio Iordanis
 ripas habitasse accepimus, Ioannes homine maior, ut
 pote angelus domini uocatus, ubi quæso cœlestem ac
 purissimam uitā exegit? Vbi diuina arcana edoctus
 est, ut dissimulatum homine deum, digito monstrare,
 non dubitauerit? Profecto non in patrijs ædibus, sed
 in eremo. Quid quod & dominū ipsum Iesum, quasi
 turbarum fastidio secessus sæpenumero captasse ui-
 demus? In montibus quoties docuisse legitur? In des-
 fertis item, in littoribus quoque quoties quàm admi-
 randa gessisse, in curandis morbis, in corrigendis cum-
 corporum, tum animorum uitijs, in exturbandis teter-
 timis spiritibus, in explendis cōiuijs tam multis, tam
 Y 3 paucis.

paucis epulis. Ieiunaturus ab hominum cōspectibus
 desertis locis abdidit sese. In mōte gratissima illa uisio
 tribus apostolis exhibita est. Crepusculo eius noctis
 qua capi se passus est Christus, orandi gratia in hortu
 los secessit. Ipse est qui nos quoq; oraturos, in cubiculi
 secretis abdi iubet. Deniq; extra moenia, haud teme
 re certe, sed consulto, occisus est, ita ut facile conñcias il
 lum fugitasse tumultus, odisse clamosa Theatra, non
 amasse strepitia fora, non celebritate ac frequentia
 delectatum, sed solitudine gauisum, amicam illi fuisse
 tranquillitatem. Quid nunc humana ac leuora com
 memorem? Pythagoram in Idæo antro multa arca
 na edoctum ferunt. Plato academiam suam philoso
 phiæ colendæ multo Athenis iudicauit commodio
 rem. Poëtæ ipsi, nescio quas rupes ac lucos sibi fixer
 unt, in quibus uersarentur, quoties eos diuinus ille su
 dor corripuisset, hoc significantes, eum qui aliquod
 egregium ac uenustum carmen condere cupiat, à tur
 ba semotum esse oportere. Postremo, ut ad uulgus ue
 niamus, uidemus fabros aurifices, pictores, cæterosq;
 artifices quorum opificium aliquid singularis habet
 industriæ, cum quiddam exactius atque accuratius
 efficere cupiant, aliquò fugere, ubi strepitus homi
 num ac frequentia laborantes non interturbet. Ex
 quibus omnibus liquido intelligi licet turbam ardu
 um quippiam molientibus uehementer officere, tran
 quillitatem

quillitatem summis gerēdis rebus esse opportunam. Quid autem potest esse magis arduum ac serium eo negotio, quod ad animæ salutem, ac beate uiuendum spectet? Id igitur in mundo haud commode curaueris. Quis enim isthic tranquillitati locus? At hic contrā mi Iodoce omnia late silent, foris, intus, utrobiq; summa rebus pax est. Illam quidem gratissimus ipse loci recessus parit, hæc uero ab optima atque integerrima mente proficiscitur. Ita autem alterius opem utraque poscit, ut si alterutram detraxeris, neutram reliquisse uidearis. Nam & externa illa quies internam fouet, alit, tutatur: at illa uicissim, nisi hæc accesserit, molesta, ociosa, imò perniciosa fuerit. Eum enim, qui acerbo atque turbato sit animo, Poëta solum esse prohibet: Quicquid agis, loca sola nocent, loca sola caueto. Quò fugis? in turba tutior esse potes. Nec præterire queo, tametsi iam properandum mihi sentio, percommode enim incidit, nobilem illam Cratetis philosophi exhortationem, qui ut forte adulescentulum quendam ultro citròque commeantem animaduertisset solum secum nescio quid fixius meditantem, rogabat quid illic rerum ageret. Mecum, ait ille, loquor. At caue, inquit Crates, ne cūm homine improbo loquaris. Et facete & breuiter uterque. Est igitur laudanda solitudo, sed in homine laudato, contrā sceleratis nihil perniciosius. Tum enim acerba cogitant, tum immanissi
ma

ma flagitia cōcipiunt, tum & sibi & alijs saeva consilia tractant. Quid tandem miseros ad accelerandam sibi necem impelleret, nisi commoditate sua inuitet solitudo? Quis unquam aut uenena bibit, aut laqueo iugulum fregit, aut ense pectus defodit, aut sese præcipitem dedit, nisi solus? Quorsum igitur, inquis, laudas mihi tantopere solitudinem rem tam pestiferam? Hic nihil commodius respondero, quàm Cratetis modo commemoratam sententiam. Tu cum tecum uiuis, caute cum homine improbo uiuas, iam nihil erit quod solitudinem metuas. Ita à turba, ut multo amplius à uitijs recedas. Ita sileant circum te loca, ut non fremant pectora. Quanquam hoc uerbofo sermone nõ tibi Timoniam illam solitudinem commendare studui, uolo enim te non ex uniuerso hominum genere, ut fecit ille, sed è turba migrare. Verum de externa quiete satis. Iam de interna paucis agendum est, quæ uti in mente est, ita non nisi à mente proficiscitur, sed bona, sed nullius sibi flagitiij conscia. Tanta enim uirtutis uis est, ut cuius in animo confederit, cum incredibili pace quadam tranquillet ac leniat, omniq; anxietate, horrore, metu, ac perturbatione liberet. Quæ res quanti sit, tum rectius intelliges, si inspicias quas angustias, quos tumultus sceleratus animus ferat. Nam qui fur aut peculator, aut scortator, aut proditor, aut stuprator, aut adulter, aut alioqui flagitiosus sit, scelerum

lerum conscientia premente, in perpetua anxietate ac
 formidine uersatur. Occursant dormienti, occursant
 uigilanti tanquam furia quædam horribiles illæ sce-
 lerum facies. Ad omnia pallefcit, exanimatur, metuit,
 cum omnia, tum hæc in primis, suspicionem, sermo-
 nes, infamiam, iudicium, supplicium. Verum fac con-
 temnere, aut certe fallere hominum conscientiam, fac
 item deum immortalem non uereri, num quando fie-
 ri poterit, ut suam ipsius conscientiam effugiat? Ni-
 hil profecto minus. Quoquo enim rerum se uerterit,
 quocunq; locorum profugerit, dira illa pectoris tor-
 menta non deserunt fugientem, imminet, agitant,
 territant, non epulas, non lucem, non uitam sinunt
 esse iucundam, ipsam postremo quietem, irrequietam
 efficiunt. Hinc plerunq; corporis macies, hinc uultus
 truculentia, hinc oculorum sceditas, hinc cuiusuis rei
 metus, quo ipsi sese prodere solent. Quod pulchre &
 iuste ab æquissimo rerum iudice comparatum est, ne
 nulli omnino impune nocentem esse liceat. Nam ma-
 leficia scæda quædam suspicio continuo consequi so-
 let. Primum ea abunde nocentem ulciscitur. Deinde
 sermones atque infamia, quæ profecto tantum ma-
 lum à plerisque iudicata sunt, ut è uita migrare, quàm
 his obnoxij uiuere maluerint. Verum multi eò ma-
 litia euasere, ut ista facile contemnant. Quin esto iu-
 xta uulgi sermonem, quantum eis malitiæ, tantum sit

& fortunæ, ut ipsis neque postulator quisquam, neque
 iudex exhibeat negocium, erit tamen aliquando qui
 inexorabili seueritate supplicium sumat. At ista pro-
 cul absunt, inquit, quasi uero certi sint, uel unam se-
 horulam uicturos. Verum ut hoc eis concedamus, cer-
 te iam nunc præsens intra ipsos supplicium est male-
 ficiorum conscientia, quæ tam acerba est, ut nullum
 facinus tantam adferre uoluptatem possit, quæ his
 cruciatibus emenda sit. Quis enim unquam satis æstiv-
 mauit quàm dirus sit ille pectoris motus, cum sedi-
 tione quadam acerrimâ ipse à sese dissidet animus, ac
 quibusdam partibus suis aliò nitentibus concutitur,
 discerpitur, discinditur, accusante memoria, iudicante
 ratione, puniente conscientia, aliò ratione, aliò natu-
 ra, aliò uocante peccati libidine. Vnde perpetui stimu-
 li, perpetuæ rixæ, bellum perpetuum. Quapropter
 non absurde ecclesiastici quidam sensisse iudicandi
 sunt, qui conscientia remorsum, qui malos ad inferos
 euntes consequitur, eorum suppliciorum quæ illic inue-
 niunt non minimam partem iudicauerunt. Iuuenalis
 igitur præclare illa ut omnia. Cur tamen hos tu,
 Euasisse putes, quos dira conscia facti
 Mens habet attonitos, & furdo uerbere cædit
 Occultum quatiens animo tortore flagellum?
 Pœna autem uehemens, & multo sæuior illis.
 Quas & Cedicius grauis inuenit & Rhadamanthus,
 Nocte

Nocte dieq̄ suum gestare in pectore testem.

Et post pauca, Cedō si conata peregit.

Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat,

Faucibus, ut morbo siccis, interq̄ molares

Difficili crescente cibo.

Et cætera item uerissime atq̄ pulcherrime. Possent eadem hæc, ut ratione atque autoritate probata sunt, ita mille doceri exemplis: at nos, ne singula prosequamur, tribus cōtenti erimus, quorum primum ex fabulis, alterum ex Romanis historijs, postremum ex sacris literis petemus. Quid enim aliud sibi uult, quod Orestes simul atq̄ matrē trucidasset, ab ultricibus diris, quas uulgatius furias appellant, correptus fingitur, itaq̄ ab his exagitatus, ut quocunq̄ fugisset, eas aduersas sibiq̄ faces intentantes offenderet, quàm eū qui aliquod flagitium admiserit, ita cōscientiæ stimulis torqueri agitariq̄, ut phrenesi quadam laborare uideri possit? Multa quidem scite à Poëtis excogitata sunt, at hoc mea sententia nihil aptius. Quare me huius fabulæ commemoratæ nondum pœnitet. Et quid Lucij Syllæ exemplo euidentius? Fuit huic uiro, ut legimus, inexpleta crudelitas, ita ut miserabile dictu sit, quot aut proscripserit, aut cædi iusserit, cæteris item sceleribus non segnus ornatus. Verum de hoc tyranno, quod nemo alius poterat, ipsa hominis malitia supplicium sumpsit. Maleficiorum enim suorum con-

Z i scientia

scientia ita excruciatuſ eſt, ut nullo ingenio, nulla mē-
 dicorum ope ſomnum amiſſum reuocare potuerit,
 tandēque morbo ſœdiſſimo, quem pedicularem uo-
 cant, perierit. Reſtat Chaim ille, antiquiſſimum qui-
 dem, at ea re nihilo obſcurius huius rei exemplum. Is
 fratrem inuidiā permotus trucidāſſe legitur, neque id
 impune. Continuo ſupplicium conſecutum eſt, uari-
 um quidem, at nullum inclementius, nullum capitali-
 uſ quā conſcientiæ, ea in ſcleris autorem multo ſer-
 uerius quā conditor ipſe animaduertit. Obiurgat
 bat ille, imò potius expoſtulabat, ut pœnitentiā ſim-
 ul & conſeſſionem eliceret: at miſer ille maius pecca-
 tum ſuum exiſtimabat, quā cui ignoſceretur. Vi-
 tam illi donarat deus, at ipſe ſe uita iudicabat indi-
 gnum. Quā durum carnificem in illius pectore ſex-
 uiſſe credimus? Quid illi dulce in uita accidere potuiſ-
 ſe putes, qui ſibi ipſi inſenſus, ſui deſperans, ſibi ipſe
 moleſtus uitam credebat acerbam? In conſpectu ho-
 minum prodire uerebatur, quippe qui omnes ſibi tan-
 tes fingeret qualis ipſe ſibi erat. Vides Iodoce mi, quæ
 tormenta, quas labes, quos ſtimulos, quos tumultus,
 quos æſtus ſcleratus animus ferat? Nunc tute collige
 quā plena oçii, pacis, uoluptatis reſ ſit, nil conſcire ſi-
 bi, nulla palleſcere culpa. Quid eſt quod pectus ita
 præparatum atque compoſitum permouere poſſit?
 Quid eſt, quod iure metuat? Num homines? Verum:
 non

non terretur inimico homine, qui amico nititur deo.
 Num calamitates? At eas etiam lucri loco deputat.
 An uero mortem, quam etiam ultro optat? Postre-
 mo an deum ipsum? Ne ipsum quidem, utpote cui se
 & charum, & curæ esse confidit. Quid hac re potest co-
 gitari pacatius, quid securius, quid felicius? Sentiri ut-
 cunque Iodoce potest, narrari planè nequit. Num ista
 tibi leuis uidetur causa, cur ad nos aduoles? At forte
 ipsum ad quod te aduoco, iam isthic beatus habes.
 Sic equidem confido. Sed eo magis tibi isthinc euo-
 landum censeo. Habebis enim hic & multo cumula-
 tius, & longe tutius. Quid tibi adeo liberum est inter
 latrones charum portare thesaurum? Hic si quid ha-
 bes, augebitur: isthic æternus metus est, ne amittas: hic
 interna illa pax maxima, externa nisi hic nusquam:
 isthic nulla, illa si qua est, & rara est, & parum tuta,
 propterea quod cœnobîa ex malis bonos, ex bonis
 meliores efficiant: mundus contrâ, ex bonis scelera-
 tos, ex sceleratis sceleratiores reddere consuevit.

Cap. XI.

ERVM de trāquillitate paucioribus qui
 dem quàm res postularet: pluribus tamē
 quàm institueram egisse me uideo, nunc
 de uoluptatē, quod unum restat, quàm
 breuissime poterimus, exponemus. Ea profecto una
 est, quæ omnes homines tam sibi pertinaciter deditos

*De uoluptate
 uitæ solitariæ*

Z. 3. habet.

habet, ut ab ea nullis malis deterri, nulla ratione
 auelli possint. Et illud fortasse non absurde Epicurus,
 errare quidem mortales in iudicandis uoluptatibus,
 omnibus tamen uno animo alijs quidem atq; alijs mo-
 dis eas expetere. Proinde seculares, quos uocāt, ea uel
 maxime causa nostræ uitæ institutū fugere atq; odisse
 solent, quod triste putent esse, horridum, inhumanū,
 atque alienum ab omni uoluptate. At nos, ne eos iste
 deterreat error, longe secus esse demonstrabimus, tan-
 tumq; abesse, ut uita nostra uoluptate uacet, ut ausim
 omnes Sardanapalos ad eam tanquam quendā de-
 litiarum paradysum inuitare. In monasterijs uoluptas
 inquis? Delphinum syluis appingis, fluctibus aprum.
 Imò uero mi Iodoce, tota uitæ nostræ ratio Epicu-
 rea est. Quid isthuc inquis? Audies: Negat Epicurus
 eas admittendas esse uoluptates, quas maiores mole-
 stia consequantur. Et nos quidem non scortamur, nō
 mœchamur, nō Asotorum more nos ingurgitamus,
 sobrijs orientem, sobrijs occidentē solem uidemus, quo-
 rum utrunq; uidisse illos negāt. Hæc enim omnia nū-
 quam ita se habent, quin plus adferant molestia q̄
 oblectamenti. Sed neq; ditari, neq; clari aliquo magi-
 stratu effici aut possumus, aut cupimus. Ne in his qui-
 dem ab Epicuri magisterio desciscimus. Nam cū parū
 habeant uoluptatis, molestia plurimum, sapimus qui
 exiguum commodum maximo incommodo mercari
 nolimus.

nolimus. Præterea docet nonnunquam aduendos esse dolores, maiorum dolorum effugiendorum gratia, item saepe omittendas esse uoluptates, ut maiores assequamur. Quid nos? Vigilias, ieiunia, solitudinem, silentium, cæteraque eius generis perferimus, ne maiores dolores ferendi nobis sint. Non potamus uncti, non choreas ducimus, non cursumus quocumque fert libido, non cæteris ineptis indulgemus, at utinam uideas, quanto cum foenore istis careamus. Tu nos uoluptatem amisisse credebas? Commutauimus, non amisimus, atque ita quidem, ut pro paucis ac paruis plurimas ac maximas receperimus. Iam dudum nitidos istos ac molliculos arrectis esse auribus arbitror, ut qui me nouum aliquod parandæ uoluptatis artificium docere sperent. Docere boequidem, sed eos interim à foedissimis istis illecebris, quæ nobis cum pecudibus communes sunt, animam transferre uolo. Pecudes esse desinant, intelligantque in homine sublimius quiddam esse ac diuinius, quo potius quam ad corpus delectatio referenda sit. Nam percora cum in illis sit nihil corpore præstantius, suam quamdam felicitatem uentris ac inguinis expletione non iniuria metiuntur, quorum altero tuentur incolumitatem suam, altero propagant genus suum, iuxta naturam suam modulum. At hominis dignior conditio est, quam ut non alijs rebus ac bruta natum se existimet. Constat enim ille non corpore modo, uerum etiam animo. Cor-

pore

pore quidem excepta figura nihil à brutis absumus,
 anima uero non parum ad diuinam illam atque æter-
 nam naturam accedimus. Corpus terrestre, brutum,
 tardum, mortale, morbidum, caducum, iners, ignobi-
 le. Anima contrà, cœlestis, subtilis, diuina, immortalis,
 perpetua, lucida, generosa. Et quis sic cæcus est, qui nō
 uideat ne conferendum quidem esse cum anima cor-
 pus? Quantum igitur à dignitate animæ abest cor-
 pus, tanto animi uoluptas corporis præstat illecebris.
 Illa enim uti anima, uera, perpetua, fastidij nescia, syn-
 cera, honesta, diuina, salutifera. Hæ contrà falsæ, labi-
 les, fastidij plenæ, plus aloës quàm mellis habètes, scœ-
 dæ, mortiferæ. Fieri autem nequit, ut idem & corporis
 & animi uoluptate gaudeat. Alterutra carendum est.
 Quid hic consultus cōsuleret Epicurus? Nempe ut ob-
 scenas illas corporis illecebras amoueamus, ne impe-
 dimento sint, quo minus præstātiores & dulciores ani-
 mi uoluptates assequamur. Atque hoc quidem, ut dixi,
 est uoluptates non amisisse, sed scenerasse. Verum
 iam dudum audire te uelle suspicor, quibus hic animi
 pascamur uoluptatibus. Primū eo horribili sordidæ
 conscientiæ cruciatu uacare, Epicuro autore, ne ab eo
 recedamus, uoluptas est uel maxima. Nam illi nō pa-
 rum multū est quod gaudeat, cui nihil est qd. doleat.
 Deinde cœlestium atq; immortalium deliciarum cōtem-
 platio, in quas nos uenturos, deo uolente, speramus,
 an non

an nō uoluptaria res est? Quis est tam stupido pectore, qui ubi huius uitæ saturo cœlestis felicitas in mentē uenerit, nō uel lacrymet præ gaudio? cuius animus sic mœrore deiectus atq; humi depressus est, qui cogitata illa uita nō erigatur, non exhilaretur, non ex hoc corpusculo euolare gestiat? Quid si etiam gustata? quam quam hæc nondum sapiunt, quibus adhuc mūdus sapit, sacris animis nihil exploratius. Nam quamuis uitæ illius iucūditas futuro æuo seruata, prius percipi nequeat, quàm animus ex hoc misero carcere emergens eò reuolet unde profectus est: eius tamen odore quodam sensuq; piæ mētes afflari mihi uidentur, & quasi cœlestium imbrium rore quodam tingi, ac de illa nunquam defectura luce nescio quid sublustre aspicere. Quæ res, quid habeat uoluptatis, ei cui comperta non sit ne persuaderi quidem potest, expertis non æstimari nedum narrari. Quanquam autem harū deliciarum rara, ut inquit Bernardus, hora & breuis solet esse mora, tantæ certe sunt, ut si quicquid hic mundus usquam habet uoluptatis in unum cōfletur, præ his uile quiddam fastidiendumq; uideatur. Quod si bene gestorum nulla alia essent speranda præmia (quod multo secus est) certe hac una mercede quosuis perferre labores nūquam me pigeret: dignasq; iudicarem, quarum potiundarum gratia cæteras illecebras omnes nō solū cōtemnerem, uerum etiam bellum eis indicerem. Age

Aa igitur

igitur quanti futurā arbitramur illorum gaudiorū copiam, quādo sic odor tenuissimus delectat, sic recreat, sic afficit? Quā uoluptariū erit, diuino illo lumine, quod nisi purgatissimis oculis uideri nequit, perlustrari, ita ut ipsi quoq; toti pelliceamus: quum tātum adferat uoluptatis, nebulam (ut ita dixerim) sublucidam idq; raptim suspicere? Hęc meditari res est uoluptatis plenissima. Præterea dulcedo illa qua spiritus ille paracletus, id est cōsolator, candidissima pectora, quoties secretius illabitur, afficit, quoties in thalamo castissimo sponsam sui amore languidam spōsus amplectitur, ac querulam (ut sunt omnes qui misere amāt) blandissima quadam ac amica familiaritate cōsolatur, dulcedo, inquam, illa quid à me commemoretur? Narrent qui norint. Norunt autem & quidem feliciter quibus licuit experiri, ego ad has admitti delicias nondū promeritus sum, aut si quid tenuiter libaui, malo de alijs quā de me ipso dicere. Et si hoc certius, illud tamen modestius. Eos igitur persæpe cū lacrymis fatentes audiui, istas seculi uoluptates, quæ uanis hominibus uicio palati sapiunt, ita sibi uideri insipidas, ut nō solum à rebus ipsis animus, uerum etiam à cōmémoratione aures abhorreant. Nimirum sorduerunt illis glādes, ubi Cereris usus repertus est, fastidire cœperūt falsas delicias, ubi ueras gustarūt. At heu pleriq; mundi cultores ex illo agresti & stolido hominum genere,

porcinis

porcinis istis pabulis ita fauces habent imbutas, ut eis
 præter suas glandes sapiat nihil: nec planè intelligunt,
 quæ possit esse uitæ iucūditas, aut cur in uita morandū
 sit, sublatis glandibus, id est, uentris ac faucium uolupta-
 te. Proinde quoties fit, ut nos uideāt in his laboribus,
 ut ipsi existimant, in quibus se ne uiuere quidem posse
 credunt, hilariores aut etiam corpore habitiores uiue-
 re, quàm ipsi inter suas epulas uiuant, admirari maxi-
 moperè solent, nec intelligere possunt posteaquæ carnis
 delectamenta reiecimus, qua ex re ulla præterea uo-
 luptatē capere possimus. Vident adolescentulos tene-
 ros, puellas item delicatas, uidēt annos, uident formā,
 qua indulgētia paulo ante educati sunt meminerunt:
 altera ex parte si quid hæc uita asperū, si quid triste ha-
 bet, collocāt, solitudinē, laborem, uigilias, inedias, & id
 genus cætera. Vident non modo liberū eis esse ab hoc
 uitæ genere recedere, uerum etiam admirabili quadā
 parentum atque amicorū improbitate suaderi, moneri,
 rogari, impelli: illos cōtra multo pertinacius obistere,
 matrem lacrymantē siccis cōsolari oculis, sororē colla-
 stringentem cōtemnere, à charissimis sodalibus, à qui-
 bus nuper unū diem abesse durū erat, nūc omni uita
 tā facile auelli: denique tanta hilaritate supremū uale di-
 cere, tāta alacritate suprema diuidere oscula, ut nemo
 uel alienus inter hæc lacrymas tenere possit. Libet hic
 meminisse (quæso ne molestum sit) lacrymabilis illius

cœnæ, quæ Margaretæ uirgini optimæ, mihi sororis
 loco semper dilectæ cum parētibus suis fuit suprema.
 Aderam ipse, & mecum una plurimi, quos filia cō con-
 uenire dederat operam, ut nobis aduocatis patrē exor-
 raret, quod iam sex annos frustra orauerat, ut mona-
 cham fieri sineret. Matris enim iam expugnauerat ani-
 mum, neq; enim alterutrius difficultas ullo uicio acci-
 dit. Sunt enim utriq; ut loco, ut specie apud suos facili-
 le primi, ita ea uirtute, ut (quod felicitati rarum est) ne-
 mo nō amet, nō prædicet: uerū ita in liberos propensū,
 ut tanquam adament sic ament. Cœpimus itaq; urge-
 re patris animū. Quid multa? ille partim pudore, partim
 filia commiseratione, partim nostra improbitate
 uictus annuit. Tum uero uidisses miserabile subito ori
 ri spectaculum. Pater filiam complexus ira inter oscu-
 la lacrymari cœpit, ac si continuo in sepulchro ponen-
 da fuisset. Mater exanimata dolore collabatur. Frater
 adolescens, qui illi erat unicus, ac germana natu gran-
 dior, alter ætatis, alter sexus imbecillitate, eiulatus ad-
 dētes lachrymis, sororē cōmuncem utrinq; amplexi, p-
 has, inquit, lachrymas, per si quid potest fraterna ac
 sororia pietas, oramus, ne nos deseras miseros, ne una
 utrosq; perdas. Cæteri amici, alij flere taciti, alij preca-
 ri, alij suadere, alij increpitare, at siccis genis nemo om-
 niū. Nos porrò q; filia ueneram⁹ aduocati, cū omni-
 um tū patris lamētis ac lachrymis p̄mori, quæ illi uiro
 grauissimo

grauiſſimo ut puero cadebāt ex oculis, & ipſi lacryma
 ri cœpimus, id quod cū noſtro dedecore dicimus. Iam
 propè penitebat tantas turbas concitaſſe. Quid inter
 hæc ageret uirguncula, ſexu, ætate, natura mollis, edu-
 catione delicata? Paulus ipſe ualedicturus, fratrum la-
 chrymis ſe & ſi non permotum, at motum certe ſigni-
 ficat, quid inquires facitis flentes, & conturbantes cor-
 meum? Verum hæc (tameſi inſigni in parentes eſſet
 pietate) oculis ſiccis, uultu ſereno, patri blandiens ne-
 gat eſſe cauſam, cur ſe excruciet, iuſtius gaudendū eſſe
 ut qui gnatum non amiſſurus, ſed habiturus ſit, quæ
 pro ſe deum oret. Matris item ægrotum animū ac cæ-
 terorū oſculis, precibus, monitis, lenire ſedulo ſtudet.
 Fruſtra, nam perpetuum hoc conuiuium uſq; in ſerā
 noctem ſingultibus, lachrymis, queſtibus productū
 eſt, una hilari Margareta. Hæc itaque quoties uident
 (nam ſit nonnunquam ut uideant) ij qui, ut dixi, ſerè
 non niſi palato ſapiunt, conlachrymant ſæpe etiā ipſi,
 admirantur robur animorum iuuenilium, atq; iam
 ſuæ molliciei ſuppudet. Verū quid ſuſpicātur? Num
 cenſent eos annos, eos uultus, ea corpora, eos animos
 tam facile poſſe abduci, immo tam auerſari ſeculi uo-
 luptates, niſi reperiffent iā potiores? Num ad eos la-
 bores tanta magnanimitate contenderent, ni dulces
 experti eſſent? Sic eſt mi Iodoce, ſic planè eſt, dulce eſt
 expertis, quod etiam acerbum ac durum in expertis

uideretur. Verum quando hoc istis persuaseris? Vident enim, ut ait Bernardus, cruces nostras, unctioes non uident. Cupio equidē illis mentem meliorē dari, nisi tu men ipsi grato errore libenter insaniūt, quemadmodū Arguius ille apud Flaccū. At tibi (quando ab eo non multum absumus) planē persuadere uolumus. O si optando assequi liceret, ut sicut sub aspectus tuos hęc uenturę sunt litterę, ita in animum tuū animi nostri transfundant affectus, id est ut tu sic afficiare legens, quomodo ego scribens afficior. Iam hic epistolę finē ponerē, nec in persuadēdo plus sermonis terendū esse iudicārē. At id quādo frustra fortassis optamus. & ad persuadendū nostra nō ualet autoritas, unū in mediū adducā Hieronymum, quē & uita grauē & eruditio fecit insignē. Dic quęso uirorū sanctissime, quid tu in ista horrenti solitudine, immodica cōfectus inedia, uigilijs propē perpetuis maceratus, tātis laboribus attritus, nullā ne habebas uitę iucunditatē? O quoties, inquit, in eremo constitutus, in uasta illa solitudine, quę exusta solis ardoribus horridum monachis pręstat habitaculū, putauī me Romanis interesse delicijs. Et ut mihi testis est dominus, post multas lacrymas, post cęlo oculos hęcures, nonnunquā mihi uidebar interesse agminibus angelorū, & lætus gaudēsq; cantabam, post te in odorē unguentorū tuorū curremus. Audisti Iodgce cōfitentē. Liceret quidē & alios citare testes,

testes, uerum aut huic aut nemini credemus. Atq; hæc
 quidē uoluptas omnibus p̄is cōmunis est. Est tamen
 præterea quædā uiris eruditus peculiaris, qua fruūtur;
 quoties aut probatissimorū autorū scripta legunt, aut *Studia sacra.*
 ipsi legenda scribūt, aut lecta animo uolūtāt. Hoc uo-
 luptatis genus tantā habet uarietatē, tantam copiā, ut
 nullus omnino fastidio possit esse locus. Quid em̄? Si
 quid ex ipsis fontibus libet, utriusq; testamēti uolumi-
 na petuntur. Si ueritas per se honesta eloquētiæ nito-
 re honestior facta delectat, ad Hieronymū, Augusti-
 num, Ambrosiū, Cyprianū, atq; eiusmodi curritur. Si
 paulo fastidientiori, Christianū Ciceronē audiendi li-
 bido est, Lactātius Firmianus in sinū ponitur. Sin ne-
 glectior apparatus, ac sobria cœna delectat, Thomæ,
 Alberti, ac similiū libri sumuntur in manus. Quod si
 ueteribus illis amicis abesse p̄petuo nequis, licebit qui-
 dem & istos interdū reuisere, ubi ociū erit, at ita, ut ri-
 ualē te nō conuictorē exhibeas. Est enim apud istos
 mulier illa barbara, sed uultu honestissimo, quam tu
 raptam ubi capillos unguēsq; secueris, ex scorto tibi
 legitimam coniugē facies. Habes igitur arcana ac mul-
 ta sacre scripturæ uolumina, habes monimenta pro-
 phetarū, apostolorū, interpretū, doctorū: habes phi-
 losophorū ac Poetarū scripta, nō ei fugiēda, qui nouit
 inter aconita salubres herbas legere. Quid? Inter hæc
 summo ocio, summa libertate uacuū curis uersari, an-

non id est deliciarū paradisum incolere? Quis in tāta
 uarietate fastidio locus? Quid hic non uoluptatis ple-
 num? Quām læto gramine campi uirent, quā blanda
 florum uarietate picta nitent gramina, hinc rosas for-
 mose rubētibus, hinc niueis lilij placide candentibus,
 hinc purpureis uiolis arridentibus, hinc fuluis thymis
 suaue spirantibus. Nec desunt formosa nemora co-
 mis luxuriantibus umbrā gratissimam texentia, qua
 meridianos æstus defendamus. Adde arborum ge-
 nus innumerum, fructuum ferax, sapore dulcium, at-
 que (quod pluris est) salubrium. Has iuxta liquidissi-
 mus ille amnis dulci murmure labitur irrigās omnia,
 ille inquam amnis profundissimus, quem superari nō
 posse demirat Propheta. In his amœnissimis poma-
 rijs spaciari, errare, atque (ut ita dicam) lasciuire quoties
 libet, licet. Quid tale uestræ habent choreæ? quid po-
 pinæ? quid balneæ? Ad hæc te Iodoce, ut hominē &
 eruditū & studiosum uoco. Ad hæc te ut amicissimū
 inuito. An quicquam postea est, quod te istic remora-
 ri, aut hinc deterrere possit? Habes quām mortiferæ,
 quām etiam acerbæ sint mundi illecebræ, quæ (ut ait
 Seneca) ad hoc nos amplexatur, ut strangulent. Opes
 item quām nihil habeāt boni, nihil solidi, audisti. De
 honoribus in quas calamitates hominem præcipit,
 satis, ut arbitror, demonstratū est. Præterea de mor-
 tis inexorabili necessitate adiectū est. Postremo, ista
 uita

uita quàm plena discriminis, quibus sit erumnis ob/
noxia, commemorauimus. I nunc & contare utrū in istis
malis hærere, an ab istis euolare malis. Contra hæc
nihilominus, qua libertate, qua tranquillitate, qua
uoluptate, qua spe hic uiuatur accepisti, & nondū etiā
aduolas? Adhuc hæres, adhuc tecum deliberas, adhuc
cōtaris Aegypto suas carniū ollas relinquere, ut man/
na te pascat eremus? At durū est inquis à charissimo/
rum consuetudine distrahi, amicorū peruincere affe/
ctus. Eia Iodoce durum uocas, uide ne tu mollis po/
tius sis. Caue ne pueri ac puellæ, quibus ista res min/
me dura uisa est, his tibi uerbis insultent. Tu negas te
posse, quod nos potuimus? Et quo tibi barba, quo ui/
ri nomen, quo anni, quo eruditio? Tu uero tibi persua/
de, ñs amicis nihil esse inimicius, qui salutem tuā aut
impedire, aut remorari moliuntur. Qui si errore pec/
cant, aut amore insaniunt, num tu cupis una cum eis
insanire? Sin cōsulto, atq; prudentes officiant, qui tan/
dem amici iudicādi sunt, quū tibi nō optime cupiāt?
Sed in carne inquis angelū agere, humanis maius est
uiribus. Postremo non licere hominē suo more uiue/
re, sed omnia ex aliena sententia, uel potius libidine
agere, dictu est quàm factu procliuus. Istud quidem
non abnuo, neq; enim me latet, militiam esse uitā ho/
minis super terrā. Sed si quid negotij est, id omne pro/
pmodum in ipso tentandæ rei aggressu cōsistit, quē

Bb si strenue

si strenue pertraheris, euasisti. Iam olim uulgo dicunt,
 Is medium opus confecit qui recte coepit. At hic certe,
 coepisse, propemodum perfecisse est. Sed primi te terrēt
 aditus. Habeo quo istam tibi trepidationē eximam,
 Aegre ab seculi uoluptatib⁹ auelleris: æternas delicias
 cogita. Nostrum institutum triste ac durum uidetur:
 perpetuos cruciatus aspice. Nihil te cruciabit, quo per/
 petuos effugias cruciatus: nihil uoluptuariū erit, quo
 cœlestes uoluptates amittas. Postremo nihil erit ardu
 um, quod sibi uehementer imperarit animus, nihil de/
 sperandum quod opitulante Christo moliaris.

CAPVT XII.

LAM dudum uideo te cōponere sarcinas, in/
 duere talaria, quo mox ad nos accurras. Ve/
 rum ne nimium calidum hoc sit, paucis etiā
 mihi præmonendus es, ne tibi ueniat usu quod hodie
 multis uidemus accidere, quos ideo pœnitet suscepti
 instituti nostri, quod in hunc ueluti puteum, unde re/
 ditus non est, non descendūt, sed præcipitant sese. Ad
 Christi professionem nemo cogitur, sed ab hoc nun/
 quam resiliendū, sine quo nulla omnino salutis spes.
 Cæterum in reliquis uitæ institutis, quæ pro tempore
 reperiunt homines, quando tanta est corporum atq^{ue}
 animorum uarietas, tanta rerum humanarum omni/
 um mutatio, fortassis non expedit quenquā sic astrin/
 gi, ut referre pedem non liceat, modo quod muta/
 tus

tur, magis faciat ad illius qui mutat salutem. At quando aliter uisum est his, quorum arbitrio gubernatur mundus, hoc circumspectius est aggrediendum negotium, quod semel aggresso liberum non sit mutare quod instituit. Olim monasteria nihil aliud erant, quæ secessus quidam bonorum uirorum, qui uel tædio uoluptatum ac uitiorum, quibus id temporis hoc magis erat contaminata uita mortalium, quod adhuc promiscue uiuerent Ethnicum Christianis, uel offensi sæuitia persecutionū, relictis urbibus, in inuios montes se subducebant, angelicā quandā uitam meditantes. Cultu uili, uictu tenui, quem facile quæuis terra suppeditabat, quibus omne tempus aut sacris hymnis, aut sanctæ lectioni, aut cœlestibus colloquijs, aut pijs precibus, aut charitatis officijs, quibus ægroti aut hospites refocillabant, aut innoxijs operis, quibus egentes subleuabant, dabatur. Nec aliud tū erat monachus, quàm pure Christianus. Nec aliud monasterium, quæ grex ultro cōspirans in purissimā Christi doctrinam. Aberat imperiū, ultro præuolabāt oēs, & freno magis erat opus quæ calcaribus. Extremū illis suppliciū erat, amica fraternaque correptio. Nunc proh dolor pleraque monasteria medijs mūdi uisceribus admixta sunt, nec aliter extra mūdū sunt, quæ renes extra corp⁹ animātis. In quib⁹ adeo nō uiget disciplina religionis, ut nihil aliud sint, quæ scholæ impietatis, in quib⁹ ne liceat quidē

esse puros & integros. Quibus titulus cultusque religionis, nihil aliud præstat, quam ut impunitius liceat quicquid libet. Et quorum prudentiæ mundus non crederet suas culinas, his creditur, imò proditur ecclesiæ negotium. Est autem & inter ea, in quibus uiget religionis disciplina, non nihil discriminis. Aliud uitæ institutum alijs atque alijs magis congruit. Prius igitur teipsum explores oportet, ut tibi notus, iudicio deligas uitæ rationem non ignotam, & iuxta Pauli doctrinam omnia probes, quod bonum est tibi, teneas. Bona pars hominum non ob aliud suscipit religionis professionem, quam ut uiuat commodius, uentri suo consulens, non animo. Itaque quos in mundo frugalitatem & industriam docebat inopia rei familiaris, in monasterijs ocio luxuriam indulgent. Quique in mundo tenues erant & humiles, in paupertatis professione satraparum ac regum luxum strepitumque imitantur. Et quibus unica uxore contentis ferenda fuerant incommoda matrimonij, nunc gratis ac licenter uoluntantur per omnia stupri genera. Quosque prius legum publicarum ac magistratuum metus cohercebat à flagitijs, hoc præstat cuculla titulusque religionis, ut exempti à ditione episcopi ac magistratum, peccent licentius. Ita ficta paupertatis professione paupertatem effugiunt, ficta castitatis professione libidini suæ consulunt, ficta obedientiæ professione perficiunt, ne cui cogantur obedire. Denique sunt quos casus aliquis coniicit in hoc

uitæ

uitæ genus: aliū quia puella uehemēter ambita potiri
nō cōtigerit, aliū quia in tēpestare, morbo, aliōue peri-
culo metu pculsus, tale quippiā uouerit. Nōnullos so-
dalis ante charus pertrahit ad uitæ cōfortiū. Quidā im-
probis hortatibus, ueluti bubali naribus pertrahūtur
in foueam. Quidā etiam huc protrudūtur à parētibus
impijs, aut tutoribus, quo se sumptu curaq; leuēt, ij po-
tissimū insidiantur ætati simplici, cuiq; facile imponi-
tur. Ego uero in totū dissuaserim, ne rudis ætas inuol-
uatur instituto unde nō possit explicari. Mature oportet esse Christianū, sero monachum, quāquam abun-
de monachus est, quisquis pure christianus est. Neq;
pauci sunt, quos superstitio, aut etiā stulticia deducit in
monasterium, ignaros quibus in rebus sita sit uera reli-
gio, ac pulchre sibi monachi uidentur, si cingulum aut
cucullam gesserint. Hos si conspicias sceleratiores esse in
professione religionis, q̄ fuerint in uita priore, mirum
uideri nō debet. Itaq; tu mi Iodoce simul ac cognoris,
quid sit uera religio, ubi tuum ingeniū, corpus & ani-
mum exploraris, ubi genus uitæ dispexeris tuis rebus
accōmodum, ubi nactus fueris sodalitiū, quod unani-
miter cōspirarit in Christū, eò te conferas, sed domi re-
lictis omnibus huius mūdi cupiditatibus. Alioqui fru-
stra mundū reliqueris, si mundū tecum in ipsum attu-
leris monasterium. Nihil omnino tecū efferas Ægy-
ptiarum deliciarū, si properas ad terrā lacte ac melle
manantem.

manantem. Multi se credūt Antonios ac Paulos esse, quia non scortantur, non saltant, nō inebriantur, cum toti madeant intus odio, liuore, cum scateāt obtreffa-
tione ac uirulētia linguæ, cum omni fastu turgeant, cū morosi sint & intractabiles, cum sui sint amantes, cum sui cōpendij gratia, palàm adulentur principibus, scien-
tesq; ac prudētes sinant Christi gloriā obliterari quo suæ gloriæ consulant. Infame crimē est incestus, quan-
quā isti nec ab his absunt uicijs, sed hæc adulatio supe-
rat sexcētos incestus, & huius pernicies latissime patet in uniuersum genus mortalium. Iam fortasse mihi di-
ces, tibi displicere monasteria omnia, nec usquam repe-
tiri apud hos gregē qui synceris animis conspirarit in Christum. Proinde tu sic mundū fac relinquant, ut inno-
centissimis quibusq; te adiungas, & in monasterio te esse puta ubicūq; uersaberis, inter eos qui ueritatē, qui pudicitiam, qui sobrietatē, qui modestiam amant, qui crepant, qui moribus exprimunt. Nec imagineris tibi quicq; in uotis deesse, si uotum quod Christo professus es in baptismo, præstiteris. Neq; desideres Car-
melitanum, aut Dominicalē cucullum, si candidam uestem in baptismo traditā, conseruaueris incontamina-
tam. Neq; tibi displiceas si nō sis de grege Benedicti-
norum aut Guilhelmæorum, modo sis de grege uere Christianorum. Bene uale nepos optime.

DO BIETRICIO PAROCHO BV

RENTRVTENSIS S. D.

INEPTIO iam toties in gratiã tuã ami-
 ce Bietrici, restim etiam opinor, in medio
 foro ducturus, aut cyclopem saltaturus si
 tu iusseris: at interim abs te nõ impetro,
 ut ex uetere psalta, fias nouus Ecclesiastes. Vbiq; gen-
 tium omni genere musices, ac diuersis musicorũ orga-
 nis obstrepitur sanctissimæ Virgini, quæ quotidie au-
 dit angelorum choros, aliquãto, ni fallor, modulatus
 canentes nobis. Sed non aliunde uenit, quod in pagis
 & nonnullis etiam oppidis uidemus tantam hominũ
 ruditatem, tantã incitiam rei Christianæ, quã quod
 uocum & organorum strepitus frequẽter audiant, ser-
 monem euãgelicum aut nunq; audiant, aut perquam
 raro. Atqui hæc demum est musica, quæ nobis paula-
 tim excantat huius mundi spiritum, & Christi spiritũ
 inserit. Si tantum potuit Amphion sono testudinis, si-
 tãtum ualuit Orphei cithara, ut saxa moueret & quer-
 cus, quanto plus ualebit cithara David, qui modulis
 suis spiritũ malum depellere solitus est à Saule, quan-
 to erit efficacior euangelica testudo? Fateor bonã Ec-
 clesiastæ partẽ præstitit, qui sobria castaq; uita prælu-
 xit ouibus suis. Verum ut hac in parte nihil in te desu-
 derem, excusantur quidam mi Theobalde, qui morũ
 insigni

insigni sanctimonia, linguæ p̄sant infantiam, quum
 utrunq; præstare nequeat, & habet ipsa quoq; uita lin-
 guam, ut ita loquar, suã. Sic excusatus est Valerianus
 episcopus Hipponensis, qui lingua utens aliena, dimi-
 dium suæ functionis cessit Augustino. At ego te qui
 potes utrunq; præstare, non patiar dimidiatũ esse pa-
 storem. Ita demum uirgo mater putabit sibi flores
 suum Lauretum, si quàm plurimos allexeris ad amo-
 rem filij. Quãquam fortasse iam dudum hoc facis, ad
 quod te hortor. Adieci conciunculam, ne non esset in-
 tegra Liturgia. Bene uale. Basileæ quarto non. Maias.
 Anno M. D. XXV.

INTROITVS.

Laurus odore iuuat, speciosa uirore perhenni,
 Sic tua uirgo parens laus omne uirebit in æuum.

VERSUS.

Trahe nos post te uirgo Iesse Maria. Curremus
 in odore unguentorum tuorũ. Gloria patri, &c.

COLLECTA.

Conditor, instaurator, & gubernator omnium
 deus, qui in sanctis quidem tuis omnibus glorio-
 sus, peculiariter tamen in filij tui genitrice Maria, ædi-
 tis per eam, quum in uniuerso terrarũ orbe, tum præci-
 pue apud tẽplum Lauretanum innumeris miraculis,
 glorificari gaudes: da quãsumus, ut qui te in filio & fi-
 lium

lium in te pie colūt, quicq̃ filiū in matre, & matrem ob
filiū uenerantur, cœlesti præsidio à malis omnibus li
berētur. Per eundem dominū nostrū Iesum Christū.

LECTIO EZECHIELIS C. XLIIII

ET cōuertit me ad uiam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientē, & erat clausa. Et dixit dominus ad me, Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & uir non transiet per eam, quoniam dominus deus Israël ingressus est per eam, eritq̃ clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea ut comedat panem coram domino. Per uiam portæ uestibuli ingredietur, & per uiam eius egredietur.

Vel Esaia x i. Egredietur uirga de radice, usq̃ ad, Et erit in die illa, adijciet.

GRADVALE.

EGressa est uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdit, & requieuit super eū spiritus domini.

ALLELUIA.

SOla uirga Aaron sine saturo germinauit, sola uirgo Numeri ii
Maria sine cōplexu uiri, produxit florem immarcessibile, Iesum, q̃ coërcuit querimonias populi Israël.

SEQUENTIA.

Sume nablū, sume citharā, uirginū decens chorus,
Virgo mater est canenda, uirginali carmine.
Vocemq̃ referent accinentes angeli.
Nam uirgines amant & ipsi uirgines.

CC Lunget

Iunget cœmina, laureata turma,
 Vitæ prodiga, sanguinisq; quondam.
 Martyr carnificem uincit, & edomat
 Carnem uirgo, decet laurus & hunc & hanc.
 Cœlitum plaudet numerosa turba,
 Virginem sacram canet omne cœlum,
 Nato uirginis unico,
 Nulla est cantio gratior.
 Vt cedrus inter arbores, quas Lybanus ædit, eminet,
 Sic inter omnes cœlites, uirgo resulget nobilis.
 Vt inter astra lucifer emicat,
 Sic inter omnes lucida uirgines.
 Inter cunctorum stellantia lumina florum
 Lilia præcellunt candore, rosæq; rubore,
 Nec gratior ulla corona
 Iesu niuæ genitrici,
 Inter odoriferas non gratior arbor ulla lauro,
 Pacifera est, dirimens fera prælia, fulmen arcet ardes,
 Baccas habet salubres,
 Iugi nitet uirore,
 Esto uirgo fauens, qui modulis te celebrant p̄ij,
 Iram auerte dei, ne feriat fulmine noxios.
 Laurus esto, gaudeasq;
 Vsq; Lauretana dici,
 Licet in uasti finibus orbis,
 Plurima passim fumiget ara.

A M E N

EVANGELIUM.

Nuptiæ fiebāt in Cana Galileæ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autē & Iesus, ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinū, dicit mater Iesu ad eum, Vinū non habent. Dicit ei Iesus, Quid mihi tecū est mulier? nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris, Quodcunq; dixerit uobis, facite. Erant autē ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationē Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus, Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usq; ad summum. Et dicit eis, Infundite nunc, & ferte Architriclino, & tulerunt. Postquam autē gustasset Architriclinus aquā in uinum uersam, neq; sciret unde esset, sed ministri sciebāt, qui hauserant aquā, uocat spōsum, & dicit ei, Omnis homo primo loco bonum uinū ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod est deterius. Tu seruaisti bonū uinū usq; ad hoc tēpus.

CONCIO

Vix oratione consequi queā fratres ac sorores in Christo dilectissimi, quāto gaudio perfundatur animus meus, quum uideo uos tam frequētes, tantaq; cum alacritate ad solennem Virginis matris commemorationem conuenisse. Affectus hic in matrem, pietas est in filium. Mos quidem est ab antiquis traditus, ut in festo die splēdidius aliquod epulum exhibeatur. *Vtinā*

Cc 2 autem

autem ego, qui pater sum ac pastor, uobis filijs & ouibus meis in domino, è lautissimo diuinarum literarum penu depromere queam cibum qui non perit, sed saginat ac uegetat animos in uitam æternam: depromere uinum spiritus, quod sobria temulentia exhilaret corda uestra, ut in medijs etiã huius mundi malis semper cantetis ac spiritualibus hymnis psallatis domino: qui quum in sanctis omnibus gloriosus sit, in matre tamè peculiariter diuitias gloriæ suæ declarauit. *Inuocatio.* Communibus itaque uotis imploremus illum spiritum, qui superueniẽs in Mariam, uirginem ipsius pectusculum consecrauit templum diuinæ triadi, & eiusdem illibatum uterum officinam fecit admirandi partus, qui nobis prodidit omnibus seculis expectatum seruatorem. *Diuisio.* totius mundi Iesum Christum. Primũ illud non ignorat charitas uestra, sanctissimæ uirginis cultũ quatuor in rebus potissimum consistere, in laudibus, in honoribus, in inuocatione & in imitatione. Quorum postremum adeo præcipuum est, ut illa sine hoc sint infrugetifera, & hoc unũ cætera quoq; in se complectatur. Satis enim laudauit Mariam, satis honorauit, satis inuocauit, qui Mariæ sobrietatem, qui pudicitiam, qui modestiam pro uiribus imitatur. At qui præpostero iudicio sine fine Mariæ laudes canunt atq; exaggerant, qui ceant, qui prolixis & ambitiosis precibus illius opẽ flagitant

gitant, de imitando quā prædicant, ne cogitantes quid-
dem, in periculum ueniunt ne audiant à matre, quod
Iudaicus cultor apud prophetā audit à patre: Hic po-
pulus labijs me honorat, cor autem eorū procul abest
à me. Rursum quod in Euangelio audit à filio: Non
omnis qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in re-
gnum coelorū, sed qui facit uoluntatem patris mei qui
in coelis est. Sit igitur uobis charissimi prima cura, mo-
ribus ac uita quantū licet imitari uirtutes Mariæ: Ne
& ipsa dicat de nobis: Hic populus cantionibus, fistula-
lis, tibijs, cereolis & corollis me honorat, cor autem eor-
um in his rebus est, quas ego semper odi cū filio meo
Iesu, in diuitijs, in uoluptatibus, in lusibus sceleratis, in
turpibus fabulis, in fastu & superbia. Dant mihi prin-
cipem locum in templis & aris, in pectore illorum nul-
lum mihi locum concedunt. Occinunt mihi: Regina
caeli, domina angelorum, uita, dulcedo, & spes nostra.
Salutor undiquaq; titulis honorificentissimis, sed nō
omnis qui dicit mihi, domina domina, intrabit in re-
gnum filij mei, sed qui illius exemplum sequentes ob-
temperant præceptis dei, quiq; meum exemplum ex-
primere studentes, filij gratiam ambiunt, in imitanda
matre, in qua quicquid imitatu dignum est, filij dor-
num est. Ne credamus igitur sanctissimam uirginem
hisce ieiunijs delectari, quibus nōnulli illam certis die-
bus honorant, in hoc tantum ieiunantes, ut postridie

copiosius inebrientur, aut his cantionibus deliniri, quas
 illi quidam occinunt libidine luxuque corruptissimi, aut eo-
 rum donarijs capi, qui scortis & adulterijs undique con-
 spurcati sunt. Non quod clementissima uirgo peccato-
 res auerset, sed quos pudet pigetque suae turpitudinis,
 iam peccatores esse desinunt. Quicquid ingratum est fi-
 lio, non potest placere matri. Scio nonnullis in locis osten-
 di Mariae delubrum, sericis, argenteo, auro, gemmisque dif-
 fertum, ut qui illic adorant uirginem, mammonam adora-
 re uideantur. Quanto gratius esset Mariae, si istae opes
 erogarentur, & impenderent subleuandis Christi mem-
 bris, in quibus una cum filio quodam modo uel affligitur
 uel refocillatur mater. Si placet simulachrum uirginis,
 tale fingatur, qualis ipsa placuit deo, & quale nos imi-
 tari pium sit, pudicitia, modestia, sobrietas in uultu, in
 totius corporis statu, in uestibus etiam reluceat. Nunc
 paucis aperiam, quid potissimum imitari conueniat in
 Maria, si prius illud admonuero charitatem uestram,
 a nullo neque perfectius neque tutius peti formam ac re-
 gulam pietatis quam a filio, tametsi certum est nihil
 esse in matre quod a filij doctrina dissideat. Hic ani-
 mis attentes estote pueri ac puellae, matronae ac uiduae,
 uiri, senes & anus, omnibus enim erit quod imitemini
 in Maria. Scopi sunt hi, uirginea simplicitas, cum sum-
 ma coniuncta prudentia, summa felicitas, coniuncta
 cum summa modestia, summa castitas in coniugio, ma-
 tris

tris sedulitas in officio, inuictum animi robur in sexu fragili. Quam fuerit illi cordi uirginea puritas, uel hinc liquet, quod ad ingressum angeli turbata est, referēte Luca. Nimirum intelligebat quā ingens esset thesaurus pudicitia, sed cōtrā quot insidijs obnoxia, quā multæ perdidit priusquam scirent quantum boni possiderent. Quantum autē absunt ab exemplo Mariæ uirgines, quæ ultro procurrūt ad lusus & colloquia iuuenum, angelo longe dissimilium, quæ nutibus, factijs, blanditijs, munusculis & amatorijs epistolis prouocant etiam unde pereat uirginitas. Mariæ sponsum habebat qui cum sub eodem tecto uiuebat, & tamen ad ingressum ignotæ formæ turbatur, omnia uel tuta timens. Quod sponso nupserat, dedit gentis Iudaicæ consuetudini, dedit autoritati parentum, & tamen uirginitas erat in uotis. Id aperit quū ait: uirum non cognosco. Nam hic uerbum præsentis temporis, animi propositum significat. Multas ab impudicitia detinet infamia. Mariæ dum amore integritatis negligit infamiam sterilitatis, utrunq; promeruit, uidelicet, ut uirgo deum progeneraret. Qua uero fronte prædicāt se cultrices huius uirginis, quæ in ipsa uirginitatis professione nequiter lasciuunt? quæ iam anus & effceta, tamen adhuc intēpestiua libidine pruriūt? Iam qd' in muliebri sexu foedū est, multo foedius est in sexu uirili. Quæ uirgines uideri uolunt, exēplo Mariæ totæ sint uirgines.

uirgines. Quædam enim corpus habent intactum, sed cultus non sine fucis parū pudicus est, lasciuūt oculi, lingua petulās est, fractus incessus. Si uero castus est animus, reluceat huius integritas, & in his rebus quæ foris sunt. Dixerit aliquis: Quid flagitiū est, si uirgo sponsum ambiat? Si uenatur quemlibet sponsum, uirgo non est: sin probum, nullum lenocinium efficacius apud bonos quàm pudor, quàm silentium, quàm simplex in cultu mundicies. Est & in matrimonio scortatio, quemadmodū est & castitas deo gratissima. Imitentur coniugati Ioseph & Mariæ coniugium, saltem quantum patitur carnis infirmitas. Qui cum uxoribus turpiter certant libidine, qui maiore nequicia cū illis lusitant & confabulantur quàm solent cum prostibulis, nec mariti sunt, nec uxores habēt pro uxoribus. In matrimonio casto & coniugij usus debet esse uerecundus. Nunc repperit hominum peruersitas, ut cum uxore quoq; committatur adulterium. Simpliciter argumentum hoc erat, quod cum adamaret unice perpetuam uirginitatem, tamen animo simplici uiuebat puella cum iuene sponso. Nunc audite huius uirgunculæ prudentiam. Nam uirgines fatuas reiicit sponsum. Non statim resalutat Angelum, nec exilit, sed quieta manens cogitat qualis esset illa salutatio. Et rursum promisso partu tam magnifico nec diffidit pollicenti, nec gestit insolenti gaudio, sed modeste quærit ab angelo,

ab angelo, qua ratione futurū esset, quod promittebatur incolumi uirginitatis thesauro. Viderat cōcursum pastorum, uenerationē magorum, prophetias Annæ & Simeonis audierat, & tamen nihil horum muliebri facilitate effutit, sed tacita colligit & conseruat in corde suo. Certissimum argumētum prudentiæ est etiam in uiris, posse tacere tantam felicitatem. Vnde tantū prudentiæ in uirguncula, in puella tenera ac rerum imperita: Sera miseracq; prudētia est, quæ diutina malorum experiētia contingit homini. Etiam puellarum ac puerorum pectus implet senili prudentia spiritus sanctus. Purget quisq; suum pectus à uicijs, ut immigrare dignetur ille spiritus sapientiæ largitor. De felicitate uero Mariæ quid attinet dicere? quis unquam salutatus est honorificētius ab angelo? cui magnificētiora promissa delata sunt? Legationem ad uirginem mittit ille cœli terræq; conditor. Gabriel pronubum agit, promittitur proles qualis nulli promissa est, Hic erit magnus & filius altissimi uocabit, & dabit illi dominus sedem patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nō erit finis. Quid his pollicitis sublimius? eorum ut iam fides esset facta per angelum, num tanta felicitas minuit uirgūcūlæ modestiā? Nequaquam, sed auxit potius, Ecce, inquit, ancilla domini. Ex tātō negotio nihil gloriæ sibi uindicat, ancillam tantum profitetur, obediens & sequens quocunq; uo-

Ud caret

caret domini uoluntas. Iam coelesti foetu grauida non
 dedignatur officij causa uisere cognatam anum & gra
 uidam. Audit ab Elisabeth: unde hoc mihi ut ueniat
 mater domini mei ad me? Illa tamē sui similis accinita
 Respexit humilitatem ancillae suae. Beatitudinem suā
 praedicat non dignitatem, nec dicit quia promerui, sed
 quia fecit mihi magna qui potens est: nec dicit, & sanctum
 nomen meum, sed sanctum nomē eius. Quum
 que sibi conscia esset quod talem foetum haberet in
 utero, tamen non fastidit maritum. Quicquid uxor
 obsequens praestat coniugi, hoc illa multo cumulatius
 us praestitit Ioseph. Cum illo proficiscitur ad censum
 quem Caesar indixerat, cum illo circumcidit puerum,
 cum illo peragit omnem purificationis ritum, hunc se
 quitur in Aegyptum. Iam enim angelus Ioseph appa
 ruerat non Mariae, ut autoritas esset penes uirū: huic
 haeret rediens ex Aegypto, nec dedignatur uulgo dici
 coniunx fabri, nec pudet humilium fratrum ac soror
 rum, nec moleste fert filium suū haberi filium Ioseph,
 quem & ipsa patrem appellabat Iesu. Nulla unquam
 fuit uxor quae reuerentius obediuit suo marito, quam
 dei genitrix. Audite cultrices uirginis: quid hic dicent
 nouae nuptae, quae forma & aetate feroculae sponso
 aspernantur suos? quid matronae quae dotem subin
 de maritis exprobrant, nonnunquam & aedibus eos
 exigunt, perinde quasi dominae sint non coniuges? Quid
 quae

quæ totam domum rixis ac iurgijs subuertunt? Maria religiosissime morem gerit & obseruat suū Ioseph, nec unquam responsat aut præit marito, & uos pudet obsecundare maritis, sine quibus steriles estis & inhonoræ, & quibus uos subdidit simul & domini & apostoli Pauli autoritas? Nec dubium quin quanta obseruantia usa fuit erga coniugem, tanta sedulitate curarit filium. Ducit quotannis ad templū, ut à teneris annis monstraret imbibendam pietatem. Desideratū quanta sollicitudine quærit? nec conquiescit donec inueniat. Quid Maria timuit filio suo? num quod leuitatis indicium uiderat in illo? Nequaquam, sed uos admonuit matres, ætati teneræ nullā satis magnam curam præstari posse: Fragilis est & in omne uicium sequax. Irreligiose colunt Mariam, quæ suorum liberorum nullam curam gerūt, quasi satis sit genuisse, imò quædam gestationis tedium ac lactandi laborē impijs artibus submouēt. Neq; minus peccant quæ malis exemplis inficiunt imbecilem ætatem, quæ balbutientem infantiam docent nequitia. Maria sollicita est de filio Iesu, & tu prostituis ac prodis filium & filiam omni turpitudinis generi? Nimirum hinc est quod multas peccatitæ fecunditatis, quia bene natos male educant, quū parentum officium peculiarius sit instituisse quàm genuisse. Qui possunt autem bene instituere qui uel foris agunt uel domi turpiter uiuunt, ut ex parentū con-

uictu filij discant turpiloquium, lasciuiam, temulentiam, rixas, aleam, futilitatem, obtrectationem: Verum ingens campus sese nobis aperit, si uelimus sanctissimæ uirginis eximias uirtutes ad nostram conferre uitam, sed tamen plurimum utilitatis capiemus si nostros mores undique corruptos ad illius exemplum emendare studebimus. Superest ut de fortitudine uirginis nonnihil attingamus. Nam utrūq; magnanimitatis est indicium, nec insolescere rebus prosperis, nec aduersis frangi. Quum inclaresceret tot miraculis adorandum Iesu nomen, nusquam legimus sacrosanctam uirginem ullam laudis portionem sibi uindicasse, imò uix ulli miraculo legimus eam interfuisse, nisi quum in nuptijs aquam uerteret in uinum. Audiebat omnia, tacitaq; conferebat in corde suo, semper ancillæ personam gerens quam fuerat professa. Simili constantia tulit, quum filius unice charus ob phariseorum insidias crebro periclitaretur, denique cum caperetur, ligaretur, cederetur, damnaretur, duceretur. Flebant aliæ mulieres & à domino reprehensæ sunt. Quid hic sensu pectus maternum. Sensu non caruit. Doluit dolore filij, sed affectum humanum spiritus robore coercuit, compressit singultus, repressit erumpentes lacrymas, ac cæteris discipulis metu dilapsis, sola cū Ioanne stabat iuxta crucem filij. Cōtumeliosæ picturæ sunt quæ representant eam collapsam ac syncopi stupefactam, exanimatam.

exanimatam dolore. Non eiulabat, non lacerabat capillos, non percutiebat pectus, non se clamitabat infelicem. Plus capiebat consolationis ex redemptione generis humani quam doloris ex morte filij. Et hic ancillam se præbuit ei, cui uisum est hoc modo restituere mortaliū genus. Et feliciter se genuisse cogitabat, quæ salutis autorem genuerat orbi, publicam felicitatē anteponebat dolori priuato. Vbi nūc sunt fœminæ quæ ob pecuniam amissam, aut leuius etiam malum dolore abortiūt? Vbi uiri, qui ob filiolam defunctam querimonij ac ploratibus insanis miscent omnia? Maria spectatrix acerbissimæ mortis filij fuisse legitur, plorasse aut quæsta fuisse, non legitur. Flebant aliæ mulieres, & præ desiderio sublati domini, quem nōdum spiritualiter amabāt, penē delirabāt: sola Maria pectus inconcussam habens tacet expectans uoluntatem altissimi. Vos fortasse suspicamini rem humilem & infirmam, esse seruam aut ancillā domini, nulla res magis est inuicta. Qui se semel tradidit arbitratui domini, nec aliò refert laudem, si quid obrigat felicitatis, nec aliunde sperat præsidium, si res aduersæ premunt, nullis satanæ technis aut terroribus concuti potest. Sed hinc de rebus fortassis aliàs fufius differēdi dabitur oportunitas. Nunc diei solennitas postulat, ut ex euangelio quod uobis recitatum est, aliquid ad filij matrisq; gloriam ac nostram salutē decerpamus. Quibus iam

adeptum est matrimonium, aut qui student adipisci, libenter audiunt hunc honorem habitum coniugio, quod Christus cum discipulis & matre, uocatus ad nuptiale conuiuium non recusare, nec dedignatus sit illud insigni miraculo cohonestare. Sed ideo dominus uirgo, & uirginis filius semel honorauit matrimonium, ne nos illud nostris spurcijs dehonestaremus. Quin & hodie ubique casto fidelique coniugio coheret uir & uxor, concordibus animis, pari studio pietatis, non dedignatur interesse cum sua matre dominus Iesus. Nec illa grauatur pro talibus interpellare filium, si quid defamiliaris fuerit angusta, si proles numerosa. Vinum enim illud quod largitur Iesus, edulcat omnia, quantumuis alioqui tristia & acerba. Iam & illud obseruandum, quod ut est pium filios obsequi maternae uoluntati, ita decet parentum auctoritatem cedere functioni euangelicae. Siquidem hic nihil aliud spectandum est, quam quid conferat ad dei gloriam & salutem publicam. Quod interpellans mater dicit, Vinum non habent, benignae cuiusdam sollicitudinis est, quod cedit auctoritati filii respondentis in speciem durius, Quid mihi tecum est mulier, prudentis cuiusdam modestiae est. Rursum quod clam dicit ministris, quocumque dixerit uobis facite, admirandae cuiusdam fiduciae est erga filium. Nunc quidam parentes abutuntur auctoritate in
liberos,

liberos, dum eos cogunt nolētes inuolui coniugio, aut sacerdotum monachorumue instituto, seu dum retrahunt à prædicatione legis euāgelicæ, dum princeps cogit filium suscipere bellum exitiabile reipub. Princeps enim quoniã publicam gerit personam, illæsa pietate respondebit patri, Hic mihi pater non eris, ac magis apud me ualebit reipub. susceptæ ratio, quàm priuata patris autoritas. Habet aliquis uxorē ac liberos domi, & mater iubet eū proficisci Compostellã, quia sic ipsa uouerit: dicat matri, alibi mater eris, hic audiendus est deus, qui iubet ut meorum curã agam, propter quos pium est etiam parentem relinquere. Atq; hæc quidē iuxta sensum humiliorem dicta sunt. At posteaquã dominus aquam insipidæ legis uertit in uinum optimum, æquum est ut nos quoq; reconditorem aliquã sententiam eruamus. Nihil erat magni puellam uiro iungi matrimonio. Maximum est mysterium & ipsis etiam angelicis spiritibus adorādum, spiritum, hoc est dei filium cum humana carne, naturam diuinam cum humana coniungi. Amplexus enim est dei filius carnē nostram, & admirabili glutino factū est, ut idem esset deus & homo. Aderat in eodem domino Iesu sponsus & sponsa, aderat in eo conuiuio uterus ille felix, in quo celebratum est illud ineffabile coniugium, in quo ueluti sancti spiritus officina formatus est ille tergeminus gigas, debellaturus omnē satanæ tyrannidē. Est & aliud

aliud cōiugij mysterium: Filius dei adamauit ecclesiā,
 quam purificauit sanguine suo, ut sponsam haberet se
 dignam, nō habentem maculam neq; rugam. Huius
 amore procius admirabilis descendit è cœlis, uenit in
 uterū uirginis, inde trabea nostræ carnis uelatus pro
 cessit tanquam sponsus è thalamo suo. Hæc nimirum
 erat illa porta quam uidit Ezechiel, spectans ad ortū
 solis, unde sedentibus in tenebris & umbra mortis lux
 exorta est Iesus Christus, quæ clausa mansit ingredi
 enti principi filio dei, & eundē nobis humano corpo
 re ceu ueste nuptiali conuestitū, illæso pudoris signacu
 lo produxit. Ex hoc igit̃ egressus thalamo, duxit spon
 sam nouam ecclesiam, Duxit indotatam, duxit capti
 uam, duxit contaminatam, sed inquinatam purifica
 uit sacrosancti sanguinis sui lauacro, captiuā redemit
 pretiosa morte sua, nudam spiritualibus dotibus affa
 tim locupletauit. Cuiusq; nostrum anima charissimi,
 Christi sponsa est. Ingenti precio redempti sumus, ne
 sponte nostra reuoluamur in seruitutē satanæ: grauis
 abluti sumus, ne ueluti sues reuertamur in cœnū uitio
 rum. Semel hausimus doctrinam euangelicā, & spiri
 tum Iesu dulcissimum imbibimus, ne tantæ munificē
 tiæ ingrati recurramus ad adulterum diabolū, sed per
 seuerātes in fide baptismi, qua renūciuimus satanæ,
 & omnibus pompis eius, semp meminerimus nos esse
 despōsos uni uiro, ut uirginē castā exhibeamus spōso
 Christo

Christo, neque sinamus sensus nostros corrumpi ser-
 pētis astutia à simplicitate quæ est in Christo Iesu. Me-
 rito Zelotypus est amator Christus, qui tam chare si-
 bi spōsam asseruit. Demus operam ut huiusmodi nu-
 ptijs spiritualibus semper intersimus, per fidem non fi-
 ctam, & charitatem synceram maneamus in amplexi-
 bus sponsi nostri. Maneamus in uite palmites, manea-
 mus in corpore membra, ut per spiritum omnia con-
 glutinantem, quemadmodum ille unum est cum pa-
 tre, ita nos unum simus cum illo. Bibat aquam suā fri-
 gidam & inspidam synagoga, quæ spōsum perdidit.
 Bibit autem quisquis in ceremonijs, quisquis in rebus
 externis, quisq; in uiribus humanis ponit salutis præ-
 sidia. Nos in sponsi nostri mensa accumbētes inebrie-
 mur uino spirituali doctrinæ, qđ nobis largiter effu-
 dit sponsus, saginemur illius sacrosancto corpore, por-
 tione sacrosancti sanguinis semper iuuenescamus se-
 cū dum hominem interiorem, etiam si hic exterior ho-
 mo collabatur. Qui nondum capaces sunt solidi cibi, la-
 cte fouēdi sunt, donec eò profecerint, ut hunc potum,
 ut hunc cibum sint idonei sumere. Non prius est, in-
 quit Paulus, quod spirituale est, sed quod carnale. Iu-
 dæi legem carnalem habebāt, quam adhuc mordicus
 tenēt miseri: nobis qui hausto Christi spiritu spiritua-
 les facti sumus, turpe est semper infantes lac sugere,
 sed turpius à gustato uino doctrinæ cœlestis, ad Iu-
 daicam

daicam aquam reuerti. Aliorū est à melioribus ad de-
 teriora delabi. Christus inuertit ordinem, qui postre-
 mo loco proposuit optimū uinum, quo semper ab in-
 firmis proficiamus ad solidiora. Oremus autem do-
 minum ut sponsæ suæ donet uberrimam fecundita-
 tem, hoc est, ut quàm latissime propagetur semē euan-
 gelicum, & quotidie nascatur uia soboles implēs do-
 mum dei, Nostris enim uitīs factum uidemus, ut ec-
 clesiæ pomeria sic in angustum contracta sint, & in his
 ipsis qui nomē ecclesiæ profitētur tam pauci sint, quos
 sponsus agnoscat. Alij alios incusamus, idiota princi-
 pes, populus sacerdotes. Quin illud concorditer agi-
 mus, ut suam quisque uitam corrigat potius quàm in-
 sectetur alienam? Sic florebit sponsa Christi, sic hila-
 rescet nuptiale conuiuium. Clamat Paulus, Viri diligi-
 te uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiam: neq̄
 quisquam oderit carnem suam, sed nutriat ac foueat
 illam, honorem deferens uasculo infirmiori, quemad-
 modum & Christus tulit ac tolerat sponsam suam, cō-
 donans illi peccata, semperq̄ ad meliora pertrahens.
 Vicissim uxores iuxta apostoli doctrinā, subditæ sint
 uiris suis, sicut oportet in domino, sitq̄ inter eos ea au-
 toritatis & obsequij temperatura, ut uir infidelis ser-
 uetur per uxorē fidelem, & mulier infidelis sanctificetur
 per uirū fidelē. Sic autē optarim omnes frequen-
 ter conuenire ad laudes uirginis, si dono filij & maris
 exemplo

exemplo, suam quisq; domum melior redeat, vitijs aliquid detrahat, uirtutibus aliquid adiungat. Tali cultu delectatur Maria, tali gaudet filius, cui cū patre & spiritu sancto gloria sempiterna.

A M E N.

O F F E R T O R I U M.

Quæ est ista quæ progreditur uelut aurora con- Cant. 6
surgēs, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut
castrorum acies ordinata.

S E C R E T A.

Iesu fons bonorum omnium, qui ad suggestionem
uirginis matris aqua uersa in uinum conuiuas exhi-
larasti, da famulis tuis, ut eiusdē suffragijs adiuti, mu-
sto tui spiritus salubriter inebriemur. Qui uiuis & re-
gnas per omnia secula seculorum.

C O M M U N I O.

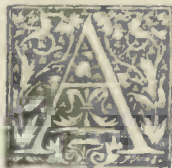
Beatus Mariæ uirginis uterus qui te Iesu gestauit
iuxta carnem, ac beata ubera quæ te lactauerunt,
sed & omnes illi beati, qui diuini sermonis cœleste se-
men spiritualiter concipiunt ac retinent, donec gignat
in eis uitam æternam.

C O L L E C T A.

Deus cuius gloria pleni sunt cœli & terra, eam ubi
uis & quando uis ad salutem hominū proferēs,
supplices te rogamus, ut qui tuæ benignitati pro bene

Ee 2. ficijs

ficijs per filij tui matrem, quæ apud Lauretanam eccle-
siam religiose colitur, sibi collatis gratias agunt, post
hanc uitã innocenter actã, æternis gaudijs perfrui me-
reantur. Per eundẽ dominũ nostrum Iesum Christũ.

ANTONIUS de Vergeyo dei & aposto-
licæ sedis gratia Archiepiscopus Befonti-
nus, uniuersis Christi fidelibus in domi-
no salutem. Monet nos cum ipse pietatis
affectus, qui cunctis Christi religionem professis com-
muniter debet adesse, tum præcipue munus pastora-
le quod gerimus, ut quemadmodum animo discrucia-
mur quoties animaduertimus in grege nobis concedi-
to pietatis studium refrigerare, ita uehemẽter gaudea-
mus quoties cõspicimus synceræ pietatis affectum in
animis hominũ augescere dilatariq;. Atq; in hos qui
student excitãdæ augendæq; pietati hoc sumus fauor
re propensiore, quod audimus his temporibus exoriri
quosdam, qui nescio quo spiritu ducti, conantur diuo-
rum ac diuarum gloriam obscurare, negantes sanctos
uita defunctos uotis fideliũ inuocãdos, quũ nihil possint
apud deum, negantes illis ullum deberi cultũ, quũ
nulla sint illorum merita. Nos uero Christiani popu-
li exemplum tot ætatum serie ueluti per manus nobis
traditum sequentes, tum orthodoxorum longo secu-
lorum consensu probatam sententiam libenter ample-
ctentes.

ctentes, super omnia uero diuinarum scripturarū auctoritate nitentes, religiosum ac pium esse ducimus, iuxta psalmographi cohortationem laudare dominum in sanctis eius, ac iuxta doctrinam Ecclesiastici, qui dicit: Sapientiam sanctorum narrent populi, & laudem eorum nunciet ecclesia, toto pectore fauimus sanctorum gloriæ, sed præcipue uirginis matris, è cuius sanctissimo corpore Iesus sanctorum omnium princeps & autor in orbem prodire uoluit. Etenim si pium est in omnibus rebus conditis atque adeo in culicibus & araneis glorificare dei bonitatem, potentiam ac sapientiam: quanto iustius est idem facere in sanctis, in quibus peculiariter expressit argumenta suæ gloriæ? Et si merito ueneramur uiuos homines, in quibus emicat gratia diuina, quum adhuc possint in malum deflectere, quanto iustius est, uenerari memoriam iam cum principe suo Christo regnantium: & si deus hic multa largitur, interpellatus hominum piorum precibus, qui & ipsi nonnunquam egent deprecatore, quanto probabilius est, nec sanctos hinc ereptos posuisse curam fratrum suorum, & deum ad illorum interuentum, quos iam regni sui consortio dignatus est multa donare nobis? Quemadmodum reges sæpenumero quæ per se donaturi fuerant, malunt ad huius aut illius amici preces donare, si quem uolunt affectibus populi commendari. Dominus tot ædidiit miracula per

Ee 3   sanctos

sanctos suos adhuc mortali corpore onustos, & incredibile uidet si per eosdē iam gloria & honore cœlesti coronatos ædit miracula: Qui colit diuos, colit Christum in diuis: q̄ laudat sanctos, laudat Christū in sanctis: qui imitatur sanctos, imitatur Christū in sanctis suis: q̄ inuocat sanctos, inuocat Christi auxiliū p̄ sanctos: qui adorat sanctos, adorat dei dona in sanctis. Is enim est in omnibus & super omnia, colendus, adorandus, glorificandus, inuocandus & imitandus. Mater deo sua gloria nulli communicabilis. Verū ut non inficiamur omnem gloriam redundare in patrem & filium & spiritum sanctum, uelut in fontem principalem & inexhaustum: ita non probamus illorum conatus, qui obstrepunt his, qui pio affectu colunt & adorant illos quos deus tanto honore dignatur. Nec ideo tollendus est diuorum cultus, si quidam eos superstitiose colunt. Ad hæc sicut fatemur præcipuum esse cultum sanctorum amore dei, si quis illorū uirtutes quibus deo placuerunt imitetur: ita non dubitamus quin deo sit gratus illorum pius affectus, qui sanctos quos student pro uiribus æmulari, eosdem etiam religiosi honoribus prosequuntur. Rursus ut fatemur exempla pietatis rectissime peti à Christo, in quo perfectissima sunt omnia: ita non est fraternæ charitatis, insectari pios affectus populi Christum in sanctis admirantis & imitantis, Non aliter quàm solem admiramur in
 anne

amne relucens, & imaginem e speculo redditam effingimus. Alioqui non satis pie scripsisset Paulus Apostolus: Imitatores mei estote sicut & ego Iesu Christi. Neque dubitandum est quin inter omnes sanctorum ordines præcipuus bonos debeat uirgini matri. Ad cuius solum nomen mentes piæ solatium aliquod sentiunt. Non est nostrum discutere quomodo deus in his aut illis locis per sanctos suos ostendat uirtutem & gloriam suam. Nostræ pietatis est in omnibus adorare dei maiestatem, ac pro beneficijs quomocunque collatis gratias agere. His alijsque rationibus adducti libenter approbauimus missam siue Liturgiam in laudem eiusdem uirginis apud Lauretum celebris magnisque miraculorum prodigijs indytæ, quam nuper composuit uir de studijs ac pietate benemeritus, Desiderius Erasmus Roterodamus. Volumus igitur & assentimur ut quemadmodum quorundam pijs affectibus interpellati sumus, eadem missa siue Liturgia diebus his quibus solet sanctissimæ uirginis memoria celebrari, in nostræ dioceseos ecclesijs in honorem prædictæ uirginis legatur aut decantetur. Non quod alia sit quæ apud Lauretum colitur, quam quæ toto terrarum orbe ubicunque Christi nomen sanctum est, pijs omnium studijs celebratur & inuocatur, Sed quod deus pro sua benignitate diuersis locis per genitricem suam, profert suam in homines munificen-

tiam

tiam & misericordiam, quo illius memoriam nobis reddat modis omnibus sacrosanctam, & quo spiritualibus præmijs magis prouocemus hominum studia ad cultum sanctissimæ uirginis, omnibus qui dictis diebus hanc missam religioso affectu celebrauerint omnipotentis dei misericordia eiusque sanctissimæ matris ac beatorum Ioannis apostoli & Stephani protomartyris suffragijs confisi, quadraginta dies de iniunctis ipsis pœnitentijs, misericorditer in domino relaxamus. Datum in oppido nostro Gyaco sub sigillo paruo camerae nostræ, die uigesimo mensis Aprilis. Anno domini 1.5.24.

A. de Vergeyo

Per dictum dominum reuerendissimum.

ILLVSTRISS. PRINCIPI GVILHELMO
duci Cliuensi, Iuliacensi, Montensi, Comiti Mar-
chiae, & in Rauenspurg &c. Erasmus Rot. s. d.

o s in opacis saltibus clarissime princeps,
nos in uetustis bibliothecis uenari sole-
mus, in quibus nuper nacti sumus duos li-
bellos, titulo quidem diuum Ambrosium
autorem præferentes, sed ipsa phrasi, Ambrosianæ di-
ctionis æmulum, uerum ita feliciter æmulum, ut doti-
bus aliquot præcurrat. Nam & explicat dilucidius, &
minus à re digreditur, nec apte pariter ac dense citan-
dis scripturarum testimonijs, nec pietate sententiarū,
nec allusionum gratia, nec aculeorum acrimonia, Am-
brosio tot suspiciendo nominibus inferior, mea quidē
sententia. Huius arbitror esse libellos duos, quos ha-
bemus Ambrosij titulo de uocatione gentium. O nos
felicis, si theologi, quorum bona pars nūc sophisticis
argutationibus infenescit, huiusmodi progymnasma-
tis, in adytis arcanarum litterarū ad Ecclesiasticas con-
tiones exercerentur. Sic enim nemo loqui potest, nisi
qui scripturas diuinas omnes, penitus excusserit, imbi-
berit concoxerit, tantoq; usu contractarit, ut in natu-
ram abisse uideant. Habes ornatissime Princeps du-
os heroas, eximiae pietatis exempla, quorum alterum
deus in graue crimen prolabi passus est, ut in eo cun-

Ff Etis

Etis quidē hominibus, sed præcipue principibus osten-
 deret pœnitentiæ remedium: alterum facultatibus uni-
 uersis exutum, liberis ac nepotibus orbatum, diris etiã
 corporis ulceribus excruciarî passus est, ut in hoc æde-
 ret omnibus inuictæ tolerantiæ formam. Grauior erat
 Davidis calamitas, quàm Iobi. Hic enim externis tan-
 tum spoliatus est, incolumi possessione omnium opti-
 ma, bona mente. At is qui ab amore numinis excidit,
 plus iacturæ fecit quàm si mundum uniuersum unã
 cum uita corporis amitteret. Proinde David tam mi-
 sere, tam sine fine plorans, nos admonet, quàm adui-
 gilandum sit, ne quid huius possessionis nobis pereat.
 Iobus gratias agens, docet hominē, nec in summa re-
 rum prosperitate tollendos animos, nec in quamlibet
 grauibus fortunæ procellis exanimari oportere, mor-
 do hoc sit incolume, quod unum beat hominē, nec no-
 bis nisi nostro uitio potest eripi. Confido futurum, ut
 Christo tuam eximiam indolem moderante, nec in
 Davidis lachrymas, nec in Iobi calamitatem incidas:
 expedit tamen sapiētis animum ad omnes casus qui
 possunt homini accidere, præmunitum atq; instructū
 esse. Bene uale. Datum apud Friburgum Brisgoiæ.
 Calend. Iulij, Anno M. D. XXIX

FORTASSE pleroseqꝫ psalmi titu-
 lus offēderit, quē audistis legi: quod
 uenit ad Dauid Nathan propheta,
 cum intrauit ad Bethsabee: simulqꝫ
 etiam non mediocrem scrupulum
 mouere potuit imperitis, euangelij
 lectio quæ decursa est, in quo aduertistis adulteram
 Christo oblatam, eandemqꝫ sine damnatione dimis-
 sam. Nam profecto si quis ea auribus accipiat ociosis,
 incentiuum erroris incurrit, cum legerit sancti uiri ad-
 ulteriuꝫ, & adulteræ absolutionē: humano propemo-
 dum diuinoqꝫ lapsus exemplo, quod & homo puta-
 uerit adulterium esse faciēdum, & deus censuerit adul-
 terium non esse damnandum. Lubrica igitur ad la-
 psam, uia uel ueniæ uel concupiscentiæ. Accedit illud,
 quod ipsas faces iuuenilis lasciuia uidetur accendere:
 quia adulterium suum non erubuerit, non celauerit,
 sed quadam diuini carminis prædicatione uulgarit.
 Quid ergo tam impudens, tam improuidus sanctus
 Dauid fuit, ut ipse suum cantaret opprobrium: maxi-
 me cum ipse in alio quoqꝫ, qui hodie decursus est psal-
 mus, dixerit: Usqꝫ quo peccatores domine, usquequo
 peccatores gloriabūtur. Alios de peccato gloriari pro-
 hibet

hibet, & ipse etiam sacro carmine gloriatur: Quomodo ista distinguimus? Esto tamen, David petulanter errauit. Nunquid & Christus errauit, ut putemus eum non rectum habuisse iudicium? Bene ergo quasi ad eos David hodie prophetauit dicens: Intelligite insipientes, & stulti aliquando sapite. Quomodo enim Christus potuit errare? Fas non est, ut hoc ueniat in sensus nostros. Qui plantauit aurem, non audit: aut qui finxit oculum, non considerat: Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam? Christus ergo interrogare culpam, & accusationem iustam audire nesciuit? Christus petulantiam potuit approbare? Christus qui corripit gentes, arguendam adulteram non putauit? Christus qui nouit uniuscuiusque cordis interna, & scientiam docet legis: aut falli potuit errato, aut contra legis seriem iudicare? Et quomodo ipse dixit: Non ueni legem soluere, sed adimplere? Christus qui condemnat occulta, potuit dissimulare uulgata? Christus qui fecit tempora, potest nescire tempora? Qui nouit cogitationes hominum uanas, non nouit etiam criminosas? Et ideo satis illis responsum sit, qui cum creatorem negare non possint, negant tamen potentiam creatoris: qui cum sapientiam fateantur, insipientiam asserunt obijciendo, & imprudentiam futurorum. De quo possemus latius dicere, sed alius propositus nobis uidetur esse reatus: & licet diuersarum series decur-

sa sit

sa sit lectionum, in eandem tamen assertionem proficiunt, & maxime psalmi titulus & euangelica lectio. Sed quamuis conueniat una assertio, tamen iuxta ordinem lectionum sit ordo tractatus: & ideo de titulo psalmi prius tractandum uidetur. Proposita est historia, quæ adulteriū habeat & homicidiū. Nam ita reperimus in libro scriptum esse regnorum: quia Dauid rex, cum deambulare in domo sua, lauante se Uri uidit uxorem, amauitque illico, & iussit accersiri. Deinde uirum eius innocētem (ut scriptura inducit) bellatoribus obsequi iussit acerrimis: ut ui opprimeretur hostili. Hæc facta sunt: nec negantur. Quomodo igitur defenduntur? Bene admonet euangelica lectio, etiam cum peccatū appareat subreptum, tamen debere esse iudicis iudicium: ac memorem unumquēque esse oportere suæ conditionis & meriti. Sæpe enim etiam & in iudicando maius iudicium est, quàm peccati ipsius de quo fuerit iudicatum. Nam si præscriptum est à quibusdam sapientibus mundi, ut in iudicando caueatur ne maior poena quàm culpa sit, idque seruetur: quanto magis id seruandū uidetur, ut unusquisque de alio iudicaturus, de seipso prius iudicet, nec minora in alio errata condemnet, cum ipse grauiora comiserit? Quis es igitur tu, qui Dauid sanctum uirum iudicas? Gentili dico, Iudæo dico, Christiano dico: & ideo tripertito mihi distinguendus esse uidetur tractatus, unus aduersus

Gentiles, alius aduersus Iudæos, tertius apud Christi
anos. Primus ergo aduersus Gentiles mihi sermo est,
qui plerunque obiectare consuerunt: Ecce quomo-
do Christiani innocentiam sequuntur, fidem præ-
ferunt, religionem uenerantur, castitatem docent,
quorum principes & adulteria fecisse produntur. Ipse
Dauid de cuius genere (ut dicitis, inquit) nasci Chri-
stus se elegit, ipse & homicidia sua & adulteria de-
cantauit. Et quales possunt esse discipuli, quorum
tales magistri sunt? Quid igitur? Negamus factum
an repudiamus magistrum? Nihil horum. Sed
qui speciem obijcit, communitatem consideret. Spe-
cies facti est: communitas naturæ. Nihil ergo mi-
rum, si intra generalitatem species est. Agnosco enim
hominem fuisse Dauid, & nihil mirum: agnosco cõ-
mune ut homo peccet. Nec enim noua infirmitas
conditionis humanæ, magisq; mirum uidetur si ho-
mo peccato careat, quàm si peccatum iniquitas fecit.
Igitur peccat sanctus Dauid. Nullo ambiguo uos ter-
nebo: fecit adulterium, commentus est homicidium:
& commentus est, & peregit. Peccauit, quod solent
reges: sed pœnitentiam gessit & fleuit, quod non so-
lent reges. Rogauit ueniam, non arrogans potesta-
tis: sed infirmitatis suæ conscius, prostratus in ter-
ram cilicio se operuit, oblitus imperij, & memor cul-
pæ. Quem mihi tu huiuscemodi reperias uirum, qui
in

in potestate constitutus non magis peccata sua diligat, culpam prædicet, crimina defendat: qui putet sibi quod non decet non licere, qui se legibus obstringat suis: & quod per iusticiam non licet, nec per potestatem licere cognoscat? Non enim soluet potestas iusticiam: sed iusticia potestatem. Nec legibus rex solutus est: sed si peccat leges suo soluet exemplo. An fieri potest, ut qui de alijs iudicat, suo ipse sit liber iudicio: & in se suscipiat, in quo alios astringit? Bonus ergo David: & multo admirabilior qui potestatem uicit, quàm qui amorem. Castitas enim corpori nonnunquam defertur, frequenter errori: potestas deo subditur, & facilius reperias qui se in amore cohibeat, quàm in potestate moderetur. Non ergo ignoscis quod minus est, in quo maiora miraris? Lubrica in omnibus hominibus, & prona natura peccandi: lubrica etiam in bonis moribus licentia potestatis, & oblatio facultatis. Non enim distat ira regis ab ira leonis: sed qui stimulat illum & admiscetur, peccat in animam suam. Caue ergo ne stimulet aliquis potestatem, ne cassibus anima irretita, corporis uitium non possit exuere. Non ergo mirum, si etiã David specie lapsus est potestatis, sed multo amplius admirandũ, quod fidei cõtemplatione reuocat. Videtis igitur quod potestas hæc secularis frequenter nihil

nihil proſit, & plerūq; obſit. Sape enim culpæ exitus, in autoritatem eſt poteſtatis. Noli igitur tu, quicumq; es rex, de potentia & facultate præſumere. Cor enim regis in manu domini. Noli tibi de populorum ſubiectione blandiri, quia non ſaluabitur rex per multitudinem uirtutis ſuæ: nec gigas ſaluus erit in multitudine uirtutis ſuæ. Non enim in altis tabernaculorum faſtigijs precioſoꝝq; tectorū culmine: ſed ſuper timentibus eum beneplacitum eſt domino, & in his qui ſperant ſuper miſericordia eius. Lubricam igitur uidemus ad uitia poteſtatem, nec tamen ſemper inflexam dixerim: quoniam regali poteſtate ſublimem & Dauid, legimus cultus auxiſſe diuinos, & Salomonem templum deo conſecraſſe. Nunc illud quod perſtrinximus aſſeramus, facultatem imperandi incentiuum eſſe peccandi: & ſecundum hiftoriæ ſeriem proſequamur. Non adulteraſſet Dauid alieni ius thori, & ſœderati pacta coniugij, niſi nudam & lauanteſ mulierem de domus ſuæ interioribus uidiſſet. Et ideo bene ſcriptum eſt: Non intendas in mulieris ſpeciem: & non concupiſcas mulierem. Ait alibi: Ad omnes inreuerentes oculos caue: nihil de continentia tua & uirtute præſumas. Etenim fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoſcetur: & ideo cauſam primo peccati fuge. Nemo enim diu fortis eſt. Neq; fragili tantum, ſed omni homini dicitur,

citur, non te uincat concupiscentia formæ: si non uis uinci, nō cōgrediare peccatis, nec de te uitia coronent: neq; capiaris oculis, neq; abripiaris palpebris. Vilis tibi mulier uidet ad preciū, sed ad uitiū appetibilis est: quia mulier uirorum preciosas animas capit. Difficile est itaq; , ut quisquam libidinis irretitus illecebris immunis cuadat. Nec mea tantum hoc sententia difficile iudicatur: sed etiam sancti Salomonis prouerbis impossibile iudicatum est, qui suo ductus exemplo ait: Ligauit quis ignem in sinu, uestimenta autem non cōburet: uel ambulauit quis super carbones ignis, pedes autem non comburet: Caue ergo & tu, ne intra sinum tuæ mentis ignem libidinis & amorem accendas: ne corporeum uestimentum illo animi consumatur incendio, ac perpetuitatem resurrectionis amittas: uel certe uestigium tuæ mentis uratur, si per libidinum faces tibi putaueris esse gradientū. Nam qui uritur corde: comburitur corpore. Omnibus igitur modis, lasciuæ mulieris uitandus occurus est. Et ideo prudentiam discipulam adquire tibi, inquit, ut te custodiat ab uxore aliena & fornicaria: ne te laqueis labiorum suorum teneat obligatum, & criniculis erroris inuoluat. Itaque unde debeas cauere meretricem, propheta te docuit: ut à fenestra caueas eius ingressus. A fenestra enim domus suæ intrat. Fenestra eius, est oculus: & ideo ad omnes inreuerentes

tes oculos caue, ne per fenestram introëat amor, libi-
do penetret. Etenim mulier fornicaria inlicit uisu a/
matorem: & nisi petulãtem obtutum mentis animicq;
compescas, mors ingreditur per fenestram. Non est
desidiosa petulantia meretricis, non ociosa lasciuia:
quæ facit iuuenum uolare corda, ut propriæ men/
tis nequeant tenere constantiam: & huc atque illuc fer-
uido amore rapiantur. Caue ergo huiuscemodi mu-
lierem quæ pedibus non quiescit, foris errat, insidia-
tur per angulos, oculis ligat, uerbis inlicit, institis
lectum intexit suum, & tapetis ab Ægypto stratis.
Neque enim de cogitatione diuina, sed de secula-
ri illecebra assumit ornatum: quæ merito uirum suum
dicit absentem, quoniam non potest adultera omnis
Christum habere præsentem. Vides igitur quantis re-
tibus etiam sanctorum corda capiantur: & ideo ne mi-
reris si etiam sanctus Dauid captus est, uir quidem
magnus, & qui allophylum immanem corpore, ar-
mis quoq; bellicis inhorrentem, fide uicerit: sed utinã
se ipse uicisset, utinam sicut illum aduersarium strauit,
sic potuisset interiorem aduersarium suum sternere ac
superare. Grauior est pugna eius qui intus: quàm illi-
us qui foris dimicat. Sed quid de solo Dauid loquor?
Accersamus etiam alios ad tractatum huiusmodi, ne
imbecillitatem Dauid magis, unius scilicet hominis,
putemus, quàm corporeæ conditionis fuisse infirmita-
tem.

tem. Sampson ualidus & fortis, leonē suffocauit: sed amorem suum suffocare nō potuit. Vincula soluit hostium: sed suarum non soluit nexus cupiditatum. Messes incendit alienas: & unius ipse mulieris accēsus igni culo, messem suā uirtutis amisit. Solomon templum deo condidit: sed utinam corporis sui templum ipse seruasset. Verū ad ipsum à quo discessit reuertat oratio. Triūphauit Dauid in decē milibus, sed errauit in uiginti & amplius milibus: & quia errauit hominē se esse cognouit, cōfessus est culpā: ueniā deprecatus est, dicens ad dñm: Dñe ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripas me. Miserere mei dñe, quoniam infirmus sum. Si Dauid infirmus, tu fortis es? Si Solomon lapsus est, tu immobilis? Si Paulus primus peccatorum, tu potes primus esse sanctorum? Ergo si errauerunt iusti, errauerunt tanquam homines: sed peccatum suum tanquam iusti agnouerunt. Si iusti pœnæ atrocioris exceperunt sententiam, tu quemadmodum tibi spem impunitatis proponis: cum scriptura dicat: Si iustus uix saluus fit, peccator & impius ubi parebit? Aduertitis ergo filij, quàm plerumque etiam bonum propositum subruat causa mœchandi: & ideo causas ipsas primo fugere & uitare debetis. Non uis amore capi, noli in speciem mulieris intendere: quia oculi tui cum uiderint alienam, os tuum loquitur peruersa, & iaces tanquam in

corde maris, & sicut gubernator in magno turbine.
 Magnam enim faciūt tempestatem multitudines cupi-
 ditatum: quæ uelut in quodam freto corporis nauis
 gantem hinc atq; inde perturbant, ut gubernator sui
 animus esse non possit, die ac nocte caliginem amoris
 ignorans. Oculis igitur excæcatur libido: sed ebrietate
 succenditur. Omnis enim ebriosus & fornicator,
 pauper fiet. Nec tibi de potentia blandiaris potandi.
 Noë ebriatus est, & qui nō inebriatus est diluuius, in-
 ebriatus est uino. Sed ille naturam uini ignorabat
 (nō em̄ ante potauerat) tu in illo didicisti, cauere quid
 debeas. Loth per somnum deceptus est: & tu si nō uis
 decipi, somnum mentis tuæ discute, ne ebrio illudat fi-
 lius, aut filia dormienti. Non pietas illic, sed ebrietas
 ridetur: nec pater illic, sed dormiens circūscribitur. Vis
 non aduri? Noli ad ignem accedere. Vis non præci-
 pitari? Nutantia fuge, prærupta euita, caue caduca, de-
 clina labantia. Vides igitur in illis qui iusti esse mer-
 ruerunt, non alteram fuisse naturam, sed alteram disci-
 plinam. Post primū hominis lapsum, iustamq; senten-
 tiam, cum in uno carnis damnatus sit appetitus, uitium
 traxit conditio, infecit culpa naturam, sed nature
 ipsius uitium, fides temperauit, & deuotionis inten-
 tio mitigauit offensam. Conuertimini igitur ad domi-
 num gentes, scitote quoniam dominus est deus: ipse
 fecit nos, & non ipsi nos. Scitote quoniam caro sumus
 & pul

& puluis. Relinquamus ergo quæ fecimus: & ipsum nostri ueneremur autorē, qui uitā dedit, peccata dona uit: qui solus potest dicere, ego sum, ego sum qui deleo iniquitates uestras, & memor nō ero. Magnus planē & misericors deus: qui beneficiū cōfert, nec beneficij munus exprobrat. Miramini quod Dauid regē fecit, uictoremq; multarū gētium? Sic seruulos suos cōsueuit euehere. Non avarus munerum, nec beneficij parcus, nec gratiæ angustus & frugi: sed opulentæ largitatis, quos redemit à peccato, auget in præmio. Hæc aduersum Gentiles. Sed quoniam tripertitam diuisionē tractatus huius polliciti sumus, unam aduersus Gentiles, aliam aduersus Iudæos, tertiam apud ecclesiam: nunc contra Iudæos uidetur esse tractandum. Aduersus Iudæos quid igitur nobis propositum sit recenseamus. Titulus, inquit, psalmi, Dauid intellectus, cum uenit ad eū Nathan propheta: cum intrauit ad Bethsabee. Nempe historia hæc & adulterum Dauid inducit & homicidam, & hunc uos Iudæi dicitis esse dei filium: sed deus uirtutum est, non criminum. Et de hoc dicit deus pater: Thronus eius sicut dies cœli, qui dolum fecerit, peccata nō uicerit: & quomodo scriptum est: Nemo sine peccato, nisi unus deus? Si igitur non potest non esse deus qui dei filius est, utiq; dei filius, arbiter iusticiæ, non est obnoxius culpæ. Qua autem opinione uel Dauid dei filiū iudicatis, uel Solomonē

Gg 3   putat

putatis? An quia scriptū est, Deus iudiciū tuū regi dā,
 & iusticiā tuā filio regis: & quia titulus psalmi, in So-
 lomonē psalmū septuagesimū dicit esse compositū?
 Sed quē Solomonē dicat aduertite. Solomon em̄ pa-
 cificus est: hoc habet interpretatio. Psalmus in eū dici-
 tur, quē uere scimus esse pacis autorē. Quomodo autē
 Solomō pacificus? Nō hoc Ioab sanguis ostēdit, quē
 inter altaria tēpli iussit occidi: nō Adoniæ pœna, quē
 affectatæ affinitatis regiæ reū pertulit, nec matris ob-
 secratiōe ab indignatione reuocatus. Quomodo autē
 in Solomonē Dauid filiū existimatis cōuenire quod
 scriptū est: quia p̄manebit cū sole & ante lunā in secula
 seculorū, cū ille breuis uitæ adeptus usuram, angustis
 terminis uiuendi spaciū trāsegerit? Quō autē de eo di-
 citur: dñabitur à mari usq; ad mare, cū ille intra Syriā
 cōstitutus, hoc est intra unius regionis prouinciā, circū
 scriptos fines habuerit imperij: solus autē Christus usq;
 in orbis terminos suū p̄pagarit imperiū? Solus enim
 iste est, de quo bene psalmi series p̄phetauit, quia re-
 ges Arabū & Saba dona adducēt, & adorabūt eum
 om̄es reges terræ: omnes gentes seruiēt ei. Hūc em̄ no-
 uimus gentibus uniuersis & nationibus imperantē: in
 circūscripto imperio, intermina potestate. Nō ergo So-
 lomō dei filius. Sed qua ratiōe eū dei filiū putauistis?
 An quia sapiēs fuit? Sed hic sapientiā postulauit: quā
 quia nō habebat, orauit ut acciperet, accepit. Christus
 ipse

ipse sapiētia est, naturaliter in uniuersum habēs, quod in rebus humanis Solomō accepit per gratiā. Deniq; quod accipitur ex tēpore, in tpe possidetur. Solomon em̄ sapiētiā nec principio sui habuit: nec in fine possedit. Neq; em̄ habere se credidit quod poposcit: & postea auersus à dei cultu, nō quasi sapiēs, sed quasi insipiens lapsus est, ut offēderet. Offendit intantū, ut etiā quod meruerat amitteret. Cur igit̄ hunc dei filiū credi distis? An quia templū deo condidit? Sed hinc dñm & deū non esse credere debuistis, quia scriptū est: Nisi dñs ædificauerit sibi domū, in uanū laborauerūt qui ædificant eam. In uanū laborauit, qui ædificauit id tēplū, quod subiectus ignis exussit. An quia Dauid patri ipsius dictū est: Non tu ædificabis mihi domū: sed cū tu dormieris, excitabo semen tuū post te? Verū ibi quoq; templū, nō corporale non materiale pmittitur (neq; em̄ deus in manufactis habitat) sed templū est sancta ecclesia, quæ utiq; nō humana sed cœlesti uirtute fundatur. Nam si præstātioris licet, sed humanæ tamen uirtutis opa miremur, multos huiusmodi reperiemus, quos cū Dauid & Solomone cōparare possumus. Et ideo ubi operis æqualitas est, nō est excellētia potestatis. Nec plures possumus dicere dei filios, cum unū dei filiū legerimus: sed nō ex beneficijs suis quæ in parentes nostros cōtulit, faciēda est iniuria dei filio. Multi em̄ præclari uiri: sed per unū Iesum Naue stetit, in

tit, inquit, sol contra Gabaon. Videtis eum ultra Dauid regis processisse uirtutem. Terrenis enim Dauid, non syderibus imperauit. Videtis etiam solem ministrum esse non dominum: qui etiam uoci seruiert humanæ. Stetit tamen: quia in Iesu & typū futuri agnoscebat, & nomen. Neque enim in sua uirtute, Iesu Naue, sed in Christi mysterio cœlestibus luminibus imperabat. Designabatur enim dei filium in hoc seculū esse uenturū: qui mundani luminis concidentis & iam uergentis in tenebras, uirtute diuina differret occasum: lucē redderet, inueheret charitatē. Enoch quoque raptus est ad cœlum: sed tamen ille raptus est, hic, regressus. Raptus est ille, ne malitia mutaret cor eius: ipsam malitiam seculi hic aboleuit. Helias curru atque equis ascendit ad cœlum, Christus autem descendit è cœlo: nec curru & equis, ut ille conscendit: quia ille aliter nequiuit, hic autem, propria uirtute remeauit. Heliseus in Iordanen leprosum lauare præcepit, ut ab omni contagione mundaretur: hic, in Iordanen totum diluit mundum. Moses ipse cui crediti sunt populi Iudæorum, aquam diuisit: & ille quidem diuisit elementa, quia non diuisit potentiam trinitatis. Separauit moles aquarum: quia patrem non separauit à filio. Videtis quanti uiri: & qualium documenta operū dereliquerint. Quemadmodū igitur quos pares Dauid regi uel Solomoni uirtute cognoscitis, conditione impa

impares iudicatis: ut Solomonē David filium pute-
 us ad dei sedere dexteram, præsertim cum ipse David
 euidenter de quo dictū esset expresserit: Neq; enim
 de filio suo diceret: Dixit dñs dño meo, sede ad dexte-
 ram meā. Quomodo enim filiū suum dñm nomina-
 ret? Lex prohibet, repugnat religio, abhorret fides: ut
 ad dexteram dei omnipotentis mortalem hominem
 loces. Alius est ille qui sedet ad dexteram, qui cor-
 pus suscepit, non qui cœpit à corpore: qui ante lucife-
 rum genitus est, id est ante omnium luminum clarita-
 tem: quoniam ipse creauit uariorum luminum digni-
 tates. Nam Solomon utiq; post luciferum est, Solo-
 mon sacerdos non fuit: & ideo dici ei à domino omni-
 potente non potuit: Ex utero ante luciferum genui te:
 Dici ei non potuit: Tu es sacerdos in æternum secun-
 dum ordinē Melchisedech: maxime cū illo tempore
 quo Solomon fuit, secundum ordinem Aaron, nō se-
 cundum ordinē Melchisedech, fuerint sacerdotes. Ad-
 huc enim sacerdotes, sanguinem hircorum atq; tauro-
 rum pro peccatis plebis & erroribus, offerebant. Po-
 stea uero q̄ Christus aduenit, qui semetipsum pro sa-
 lute obtulit mundi (ut quos taurorum sanguis lauare
 non poterat, Christi sanguis ablueret) semetipsum cœ-
 perunt offerre pro hostijs sacerdotes: itaq; una quæ-
 stione dominus noster Iesus Christus omnium hæ-

H_h retico

reticorum ora sepsit, sacrilegia conclusit. Non solum enim Iudæos, sed etiam Photinianos & Arianos, & Sabellianos hac redarguit quæstione: & ideo nobis (quoniã Iudæos defecisse iam cernimus, & illam execrabilem perfidiam imminutam) iam de Arianis qui non multum à Iudæis differunt, Photinianisq; & Sabellianis, aliqua in istius quæstionis tractatu perstrigenda sunt. Taceat ergo Photinus, qui Christum David filium, non dei dicit: & taceat, damnatus uoce cœlesti. Quomodo enim dicit Christum filium David esse, cum ipse David dixerit in libro psalmorum: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum: Si David, inquit, dominum illum uocat, quomodo filius est? Non ergo David filius, sed dei filius Christus. Taceat etiam Sabellianus, cum leget dominum domino dixisse. Intelligat non eundem & ipsum esse, cui dicit, & cui dicitur. Nec enim sibi pater dixit: Sede à dextris meis, nec sibi dixit, Ponam inimicos tuos: & aliquando intelligant omnes, filium esse qui à dextris sedet: & hanc distinctionem inter patrē filiumq; custodiant, ut sit distinctio patris & filij: quod alius pater, alius filius: quia una in sede, una maiestate potentiuntur. & sedent, non pro discerniculo dignitatis, nec pro ordine potestatis, sed p copula charitatis: in quo unam

unam patris & filij intelligant potestatem: in quo & Arius conticescat, qui contraria Sabellio erroris urget uestigia. Audiatur dominum domino dicere, audiatur ad dexteram patris filium sedere: & desinat de sermone atq; ordine hominum diuinitati facere quæstionem. Nec argumentetur hic, quia pater dicit, sedere: legimus enim & alibi, etiam sine patris dicto, sedere filium, sicut scriptum est: Et sedet ad dexteram dei. Et alibi. A modo uidebitis filium hominis sedentem ad dexteram dei. Ipse est enim cui dicitur, sedere. Qui filius hominis nominatur, audit quasi homo: sedet, quasi dei filius. Quid hac potest dici præcellentius potestate, quæ etiam carnem hominis ad dexteram dei collocauit: & infirmum illud conditionis humanæ (postquam tamen uerbum caro factum est) diuinitati copulauit æternæ. Sed quid hoc est? Posteaquam Photinus obmutuit, Arius conticuit, Sabellius uocem perdidit: ad huc hæreses tamen diuersa contra ecclesiam exercentes ora conspicio: nam ecce Manicheus & Valentinianus, & omnis diriuatio Manicheorum meo telo obnititur quo alij sunt perempti: fidei præiudicium fidei testificatione molitur. Ait enim detestanda hæresis. Ecce negauit Christus filium se esse David: & ideo, inquit, credendum est quod non susceperit carnem. Quibus apertissime, in ipso principio euangelij, scriptura respondet, cum dicit: Liber generationis

nationis Iesu Christi filij Dauid. Cur igitur aut alibi
 Dauid filius dicitur, aut alibi Dauid filius negatur:
 nisi ut intelligas aliud esse, secundum substantiam di-
 uinam esse filium: aliud secundum carnis susceptio-
 nem: Nam secundum substantiam diuinam, dei filius
 est: secundum carnem, filius Dauid. Itaque ubi genera-
 tio secundum carnem describitur saluatoris: Dauid fi-
 lius nominatur. Vbi uero plenitudo confessionis exi-
 gitur (cum designatur generatio saluatoris) non uult
 se Dauid filium, sed dei nominari. Designatam enim
 maiestatis eius naturam, interpretatur tractatus apud
 Christianos. Sed iam redargutis scæuorum interpre-
 tationibus, ad ecclesiam sermo uertendus est. Verum
 quod sæpe titulum quinquagesimi psalmi repetimus,
 non præsumptionis sed infirmitatis exemplum est.
 Vno enim die, uel per angustias ingenij, uel per fra-
 gilitatem uocis, omnem seriem non possum explere
 tractatus. Et ideo quoniam priore die, aduersus Iu-
 dæos noster sermo directus est, quos quidem eo us-
 que documenta fidei subegerunt, ut Christus in cœ-
 lesti solio collocaretur: quod utique in hominem non
 potest conuenire. Neque enim alium nisi dei filium
 ad dexteram dei sedere, credibile est. Non alius utique
 nobis sedere ad dexteram patris nisi dei filius (remo-
 tis omnibus ambiguis) æstimandus est. Rursus quo-
 niam
 niam

niam scriptura habet: Ex fructu uentris tui ponam super sedem meam, idem utique dei filius carnem ex Maria suscepisse credendus est, in qua prophetici fructus est uentris: ut uere successionem originis recognoscas, illumque dei filium (factum postea filium hominis, per susceptionem scilicet carnis) in patris throno cœlesti sedere non dubites. Neque enim Christus sedem aliquam regalem, hoc habuit in seculo: ut putet aliam David similem esse promissam, cum ipse maxime dixerit dominus: Regnum meum non est de hoc mundo. Conclufi itaque undique, eò perfidiæ suæ temptamēta deriuant, ut incredibile esse asserant, quod deus susceperit carnem. Qua ratione autem nō potuerit suscipere, explicare non possunt. Quæro em̄, utrum impossibilitatis an iniuriæ causa existiment, carnem à deo suscipi nequiuisse. Si impossibilitatis, aliquid ergo impossibile deo. Nihil uero est quod facere uoluerit & facere nequiuerit. Superest ergo ut aut uoluisse aut noluisse doceatur. Quod autem maius indicium uoluntatis, quàm quod ipse dixit: Palam apparui non quærentibus me, expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi? Si ergo uoluit & potuit, an putamus eum causa iniuriæ noluisse? Et quam diuinitas sui sensit iniuriam? Expers enim est contumeliæ, neque subiecta nostris est passionibus. Neque enim caro uel de-

erimentum diuinitati afferre potuit uel augmentum.
 Qui tamen hoc obijciunt, quod dei filius carnem
 suscipere non potuerit. Si Gentiles, quia deos suos,
 quoniam homines fuisse negare non possunt, huma-
 na specie uisos esse testantur. An rex eorum, quem illi
 suis dijs omnibus anteponunt, prodigiales formas
 potuit pro amore suscipere: Christus carnem homi-
 nis, quem ad imaginem suam fecit, atque illud præ-
 stantissimum opus suum suscipere pro mundi salute
 non potuit: & pulchrius illis uidetur, propter adulte-
 rium alieni thori, quàm propter redemptionem omniũ
 speciem carnis assumptam. Quod si Iudæus hoc
 obijcit, quomodo legit: Ecce uirgo accipiet in utero &
 pariet filium, & uocabitur nomẽ eius Emanuel: quod
 est interpretatum, nobiscum deus. Quomodo le-
 git: Ecce qui loquebar assum. Quomodo autem le-
 ctum asserit: Ecce sicut panthera & sicut ursus apo-
 riatus occurram eis. Dei ergo filius carnem suscipere
 non potuit pro redemptione omnium, cum ipsi ne-
 gare non possint, quod pro nostrorum supplicio pec-
 catorum, affectum quendam deus ferinæ crudelita-
 tis induerit: ut qui natura pius est & misericors, no-
 strorum tamen scelerum atrocitate commotus, assu-
 mat etiam quendam sæuitiam bestiarum. Sed iam
 quia & superiore die & hodie Iudæis satis responsum
 arbitror: apud uos mihi fratres dilectissimi prophete-
 tici

tici facti ratio præstanda est. Etenim cum primum legeretur hic psalmi titulus, quod uenerit Nathan ad Dauid, cum intrauit ad Bethsabee: diximus plurimos serie historię huius confundi, & ideo tractatum eius adsumpsimus tripertitum. Diuisionemque tractatus ita putauimus esse faciendam, ut apud Gentiles lapsus conditionis non negaretur, correctio erroris astrueretur: apud Iudæos autem ideo lapsum esse sanctum Dauid doceremus, ne amplius perfidia claudicarent, eumque uel dei filium desinerent credere, quę uiderent cõmuni conditione obnoxium peccato: Christiani uero, surgentis ecclesię mysteria possint aduertere. Tripertita ergo diuisio facta est: una secundum naturam, alia secundum fidem, tertia secundum gratiam: nec infirmitas excludit à uenia, & fides excusat à culpa: gratiam quoque promissam iam dudum sacramenta conciliant. Peccauit Dauid, ne totus mundus erraret: peccauit sibi, ut nobis omnibus emendaret: postremo peccauit in corpus suum (qui enim fornicatur in corpus suum peccat) peccauit in corpus suum, ut in Christi corpore redimeretur. Ecce, quem uix defendendum putabamus: iam cernimus prædicandū. Quis enim est qui nolit diuina in se magis munera, quã humana opera prædicari? Arbitramur enim secundum Apostolum iustificari hominẽ per fidem, sine operibus legis. Iustificetur ergo ex fide Dauid,

qui

qui per legem peccatum agnouit, sed peccati ueniam
 ex fide credidit. Iustificet Dauid, quia in peccato eius
 surrepto, ecclesie mysteria refulserunt. Dicit aliquis.
 Qua ratione & adulterium & parricidium comiserit,
 dominici generis autor electus a deo? Aliud dico. Ta-
 lis autor dominici fuit corporis eligendus. Quid est
 enim corporatio, nisi remissio peccatorum? Et ideo ex-
 fors peccati esse non potuit, ut diuinam gratiam & ex-
 emplo praeferret & nuncio. Denique ea dispositione Be-
 thsabee & Thamar matres auctores dominici gene-
 ris computantur: quarum altera adulterium fecit, altera
 commisit incestum. Ea dispositione & Achab & Ier-
 chonias (sicut Matthaeus euangelista descripsit) adu-
 merantur maioribus Christi: ut omnes homines re-
 dempturus, beneficium a suis maioribus inchoaret: si-
 mul ne quis subiectus corporis passioni nobilitatem
 captasse immaculatae originis uideret. Hominum enim
 ista iactantia est, non alienam gloriam sed suam quaerere:
 & tamen inter ipsos homines maior uirtutis &
 nobilitatis est gratia. Simul edendum exemplum
 fuit, ut intelligerent omnes, maiorum probra non pos-
 se posteris esse dedecori: quodque unusquisque suc-
 cessionis maculam propriae merito posset abolere uir-
 tutis. Vides quantos & quam grauius criminosos
 dominicae generationis series comprehendat: de quorum
 origine propter te nasci Christus non erubuit. Et haec, si
 credas

credas, diuinæ misericordiæ munera sunt: & hoc cœle-
 stis inligne est potestatis. Superabūdauit enim pecca-
 tum, ut superabūdaret gratia. Non fuit igitur David
 exceptus a culpa, ut esset electus ad gratiam. Sed iam
 mysteria ipsius recēseamus historiæ, & ex ipsis scriptu-
 rarum fontibus hauriamus, atq; ut omnē seriem my-
 steriorū introspicere possimus, textū ipsius repetamus
 historiæ. Sic nempe in libro Regnorū meminimus ex-
 pressum, eo quod David lauātem uidisset Bethsabee
 Vriæ uxorem adamauerit: deinde domū uenire præ-
 ceperit, quū absens esset uir mulieris. Non multo post
 maritum eius regressum esse, nunciantē euentum bel-
 li, religiosum sane & deuotum uirum, qui belli tempo-
 re non putauerit sibi ingrediēdam domum, quum so-
 cios uideret prælio intentos, nec domesticis in taber-
 naculis, sed in præliaribus tentorijs excubantes. Post-
 ea iussu David in bella reuocatum, sub ea præceptio-
 ne, ut obijceretur aduersarijs bellatoribus, quo morte
 uiri liberam copiam potiendæ mulieris rex haberet.
 Et hic nonnulla est peccati uerecūdia, & pudor culpæ,
 quod latebrā quæsiuit erroris: & iniustæ necis nec au-
 toritatem sibi iure regiæ potestatis assumpsit: sed inui-
 diam declinauit, culpam fatetur. Sed tolerabilior est
 quæ premitur uerecundia, quàm quæ insolentia præ-
 dicatur. Mortuus est igitur Vrias bellatoribus obie-
 ctus, sed postea iisdem qui eum peremerunt, iussu Da-
 uid

uid (expugnata urbe) sunt interempti. Hæc est histo-
riæ series, in qua profunda licet spectare mysteria. Et
quoniam David non defendendum (neque enim
meo eget auxilio) sed excusandum recepimus uel po-
tius prædicandum, ne in tanto mysteriorum profun-
do uacillem, iustum est ut eius ore utar, cuius uitor hi-
storia. Utar ergo responsorio prophetico dicens, Cor-
mundum crea in me deus, spiritum rectum innoua in
uisceribus meis. Nemo enim sine spiritus sancti infu-
sione, tâta diuini recessus potest spectare mysteria. Et
enim si ille tâtus propheta, spiritus sancti petit sibi mu-
nus infundi, quid facere infirmus debeat, quû præfer-
tim apostolus sanctus populi quoq; se putet precibus
adiuari, ut aperiatur ostium ad loquendum mysteri-
um uerbi? O si meo ori ostium illud Christus digne-
tur aperire. Pulsemus tamen. Solet enim exaudire pul-
santes, quia ipse dixit, Pulsate, & aperietur uobis. O si
mihi se ipse referaret, quia Christus est ianua. Ipse in-
tus, ipse extra: ipse uia quæ ducit, ipse uita ad quã con-
tendimus peruenire. Veni ergo domine Iesu, & aperi
nobis fontes tuos, ut bibamus de aqua, quã qui bibit
non sitiet in æternû. Vel si de fonte adhuc tuo haurire
nõ possumus: dignare cõcedere ut de puteo saltẽ hau-
rire possimus, unde potum Samaritanæ illi, dubitan-
ti adhuc mulieri polliceris. Et tu quidem de fonte o-
mnibus polliceris: sed dubitantibus, ut illi Samarita-
næ, fons

næ, fons tuus adhuc altus est puteus. Bibamus & nos
aquam cœlestiū secretorum. Et quoniam ad fontem
tuum meruimus peruenire, liceat nobis imaginem sal
tem mysteriorum uidere cœlestium. Itaque, nisi fallor,
per prophetam spiritum sanctum intelligimus; per a/
dulteram autem, licet synagogæ fornicationes uarias
æstimare. Et ideo multo ante cernimus reuelatum ex
spiritu sancto, ex familia Iudæorum (quorum patres,
& ex quibus Christus secundum carnem) dominum
Iesum esse generandum, qui quidem quasi Iudæus ex
adultera familia natus est, sed quasi immaculatus ex
uirgine. Erat sub lege, erat quasi sub uiro familia Iu
dæorum. Abolenda fuit legis obseruantia, ut ueritas
substitueretur & gratia. Habemus unum mysterium,
accipite & aliud: ita tamen, ut memineritis ex prima
conceptione Bethsabee natum esse paruulū qui mor
tuus est, postea natum esse Solomonem. Illum paruu
lum, ex conceptione furtiua: istum uero Solomonem,
iam ex professione cōiugij. Licet igitur per David in
telligi prophetam, per prophetam populum prophe
ticū: ex quo & ex synagoga primus ille qui natus est,
quoniā degenerauerat à maioribus suis, per flagitia
formatus, & per uitia concretus populus Iudæorum,
ad resurrectionis æternitatem peruenire non potuit,
nec in uirum perfectum crescere, sed in exigua sensu
um paruitate, & quadam uirtutis defecit infantia. At

¶ Si 2 uero

uero ille qui postea ex legitima conceptus est copula,
 populus Christianus, ille sapiens atque pacificus (hoc
 etiam Solomonis interpretatione referatur) ad inca-
 nam longæuæ resurrectionis ætatem, atq; ad regnum
 illud cœleste peruenit. Per illum autem populum lex
 soluta, per istum gratia reformata est. Accipite etiam
 tertium mysterium. Quod Dauid Hebræi dicunt, La-
 tini humiliatum interpretantur. Quis est autem uere
 humiliatus, nisi ille qui non rapinam arbitratus est es-
 se se æqualem deo: sed formam serui accipiens humi-
 liauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem:
 Hic igitur est qui significatur Dauid, excelsus per na-
 turam, sed humiliatus per misericordiam: sublimis in
 diuinitate, sed mitis in corpore. Itaq; ubi humiliatus,
 ibi obediens. Ex eo enim nascitur obedientia, ex quo
 humilitas, & in eo desinit. Quum enim obediens dici-
 tur factus usque ad mortem (mors autem non diuini-
 tatis, sed corporis fuit) non utique obedientia diuini-
 tatis fuit illa, sed corporis: nec humilitas maiestatis il-
 la, sed carnis. Itaque quantum ad susceptionem corpo-
 ris spectat, apostolica lectio, in quo Christi fuerit hu-
 militas declarauit: quod uero ad naturam spectat di-
 uinitatis, euangelica lectio referauit: quam pio profe-
 quuti estis assensu, quum audiretis legi, dicente dei fi-
 lio, Ego & pater unum sumus. Vnum enim diuinitate
 sunt filius & pater: sed non unum sunt, corporis sacra-
 mentum,

nentum, & diuinitatis æternitas. Nec solus tamen ap-
 postolus humiliatum dixit esse dominum, sed ipse
 quoque se humilem esse memorauit, dicens, Tol-
 lite iugum meum, quia leue est, quoniam mitis sum
 & humilis corde. Et tamen non sola interpretatio-
 ne, sed etiam manifesta appellatione signatum est,
 quia scriptum est, Inueni David seruum meū, in oleo
 sancto meo unxi eum. Et infra dicit, Pater meus es tu:
 & Ego dicam illi, filius meus es tu. Ergo David quem
 quærebamus inuenimus: seruū quidem specie, sed do-
 minum in ueritate. Hic ergo David, intra domum de-
 ambulauit suam. Quæ domus est, utique Christi, nisi
 illa de qua dicit, Quia apud patrem mansiones mul-
 tæ sunt? In illa ergo regia situs, humanam conditionē
 nudam uidit, & miseratus adamauit. Erat enim adhuc
 nuda uirtutum, quia per insidias serpētis, genitalibus
 erat naturæ suæ exuuijs destituta. Neque enim uerifi-
 mile uidetur, ut ante domum regis mulier nudaretur,
 ante domum regis scæmina se lauaret: quasi locus la-
 uacro oportunior alius esse non posset. Non quadrat,
 non congruit, non cum fide conuenit. Distat à uero,
 abhorret à sensu. Talem rex tam petulantē, tam pro-
 tacem, horrere potuit, non amare. An illa si non uiros
 uerecūdari, nec regios saltē uereri potuisset aspectus?
 An illam prius quàm rex uideret, nec ministri arcere
 potuerunt? Ergo si hoc cum fide non potest conueni

Destruit
 historiam.

Ii 3 re, quæ

re, quæramus quæ ista sit. Nuda uidelicet humana cōditio, omnibus uestimentis exuta, naturæ carens amictu, immortalitatis & innocentiaē spoliata uelamine. Nudus est enim, qui peccato nudatur & culpæ. Denique ille primus nostri generis peccator (atque utinam solus) antequam peccaret, nudum se esse non sensit: posteaquàm peccauit, nudum se esse uidit: & ideo regendum folijs putauit, quia nudum se esse cognouit. Factus est igitur ille sibi nudus, posteaquàm factus est reus culpæ. In illo nudata est omnis humana cōditio; per successionem naturæ, non solum culpæ, sed etiam erumnæ obnoxia. Ergo ille se nudum sensit & uidit. Vnde ita est omnis nostra cōditio, ut qui se nudum putauerit, nudum & uideat & sentiat. Denique qui diuitias concupiscit, nudus est: qui contemnit, opulentus est. At uero suus, cuique sensus erumna est, & sua cuique uirtus expers iniuriæ est. Ergo humanā cōditionem primo per legem sibi Christus in coniugium uindicauit, quam repudiavit postea. Vnde & ait, Quis liber repudiij matris uestrae, quo dimisi eam? Hoc igitur genere Christus familiam suam nudam uidit, & amauit. Amauit enim sanctam Christus animā. Denique amabat Iesus Lazarum & Mariam. Amabat Christus ecclesiam suam, quamuis nudam, quamuis nullo adhuc uirtutum decore uestitā, Denique ut sciamus propositæ disputationi scripturarum seriem conuenire,

uenire, discamus ecclesiam nudam, discamus quæren-
tem, festinantem, & lauātem se ante domum Christi,
quando baptizabat Ioannes in Iordane, dicens, Ego
quidem baptizo uos in aqua, in pœnitentiam: Qui au-
tem uenit post me, fortior me est: cuius non sum di-
gnus calciamēta portare: Ipse uos baptizabit in spiri-
tu sancto. Ergo quando baptizabatur plebs in pœni-
tētiā, Christum utique domui eius iam uicina quæ-
rebat, ut perueniret ad gratiam. Quærebat Ioannem
Christi ecclesia, dicens, Adnuncia mihi quem dilexit
anima mea: ipsum causam desiderij, ipsum causam la-
uacri sibi esse commemorans. sicut habes, Fusca sum &
decora, filia Hierusalem, ut tabernaculum Cedar, ut
pellis Solomonis. Habes causam qua ratione se laua-
re gestiā, quæ fuscā se esse cōmemorat. Nam quasi
interroganti Ioanni, qua ratione plebs multa concu-
rens gestiret lauari, respondit, Fusca sum & decora filia
Hierusalem, Quia fusca est, lauari desiderat: quia de-
cora est, uideri nuda non metuit. Nolite, inquit, aspi-
cere me, quia offuscata sum, quia non est intuitus me-
sol. Ergo fuscāmur quando non uidemur à Christo,
sed quando uidemur albescimus. Vidit ergo eam il-
le cui nuda sunt omnia, & interna pectoris occulta esse
nō possūt, quia scrutator est renis & cordis. Nihil huic
tectum, nihil est inuolutum. Vidit ecclesiam suam nu-
dam, & uidit & adamauit. Vidit nudam dilectam, &
quasi

quasi filius charitatis adamauit. Videte quemadmodum inuitet, quemadmodum uocet. Non hic adulterij opprobria, sed mysteria castitatis sunt. Tota es, inquit, formosa amica mea, proxima mea, & reprehensio non est in te. Ades huc à Libano sponsa, ades huc à Libano, transibis & pertransibis à Libano fidei. Et bene à principio fidei. Ergo ubi fidem habes, adulterium timere non debes. Fides enim coniugij est, fraus adulterij. Sed ut adesse possit à Libano, ante præmisit dicens, Exurge, ueni proxima mea, formosa mea, columba mea, perfecta mea. Proxima mea, utique fidei desiderio: formosa, decore uirtutis: columba, gratia spirituali. Pennæ enim columbæ deargentatæ, æternam illam significant potestatem, & columbæ uolatus, sancti spiritus præsentiam declarauit. Vocat igitur ad se eam Christus ut ueniat, quoniam spiritualibus iam precijs dotata ueniebat. Quia ecce, inquit, hyems præterijt, imber abiit, discessit sibi, flores uisi sunt in terra. Videte quemadmodum sancta inuitetur ecclesia. Hyems, inquit, discessit sibi, ne hyemem nuda formidetur hyemem, non temporis sed infirmitatis, quæ agrum animæ fœcundum omni flore dispoliat. Est enim nostra hyems terreni solis: est hyems mentis, quando animo frigus inlabitur, quando uapor animi euanescit, quando soluitur uigor sensus, quando nimius humor exundat & mentem grauat, quando interior caligat aspectus. Et.

ctus. Et ideo ait dominus. Videte ne fiat fuga uestra
hyeme uel sabbato. Bonum est ut tunc dies iudicij uel
mortis adueniat, quum uiget animi blanda temperi-
es, quum coeleste mysterium serena luce respundet,
quum cor nostrum ardet in nobis. Tunc enim Chri-
stus est praesens, sicut testantur in euangelio, dicentes,
Ammoon & Cleopas: Nonne cor nostrum ardens erat
in nobis in uia, quum aperiret nobis scripturas? Viget
autem animus, quando etiam flos uidetur in terris.
Quis est iste flos boni odoris, nisi ille qui dixit, Ego
flos campi, & lilium conuallium? De quo & in Esaia
scriptum est, Et exiet uirga de radice Iesse, & uirga ex
radice eius ascendet, & flos ex uirga exiet. Radix utiq;
familia Iudaeorum est, uirga Maria, flos Mariae Chri-
stus. Qui quando nostra respundet in terra, & in agro
animae redolet, uel in ecclesia sua uernat: nec frigus pos-
simus timere nec pluuiam: nec uereri sed expectare iu-
dicij diem. Et ideo ecclesia ut hunc florē uideret, omni-
studio festinabat, sicut ipsa testatur dicens, In cubili
in noctibus quaesui quem dilexit anima mea. Quasi
ui eum, & non inueni, uocaui eum & non exaudiuit
me. Exurgam itaq; & introibo in domum, in forum
& in plateas, & quaeram quem dilexit anima mea.
Quaesui, & non inueni eum. Inuenerunt me custodes
qui circumeunt ciuitatem, & me percusserunt, tulerunt

Kk. runt.

runt pallium meum. Videris quemadmodum quærat
 quæ desiderat inuenire, ut non timeat uulnerari. Sed
 hæc uulnera non metuenda sunt, sed optanda: quia
 uulnera charitatis sunt, sicut ipse dicit, Vulneratæ cha-
 ritatis ego sum. Bona charitatis uulnera. Denique uti-
 liora uulnera amici, quàm uoluptaria oscula inimici.
 Merito ergo nuda, quia pallium perdidit: aut fortas-
 sis ideo nuda, quia nonnunquam uirtutis est oper-
 tum non habere pectus, cor non habere uelatum. De-
 nique uelatam illam, hoc est synagogam, quæ habe-
 bat uelamen in lectione ueteris testamenti, quod mo-
 do reuelatur quoniam in Christo euacuatur: uelatam in-
 quam synagogam Christus despexit & spreuit: unde
 hodieq; uelamen supra cor Iudæorum est positum.
 At uero eam quæ tota ad dominum mente conuer-
 titur, ut gloriam Dei speculantes uidere possimus,
 Christus suscipit atque amplectitur. Denique etiam
 alibi, nudam esse, uirtutis indicium est, quia scriptum
 est, Exui tunicam meam, quomodo induam eam? La-
 ui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quam igitur
 tunicam exuerit, & non inuenerit quemadmo-
 dum induat eam: de scripturis si possumus reuele-
 mus. Est enim quædam tunica corporalis, sunt cupidi-
 tatum quædam intexta uelamina: & ideo interdum
 melius est nudum esse corpore, quàm corde uelatum.

Vnde

Vnde etiam Paulus nos admonet expoliari multo esse melius quam superuestiri, dicens etiam alibi, Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, induite nouum qui renouatur in agnitione, secundum imaginem eius qui creauit eum, Ergo quæ expoliata est, & pedes lotos habet, & ideo quæ lauit, nescit quemadmodum inquinari possint. Obliuiscitur enim per gratiam, quod hauserat per naturam. Magnus igitur hic & iustus amor mulieris, ante David regiam se lauantis. Sed non solum lauit, sed etiam uocauit, ut in eodem accepimus libro, dicente sancta ecclesia, Veni frater meus, exeamus in agro, requiescamus in castellis, diluculo surgamus in uineas, uideamus si floruit uitis. Non solum igitur lauat, sed etiam Christum ad se uenire prouocat & inuitat, dicens, Tibi dabo ubera mea. Nec sua tantum, sed etiam noua ac uetera pollicetur, sicut habes, Noua & uetera frater meus seruauit tibi. Et quasi amoris impatiens, quærit adminiculū alii cuius, à quo Christus rogetur ut ueniat. Videte æstuatē, uidete desiderantē. Quis dabit, inquit, te frater mi lactantem ubera matris meæ. Et qua ratione quærat, & qua gratia inuitet, & quemadmodum possit tenere demonstrat, quemadmodum foris morantem expectet ostendit, & ut domo sua egrediatur imporat, dicens, Inueniens te foris osculabor te, assumam

te, & adducam te in domum matris meæ, & in secretum eius quæ concepit me. Vides quæadmodum nuda sit, quæ non potest tectum habere secretum intermeratæ utique naturæ, secretum intimæ conscientiæ, non designatum aliqua temeritate uitiorum. Hortus enim clausus, est ecclesia sancta & immaculata uirginitas, quæ ideo hanc gratiam meretur à Christo, quia uerbum dei quæsiuit, desiderauit, inuenit, aduigilans ante ostia sapientiæ, sicut ipsa dicit, Beatus uir qui audit me, & homo qui uias meas custodierit, aduigilans meis ostijs quotidie, custodiens postes mei introitus. Exitus mei, exitus sunt uitæ. Sic ecclesiæ suæ Christus speciem concupiuit, & parauit sibi eam uxorem adscire. Sed quia erat sub lege (sub lege enim Petrus, Ioannes, cæteriçq; apostolici uiri) prius nos obseruantia corporalis uinculis relaxandos putauit. Quamuis enim lex religiosa, lex iusta, sicut Vriæ persona inducitur (qui tam religiosus & castus fuit, ut regressus uxorem non recognosceret nec intraret ad eam) tamen quia Vriæ in Dauid, hoc est, uiro humili, copulam cognouit ecclesiæ, à synagogæ coniunctione discedens, locum futuris nuptijs præparauit. Vnde & Ioannes tyrum accepit legis, qui quamuis esset ex patribus, patri uias domini nunciauit, & ecclesiæ copulam prophetabat: & ideo occisus inducitur, ut defectum legitimæ obserua-

obseruationis ostenderet. Lex enim & propheta usque ad Ioannem. Ergo etiam Vrias occisus est in typo legis, ut synagoga legis laqueis solueretur, quoniam quae sub uiro est mulier, uiuente uiro, ligata est legi: si autem mortuus fuerit uir, soluta est à lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Ergo non adultera humanae conditioni, quae licet sub lege fuerit, tamen oblita est legis, quod amodo obseruantia legis in gratiam uindicata est. Legis autem obseruantiam non Christus aboleuit, unde & Vrias non David occidit, sed occidi à bellatoribus passus est, hoc est, prophanari ritum obseruantiae ex lege uenientis, per incursionem barbarorum & captiuitatem Iudaeorum passus est Christus: Denique Vrias, lux mea dicitur. Qui autem Christi lux, nisi lex & euangelium? Si enim crederetis Mosi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit. Quia lux Christi in lege praecessit, cuius postea in euangelij gratia quasi in heptamyxo septiformi spiritu uniuersa mundi huius impleuit. Hinc ergo legi carnem sustulit, uel ecclesiam, & sibi coniunxit, cuius legis lumen populus hostilis imminuit, quando legis sancta uiolauit. Imminuta ergo lux dei est in populo Iudaeorum, quia caecitas ex parte in Israel contigit, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Superest ad

huc quartum mysterium, quod quæso placidis accipia-
 tis auribus, & mentem nostram non uerba pendatis:
 non enim in uerbo est regnū dei, sed in uirtute. Adul-
 terium factum est, & homicidium factum est. Hoc est
 quod dictum est ad prophetam, Sume tibi baculum
 nucinum. Et alibi, uirgam nucinam legimus, per
 quam intelligimus ius quoddam & summam pro-
 phetiæ, quæ more nucis foris amara in cortice, dura in
 medio testa, tenera intus est fructuosa. Et si igitur in
 historia amariora auditis, in typo dura cognoscitis,
 sperate tamen in mysterio fructuosam. Adulterium,
 inquam, in typo salutis est factum, non enim adulte-
 rium omne damnandum est. Denique ad propheta-
 ram dictum est, Vade, accipe tibi uxorem fornicari-
 am. Dominus iubet, cum ea quæ fornicaria fuerit, esse
 coniugium: cuius coniugij (ut supra diximus) partus
 est Christus. Nanque filio qui ex fornicatione natus
 est, à domino nomen impositum est Iezrahel, quod
 est, diuina generatio. Si ergo pia illa copula fornicari-
 a, etiam ista utique pia societas adulteræ copula est.
 Sed illa de Iudæis: de diuinis autem non audeo, licet
 pium, adulterium nominare, ne quem uel sonus ser-
 monis offendat, licet sensus uenerationis in promptu
 sit: quod potest tamen cautius dici, etsi non expressi-
 us, ex disparibus copulis contubernium pium factum
 est: uer-

est: uerbum scilicet caro factum est. Non sunt enim legitima consortia diuinitatis & carnis: nec ut quodam scedere conueniente naturæ, caro animæ & anima carni, ita etiam diuinitas & caro iusti seruant quodammodo thori legem. Suscepit carnem Deus, assumpsit animam, per inusitatam nec legitimam incarnationem consortium fecit esse legitimum, ut sit Deus omnia in omnibus. Denique ut scias esse mysterium, interpretare uocabula. David enim accipis in typo Christi. Bethsabee, filia sabbati, aut filia plena, uel puteus dicitur iuramenti. Quid igitur expressius, quàm quod filia sabbati caro Christi est: quia misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Eadem plena, quia in passione eius legis est plenitudo, uel quia plena spiritus sancti. Iesus enim plenus spiritu sancto regressus est à Iordane. Eadem etiam puteus iuramenti, hoc est, religionis & fidei. Et bene puteus, quia flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hanc ergo assumens sibi deus uerbum, copulam fecit esse legitimam, quod mysteriū illæ nuptiæ designarunt quæ sunt in canticis canticorū, quibus Christo ecclesia, & spiritui caro nubit. Et ideo circūcursabat & quærebat ubiq; dei uerbū, quia uulnerata, q̄a nuda, q̄a adultera in omnib⁹ (etsi immaculata in Christo) quærebat caro misera redemptorem. Hanc sibi Christus iunxit,
ut imma/

ut immaculatam redderet: hanc sociavit, ut auferret adulterium. Et quia sub lege erat, moriendum fuit ut liberaretur à lege, ut per illam mortem, uelut quodam legis & carnis matrimonium solueretur. Mortua est igitur in Christo caro, ut nos mortificati legitime per corpus Christi (sicut Apostolus dixit) essemus alterius qui ex mortuis resurrexit, & passiones cupiditatesque carnis, & cogitationes peccatorum, quæ per legem erant in membris nostris, in illa morte morerentur: nos autem soluti à lege mortis, quasi noua Christi copula, in nouitate spiritus resurgeremus. Et tamen qui legem in Christi carne soluerunt, eamque putauerunt esse uiolandam, omnes iussu Dauid à bellicatoribus interempti sunt. Quo indicio ostenditur, id quod posteriora docuerunt, esse signatum, quod eorum qui Christum interfecerunt nullus euaserit. id quod euidentissime reuelatur, eos quos ante mortem assumpsit Iesus, sicut Iudæos, perisse paruulos, & informes: eos uero quos post mortem adsciuit, in numero filiorum, regno esse seruatos. Vnde iuxta hoc mysterium conuenit, quod primus in Iudæis fuerit partus infirmus, ut postea in Christianis fieret fructus aternus. Sed iam ad nunciū trāseamus. Nam superioribus diebus, tractatus nobis de illo inuidioso adulterio & homicidio Dauid prophetae fuit, decursisque mysterijs, non solum nihil quod
condem

condemneretur, sed etiã quod laudaretur, inuenimus. Nunc tractatus incipit esse de nuncio: quem decursi psalmi titulus iam sæpe repetitus ostendit. Sic enim est, Psalmus David intellectus, cum uenisset ad eum Nathan Propheta: cū intrasset ad Bethsabee. Itaq; & hæc pars historię retexēda est, quæ huiusmodi est. Diues, inquit, & pauper intra unam erant ciuitatem. Diuiti multa armenta, multæ oues, pauperi una ouis, quæ de pane & uino pauperis alebatur, & in sinu eius quiescebat. Venit hospes ad diuitem, diues neq; de armento suo, nec de gregibus suis aliquid abstulit, sed unam ouem pauperis occidit. Hoc ubi cognouit Dauid: Morietur, inquit uir ille, & restituet quadruplum. Respondit Nathan: Tu es. Deinde aperuit ei cœleste mandatum, dicens mandasse dominum, quod multa illi bona sublato de pastorū numero cōtulisset, quodque in eum suam misericordiam profudisset, & ideo quoniam peccato exasperasset dominum, abducenda eius omnia, rapienda ab hostibus, depopulandã domum. Tunc ait ille: Peccaui. Et respōdit Nathan: Quoniam peccasse te confiteris, remittet tibi dominus peccatum, sed filius tuus qui natus est ex Bethsabee, morietur. Hoc filio ægrotante, David fleuit, humi iacuit, cilicio se operuit, ieiunauit: ubi mortuum cognouit, surrexit, lauit, cœnauit, alios consolatus est. Videte quàm multa. Primo omnium, quod deus pius & misericors

LI est,

est. & quæ nobis aduersa contingunt, pro precio nostri erroris excipimus. Didicimus igitur captiuitatē precium esse peccati, hæc enim decernitur pœna pro crimine. Deinde illud aduertimus, quod regum lapsus, pœna populorum sit. Sicut enim eorū uirtute seruamur, ita etiam errore periclitamur. Vnde optandum est nobis, ut regem gloriosum atque perfectum habere possimus. Nos ergo qui regem nolumus habere perfectum, dominū uolumus habere perfectū? An uero illi possunt uelle hominē esse perfectū, qui deū nolunt esse perfectum? Illud etiā breuiter textus operatur historię, ut aduertamus quod cito ueniæ spes sequuta sit. Non mediocrem autem, quod Nathan denunciavit ei: hoc est inferior Propheta. Grauis enim uerecūdia pudorque delicti, ab inferiore reprehendi. Videtis quod culpa gratiā minuatur? Sciebat Nathan, quod Dauid nesciebat, adeo caligat animus, obumbratus quadam nube uitiorum. Deinde hic est Nathan, qui in superioribus Dauid acceptum domino prophetauit, ut doleat eodem redargutum esse peccatū, quo prophetante meritum fuerat prædicatum. Sed iam mysteriū requiramus. Duo, inquit, uiri erant in una ciuitate, unus diues & alter pauper. Quis est hic diues aut pauper, nisi forte unus populus Iudæorum, & alter, populus Christianus? Ille diues in lege, diues eloquijs dei sibi creditis, diues Prophetis, diues oraculis: hic uero pau-

per. Sed nolite hanc refugere paupertatem, quam sequitur regnum cœlorum. Scriptum est enim: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Bona paupertas, quæ quod habuerit non amittit. Bona paupertas, quæ si thesaurum non habet pecuniæ, habet tamē thesauros scientiæ atq; sapientiæ. Nolite filij quasi uilem despiciere paupertatē. Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum. Nolite quasi magnis inuidere diuitijs. Diuites eguerunt, & esurierunt. Sed si uultis habere bona, dominū quærite. Inquirentes em̄ dominū, non deficiēt omni bono. Ergo nolite recusare omnē paupertatē. Pauper erat Petrus, & quē donaret numulū nō habebat, sed preciosiorem omni pecunia donabat salutem. Pauper erat ille Lazarus in euangelio, sed ille q̄ ante in ostro iacebat & purpura, optabat post exitū uitæ stillante digito pauperis refrigerari. Quamuis ille ostro supbus regio, & purpuratis uestib⁹, uulnera pauperis diues fastidiosus horruerit, tamen in inferis locatus optabat eo loci fuisse quo Lazarus. Quo loco, lectio nō uidet pecuniarū diuitē pauperemq; describere, sed eū pauperē, qui pro fide & deuotione uulnera corporis non horruerit, famem ieiuniumq; tolerauerit. Cum igitur haberet populus Iudæorum in suis gregibus plurimas copias hostiarum, tamen unam ouiculam quam populus ille pauper habebat eripuit, gloriosæ illi subiiciens passioni.

scire quam ouem: Sicut ouis ad uictimam ductus est. Qui pane pauperis alebatur, & potu pauperis utebatur, & in sinu pauperis dormiebat. Nostris enim alebatur alimentis, in nostri pectoris gremio quiescebat. Nam in Iudæorum sinu quiescere se non posse memorauit, dicens: Filius hominis non habet ubi caput reclinet. Et uenit hospes, inquit, ad uirum illum diuitem. Quis est iste hospes, nisi miserabile peccatū? Etenim culpa in hunc mundum tanquā hospes intrauit, aliena nostræ & peregrina naturæ. Itaq; non de suis gregibus hostiam obtulit, sed accepit ouiculam pauperis, & occidit. Cuius quidem passio licet ad sacrificium salutare profecerit, tamen uidetur illis fuisse furatum alimentum, & cibus culpæ, incentiuumq; peccati. Deniq; ludas panem accepit à Christo, & tunc magis repletus est diabolo, quia non accepit ex fide, qui tam hospitali domino proditionē parabat. Et iratus est Dauid ad uirū illum. Diximus quod per prophetam Iudæorum populus declaratur, & ideo sub hac figura se ipse condemnat. Dignus est morte uir ille si fecit hoc, & ouiculam restituet in quadruplū: hoc est, periturum populum Iudæorum, sed cumulatiorebus bonis futurum populum Christianum: quia præstabilior est præsentibus, status qui ex resurrectione debetur. Propositum mihi fuit (ut meminisse dignamini) aduersus eos qui homicidiū adulteriūq; sancti

Dauid

David arguendum putant, qualicumq; meo responde-
re sermone: & ita fauore uestrae unanimitatis tracta-
tus nostri cursus euasit, ut praedicandus ore omniu uide-
deretur, que putabamus non posse defendi. Sed quoniam
nostro uir sanctus auxilio non indiget, iam ipse
uobis pro se loquatur, & factum suum ipsius oratio de-
fendat. Miserere, inquit, mei domine, secundum magnam
misericordiam tuam. Noua, nisi fallor, fratres charissimi
coniunctio ista sermonis, ut magna misericordia diceretur,
Non facile alibi lectum memini, & ideo quae sit
magna misericordia non facile dixerimus. Legimus tamen
magnam dei uirtutem. Et ideo considerantes quae
magna sit uirtus, conijcere poterimus, quam misericordiam
magnam uoluerit designare. Legimus enim in sancto
Hieremia. Quis es domine? Tu fecisti coelum & terram,
in magna uirtute tua, & brachio excelso. Virtus ergo
magna coelum fecit. Quae est uirtus magna? Patris,
an filij? Magna utique patris uirtus est: ipse enim
per filium coelum fecit & terram, sicut habes. In principio
fecit deus coelum & terram. Tamen & filius magna
uirtus est. Nam cum uirtutem patris filium legeris, sicut
habes Christum dei sapientiam atque uirtutem, utique
cum uirtus patris filius sit, magna uirtus est filius.
Quemadmodum igitur omnipotens denegatur, quem
fatemur magnam dei esse uirtutem? Haec igitur magna
uirtus coelum fecit, & filius, sicut habes. Omnia per
Ll^o 3 ipsum

ipsum facta sunt. Ergo si & pater fecit & filius, utiq; facti unitas, operationis indicat unitatē. Nō ergo operatio patris & filij discrepat. Si autē una opera, una utiq; operationis potestas est, & maiestas una factorū est. Hæc de patre & filio. Quid, ergo silemus de spiritu, præsertim cum scriptura nos diuina non patiatur silere. Dat enim locus oportunitissimum testimonium, ad sancti spiritus unitatem cum patre & filio cōprobendam, ut eius quoq; operationem ab opere patris & filij dissociare nequeamus. Legimus enim magnam uirtutem patris esse, quod cœlum fecit, magnam uirtutē etiam filium esse, quoniam cœlū fecit, nec solum fecit, sed etiam firmauit. Verbo enim domini cœli firmati sunt. Ergo si & fecisse & firmasse cœlum, magnæ uirtutis est, etiam spiritum sanctū à maiestate magnæ uirtutis separare nō possumus, quia scriptum est, Et spiritus oris eius omnis uirtus eorū. Namq; cū cœlū fieret & terra, superferebat spiritus. De quo alibi ait propheta Dauid, Emittes spiritū tuum & creabūtur. De quo etiā alibi dixit, Quoniā uidebo cœlos tuos opera digitorum tuorū. Nō enim corporalibus digitis deus cœlum fecit & terrā, sed spiritus gratia septiformis: illo uidelicet digito, de quo habes in euāgelio, Quod si in digito dei eijcio dæmonia. Si igitur digitus dei spiritus est, quoniā brachiū dei filius est, utiq; spiritus cooperatus patri & filio, per unitatē operationis cœlum fecit & terram.

terram. Ideo enim digitum filius nūcupauit, ut tanq̄
unius corporis, ita diuinitatis exprimeret unitatē. Ita,
que si magna uirtus cœlum cōdidit, utique magna sa-
pientia cœlum condidit, quia scriptum est, Omnia in
sapientia fecisti. Didicimus igit̄ quæ magna sit uirtus,
colligamus nūc quæ magna sit misericordia. Si magna
uirtus cœlos fecit, & magna misericordia debet esse de
cœlo. Iusticia enim de cœlo prospexit, & misericor-
dia uenit è cœlo. Magna ergo facta misericordia, quia
uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ergo
magna uirtus cœlos fecit, magna uirtus cœlos inclina-
uit, sicut legimus, Et inclinauit cœlos & descendit. Quo
ostenditur nunquam diuinitatis suæ exsors fuisse dei
filius, nec cum inter homines uersaretur, quoniam & si
suscepit quod non erat, non destitit tamen esse quod
erat. Itaq; cum dicitur, Et inclinauit cœlos & descēdit,
non tam uidetur cœlos inclinasse, quàm ipse de cœlo
descendisse. Nam cum pater filium alloqueretur in ter-
ris, si tot angeli ministrarent, non tam mutasse uide-
tur sedem dei filius, quàm transtulisse. Ergo didicimus
magnam esse misericordiam. Itaq; si magna misERICOR-
dia est descendisse de cœlo, quæcūq; sit multitudo mi-
serationū tuarū, dele iniquitatē meam. Non enim idē
significat uterq; uersiculus, sed illud ad incarnationē re-
fertur, hoc uero quod sequitur, ad eas referendum ui-
detur quas deus in carne suscepit iniurias, quia ieiua-

nauit.

nauit, quia esuriuit, quia fleuit, quia uapulauit, quia
 crucifixus est, quia mortuus est, quia sepultus est. Hæc
 enim carnis, nō diuinitatis insignia sunt. Et necessariū
 fuit, ut erumnarū multitudinē miserationū multitudo
 depelleret, profutura nobis dominicæ certaminē pas-
 sionis. Non enim sua peccata delebat, quia peccatū nul-
 lum fecerat, sed quia peccatum factus est, nostra erant
 delēda peccata, sicut Dauid dixit, Dele iniquitatē meā.
 Quid est dele? Videamus hoc uerbum: nō enim ocio-
 sum est. Deniq; & alibi ait, Ego sum qui deleo iniquita-
 tes tuas, & memor nō ero. Sunt profecto alte impres-
 sa quædā conscientia nostræ ulcera delictorū, & quæ-
 dam mentiū nostrarū animorumq; uibices, quæ erro-
 rum nostrorū obducuntur ulceribus. Habet ergo culpa
 characteres suos & apices, quibus prodit, quod nō in-
 genio nostro affingimus, sed prophetica autoritate si-
 gnamus. Scripta est ergo, & ubi scripta sit uide. In pe-
 ctore, inquit, cordis tui. Hoc est, ibi scripta est culpæ se-
 ries, ubi etiam forma uirtutis, non in tabulis lapideis,
 sed in tabulis cordis carnalibus. Sed quæ bona sunt,
 non atramēto scribuntur, sed spiritu dei uiui. Quæ au-
 tem uiciosa, graphio ferreo & ungue adamantino. Ta-
 lis propemodū scriptura, qualis est pœna peccati. Scri-
 bitur illa graphio ferreo, hoc uirga ferrea coërcetur, si-
 cut scriptum est, Reges eos in uirga ferrea. Alia est illa
 recta uirga regni tui, quæ supplicio coerces noxios, ac
 innoxios

innocuos gubernat imperio. Ergo scripta est culpa, uideamus ubi. Non foris, sed intus, in corde tuo, & in pectore tuo. Sicut enim prope est uerbum in ore tuo & in corde tuo, sic infidelibus in ipso corde exprimitur figura peccati, & erroris effigies. Intus igitur est culpa, intus est & uirtus, Et ideo dominus, Sentio, inquit, de me uirtutem exisse, ut ostēderet, quæ bona sunt de interiore procedere, & contrā, quæ mala sunt de interiore prodire. Non enim quod intrat, inquit, in os contuminat hominem, sed quod exit de ore. De corde enim tuo cogitationes procedunt, & ideo caue ne de corde tuo malæ cogitationes procedant, quæ te posteriore tēpore arguant & accusent. Nō enim deus testimonijs ad reuincendū te argumentisq; indiget, tua te ipse culpa accusat & prodit. Deinde bene in hoc psalmo David dicit, Et delictū meū cōtra me est. Væ enim mihi, quod latere cupio, & latere nō possum. Quomodo enim latebo, q̄ inscripta in pectore meo gero meorū indicia delictorū? Nudabit in illo iudicij die uniuscuiusq; peccatus, testimoniū reddere omnibus cōscientia sua, & inuicem accusantibus cogitationibus aut etiā defendētib; in die qua iudicabit dominus occulta hominum. Quis pudor ille, cū prodi omnibus cœperit quod putabamus occultū? cum aperire se cœperit uniuscuiusq; imago delicti, ut unusquisq; sui criminis serie reuincatur? Quis pudor, cū illū quē despicabilē in hoc seculo iudicabas, uideris esse prælatū? cum illū seruum tuū,

M m illum

illū quē iuxta seculi huius astutias ineptū & inhabilē arbitrabaris, in placitis sibi diuitijs cognoueris honoratum? Ergo dum uiuimus, cōfugiamus ad eū q̄ potest delere peccatū. Nec uereare, qđ graphio ferreo scriptū est, & ungue adamātino: hic em̄ portas ferreas adamātinascq̄ cōfregit, nec timeas culpam fateri. Cōfessus est Dauid, agnouit iniquitatē suā, agnouit errorē, & ideo ait, Quoniam iniquitatē meam ego agnosco. Dauid agnoscit, & tu nō agnoscis? Dauid fatef, & tu negas? Paulus se nocentem clamat, & tu te innocentē asseris? Nō est igit̄ maximus erubescēdi locus, quādo cū plurimis peccati mixta cōsortia sunt. Sequamur tamē studiū corrigēdi. Neq̄ rursus paueas, ne culpæ cōfessio te neaf ad poenā: bonus enim & misericors deus nō solū culpā ignoscere cōfitentibus, sed etiā præmia corrigētibz impertire cōsueuit: si tamē unusq̄sq̄ sibi donari petat, qđ intelligit nō latere. Dic ergo iniquitates tuas, ut iustificeris. Dei uox ista est, uolentis ignoscere: dei uox ista est, promittētis qđ tuū uelit delere peccatum. Tibi peccaui (Dauid dicit) & malū coram te feci. Hoc est, etsi homines nō uidēt, sed tu uides: etsi homines me dijudicare nō possunt, q̄ participes delictorū sunt, tu tamen iudex es singulorū, quia expers es delictorū. Quālibet in corde intimo cogitatiōes noxiæ lateāt, corā te tamē sunt, q̄ potes dicere, Quid cogitatis mala in cordibus uestris? Nēpe Christus hoc dicit. Qui ergo nouit quid in corde sit scrip̄tū, potest delere quicqđ in corde cōscriptum est. Cui se fateatur noster Dauid non solū in se

ipſo, ſed etiã in primo homine peccaſſe, dum præcepta diuina temerãtur. Quo licet aduertere fratres dilectiſſi, quemadmodũ oēs hæreſes, dum ſe impugnãt, in ſe recurrãt. Itaq; Arriani, dum patris & filiĩ ſeparãt poteſtatem, in eũ furioſæ exitũ diſputationis incurrũt, ut cum Manichæis eorũ cõcurrat aſſertio. Illi em̃ dicũt, alterũ deũ eſſe ueteris, alterũ noui teſtamẽti. Quã prophanã aſſertionẽ eccleſia ſancta condẽnat, quæ unũ deũ legit, quia unus pater, ex quo omnia, & nos in ipſum: & un⁹ dñs Ieſus, p̃ quẽ omnia, & nos per ipſum. Vtiq; omnipotẽs poteſtas & una, patris & filiĩ declarãt, ut nec patrem à noui teſtamẽti gratia ſecernamus, nec rurfus ab inſtauratione mũdi filiũ ſeparemus. Deniq; cõſideremus utrũq; cũ idẽ deus utriuſq; ſit cõditor teſtamẽti. Nẽpe oēs in primo homine peccauiſus, & p̃ naturæ ſucceſſionẽ, culpæ q; ab uno in omnes trãſſuſa ſucceſſio eſt. In quẽ ergo peccaui? In patrẽ, an in filiũ? Vtiq; in eũ qui mihi credidit, qd nõ ſeruando peccaui. Mandatũ eſt homini, ut ab omnibus guſtaret quæ erãt in paradifo, ſed lignũ ſciẽtiæ boni & mali non tangeret. Adã ergo in ſingulis nobis eſt. In illo cõditio humana deliquit, quia p̃ unũ in oēs pertrãſiuit peccatũ. Video ſummã mihi creditã, uideo quæ præuaricatiõis æra cõtraxerim, dũ uetita & interdita deguſto. Hinc debeo cõmiſſæ ſortis uſurã, quia creditũ mãdatorũ cœleſtiũ ſcenus, intemerata fides ſeruare non potuit. Agnoſcamus etiã creditorẽ, agnouim⁹ debitorẽ. Nẽpe ius eſt ut

exigat & relaxet, & ideo idē relaxat qui ius habet exigendi. Cum igitur in euangelio Christus dixerit mihi, Remissa sunt tibi peccata tua: nōne eūdem intelligo dominum sortis, quē arbitrum uenire cognosco? Aut si pater credidit & filius relaxauit, nō per unitatem, ut nos dicimus, sed, ut Arriani asserunt, per distantia potestatis, alius ergo deus credidit, alius relaxauit. Vnde incurrunt, ut Manichæorū perfidiā non euadāt. Deinde unum dicendo bonū deū, aduertant quos laqueos demētiæ suæ incidant. Si bonus est qui credidit, quomodo nō est bonus qui relaxauit? Ergo cum illis partem habeant Arriani, in quorū assertionē perueniant. Nec mirū si is qui semel deuiare cœpit à uero, nexibus se alieni erroris inuoluat. Et ideo una est sentētia, quæ hæreticorū omniū machinas destruat, ut unius potestatis, maiestatis atq; uirtutis trinitatē esse credamus, & ideo quod filius fecit, nō separemus à patre, nec ab eo quod pater mandauit, filium segregemus. Ita enim fiet, ut nō alterū deum ueteris, alterum noui testamēti inducamus, sed per unitatem potestatis & filius in patre, & pater intelligatur in filio, & filius cœneret in patre, & pater relaxet in filio. Nam & pater dimittit peccatū, filiū dimisisse iam diximus. Accipite quia dimittit & pater, Dimitte, inquit, nobis debita, id est, peccata nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vtiq; ex persona nostra hoc filius patri dicit. Nec ideo dicit, quasi dixisset ipse non possit: sed ideo dicit, ut unitatem

unitatem potestatis intelligas. Denique si auctoritatem quæris in filio: Iam uos, inquit, mundi estis, propter sermonem quem locutus sum uobis. Dimittit sermone, dimittit imperio: sed cum ratione dimittit, dicens: Vade, & posthac uide ne pecces. Habes auctoritatem, quia uetera donauit, habes iudicium, quia futura præscripsit.

D. AMBROSII DE DAVID INTERPELLATIONE Liber.

MULTI quidem deplorauerunt infirmitatem fragilitatis humanæ, excellentius tamen cæteris sanctus Iob, & sanctus Dauid. Ille superior, directus, uehemens, & acer, & quasi grauibus exasperatus doloribus, maiore cothurno: hic blandus & placidus atque mansuetus, mitiore affectu, ut uere, quem imitandum sibi proposuit, ceruicem imitaret affectum. Nec te moueat, si tantum prophetam feræ similitudine uidear prædicare, cum legeris ad apostolos dictum: Estote astuti sicut serpentes, simplices sicut columbæ. Sed tamen quamuis istiusmodi similitudines pijs astruantur exemplis, sitque innocens & mitis natura ceruorum, illum ceruicem ad imitationem prophetæ propositum hoc loco arbitror, de quo Salomon paternæ mentis assertor in prouerbij dixit. Ceruus amicitiae, & pullus gratiarum confabuletur tibi. Verus enim dei filius in semetipso naturam quam animantibus ipse donauit expressit, qui in hunc mundum tanquam ceruus

M m 3. aduenit.

aduenit, & cū his se mira simplicitate iungebat, à quibus ei parabant insidiæ. Fertur em̄ huiusmodi ceruorum esse simplicitas, ut cū se exagitari uiderint, his sese equitibus annectant, qui ministerio fraudis appositi, fugæ specie ac simulatione societatis inductos, ad retia usq; deducāt. Ita ergo dominus, tanq̄ ignarus periculi atq; improuidus, Iudæis dolū sibi struētibus admiscebat, & societate Iudæ proditoris sibi afficiuit, cuius simulatione funesta, usq; ad crucis laqueos, & passionis retia peruenit. Vnde cōuersus ad eū dixit. Iuda, osculo filium hominis tradis? Et hoc quidē modo uenit ad synagogæ retia uolensq; se induit, sed nō implicitus est, nec instrictus, qui oēs resoluit. Deniq; eminebat super retia. Et quia eū sui nō susceperāt, uocabat ecclesiā, & suam ei gratiam conferebat, sicut ipsa sancta ecclesia in canticis protestat̄ dicens: Adiuraui uos filiæ Hierusalem in uirtutibus & fortitudinibus agri, ne suscitaueritis, & ne resuscitaueritis charitatē, usquequo uoluerit. Petit ergo in odore agri quē olebat sanctus Iacob, id est illa fide illa deuotione excitari sponsam suā à filiabus Hierusalē ut festinet ad sponsum, & excitari eius in se charitatē, aut etiā ipsū excitari, quia charitas spōsus est. Deus em̄ charitas est, sicut dixit Ioannes. Sed ille non est passus se ab eis excitari, quia sponte prope rabat, egressus de thalamo, exultauit ut gigas ad currendā uiam. Vidit eum sponsa, & uocē uenientis audiuit: subitoq; cōuersa ait. Ecce, hic aduenit saliens super montes,

montes, transiliens colles. Maiores enim salit, minores
transilit, ne pia festinationis impedimenta patiatur.
Similis est, inquit, consobrinus meus capreolæ hinnu-
loꝝ ceruorū, super montes Bethel. Bonus ceruus, cu-
ius mons est domus dei, in quam tanta celeritate cur-
rebat, ut sponsæ uota & desideria præueniret. Deniqꝫ
quem de longinquo uenientē uiderat, repente sibi ad-
esse cognouit. Vnde & ait: Ecce hic est post parietem
nostrum, prospiciens per fenestras, eminens per retia.
Respondit consobrinus meus, & dixit mihi. Exurge,
ueni proxima mea, formosa mea, columba mea, quia
ecce hyems præterijt, imber abiit, discessit sibi, flores
uisi sunt in terra. Hyems, synagoga est, imber, popu-
lus Iudæorum, qui solē uidere non potuit: flores Apo-
stoli sunt. Et addidit. Messis incisiois aduenit, uox tur-
turis audita est in terra nostra. Messis illa, ecclesiæ fides
est, uox turturis, pudicitia est. Nec his solus contentus,
sed etiā cerui similitudinē suscipit Christus, q̄a ueniēs
in terras serpentē illum, diabolū sine ulla sui offensio-
ne prostrauit, cui calcaneum suū obtulit, sed eius uene-
na non sensit. Vnde dictum est ei. Super aspidem &
basiliscum ambulabis. Simus ergo & nos cerui, ut su-
per serpētes ambulare possimus. Erimus cerui, si uocē
Christi sequamur, quæ nos & præparat ceruos, & fa-
cit morsus serpentium nō timere: ac si q̄ forte fuerint uul-
nerati, aufert eorum dolorē, soluendo delictū. De his
ceruis dicit dñs ad Iob: Custodisti partus ceruorum,
numerasti

numeraſti autem meſes eorū, plenos partus. Partus autem eorum ſoluſti, uel enutri filios eorū, ut nō timeant. Audi quomodo nō timeant filij ceruorū talium. Doceat te Eſaias dicens: Et puer paruulus mittet manum in cauernam aſpidum, & non illis nocebunt. Et ut agnoſcas quod eccleſiæ filios ſignificare uidetur, addidit. Partus autē eorum emittes, dirumpent filij eorum, & multiplicabuntur, in generatione, exhibūt, & nō reuertentur retro. Nemo enim mittens manū ad aratrum, & aſpiciēs retro, habilis eſt regno dei. Merito ergo ceruus factus eſt dominus, ut tales ſibi ceruos dominus præpararet. De quibus ait. In nomine meo dæmonia eſciant, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid hiberint, non eis nocebit. Tollebant enim ſerpentes, cū ſpiritu oris ſui ſancti Apoſtoli de latebris corporū eruerēt nequitias ſpirituales, nec uenena mortifera ſentiebant. Deniq; cum exiliēs de ſarmentis Paulum uipera momordiſſet, uidentes barbari pendentem uiperam de manu eius, putabant repente moriturum. At ille ſtabat intrepidus, nec uulnere mouebatur, nec ueneno infundebatur. Vnde uidetes eum, non tanquā hominis conditione genitū, ſed tanq; dei gratia editū ſupra homines eſſe arbitrabantur. Vide ceruum uiperā de latebris eruentē, ſpiritu diuino, qui erat in naribus eius, ſicut dixit dominus ad Iob. Conuerſus, inquit, Paulus in ſpiritu, & reſpiciens cum dolore, ait ad phytonē: Præcipio tibi in nomine
domini

domini nostri Iesu Christi, cōtinuo exire ab ea. Et exiuit eadem hora. Vide ceruum uenientē ad baptismū, qui sacri fontis ablutus irriguo, omnia persecutionis uenena reiecit. Vide ceruū dominū Iesum, quando uenit ad Ioannem baptistam, & dicente sibi Ioanne, ego à te debeo baptizari & tu uenis ad me, respondit: Sine modo. Et hoc dicto, in aquas (salutem sitiens publicā) tota auiditate descēdit. Sed iam satis nobis in exordio tractatus, sicut in principio anni, more uulgi ceruus alulsi. Pergamus cætera. Interpellat (ut dixi) David dicens ad dominū: Sicut ceru⁹ desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deū uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem dei. Aestuat sanctus, nec sese capit. Maior animi magnificentia, q̄ cuiuslibet corporis magnitudo: & securus meriti, de terrenis ad cœlestia euolare desiderat, sicut & alibi dicit ipse. Quis dabit mihi pēnas, sicut columbæ, & uolabo, & requiescā? Hic enim sunt laquei, quibus etsi non implicat iustus, tamen impeditur, hic dolores & sollicitudines, illic læticia, ibi gratia, hic postremo corporis uincula, quæ Paulus soluere gestiebat, ut omnibus exutus impedimentis, domino liber assisteret. Hoc ergo sitiebat anima David, ut iam, nō per fidē, sed facie ad faciē deum uideret, nec solum peregrinaret à corpore, sed corpore solueret. Dissolui eū & cū Christo esse multo melius, q̄ iusto mori est lucrū. Et grande quidē lucrū carere peccato, delictorū

Nn illecebris

illecebris nō moueri. Quis em̄ mundus à sorde, quādo
 nec unius diei uita hominis in terra caret delictorū cō-
 tagione? Viuendo ergo damna cōtrahimus innocen-
 tia, morte finē erroris adipiscimur. Lucrū ergo morte
 acquiris, uitæ aut̄ usu tanq̄ miseris debitorib. usurarij
 nominis ad reatū fœnus auget. Et bene sitit anima,
 quæ festinat ad fontē, nō aquæ istius, sed uitæ æternæ,
 de quo supra dixit. Quoniā apud te est fons uitæ, & in
 lumine tuo uidebimus lumē. Merito ergo Dauid pro-
 perabat peruenire & apparere ante faciē dei, cuius uul-
 tus lumen est, quia omnes quos dominus spectat illu-
 minat. Fuerunt, inquit, lacrymæ meæ panes die ac no-
 cte, dū dicit̄ mihi quotidie, ubi est deus tuus. Ibi bene
 lacrymæ panes sunt, ubi esurit̄ iusticia. Beati em̄ q̄ esu-
 riūt & sitiūt iusticiā, quoniā ipsi saturabunt̄. Sunt igi-
 lacrymæ quæ panis sunt, & confirmant cor hominis.
 Cui disputationi etiā illud ecclesiasticū cōuenit dictū.
 Mitte panē tuū ante faciē aquæ, quia ubi panis cœle-
 stis, ibi aqua gratiæ: quoniā recte accipiunt substantiā
 uerbi & mysticæ rationis alimentum, quibus flumina
 aquæ uiuæ de uentre labunt̄. Similiter quoq̄ hic pa-
 nis ibi uiu⁹, ubi aqua lacrymarū, & fletus est pœniten-
 tiæ. Sic enim scriptū est. In fletu exierūt, & in consola-
 tione reuocabo eos. Beati ergo quorū panis lacrymæ,
 qui ridere meruerunt, quia beati qui fletis. Horum me-
 mor, inquit, effudi super me animā meā. Sanctus col-
 ligit ab his quæ foris sunt, & supra se effundit animā
 suam.

suam, ut anima supra corpus effusa infirmitatē carnis
 abscondat, tegat corpus ad pœnitentiā, & uirtus ubiq;
 animæ mentisq; prætendat. Vnde & in posteriorib;
 dicit. Effundā in conspectu eius orationē meam. Vbi
 effunditur oratio, ibi peccata sunt. Quorū autem me-
 morē se dicit: Eorū utiq; quæ desiderabat, ut ueniret,
 & appareret in cōspectu dei, ut eius aulā illam uideret
 æternā, in qua spaciabatur animo, & præsumpto dele-
 ctabat ingressu: Quoniā ingrediar, inquit, in locū ta-
 bernaculi admirabilis usq; ad domū dei. In uoce exul-
 tationis & cōfessionis, sonus epulātis. Non immerito
 flebat, quoniā uersaret in terris, cui cœlestia tabernacu-
 la debebant, & quæ aulæ potētis expectabat introitū.
 Deniq; illā solā omnibus regni sui opibus præferebat
 sicut ipse testificatus est alibi dicens. Vnā petij à dño,
 hanc requirā, ut inhabitē in domo dñi omnibus die-
 bus uitæ meæ, & ut uideā delectationē dñi. Delectatio
 dñi in ecclesia est. Ecclesia est imago cœlestiū. Etenim
 postq; umbra p̄terijt, imago successit. Umbra, synago-
 ga est. In umbra lex, in euāgelio ueritas. Ideo i euāgelij
 lumine ueritatis imago refulget. Flebat igit̄ Propheta
 quia differebant̄ plena gratiæ bona & referta lætitiæ.
 Deniq; & in posteriorib;
 dicit. Heu me, quia incolatus
 meus plongatus est. Et ideo interpellabat dñm, quia
 ad meliora p̄perabat. In ipsis tñ afflictionibus seculi,
 magna erat cōsolatio præsentii, spes futurorū. Quis
 em̄ nō erigeret animā, q; posset sperare in tabernaculo

Na   cœlesti

coelesti, beata illa sibi cōsortia referuari? Sed quia infir-
 mæ cōditioni plerūq; futura tedio sunt, præsentī uexa-
 tione, ideo & sancti Prophetæ insurgentibus corporis
 fluctibus anima turbabat. Nolo enim mireris, si Pro-
 pheta animā suam dicit esse exagitatā, cū dixerit ipse
 dominus Iesus, nunc anima mea turbata est. Qui em̄
 suscipit infirmitates nostras, nostrū quoq; suscipit affe-
 ctum, in quo & tristis erat usq; ad mortē, non ppter
 mortē. Mors em̄ uoluntaria mœsticiā habere nō po-
 terat, in qua futura erat uniuersorū læticia, uniuersorū
 refectio. De qua & alibi dixit. Et surrexi, & uidi, & som-
 nus dulcis factus est mihi. Bonus somnus, qui fecit nō
 esurire esurientes, nō sitire sitientes, quibus sacramen-
 torum dulcedinē præparauit. Quomodo ergo anima
 eius timore turbata est, qui fecit aliorū animas non ti-
 mere? Tristis ergo usq; ad mortē, donec cōsumaretur
 gratia, q; probat ipsius testimonio, dicentis de morte
 sua: Baptismate habeo baptizari, & q̄modo angor,
 dum perficiat. Turbatus igit̄ David lubricis anfracti-
 bus seculi dixit. Quare tristis es anima mea, quare con-
 turbas me? Spera in deo, quoniā adhuc cōfitebor illi,
 salutare uultus mei, & deus meus. Ergo quando anxij
 sumus & solliciti, spes nos futurorū expectatione cōfir-
 met. Vide singula. Spera, quoniā cōfitebor, inquit. Nō
 cōfiteor, sed cōfitebor, hoc est, tunc melius cōfitebor,
 quādo reuelata facie gloriā domini speculatus, in eadē
 imagine reformabor. Subito cū se cōsolaretur, in se re-
 uersus

uersus ait, Ad meipsum anima mea cōturbata est. Id est, qui alios cōfirmare debeo, ipse conturbor. Et quia ex me nō habeo firmamētū, de autore sumamus. Propterea, inquit, memor ero tui de terra Iordanis & Hermonin. Memor est de terra Iordanis, in quo gratia memoriam deuotionis accumulatur. In Iordanen Naaman Syrus ille descēdit, & mūdus à lepra factus est. In Iordane baptizatus est Christus; quādo formā lauacri salutaris instituit. Iordanis nomen descensionis significat, quia descēdit dñs Iesus, qui à cōtagio delictorū uicinos Iordanis fluminis emūdauit. Hic fluius exit de Ægypto, & diuidit terrā repromissionis. Ergo q̄ turba tur, si boni cōsultit, ex Ægypto exit, & sequitur uia lucis. Hermonin etiā uiam lucernæ interpretati sunt. Exiit ergo prius ex Ægypto, si uis lumē Christi uidere. Exiuit Chananæa à finibus gentiū, & Christū inuenit, cui dicebat, miserere mei fili David. Exiuit ergo Moses ex Ægypto, & propheta factus est, & remissus ad populum ut de terra afflictionis populū liberaret. Lucerna autem in Christi corpore. Hæc tibi lucerna uiam monstrat. Vnde & sanctus ait, Lucerna pedibus meis uerbum tuū. Lucerna, quod illuminauerit animas uniuersorum, & in tenebris uiam mōstrauerit. Euangeliū, uia lucernæ est. In umbra lucet, id est, in seculo. Vnde & alibi habes, Niue dealbabuntur in Selmon, id est, in umbratione. Iordanis quoq; Christus, qui diuidit terram. Quomodo diuidat audi. Et tuā ipsius animam

pertransibit gladius, ad reuelandas multorū cogitationes cordium, eo quod sit nostrarū diuisor animarum, qui in intima cordis secreta descendat, & cogitationes mentiū deprehendat. Hic gladius uerbū est dei uiuū. Denicq̃ ad Hebræos sic legis. Viuum est dei uerbū & ualidū, & acutius omni gladio acutissimo, penetratq̃ ad diuisionē animæ & spiritus, artuumq̃ & medullarum. Hic est fons Siloa, qui dicit̃ missus, quoniā Chr̃stus à patre dixit se esse missum. Est & illa diuisio, quæ colligitur ex eo quod utramq̃ ripam Iordanis tribus incoluerint Iudæorū, quoniā filius hominis qui posterioribus temporibus descēdit è cœlo (uerus ille Iordanis, uerus ille terrestriū atq̃ cœlestiū diuisor) possessionem diuiduā patribus dedit, unā quæ possideretur in terris, alterā quæ futuræ uitæ meritis seruarietur. Quorum utrūq̃ cōuenit soli Christo, uel cœlestia diuidere, uel occulta deprehendere. Interiora enim diuidit, qui occulta deprehēdit, quod est utiq̃ diuinitatis insigne. Denicq̃ sic habes scriptum, quia dominus dixit, *Lætabor & diuidā Sicimā*. Hæc est illa magna portio, quā Iacob filio suo Ioseph præstantiorē omnibus deputauit. Vnde ait, *Ego do tibi Sicimam, magnificū scilicet per fratres tuos, quam accepi de manu Amorreorū, in gladio meo & sagitta*. Quæ diuisio soli domino debetur, quæ uerbo, hoc est spiritali illo ueri Salomonis gladio comprehenditur. Quid est soli? Patri sine Christo, aut Christo sine patre? Minime. Cum solū dico patrem.

trem, & filiū non separo, quia in sinu & secreto patris fi-
 lius est. Cum solū filium dico, & patrē iungo, sicut iun-
 xit & filius dicens, Ecce uenit hora, ut me solū relinqua-
 tis, sed non sum solus quoniā pater mecum est. Sic er-
 go & pater solus beatus & solus potens dicitur, ut ab
 eo filius nō sequestret, qui in patre semper est. Deniq;
 præclare Ioannes, In principio erat uerbū, sed sine pa-
 tre non erat. Et deus pater erat, sed sine uerbo nō erat,
 quia uerbum erat apud deū. Hæc Sicima ecclesia est.
 Ipsam enim elegit Salomon, cuius latētem sibi elegit
 affectū. Hæc Sicima Maria est, cuius animā gladius
 dei transit & diuidit. Hæc Sicima, est ascendēs, sicut in-
 terpretatio habet. Quæ sit ascendens, audi dicentē de
 ecclesia. Quæ est quæ ascendit dealbata innitens super
 fratrem suū. Hæc est actinosa, quæ Græce ἀκτινώδης dici-
 tur, quod fide operibusq; resplēdeat: cuius filius dicit,
 Opera uestra luceant corā patre meo, qui in cœlis est.
 Memor ergo est dei Dauid de terra Iordanis, & Her-
 monin à monte modico. Quis est mons modicus, cōsi-
 deremus, ne forte diuinitas Christi mōs magnus. De-
 niq; cœlum & terrā cōpleo dicit dominus. Si ergo diui-
 nitas Christi mons magnus est, utiq; incarnatio eius
 mons exiguus est. Vtrūq; ergo Christus, & mons ma-
 gnus & minor. Magnus uere, quia magnus dominus
 & magna uirtus eius: minor, quia scriptū est, Minora-
 sti eū paulominus ab angelis. Vnde & Esaias dicit, Vi-
 dimus eū, & nō habebat speciē neq; decorē. Idem tamen

men & ex magno minor factus, & ex minore magnus factus. Ex magno minor, quia cū in forma dei esset, se metipsum exinaniuit, & formā serui accepit. Ex minore magnus, quia dicit Daniel, Et lapis q̄ elisit imaginē, factus est mons magnus, & impleuit omnē terrā. Lapis hic quī sit requiris, agnosce. Lapidē quē reprobauerunt ædificātes, hic factus est in caput anguli. Idem tamen cū & exiguus uideret̄, magnus erat. Cui rei astipulatur Esaias dicēs, Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cuius initiū super humeros eius, & uocabit̄ magni cōsiliij angelus. Omnia propter te Christus. Lapis p̄pter te, ut tu ædificeris: mons p̄pter te, ut tu ascēdas. Ascende ergo super montē, q̄ cœlestia petis. Inde indi nauit cœlū, ut tu esses uicinior: ideo surrexit in uerticē montis, ut eleuaret. Non immerito ergo abyssus abyssum inuocabat, ut iste mōs fieret exiguus, de quo propheta ait, Abyssus abyssum inuocat, in uoce cataractarum tuarū. Nō pr̄ualebat uetus testamentū ad istius mūdi redemptionē: inuocabat, & quasi ad auxiliū accessiebat, nouū testamentū. Clamabat lex, annunciās euangelium. Erat enim semiplena, & ideo erat necessarius, ut ueniret qui legē impleret. Finis enim legis Christus, ad iusticiā omni credēti, qui uenit legē implere nō soluere. Quomodo abyssus lex, audi Dauid dicētem, Iudicia tua abyssus multa. Simul hinc intellige, utrūq̄ unius esse sapientiæ testamentū, quod quasi suum uenit implere. Cataractas autem intelligimus profunda uerborum.

uerborum, & uim cœlestis eloquii: quæ fluxere nobis
 sicut imber è cœlo. Ergo remedium tædiorū omnium
 Christus, & scriptura diuina: atq; in tērationibus unū
 refugium. Deniq; ubi aduertit Dauid quod eleuatio-
 nes fluctuū seculariū super se uenirēt (quas necesse est
 plurimas subeamus in istius salo uitæ) memor dñi mi-
 serationū quas innumeris promisit oraculis, ad precē
 conuersus interpellat deum: sciens quod misericordia
 eius in luce mandatur, id est in lege, quia lex præcepta
 tua. In tentatiōibus autē, quasi in noctis tenebris, ma-
 nifestatur. Vnde tanq; uiator qui repatriare desideret,
 & peruenire quò tendat, cōfragoso tamen uitæ huius
 itinere fatigatus, ducem arcessit & alleuamentū obse-
 crat. Apud me, inquit, oratio deo uitæ meæ: dicā deo,
 susceptor meus es. Bene nota iam sibi quærit auxilia,
 & promissi autorē cōuenit, atq; usitati muneris præbi-
 torem: ut in subueniendo si meritū hominis offendit,
 diuinū nō offendat exemplū. Dicūt aliqui. Quādo sus-
 cepit eū deus? Vt hoc astruamus, ueni mecū ad scri-
 pturæ sacræ exordiū: & uide quomodo dñs manibus
 suis de luto hominem figurauerit. Vnde & hic ipse in
 posterioribus dicit: Manus tuæ fecerūt me & plasma-
 uerunt me. Quasi figulus quidam, fabricam carnis est
 operatus humanæ. Et ad Hieremiam dicitur: Descen-
 de in domum figuli, & audies illic uerba mea. Figulo
 utiq; sæpe cōtingit, ut dū uas fingitur, cadat de mani-

bus eius: & iterū colligat lutū ut uas reformet. Deniq̃
 & Hieremias dicit: Descendi & uidi quomodo cecidit
 uas, quod ipse faciebat manibus suis. Et iterū, inquit,
 fecit uas aliud, quomodo placuit ei. Recte ergo susce-
 ptor dicit̃, qui manibus suis nos ipse suscepit, ipse plas-
 mauit. Humani figuli uasa sūt illa, alia in honorē alia
 in cōtumeliā. Oēs sumus uasa fictilia: & si rex sit aliq̃s,
 tñ fictile uas est. Vnde & Paulus: Habemus, inqt, the-
 saurū istū in uasis fictilibus. Et p̃pheta de rege dicit:
 Depretiatu est Iechonias sicut uas, cuius opa nō sunt
 necessaria. Et addidit: Terra audi uerbū dñi. Scribe ui-
 rū istū abdicatū. Quasi patrio iure, deus noster filios
 solet abdicare degeneres: ideo & in terra eos scribit,
 quia filij terræ sūt. Vnde cū Iudæi accusarēt adulterā:
 dñs Iesus digito scribebat in terrā. Iusti aut̃ nō in ter-
 ra scribūtur, quibus dicit̃: Gaudete quod nomina ue-
 stra scripta sunt in celo. Suscepit ergo nos dñs, quan-
 do nos finxit: suscepit & qñ nos iubet nasci. Vnde &
 iustus ait: Suscepisti me ex utero matris meæ. Cuius
 matris: Priusq̃ te formarē in utero noui te. Quos for-
 mat & suscipit, exeuntes quoq̃ suscipit. Et priusq̃ exi-
 res de uulua matris, sanctificauit te. Susceptor est qui
 suscepit manibus, ut generis humani operator dicit̃:
 & qui uisitatione suscepit, ut protegat. Vnde alibi
 ipse dicit propheta: Qui habitat in adiutorio altissi-
 mi, dicet dño susceptor meus es tu, & refugium meū.

Prima

Prima susceptio est operationis, secunda defensionis. Denique audi Mosen dicentem: Extendens alas suas assumpsit eos, & suscepit eos super scapulas suas: sicut aquila suscipit, quæ foetus suos examinare consuevit, ut teneat atq; enutriet, quibus ueræ indolis partus, & incorruptæ gratiâ naturæ astipulari aduerterit: aut repellat, quibus in degeneris originis infirmitatē in tenera adhuc ætate deprehenderit. Quare mei oblitus es, & quare me repulisti? Deus nō obliuiscitur. Immo possibile est enim ut obliuiscatur, cui omnia quæ sunt facta & futura præsentia sunt: sed nostra peccata meritum obliuionis ei infundunt, ut obliuiscatur eos quos indignos sua uisitatione cognouerit. Eos enim cognoscit dñs, qui sunt eius. Tamen ubi aliqui iniquitatem operantur, his dicit: Nō noui uos. Quis ergo qui possit deo dicere, quare mei oblitus es? Sed tamen cōmune hoc sanctis, nobisq; inferioribus est. Sanctus dicit quasi meriti sui conscius: & tamē quo sanctior hoc humilior. Quod si uix sanctus dicit, quid ego dicam peccator, nisi ad illud referā, quare operis tui oblitus es? postremo, quare infirmitatis meæ oblitus es? Quid est enim homo, nisi quia uisitas eum? Non ergo obliuiscaris infirmum. Memento dñe quia infirmū me fecisti: memento quia puluerem me finxisti. Quomodo stare potero, nisi solidaturus hoc lutum semper intendas: ut de uultu tuo soliditas mea prodeat? Cum auer

teris faciem, turbabuntur omnia: si intendas, ut mihi: non habes quod in me aspicias nisi contagia delictorum, nec deserui utile, nec uideri est: quia dum uidemur offendimus. Possumus tamē æstimare, quia nō repellat quos uidet: quia emundat quos aspicit. Ignis ante eum ardet, qui crimen exuret. Bonū est ergo nobis, ut non repellamur. Ideo queritur David, quia repulsum se credidit, qui fuerat ante susceptus. Deniq; in posterioribus dicit: In te confirmatus sum ex utero. Sed & supra scriptū habemus: In te proiectus sum ex utero: de uentre matris meæ deus meus es tu. Bonū est & p̄ijci, sed in deum. Deniq; ex persona Christi, hoc in XXI psalmo dicitur: qui uere in patrem de utero proiectus est uirginis. Non enim terrena eum excepere morientem. Vnde in cruce positus, cum emitteret spiritū, ad patrem ait: In manus tuas dñe cōmendo spiritū meū. Non ergo addant dñe, ut psaltæ faciūt, quod neq; in latino codice inueni meo, neq; in Græco, neq; in euangelio, quod est euidentiū. Denique supra dixerat. Pater dimitte illis hoc peccatū. Et ideo tanq̄ patri in manus eius cōmendare se spiritū suum, in cuius sinu semper est filius: quanq̄, & si addant quod dixerit dñe, cōsiderēt quod quasi homo in morte positus hoc loquatur. Ergo proiectus de utero est in patrem, de uentre matris suæ: hoc est, definiuit quod ille uterus qui proiecit eum, uenter est matris. Pater autē dixit, Ex utero ante

ante luciferū genui te. Non proiecit utiq; pater filiū, à quo nunq̄ digressus est filius, sicut ipse ait: Traditus sum, & nō egrediebar. Non proiecit eū, cui eiusdē substantiæ unitate cōnectitur. Potest ergo & sic legi. In te proiectus sum ex utero de uentre matris meæ: ut sequatur, deus meus es tu, ne discedas à me. Potest & sic. De uentre matris meæ deus meus es tu, quoniā & in utero positus à te nunq̄ recessi: tecū eram, qui tanq̄ in utero ceti positus, te pro populo deprecabar. Et uere de matris suæ uētre cū deo erat: secundū quod scriptū est: quoniā priusq̄ sciret puer bonū aut malum, elegit quod bonū est. Et anteq̄ patrem uocaret aut matrē, uirtutē Damasci & spolia Damasci deprædatus est: ut gentibus euocatis regnum patri piæ deuotionis adquireret. Videamus cætera. Quare me, inquit, repulisti, & quare tristis incedo? Dū affligit me inimicus, cōfringit ossa mea: exprobrauerūt mihi qui tribulāt me inimici mei, dum dicitur mihi quotidie, ubi est deus tuus. Quare tristis es anima mea? Et reliqua. Prima interpellatio querelā habuit: cum perendinarentur bona quorū iam fructus desiderabatur. Secunda interpellatio, quod expectatus prudentibus Christi differebatur aduentus, quem lex desiderauerat, quem prophete pollicebantur: & eo impatientius æstuabant corda iustorum, quoniam ad redemptionem cognouerant esse uenturum uniuersorum, quibus euangelico tra-

mite uiam uirtutis aperiret, bonorumq; operum semi-
 tas demonstraret: sicut ipse dixit in prouerbijis: Domi-
 nus creauit me principiū uiarum suarum. Ideo ergo
 dicebatur ei, ubi est deus tuus: quia adhuc nō uenerat
 Christus, sed sperabatur. Sæuiebat ergo diabolus, ut
 obtereret quos sciebat in aduentu domini credituros:
 & diuersis afflictabat exitijs. Interpellat ergo Dauid,
 ut morantē excitet, & questu prophetico festinare ur-
 geat, ammoneat subuenire. Habemus similitudinem
 huius interpellationis etiam in posterioribus: ubi dicit
 idem propheta: Ut quid repulisti nos deus in finem?
 Et ibi aperte, quod congregationis suæ oblitus sit, &
 uirgam hæreditatis suæ abiecerit, flebiliter deplora-
 uit: & quod in plebem dei insurrexerint eius inimici,
 de quibus ait: Et gloriati sunt qui oderunt te, in me-
 dio festi tui. Forte hic uersiculus uideretur Assyrios de-
 clarare, qui triumphauerunt populum Iudæorum: ni-
 si sequeretur, posuerunt signa sua signa: & non cogno-
 uerunt. Signa semper in bello sunt, quæ præliaturos præire
 consueuerunt, & agmen ducere militare. Vnusquisq;
 numerus aut legio, signa sua sequitur. Et si dispersi fue-
 rint bellorum tumultu: eo ubi signa sua prospexerint
 esse, quamlibet longe positi, reuertuntur. Vnusquisq;
 ductor hæc signa cōstituit, & sequenda præscribit. Sed
 sunt etiā alia signa, quæ uictor hostis imponit, & tan-
 q̃ captiuis obseruanda decernit: sed qui fidelis est mi-
 les, pro/

les, propria signa sequitur, non agnoscit aliena. Quæ sint aliena signa, intentius & impensius cōsideremus. Signum suum posuit deus in frontibus singulorum. Ibi quoq; Antichristus sua signa ponet, ut proprios recognoscat: sed qui in occulto Iudæus est, ille uerus cōfessor dicit: Posuerunt signa sua signa, & non cognoui. Posuerūt diabolus & ministri eius: sed ego nesciui illa: quia non consensī artibus eius, non acquieui imperijs eius. Posuit Assyrius Nabuchodonosor signa pueris Hebræorū, & mutauit illis nomina: & præcepit ut adorarent imaginem eius, & recederent à solennibus patrum suorum, ritusq; Chaldæos posthabita dei lege sequerentur. Constituit hoc rex: sed statuit Daniel in corde suo, ut regalis mensæ contagia declinaret. Recte ergo ei conuenit dicere: signa non cognoui aliena. Iussum erat ut Hebræi pueri adorarent imaginē regis. Responderunt ei. Non adoramus imaginem tuam. Aperte dixit unusquisq; eorū, posuerūt signa sua signa, & non cognoui: id est non sum expertus, nō ullo consensu recepi, non aliqua societate in me transtuli. Vnde & de dei filio legimus: quod peccatū nō cognouit. Et alibi habes, quoniā qui custodit mandatum, nō cognoscet uerbū nequā: cū liquido clareat, quia non cognitio improbitatis, sed societas criminosa sit. Ipse etiam David in posterioribus dicit: Declinantes autem malignos à me, nō cognoscebam. Vbi autē uoluerint

uoluerint hæc signa aduersarij deponere: declarat. Sicut in uia, inquit, summū, quasi in sylua lignorū, securibus conciderunt ianuas eius in idipsum, in bipenni & ascia deiecerūt illud. Quid hoc sibi uult, nisi ut ostēdat quia fides nostra non quasi in uia esse debeat, ne ueniant uolucres cœli, & auferant eam: sicut uerbū illud, quod legis in euangelio non debere circa uias & semitas seminari? Ergo sancti uolentes fidem huiusce aduersarij eradicare, qui non uident signa sua in corde eius, tentauerunt quasi in uia, id est in peruiio collocare. Cor autē in summo est: quia oculus sapientis in capite eius. Et posuerunt signa quasi in sylua lignorum: quæ cito exurūtur igni, aut securibus concidūtur. Exit enim ignis de syluis, & exurit etiā cedros Libani. Hoc autē faciendū putauerunt, ut polluerent diuini nominis tabernaculū, quod est in nobis. Sicut enim templū dei sumus, ita sumus & tabernaculū dei, in quo festa dñi celebrantur. Ergo tu ô homo summum tuum custodi: ut conquassess capita inimicorum uerticem capilli perambulantū. In superfluis enim perambulant, non in sanctis. In uertice capilli, non in uertice deuotionis & fidei. Et si spiritus potestatem habens in te ascendat, ut habes in ecclesiaste: locum tuum ne derelinquas. Etenim superiorem te Christus cōstituit, quæ ad imaginem dei fecit. Tene ergo superiorem fidei & pietatis locum, quæ accepisti: ut superior factus, ascendentem

ipse cordis dederit firmamētū, ut deficere non possit in
 istius uitæ tramite cōstitutus. Nō deficit qui sperat in
 domino, atq; ei intimo cōfitemur affectu, quādoquidē
 etiā eques ille cuius equi calcaneū serpens momordit,
 etsi retro cecidit, deceptus tamen non est, quia salutem
 expectauit à dño. Tertia quoq; interpellatio, quod in
 medio hominū nequitas exercētū cōstitutus, causam
 suam ab eorū cōtagio cupiat separari. Quod multi ad
 dñm Iesum referendū putāt, eo quod ipsius solius est
 non timere iudiciū, qui uincit quū iudicat. Habet em̄ à
 uiro iniquo iudiciū, in quod uolēs Christus ingredit̄,
 ut habes scriptū, Popule meus qd feci tibi, aut in quo
 cōtristauit te. Cæterū cum omne iudiciū illi dederit pa-
 ter, nō quasi infirmo utiq; sed quasi filio, ut omnes ho-
 norificēt filiū, sicut honorificant patrē, Pater honorat
 filiū, & tu dijudicas. Hoc eō posuimus, ne quis nos ar-
 bitraretur quasi metu quæstionis in locū dñi subroga-
 re personā prophetæ, quū sanctus Dauid præuidens
 spiritu, insurrecturos Iudæos aduersus dñi passionē,
 iudiciū dñi nō pertimescit. Discerni quoq; causā suam
 à persecutorū gente deposcit, ne malis generis sui &
 posteritatis hæredibus, p̄ sapia totius Iudaici generis
 implicet. Non immerito ergo turbatur, qui uidet sibi
 aduersus carnē & sanguinē esse luctamē, atq; in seipso
 sibi graue esse naufragiū, & in suo corpore tēpestarem
 quā sustinere nō ualeat, nisi cœleste auxiliū suffraget.
 Nemo em̄ grauior homini hostis, q̄ domestici eius.

Quid autē tā domesticū q̄ sibi homo, & suae carnis infirmitas? Et iō festinat ppheta, & toto p̄cat affectu, ut Christ⁹ adueniat fortitudo uniuersorū, q̄ suscipiat oēs infirmitates & faciat utraq̄ unū, cū cōpugnātes sibi mētis & carnis inimicitias, sublato soluerit pariete, q̄ internū (q̄ min⁹ in cōcordiā cōueniret) diuidebat affectū. Ergo q̄a i seipso sibi erat pugna, erat & à p̄ximis, q̄ legis & aq̄tatis imemores, laq̄os fraudis & insidias p̄parabant, speratūq̄ differebat remediū, repulsū se arbitrabat, quasi recusaret uenire q̄ p̄miserat remedio se futurū. Et tāq̄ ab spe luceſcētis diei in tenebrarū p̄fūda reuocat⁹, orabat ut squalorē hui⁹ seculi repulsura lux irradiaret aeterna adesset ueritas, q̄ fallacē imaginē mūdi hui⁹ aboleret. Affuit de⁹ uotis, q̄ solet & iprouisus adſistere, & nō rogātib⁹ se manifestare, sicut ipse ait, Palā fact⁹ sum nō q̄rētib⁹ me. Et p̄ns astipulat⁹ oratis, uoto rū seriē celeri p̄uenit effectu, subitoq̄ in ecclesia & in tabernacula sua s̄ctū ppheta deduxit i spū, atq̄ añ oculos ei⁹ sac̄rū altare cōstituit, i q̄ futura toti⁹ mūdi esset redēptio, & uniuersorū toto orbe remissio peccatorū. Vidēs ergo i spū illā dulcedinē sacramētorū cœlestiū, illā mēſā q̄ repellit atterētū insidias, sicut ipse in superioribus dixit, Paraſti in cōspectu meo mēſā, aduersū h̄cos q̄ cōterūt me, ait, Et introibo ad altare dei mei, ad deū q̄ lætificat iuuētutē meā. Pulchre dixit q̄si Adā, & introibo. Eiecti eram⁹ de paradiso dñi, ex quo Adā peccati

sui conscius uultum domini declinauit. Decore quoque addidit, Et introibo ad altare dei, quasi in conspectu dei rediret. Auersus enim erat muneribus nostris, quando Cain parricidæ illius munera non probauit. Latebat Cain alienus à domini conspectu, furens effera uis animi, quod in fratris sui dominus respexerat munera, in sua autem non respexerat, sub offensione proprios reliquit hæredes. Occiderat autem Abel, non sibi, cuius & sanguis clamabat ad dominum, sed occiderat omnibus nobis. Nullius prope iam sacrificiū probabatur, quia non erat qui faceret bonitatem, non erat usque ad unum, quando nec deo fides, nec fratri germanitatis pietas seruata est. Venit dominus Iesus, ut resuscitaret Adam. Resuscitatus est & Abel, cuius munera placuerunt deo. Obtulit semetipsum, id est, primitias corporis sui, in sanguinis aspersione, melius loquente, quam sanguis Abel loquutus est in terra. Respexit Deus in eius munera, ex quo ipse recōciliationis diuinæ gratiā bonis reliquit hæredibus. Recte igitur sanctus Dauid, quasi ex persona reconciliati hominis ait, Et introibo ad altare dei mei, ad deum qui lætificat iuuentutē meā. Astruamus hunc locū si possumus etiam alterius prophetæ exemplo, quēadmodū & hominis auersatus sit dominus primum sacrificia, & postea sit eidem recōciliatus. Habemus in Esaia libro scriptū, dicente domino, Quo mihi multitudinē sacrificiorū uestrorū, dicit dominus?

dominus: Plenus sum, id est, abundo meis, uestra non
 quero, hoiocaustomata arietum & adipem agnorū &
 sanguinē taurorum nolo & hircorū, nec sic ueniat in
 conspectu meo. Et utiq; à foetu pecorū obtulerat Abel
 sacrificiū in quo placuerat deo, sed typum nō require-
 bat qui expectabat sacrificij ueritatem. Expectabatur
 enim passio domini salutaris. Quis em̄, inqt, ista requi-
 siuit de manibus uestris? Calcare regiā meam non ap-
 poneris. Et infra, Quū extēderitis manus ad me, auer-
 tam faciem ā uobis. Sed lauamini mūdi estote, aufer-
 te maliciam ab animis uestris. Iudicate pupillo, & iu-
 stificate uiduā, & uenite disputemus, dicit dñs. Claret
 igitur quod & ante auersatus sit dominus sacrificiū ho-
 minis, & postea recōciliatus, ut respicere in nostra sacri-
 ficia dignaretur. Ideo ergo securus intrat, qui ad domi-
 ni ingreditur misericordiā. Deniq; bono seruo dicitur,
 Intra in gaudiū domini tui. De seruo aut̄ nequā dicitur,
 Tollite illū in tenebras exteriores. Ideo & Adam
 eiectus de patria cœlesti & illa sede paradisi, in insulā
 peccati est relegatus, Recte ergo dicit scriptura, Renou-
 uamini insulæ, quia peccatorū fluctibus, sicut insulæ in
 isti⁹ mūdi freto circūuenimur. Istæ ergo insulæ per ad-
 uentum dñi peccatorū remissiōe renouatæ sunt, id est,
 homines in lauacro mediꝝ inter aquas quasi insulæ cō-
 stituti, tūdebantur undarū molibus, sicut insulæ cōso-
 noris peccatorum relidētibus fluctibus, sicut insulæ in

quibus ante uelut fraudium scopulis erant simplicibus
 crebra naufragia, quia dolus erat in corde, in ore blâdi
 tia. At uero posteaq̄ dñs Iesus in quo dolus non est,
 adueniēs in hunc mundū, cœlestis expositione doctri
 næ humanarū profunda mentiū serenauit, & trāquilli
 tatē refudit affectibus singulorū, auferēs sepem discor
 dia, quasi quædam portuū cœpere appropinquātibus
 esse suffragia, ut unusquisq̄ nauigiū suæ quietis in pxi
 mi aut f. atris cōstituat affectu, & in secessu quodā piæ
 mētis hæreat littorali. Non immerito ergo tanq̄ reno
 uatus clamat Dauid, Et introibo ad altare dei mei, ad
 deum qui lætificat iuuetutē meam, ut qui supra se inue
 terasse inter inimicos suos dixerat (uti in sexto legimus
 psalmo) hic ait iuuentutē sibi ex inueterata prolapsio
 nis humanæ senectute renouatā. Renouamur c̄m per
 lauachri regenerationē, renouamur per spiritus sancti
 infusionē. Renouabimur etiā per resurrectionē, sicut in
 posterioribus dicit, Renouabitur sicut aquilæ iuuetus
 tua. Quomodo renouemur audi: Asperges me hyssop
 o & mundabor, lauabis me & super niuē dealbabor.
 Et in Esaia ait, Si fuerint peccata uestra ut phœniceū,
 ut niuem dealbabo. Recte renouatur, qui de tenebris
 peccatorū in lucem uirtutū mutatur, & gratiam: ut qui
 terra prius colluione sordebat, supra niuem albēti ni
 mis fulgore resp̄ldeat. Confitebor tibi in cithara deus
 deus meus. Habet citharā suā anima nostra. Neq̄ c̄m
 diceret

diceret Paulus, Orabo spiritu, orabo & mēte, psallam spiritu, psallam & mente: nisi haberet citharā quæ ple-
ctro sancti spiritus resultaret. Cithara est caro nostra,
quādo peccato moritur, ut deo uiuat. Cithara est, quā-
do septiformē accipit spiritum in baptismatis sacramē-
to. Testudo em̄ dum uiuit luto mergitur, ubi mortua
fuerit tegmen eius aptatur in usum canendi, & piæ gra-
tiam disciplinae, ut septē uocū discrimina numeris mo-
dulātibus obloquatur. Similiter caro nostra, si uiuat il-
lecebris corporalibus, in quodā cœno uiuit & uoragi-
ne uoluptatū. Si luxuriæ moriatur atq; incontinentiæ,
tunc uerā uitam resumit, tunc ædere incipit bonorum
operū dulce modulamē. Dulcis sonus est castimoniæ,
dulcis sonus timētium deum. Deniq; in omnē terram
exiuit sonus eorum. Dulcis sonus est fidei, quæ annun-
ciatur (ut scriptū est) in uniuerso mūdo. Hic sonus à no-
bis exeat ad deum, sicut exiuit à Thessalonicēsis, ut
etiam non canentes canamus, & bonorū concentu ope-
rum dominū prædicemus: cui est honor, gloria, perpe-
tuitas à seculis & nunc & semper & in omnia secula se-
culorum, Amen.

BASILEÆ, PER HIERONYMVM PROBE-
nium, Ioannem Heruagium, & Nicolaum
Episcopium, Mense Septembri,
Anno M. D. XXIX.

